

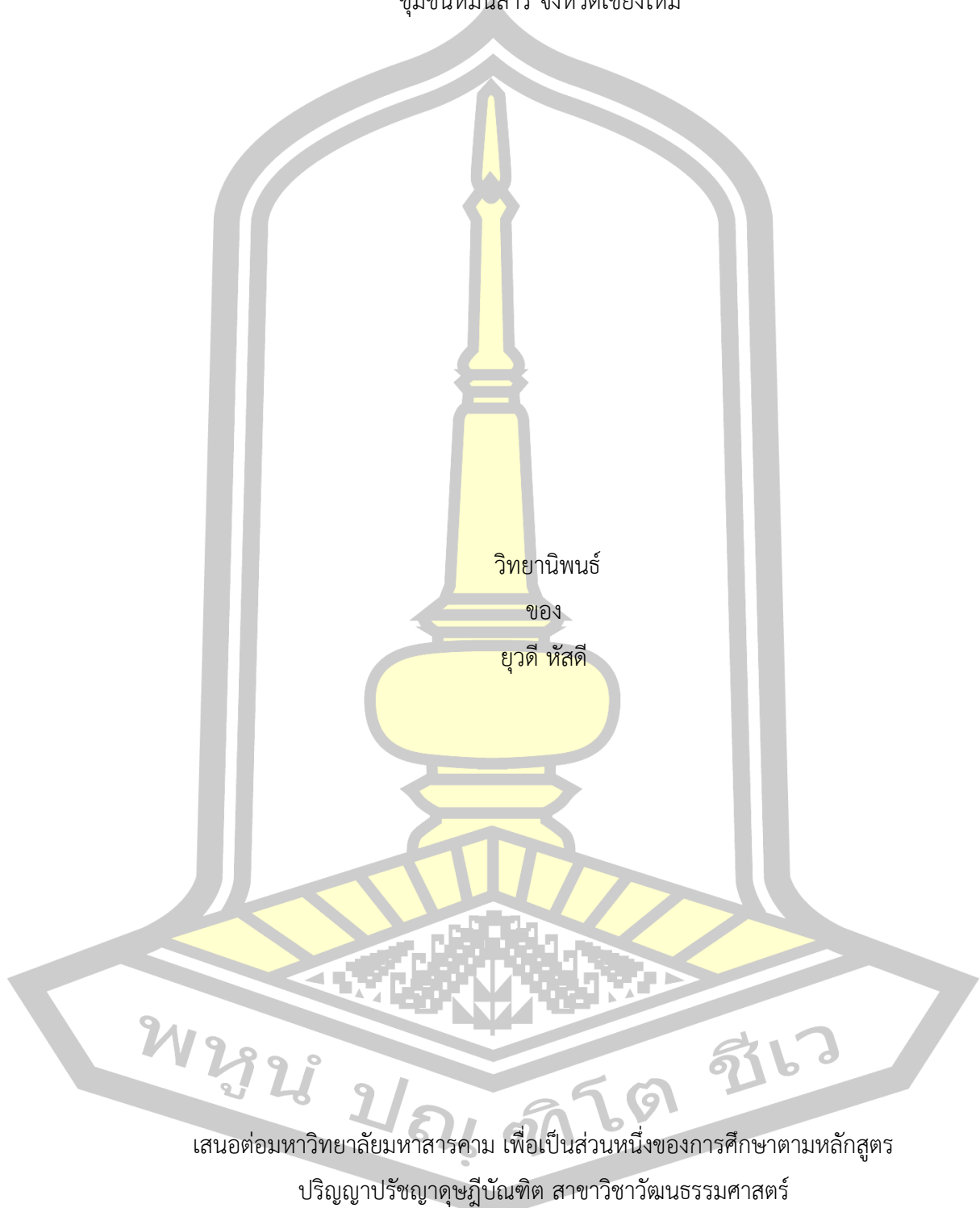
การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรม
ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

วิทยานิพนธ์
ของ
ยุวดี หัสดี

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
สิงหาคม 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรม
ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

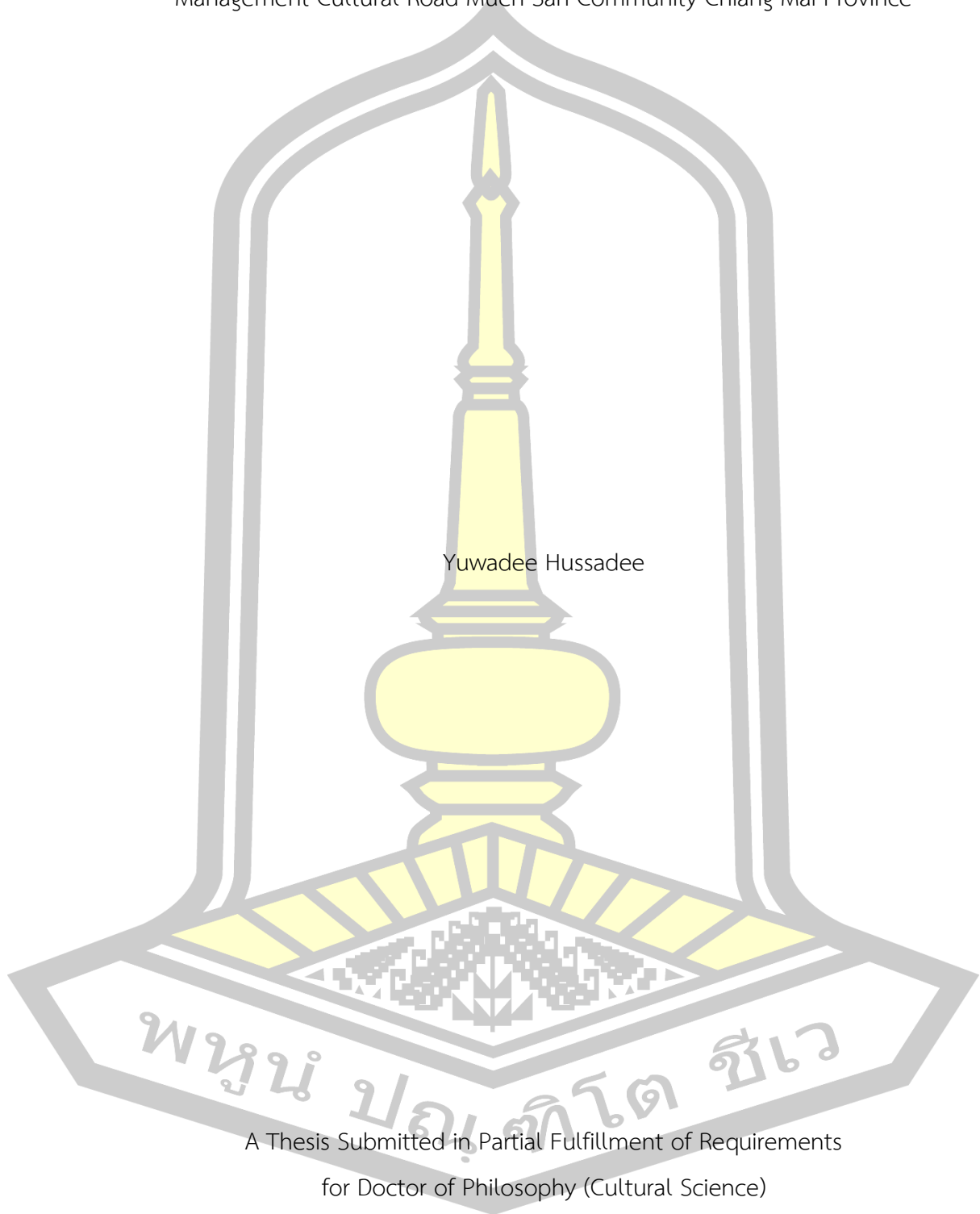
เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

สิงหาคม 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Development of Participation According to the Creative Economy Concept in Tourism
Management Cultural Road Muen San Community Chiang Mai Province

Yuwadee Hussadee

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Doctor of Philosophy (Cultural Science)

August 2019

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของนางยุวดี หัสดี แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รศ. ดร. ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. ดร. ศาสตรา เหล่าอรรคยะ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รศ. ดร. ชำนาญ รอดเหตุภัย)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อ. ดร. ยิ่ง กীরติบุรณะ)

.....กรรมการ

(ผศ. ดร. โฉมสิต แพงสร้อย)

.....กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(อ. ดร. อธิราชย์ นันขันตี)

มหาวิทยาลัยขอนแก่นให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

.....
(ศ. ดร. ปรีชา ประเทพา)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

.....
(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อเรื่อง	การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการจัดการ ท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่		
ผู้วิจัย	ยุวดี หัสดี		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศาสตรา เหล่าอรรค รองศาสตราจารย์ ดร. ชำนาญ รอดเหตุภัย อาจารย์ ดร. ยิ่ง กิริติบุรณะ		
ปริญญา	ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต	สาขาวิชา	วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” มีความมุ่งหมาย 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยแบบ R&D เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบการสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ โดยศึกษากับกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และทำการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ของชุมชนหมื่นสารและบ้านวัวลายทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

จากผลการวิจัย พบว่า

1. ชุมชนหมื่นสารมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านศิลปะทางนาฏศิลป์ และดนตรี ประกอบด้วย พิณเล็บ การขับซอ การบรรเลงดนตรีพื้นเมือง และดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย รวมถึง มีภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมความรู้ประสบการณ์ คือ งานหัตถศิลป์ เครื่องเงินวัวลาย และมีภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย ยาหนั่ง น้ำหนั่ง หนั่งปอง น้ำเมียง น้ำดับ รวมถึง มีภูมิปัญญาการรักษาโรค ประกอบด้วยยาสมุนไพรบำรุงธาตุ แก้วโรคกษัยและริดสีดวงทวาร และยาสมุนไพรรักษาโรคฟัน และภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ ประกอบด้วย ดอกไม้ใบตอง และการตัดช่อตุง

2. ชุมชนหมื่นสารมีศาสนสถานที่มีความหลากหลายของศิลปะ และภายในชุมชนมี

แหล่งเรียนรู้ทั้งเชิงศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ มีความเจริญทางเศรษฐกิจ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีรากฐานของวัฒนธรรมประเพณี และคุณค่าของภูมิปัญญาของงานหัตถศิลป์เครื่องเงินวิวลาย ที่สามารถสร้างรายได้และเกิดเป็นคุณค่าทางภูมิปัญญา แต่เส้นทางถนนสายวัฒนธรรมหมื่นสารที่มุ่งสู่ วัดหมื่นสารในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน ไม่ปรากฏการจัดกิจกรรมหรือร้านค้า หรือการแสดงใด ๆ ทำให้ในช่วงดังกล่าวไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมศาสนสถานของชุมชนหมื่นสาร ซึ่งชุมชนพบข้อจำกัดในการจัดการและไม่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว ดังนั้น ชุมชนจึงมีความต้องการพัฒนา การมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาแบบ R&D ที่สามารถจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การปรับภูมิทัศน์และการจัดตกแต่งสถานที่ การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมและการแสดง ภายใต้การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ทั้งนี้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างดี และสามารถจัดการท่องเที่ยวได้สำเร็จเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

คำสำคัญ : การพัฒนา, การมีส่วนร่วม, แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์, การจัดการท่องเที่ยว, ถนนสายวัฒนธรรม

พหุบัณฑิต ชีวะ

TITLE	Development of Participation According to the Creative Economy Concept in Tourism Management Cultural Road Muen San Community Chiang Mai Province		
AUTHOR	Yuwadee Hussadee		
ADVISORS	Assistant Professor Sastra Laoakka , Ph.D. Associate Professor Chamnan Rodhetbhai , Ph.D. Ying Keeratiburana , Ph.D.		
DEGREE	Doctor of Philosophy	MAJOR	Cultural Science
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2019

ABSTRACT

Research The development of participation according to the creative economy concept in tourism management, culture road, a community of Muen San substance Chiang Mai Province Aims 1) to study the cultural identity and wisdom of the Muen San community 2) to study the tourism management conditions and the needs for tourism management of the cultural road, the community And Chiang Mai 3) to develop participation according to the creative economy concept in tourism management. Chiang Mai Province, This research is qualitative research with R&D research. The research instrument is the survey form, interview form, observation group discussion. And operating meetings By studying with knowledgeable groups, practitioners and general information providers By collecting data from documents (Documentary) and field data collection in the area of Muen San community and Ban Wua Lai. Analyze descriptive data. From the research results, it was found that

1. Muen San community has a unique cultural identity in the art of dance and music, consisting of Thai Nail Dance , Northern folk singing, folk music played with soft castors and contemporary folk music, as well as wisdom from the accumulation of wealth. Know and experience is a Wua Lai silver handicraft. And have folk food wisdom consisting of salad, water film, leather, leather, water, liver

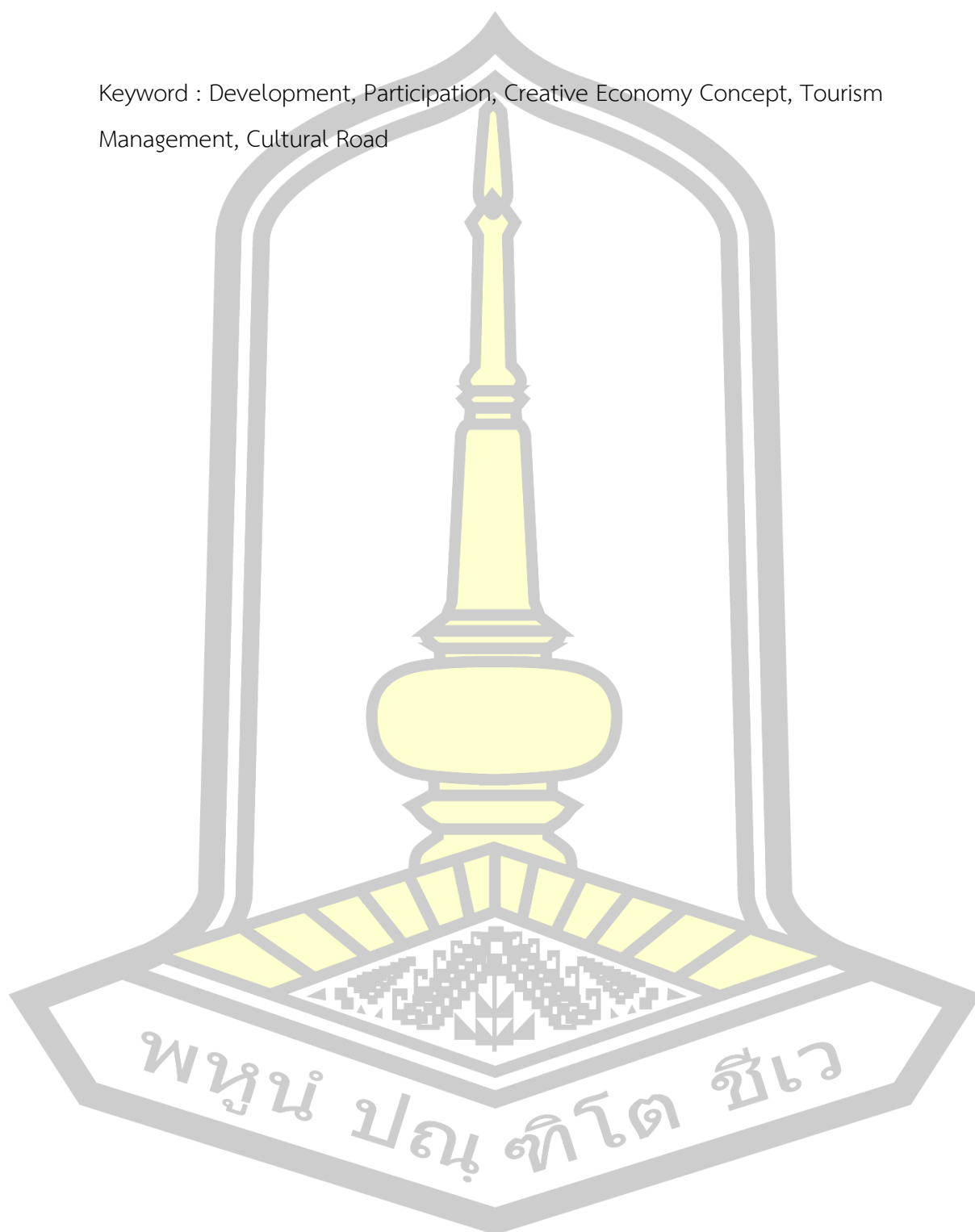
water, including wisdom, medicine containing herbal medicine, nourishing element Cure Kaisai and Hemorrhoids And herbal medicine to treat dental diseases And the wisdom of the invention consists of flowers, banana leaves and the cutting of tung

2. Muen San community has a variety of places of art. And within the community, there are learning resources in terms of art, culture, religion, and history. Have economic prosperity Is a tourist attraction that has the foundation of traditional culture And the value of the wisdom of the Wua Lai silverware craftsmanship That can generate income and create wisdom But the route of the ten thousand culture road that leads to Wat Muen San during walking street activities Does not appear to organize events or shops Or any shows that make it during this period that there are no tourists, preferring to visit the religious places of the community. In which the community encountered limitations in management and was unsuccessful in tourism management. Therefore, the community needs to develop Participation in the concept of a creative economy in tourism management of the culture road, a community of ten thousand substance.

3. Development of participation according to the creative found that the development of participation according to the creative economy concept has carried out research and development of the R&D model that can manage tourism according to the designated tourism management model, consisting of landscape adjustment and Place decoration Public relations Events and performances Under the operational planning, supervision, monitoring, and evaluation of tourism management By using community participation in accordance with the creative economy concept and using resources in the community for maximum benefits.

The community participates in decision making, operation, receiving benefits. And the evaluation of tourism management of Muen San Community Cultural Road, Chiang Mai Province as well and able to successfully manage travel according to the purpose.

Keyword : Development, Participation, Creative Economy Concept, Tourism Management, Cultural Road

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณา และความเมตตาในการให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ชำนาญ รอดเหตุภัย อาจารย์ ดร.ยิ่ง กิริติบุรณะ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศาสตรา เหล่าอรรณะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำในการดำเนินการและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่เสมอมา พร้อมทั้งชี้แนะแนวทางในการทำวิจัย จนกระทั่งสำเร็จบริบูรณ์ รวมถึงขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ทวีศิลป์ สืบวัฒนะ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์โฆษิต แพงสร้อย และ ดร.อิทธิชัย นันขันตี คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูสุทธิจิตตากริรตน์ เจ้าอาวาสวัดหมื่นสาร พระครูพิทักษ์พิสุทธิคุณ เจ้าอาวาสวัดศรีสุพรรณ คณะกรรมการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวิวलय ประชาชนชุมชนหมื่นสาร ชุมชนศรีสุพรรณ ชุมชนวัดนันทาราม และทุกท่านที่เป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

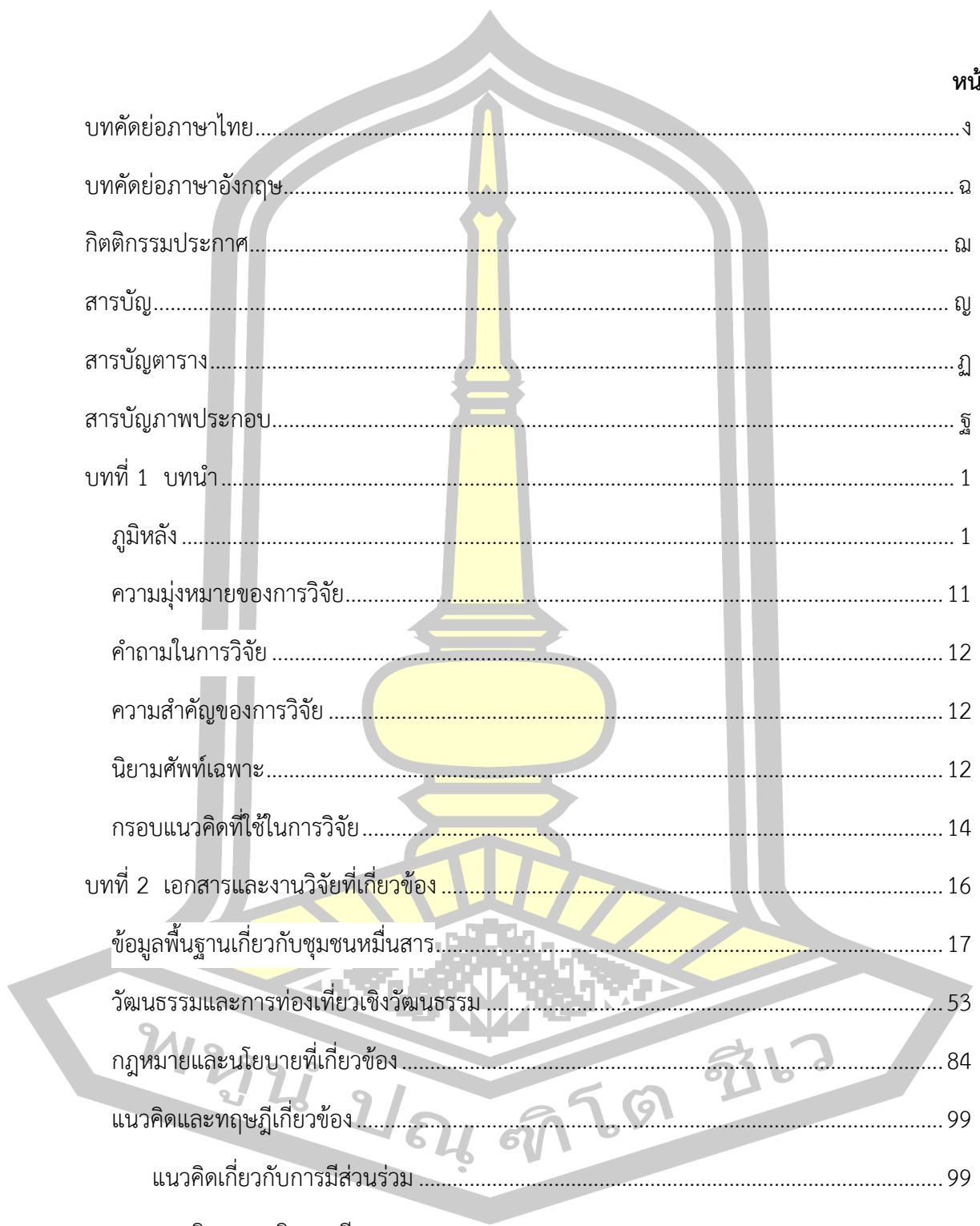
ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ พร้อมทั้งทุกคนในครอบครัว ที่มอบความรักความห่วงใย สนับสนุนการศึกษา ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ที่สนับสนุนทุนการศึกษา และ นางสาววิดา ชัยราช ผู้ช่วยวิจัย ที่ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ยุวดี หัสดี

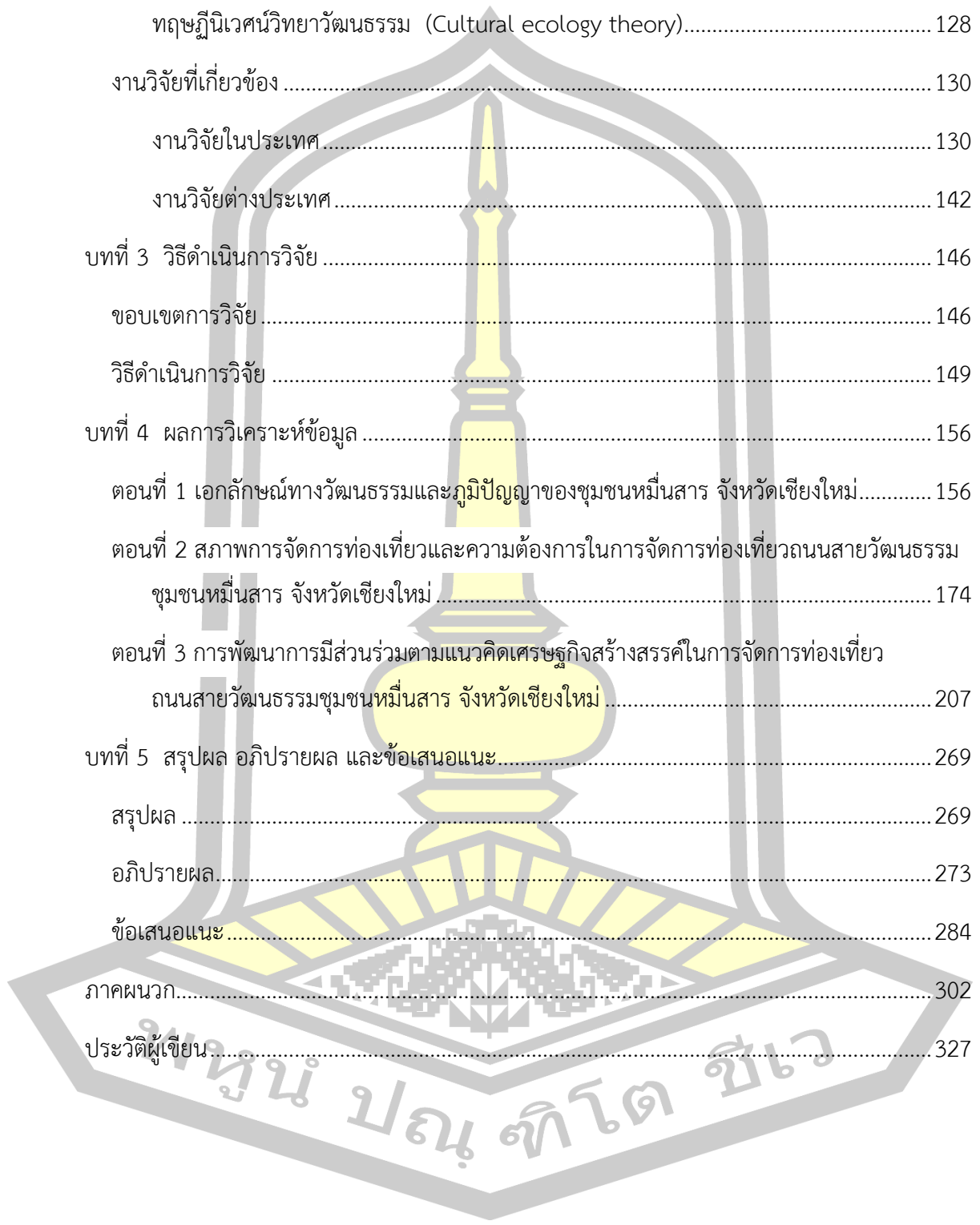
พูน ปณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	11
คำถามในการวิจัย.....	12
ความสำคัญของการวิจัย.....	12
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	12
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	14
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	16
ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนหมื่นสาร.....	17
วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม.....	53
กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง.....	84
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	99
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม.....	99
แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง.....	111
แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์.....	116

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural – Functional Theory).....	124
ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology theory).....	128
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	130
งานวิจัยในประเทศ.....	130
งานวิจัยต่างประเทศ.....	142
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	146
ขอบเขตการวิจัย	146
วิธีดำเนินการวิจัย	149
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	156
ตอนที่ 1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่.....	156
ตอนที่ 2 สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่	174
ตอนที่ 3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่	207
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	269
สรุปผล	269
อภิปรายผล.....	273
ข้อเสนอแนะ.....	284
ภาคผนวก.....	302
ประวัติผู้เขียน.....	327

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 การวิเคราะห์การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D).....	154
ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการ ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่	208
ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) ของการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวนนสาย วัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่”	214

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย.....	15
ภาพประกอบ 2 ที่ตั้งชุมชนหมื่นสาร.....	17
ภาพประกอบ 3 สภาพปัจจุบันของชุมชนหมื่นสาร.....	18
ภาพประกอบ 4 สภาพด้านหน้าวัดหมื่นสาร.....	18
ภาพประกอบ 5 แผนที่แนวเขตของชุมชนหมื่นสารที่ติดกับประตูเชียงใหม่.....	19
ภาพประกอบ 6 แนวเขตทิศเหนือของชุมชนหมื่นสาร ติดกับประตูเชียงใหม่.....	20
ภาพประกอบ 7 แนวเขตทิศตะวันตกติดกับชุมชนนันทาราม.....	21
ภาพประกอบ 8 แนวเขตทิศใต้ติดกับชุมชนนันทาราม.....	21
ภาพประกอบ 9 ซุ้มประตูโขงวัดนันทาราม.....	22
ภาพประกอบ 10 หอพระไตรปิฎก (หอธรรม) วัดนันทาราม.....	22
ภาพประกอบ 11 พระบรมธาตุเจดีย์ วัดนันทาราม.....	23
ภาพประกอบ 12 หัตถกรรมเครื่องเงินที่ทำด้วยรักของชุมชนนันทาราม.....	23
ภาพประกอบ 13 เครื่องเงินของชุมชนนันทาราม.....	24
ภาพประกอบ 14 แผนที่แนวเขตทิศตะวันออกของชุมชนหมื่นสารที่ติดกับชุมชนวัดศรีสุพรรณ.....	25
ภาพประกอบ 15 ด้านหน้าวัดศรีสุพรรณ.....	25
ภาพประกอบ 16 ชุมชนวัดศรีสุพรรณ.....	26
ภาพประกอบ 17 วัดศรีสุพรรณ.....	27
ภาพประกอบ 18 อุโบสถเงินวัดศรีสุพรรณ.....	28
ภาพประกอบ 19 การสาธิตงานหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณ.....	28
ภาพประกอบ 20 การนำโลหะมาหลอมในเตาเพื่อทำสะลุ้ง.....	29
ภาพประกอบ 21 วัดหมื่นสาร.....	30

ภาพประกอบ 22	ซุ้มประตูวัดหมื่นสาร	30
ภาพประกอบ 23	รูปปูนปั้น “จั่วลาย”	31
ภาพประกอบ 24	พระวิหารวัดหมื่นสาร	32
ภาพประกอบ 25	อุโบสถวัดหมื่นสาร	32
ภาพประกอบ 26	เจดีย์พระธาตุวัดหมื่นสาร	33
ภาพประกอบ 27	สลูปลูกฐบาศรีวิชัย	34
ภาพประกอบ 28	อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย	35
ภาพประกอบ 29	พิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่นวัดหมื่นสาร	36
ภาพประกอบ 30	สิ่งของเครื่องใช้ของทหารญี่ปุ่นที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์	36
ภาพประกอบ 31	สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์	37
ภาพประกอบ 32	ภาพกิจกรรมพิธีรำลึกวันสิ้นสุดสงครามโลก	37
ภาพประกอบ 33	ภาพกิจกรรมพิธีรำลึกวันสิ้นสุดสงครามโลก	38
ภาพประกอบ 34	การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตของชาวชุมชนวัวลาย	38
ภาพประกอบ 35	สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในอดีตของชาวชุมชนวัวลาย	39
ภาพประกอบ 36	ข้อมูลเกียรติประวัติ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร	39
ภาพประกอบ 37	หุ่นจำลองแสดงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร	40
ภาพประกอบ 38	หอศิลป์สุทรจิตโต	41
ภาพประกอบ 39	บริเวณโดยรอบหอศิลป์สุทรจิตโต	42
ภาพประกอบ 40	ด้านหน้าระเบียงของหอศิลป์สุทรจิตโต	42
ภาพประกอบ 41	ดูนลายรามเกียรติ์ตอนพระรามยกรบ	43
ภาพประกอบ 42	ซุ้มขอบประตูดูนลายพญานาคสะดุ้งโขง	43
ภาพประกอบ 43	ลายผนังด้านหน้าและประตูของหอศิลป์สุทรจิตโต	44
ภาพประกอบ 44	ประตูของหอศิลป์สุทรจิตโต	44
ภาพประกอบ 45	รูปปั้นหุ่นขี้ผึ้ง 3 ครูบา	45

ภาพประกอบ 46	ภาพเหตุการณ์สำคัญของดอยสุเทพ.....	45
ภาพประกอบ 47	หมู่บ้านวัลลายในแขวงเมืองป็น	46
ภาพประกอบ 48	การกวาดต้อนผู้คนในสมัยพระเจ้ากาวิละ	47
ภาพประกอบ 49	การบูรณะฟื้นฟูกำแพงเมืองชั้นนอกในสมัยพระเจ้ากาวิละ	47
ภาพประกอบ 50	ชาวบ้านวัลลายเมื่อครั้งตั้งรกรากบริเวณวัดหมื่นสาร.....	48
ภาพประกอบ 51	วิถีชีวิตของหมู่บ้านวัลลาย.....	49
ภาพประกอบ 52	วัฒนธรรมและประเพณีของหมู่บ้านวัลลาย.....	49
ภาพประกอบ 53	เกียรติประวัติของบ้านวัลลาย.....	50
ภาพประกอบ 54	แผนภูมิกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ .	107
ภาพประกอบ 55	ฟ่อนเล็บในอดีต	157
ภาพประกอบ 56	การช่างฟ่อนเล็บของวัดหมื่นสารในอดีต.....	158
ภาพประกอบ 57	คณะช่างฟ่อนเล็บของวัดหมื่นสาร	158
ภาพประกอบ 58	คณะช่างซอวัดหมื่นสารในอดีต.....	159
ภาพประกอบ 59	เครื่องใช้ที่ทำจากเงิน.....	161
ภาพประกอบ 60	กระเป๋าที่ทำจากแร่เงิน	161
ภาพประกอบ 61	เม็ดเงิน.....	162
ภาพประกอบ 62	งานหัตถศิลป์ที่ทำมาจากแร่เงินและอะลูมิเนียม	163
ภาพประกอบ 63	งานหัตถศิลป์รูปแบบต่าง ๆ ของบ้านวัลลาย.....	163
ภาพประกอบ 64	ลวดลายบนภาชนะ.....	164
ภาพประกอบ 65	การต่อกลายบนภาชนะ	164
ภาพประกอบ 66	ร้านค้าเครื่องเงินบ้านวัลลาย.....	166
ภาพประกอบ 67	ย่าหนั่ง	167
ภาพประกอบ 68	น้ำเมียง	168
ภาพประกอบ 69	น้ำดับ.....	169

ภาพประกอบ 70	น้ำหนัง.....	169
ภาพประกอบ 71	หนังปอง.....	170
ภาพประกอบ 72	ตุง.....	172
ภาพประกอบ 73	ช่อ.....	173
ภาพประกอบ 74	การสาธิตการตัด ตุง และ ช่อ.....	173
ภาพประกอบ 75	สภาพด้านหน้าเส้นทางเข้าสู่ถนนสายวัฒนธรรม.....	176
ภาพประกอบ 76	สภาพเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม.....	176
ภาพประกอบ 77	สภาพสังคมของชุมชนหมื่นสารที่ตั้งบนถนนวิเวลาย.....	178
ภาพประกอบ 78	สภาพสังคมภายในของชุมชนหมื่นสาร.....	178
ภาพประกอบ 79	สภาพการค้าเครื่องเงินและโลหะในชุมชนหมื่นสาร.....	180
ภาพประกอบ 80	งบประมาณจากทางหน่วยงานรัฐเพื่อปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ของชุมชนหมื่นสาร.....	190
ภาพประกอบ 81	ป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ “เปิดวัฒนธรรมบ้านวิเวลาย”.....	194
ภาพประกอบ 82	ธงตราสัญลักษณ์ โครงการ “เปิดวัฒนธรรมบ้านวิเวลาย”.....	194
ภาพประกอบ 83	ภาพกิจกรรมโครงการ “เปิดวัฒนธรรมบ้านวิเวลาย”.....	195
ภาพประกอบ 84	งานหัตถกรรมภูมิปัญญาบ้านวิเวลายประจำปี 2556.....	196
ภาพประกอบ 85	งานปอยมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น.....	197
ภาพประกอบ 86	สภาพของถนนคนเดินวิเวลาย.....	200
ภาพประกอบ 87	รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่.....	227
ภาพประกอบ 88	การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน.....	228
ภาพประกอบ 89	การสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดหมื่นสาร พระครูสุทธิจิตตากริฏ.....	228
ภาพประกอบ 90	การสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชน.....	229
ภาพประกอบ 91	บรรยากาศการสนทนากลุ่ม ณ วัดหมื่นสาร.....	231
ภาพประกอบ 92	การประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ วัดหมื่นสาร.....	237
ภาพประกอบ 93	การปรับภูมิทัศน์ถนนสายวัฒนธรรมหมื่นสาร.....	240

ภาพประกอบ 94 การปรับภูมิทัศน์วัดหมื่นสาร.....	240
ภาพประกอบ 95 การจัดสถานที่สำหรับสาธิตงานหัตถกรรมวัลลาย	241
ภาพประกอบ 96 การจัดสถานที่สำหรับสาธิตงานฝีมือการตัดช่อ ตุง.....	241
ภาพประกอบ 97 สภาพการจัดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าและอาหาร	242
ภาพประกอบ 98 การจัดสถานที่เวทีด้านหน้าซุ้มวัดหมื่นสาร	242
ภาพประกอบ 99 การจัดสถานที่สำหรับแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ภายในวัดหมื่นสาร.....	243
ภาพประกอบ 100 การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ณ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย	243
ภาพประกอบ 101 การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา.....	244
ภาพประกอบ 102 การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมประเพณียี่เป็ง	244
ภาพประกอบ 103 การตกแต่งเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร	245
ภาพประกอบ 104 การตกแต่งพื้นที่การสาธิตงานหัตถกรรม	246
ภาพประกอบ 105 การตกแต่งพื้นที่การสาธิตงานฝีมือ.....	246
ภาพประกอบ 106 การตกแต่งพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าและอาหาร.....	247
ภาพประกอบ 107 การตกแต่งเวทีด้านหน้าซุ้มประตูวัดหมื่นสาร	247
ภาพประกอบ 108 การตกแต่งเวทีสำหรับแสดงดนตรีและนาฏศิลป์.....	248
ภาพประกอบ 109 การตกแต่งจุดที่มีการจัดกิจกรรมประเพณียี่เป็ง	248
ภาพประกอบ 110 การติดตั้งแสงสว่างภายในวัดหมื่นสาร.....	249
ภาพประกอบ 111 การติดตั้งเครื่องเสียงเพื่อใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัดหมื่นสาร.....	249
ภาพประกอบ 112 การติดป้ายประกาศ	250
ภาพประกอบ 113 การประกาศเสียงตามสาย	251
ภาพประกอบ 114 การร่วมกิจกรรมการจับรางวัล	251
ภาพประกอบ 115 มัคคุเทศก์ชุมชนหมื่นสารให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว	252
ภาพประกอบ 116 การสาธิตการตอกลายโลหะและสลุง	253
ภาพประกอบ 117 การจัดแสดงผลงานและสินค้างานหัตถศิลป์วัลลาย.....	253

ภาพประกอบ 118 การจัดแสดงช่อ และตุ๊กภายในงาน.....	254
ภาพประกอบ 119 การสาธิตและสอนตัดช่อและตุ๊กแก่นักท่องเที่ยว.....	254
ภาพประกอบ 120 การจำหน่ายสินค้าและอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์.....	255
ภาพประกอบ 121 ร้านค้าของชุมชนร่วมกันแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง.....	256
ภาพประกอบ 122 การจำหน่ายสินค้าเพื่อใช้ร่วมกิจกรรมการปล่อยโคม.....	256
ภาพประกอบ 123 การแสดง “การขับซอ”.....	257
ภาพประกอบ 124 การขับร้องและการแสดงดนตรีพื้นเมือง.....	258
ภาพประกอบ 125 การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านล้านนา.....	258
ภาพประกอบ 126 การฟ้อน “โหมงามล้านนา ภูมิญาคนเมือง”.....	259
ภาพประกอบ 127 บรรยากาศโดยรอบระหว่างการบินแสดงดนตรีพื้นเมือง.....	259
ภาพประกอบ 128 บรรยากาศของการฟ้อนรำร่วมกันของชุมชน นักแสดงและนักท่องเที่ยว.....	260
ภาพประกอบ 129 กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา.....	260
ภาพประกอบ 130 กิจกรรมลอยกระทง.....	261
ภาพประกอบ 131 กิจกรรมปล่อยโคมภายในวัดหมื่นสาร.....	262
ภาพประกอบ 132 นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมปล่อยโคม.....	262

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

วัฒนธรรมเป็นวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอดเรียนรู้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2553) ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของคนในสังคม นำไปสู่วิถีการปฏิบัติ พัฒนาเป็นคุณค่าของชนบทรรมนิยม จารีตประเพณีเพื่อเป็นบรรทัดฐานของสังคม โดยประเทศไทยเป็นชนชาติที่มีวิถีการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์ ผ่านการรังสรรค์จากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่มีระเบียบปฏิบัติ ผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในรูปแบบของวิถีไทยให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาของอารยประเทศ (ดำรงค์ ฐานดี, 2541)

ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานแก่คณะกรรมการและพนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2541 (สำนักงานเขตวังทองหลาง, ม.ป.ป.) ความดังนี้

“...พยายามเผยแพร่วัฒนธรรมและนิสัยใจคอที่ดีของคนไทย พร้อมทั้งประวัติศาสตร์ และความเป็นอยู่ของคนไทยให้ชาวต่างประเทศทราบมากที่สุด เมืองไทยเราก็มีของดีมากทั้งในทางวัตถุ ทั้งในทางจิตใจ เราควรจะทำให้เกิดผลทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ เพื่อความมั่นคง และเพื่อความเป็นอยู่ของเราแท้ ๆ เพราะว่าเมื่อมีคนที่ปรารถนาดีต่อเราทั่วโลก ก็จะทำให้เราปลอดภัยและมีมิตรมากขึ้น”

จากพระบรมราโชวาทดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าในเมืองไทยมีของดี ที่คนไทยควรเผยแพร่ไปให้โลกรู้จักเมืองไทย ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความเป็นอยู่ และนิสัยใจคอของคนไทย ที่มีคำกล่าวที่ว่า “ยิ้มสยาม” ซึ่งหมายถึงความมีอัธยาศัยไมตรีอันเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย

การเดินทางของมนุษย์ในอดีต มีวัตถุประสงค์หลัก คือ เพื่อแสวงหาถิ่นฐาน ต่อมาการเดินทางสามารถแปรเปลี่ยนไปตามวัตถุประสงค์และความต้องการของมนุษย์ในสังคม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์นั้น ๆ โดยยุคเริ่มแรกของการท่องเที่ยวเกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มบุคคลหรือครอบครัวที่มีฐานะในระดับดี และพัฒนา

ไปสู่ประชาชนในทุกระดับชั้นในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งเป็นยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรม ที่ทำให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น สังคมเปลี่ยนจากเกษตรกรรมมาเป็นอุตสาหกรรมทำให้มีเวลาทำงานและวันหยุดที่แน่นอน ส่งผลให้ชนชั้นกลางริเริ่มเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น สำหรับประเทศไทยนั้น การเดินทางเกิดได้จากหลายสาเหตุและหลายปัจจัย เช่น การถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลย ไปทำสงคราม ไปเยี่ยมญาติ ถูกเนรเทศ จาริกแสวงบุญ การแสวงโชค การเดินทางเพื่อไปรักษาร่างกาย การเดินทางเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ หากความรู้และประสบการณ์ จากหลักฐานทางวรรณกรรม ในพุทธศตวรรษที่ 19 จากบันทึกเรื่องราวของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เมื่อครั้งเสด็จเยือนประเทศจีน 2 ครั้ง และในพุทธศตวรรษที่ 23 พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเสด็จประพาสทางเรือ สมเด็จพระเพทราชาโปรดการประพาสในที่ต่าง ๆ พระมหากษัตริย์ที่เป็นนักท่องเที่ยว คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเสด็จประพาสต้น ทั้งในและต่างประเทศ

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวมีวิวัฒนาการเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และสารสนเทศขั้นสูง ซึ่งกลายเป็นอุตสาหกรรมด้านการบริการที่สร้างรายได้และเกิดการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก ก่อให้เกิดการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้น กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน ในระดับโลก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุด โดยมีการจ้างงานสูงถึง 192.3 ล้านคน (กาญจนาแสงลิมสุวรรณ และศรัณยา แสงลิมสุวรรณ, 2555) ในประเทศไทยนั้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ โดยมีการจ้างงานประมาณ 1.94 ล้านคน หรือประมาณร้อยละ 5.3 ของอัตราการจ้างงานทั้งหมดของประเทศ นอกจากนี้ ในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสามารถนำไปสู่การพัฒนาชุมชนผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่น

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทย เพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญในสร้างรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้ว การท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านหรือการให้บริการด้านต่าง ๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิต โดยการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เนื่องจากสถานการณ์ตลาดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรงประเทศไทยจึงควรส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยให้ความสำคัญกับการใช้วัฒนธรรม เป็นจุดขายในการแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวทั่วโลก ทั้งนี้ ประเทศไทย มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจัดได้ว่าเป็นแหล่งมรดกโลกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน 5 แห่ง และรอการขึ้นทะเบียนจำนวน 2 แห่ง (กระทรวงวัฒนธรรม, 2555)

นอกจากนี้ ยังมีแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมอีกจำนวนมาก เช่น ปราสาท พระราชวัง โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศาสนสถาน ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ หัวใจสำคัญของการวางแผนการพัฒนา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีการเติบโตอย่างยั่งยืน คือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งจะสำเร็จลุล่วงไปได้ จะต้องอาศัยความร่วมมือกันจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ และชุมชน ขั้นตอนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้น ประกอบด้วย การตลาดที่จะต้องตอบสนองความต้องการและสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว การวางแผน โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การวางแผน การใช้พื้นที่ การขนส่ง การประเมิน ผลกระทบ และศักยภาพ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการจัดโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพร้อมกับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมให้ยั่งยืนในระยะยาวต่อไป

ในปัจจุบันสังคมมีความตระหนักถึงความสำคัญของศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เทศกาล รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมพื้นบ้านมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การตื่นตัวของวัฒนธรรม ประกอบกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้กลายเป็นศูนย์กลางของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในยุโรป อีกทั้งประเทศอื่น ๆ ได้พยายามพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในประเทศของตนเอง (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555) นอกจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถนำรายได้เข้าสู่ประเทศ และนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับภูมิภาคแล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสืบทอดวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไปอีกด้วย

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น มีความพิเศษตรงที่ นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษา หาคำความรู้ ในพื้นที่และบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม โดยสถานที่ดังกล่าวจะมีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคมโดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมหรือขนบธรรมเนียม และประเพณีซึ่งนอกเหนือจากสถานที่แล้ว เทศกาลและงานฉลองรวมไปถึงสินค้าพื้นเมืองในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ประเพณีรดน้ำวันสงกรานต์ และประเพณีลอยกระทงของจังหวัดเชียงใหม่ ประเพณีวันสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช ประเพณีลากพระ ประเพณีปล่อยเต่าของจังหวัดพังงา ประเพณีบุญบั้งไฟลำปางและประเพณีบุญหัวมันใหญ่ของจังหวัดบุรีรัมย์ จัดได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรม (กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรันยา แสงลี้มสุวรรณ, 2555)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีบทบาท และมีความสำคัญในการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก ประกอบกับประเทศไทยในปัจจุบัน ก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) อย่างเต็มรูปแบบตั้งแต่ปลาย พ.ศ. 2558 ที่ผ่านมา เป็นการรวมตัวของชาติในอาเซียนกว่า 10 ประเทศ โดยมี ประเทศไทย ประเทศพม่า ประเทศลาว ประเทศเวียดนาม ประเทศมาเลเซีย ประเทศสิงคโปร์ ประเทศอินโดนีเซีย ประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศกัมพูชา และประเทศบรูไน เพื่อที่จะให้มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกัน ทั้งนี้ อาเซียนได้รวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งประกอบด้วยเสาหลัก 3 ประการ ดังนี้ ประการที่ 1 ประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political and Security Community - APSC) มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อเสริมสร้างธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ และความมั่นคงของภูมิภาค เพื่อให้ประเทศอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยสันติวิธี ประการที่ 2 ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economics Community - AEC) มีเป้าหมายให้อาเซียนมีตลาด และฐานการผลิตเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการการลงทุน เงินทุน และแรงงานฝีมืออย่างเสรี ประการที่ 3 ประชาคมสังคม และวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community - ASCC) มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างประชาคมแห่งสังคม ที่มีความเอื้ออาทรและแบ่งปัน แก้ไขผลกระทบต่อสังคมอันเนื่องมาจาก การรวมตัวทางเศรษฐกิจภายใต้ประเด็นในเชิงสังคมและวัฒนธรรมที่ครอบคลุมในหลายด้านได้แก่ เยาวชน การศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สิทธิมนุษยชน สาธารณสุข วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม สตรี แรงงาน การขจัดความยากจน สวัสดิการสังคม การพัฒนาวัฒนธรรม และสารนิเทศ

ประชาคมสังคม และวัฒนธรรมอาเซียน เป็นหนึ่งเสาหลักที่ประเทศไทยต้องเร่งพัฒนาตนเอง เพื่อให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ในภาวะที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีแนวโน้มว่าจะมีการแข่งขันสูงต่อไป นอกจากนี้ ประชาชนชาวไทยยังต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกอาเซียน รวมทั้ง วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ประเทศไทยต้องสร้างความร่วมมือระหว่างกัน และสร้างพันธมิตรทางการค้าหรือรวมกัน โดยควรรวมกิจการกันเพื่อลดการแข่งขันกันเองและเสริมสร้างธุรกิจให้แข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น ซึ่งประเทศในกลุ่มอาเซียนทั้ง 10 ประเทศได้ตระหนักดีว่าภาคบริการ และอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งทางด้านยุทธศาสตร์ต่อการเติบโตด้านเศรษฐกิจของภูมิภาค เป็นการพัฒนาอาเซียนในความหลากหลายทางวัฒนธรรมสังคม รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์อาเซียน จึงตั้งเป้าหมายการเจรจาเปิดเสรีการค้าบริการการท่องเที่ยวรวมอยู่ในการค้า การบริการและมีการจัดทำแผนงานและข้อตกลงต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียนภายใน พ.ศ. 2558 (กรมการท่องเที่ยว, 2553) ทั้งนี้ องค์กรการท่องเที่ยวแห่งชาติอาเซียนจำเป็นต้องจัดทำยุทธศาสตร์ด้านการตลาด ที่ต้องได้รับการรับรองและสนับสนุนจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมทั้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการท่องเที่ยวของประเทศสมาชิกอาเซียน สมาคมท่องเที่ยวอาเซียนและผู้ประกอบการต่าง ๆ โดยในการประชุมรัฐมนตรีท่องเที่ยว

อาเซียนครั้งที่ 16 ที่ประชุมได้รับทราบความคืบหน้าการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554 - 2558 เห็นพ้องร่วมกันว่าจะต้องดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้เพื่อก้าวไปสู่การจัดตั้งประชาคมอาเซียนจึงนำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการตลาดท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2555 - 2558 (ASEAN Tourism Marketing Strategy 2012-2015) (ฐานเศรษฐกิจออนไลน์, 2558)

ในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว โดยรัฐบาลได้กำหนดให้ พ.ศ. 2558 เป็นปีท่องเที่ยววิถีไทย (ท่องเที่ยววิถีไทย 2558, 2558) รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวไทยอย่างเป็นทางการ โดยส่งเสริมและสนับสนุนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้มีการรับรู้ไปอย่างกว้างขวางรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนและผลักดันการท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติซึ่งกำหนดขึ้น ตั้งแต่เดือน มกราคม ถึงเดือน ธันวาคม พ.ศ. 2558 เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ประเทศไทยในมุมมองใหม่ เน้นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะสามารถได้รับคุณค่าจากการมาเที่ยวเมืองไทยผ่านวิถีไทยเพื่อให้เกิดความเข้าใจยอมรับความเป็นไทยตลอดจนก่อให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการรับรู้ถึงภาพลักษณ์อันงดงามและความเป็นเอกลักษณ์ของไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557) นโยบายดังกล่าว สอดคล้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเป็นประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยว และการบิน ประกอบกับประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวมากมายทั่วทุกภูมิภาค โดยเฉพาะภาคเหนือของประเทศมีลักษณะภูมิประเทศที่เต็มไปด้วยขุนเขาน้อยใหญ่สลับซับซ้อนมากมาย และมีพื้นที่ทางวัฒนธรรมสำคัญทางประวัติศาสตร์ อยู่มาก เช่น จังหวัดเชียงใหม่ มีภูมิประเทศที่มีลักษณะภูเขาสูงสลับซับซ้อน ได้แก่ ดอยอินทนนท์ ดอยสุเทพ ดอยปุยและ ดอยบวกห้า เป็นต้น ทั้งนี้ จังหวัดเชียงใหม่ยังได้ขึ้นชื่อว่าเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ประเพณี และวัฒนธรรมโดดเด่นงดงามมากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคเหนือ ที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ด้วยเคยเป็นราชธานีและเป็นศูนย์กลางความเจริญรุ่งเรืองในทุก ๆ ด้านของอาณาจักรล้านนา ทำให้จังหวัดเชียงใหม่ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ รวมถึงวัฒนธรรมด้านพระพุทธศาสนาผสมผสานกับวัฒนธรรมของตน โดยสามารถหล่อหลอมวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่กลายเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน มีสถานที่ท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์และศาสนา วัฒนธรรมชาติ ศิลปะวัฒนธรรม และเชิงันทนาการ

จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่หลายแห่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัส โดยเฉพาะชุมชนย่านวัวลายเป็นชุมชนหนึ่งที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ของเมืองเชียงใหม่ ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีรากฐานความรู้ความสามารถวิชาช่างศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องเงิน และเครื่องเงิน ที่อาศัยอยู่มาเนิ่นนานนับร้อยปี คือ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และ ชุมชนนันทาราม ทั้งสามชุมชน ต่างมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนตนเอง ชุมชนทั้งสามแห่งนี้ ในอดีตมีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก มีการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะในแขนงต่าง ๆ

เช่น เครื่องเงิน หัตถกรรมเครื่องเงิน งานประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง นาฏศิลป์ และดนตรี เป็นต้น สาเหตุที่ชุมชนทั้งสามแห่งมีผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมหลายแขนง เนื่องด้วยมีเอกลักษณ์ของความเป็นวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม และการสั่งสมภูมิปัญญาด้านศิลปะ วัฒนธรรมผลงานที่ดำรงไว้ซึ่งคุณค่า สืบสานมรดกทางภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ จึงก่อให้เกิดความหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง รวมถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสงบสุข โดยเคารพในกฎเกณฑ์ของสังคม ตลอดจนดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้กลายเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ในการมาเยี่ยมชมและศึกษาหัตถกรรมของชุมชนย่านวัวลาย ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนดังกล่าว (ประคอง นิยมานเหมินทร์, 2526)

ระหว่าง พ.ศ. 2500 - พ.ศ. 2515 นับว่าเป็นยุคทองของหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนย่านถนนวัวลาย เนื่องจากกิจการผลิตและร้านค้าเครื่องเงินได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตามความต้องการของตลาด ในช่วงดังกล่าว ได้มีการก่อตั้งร้านค้าจำหน่ายเครื่องเงินเพิ่มขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และสอดคล้องกับจำนวนช่างเงินที่เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2503 มีช่างทำเครื่องเงินเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนของชุมชนหมื่นสารและชุมชนวัดศรีสุพรรณประมาณ 200 หลังคาเรือน ในขณะเดียวกัน พ.ศ. 2512 ได้มีแนวคิดริเริ่มในการนำผลิตภัณฑ์อะลูมิเนียมมาทำเลียนแบบเครื่องเงิน เนื่องจากแร่เงินที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องเงิน มีราคาแพง และหายากมากขึ้น จึงมีการนำเอาอะลูมิเนียมมาใช้แทนแร่เงิน เพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและเป็นการเพิ่มทางเลือกของกลุ่มลูกค้าให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น (จิราวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553) แต่ในทางกลับกัน เมื่อมีการความเจริญทางเศรษฐกิจเข้ามาแทนที่ สภาพแหล่งท่องเที่ยวและการค้าของย่านถนนวัวลายแปรเปลี่ยนไป ด้วยความมั่งคั่งของเงินที่สะสมเข้ามาในหมู่บ้านทำให้คนในชุมชนและร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องเงิน ล้วนพัฒนารูปลักษณ์ที่อยู่อาศัยให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้ภาพลักษณ์ดั้งเดิมของชาวชุมชนที่เป็นบ้านไม้บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ศิลปะแบบล้านนาและวิถีชีวิตแบบชุมชนช่างเงินค่อย ๆ เลือนหายไป

เมื่อความเจริญเข้ามาแทนที่และการศึกษาเข้าถึงประชาชนทุกระดับชั้นในเขตพื้นที่การศึกษาอำเภอเมืองเชียงใหม่ ทั้งสถาบันการศึกษาของรัฐและเอกชนที่เน้นการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐในการกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาภาคบังคับของประชาชน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน เกิดการพัฒนาความรู้ความสามารถ พัฒนาทักษะทางวิชาการหลากหลายแขนง รวมถึงเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพของเยาวชนในอนาคตทำให้เยาวชนในชุมชนย่านวัวลาย เมื่อสำเร็จการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ ก็ไปประกอบอาชีพอื่นตามความต้องการของตน โดยละทิ้งภูมิปัญญาความรู้ของบรรพบุรุษ เนื่องจากเห็นว่าเป็นงานหนัก ต้องใช้แรงงานจำนวนมาก ต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกฝนเป็นเวลานานทำให้ขาดผู้สืบทอด สืบสานงานช่างเงินของชุมชนย่านถนนวัวลาย ทำให้เหล่าบรรดาร้านค้าเครื่องเงินต่างก็มีความกังวล เกี่ยวกับช่างฝีมือที่จะสืบทอด

การผลิตเครื่องเงินเพื่อป้อนให้กิจการต่อไปในอนาคต (ศุภกิจ วรอุไร, 2548) โดยปัจจัยดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนย่านถนนวิวัลายเป็นอย่างมาก กิจการร้านค้า และการผลิตเครื่องเงินของทั้งสองชุมชนเริ่มซบเซา อีกทั้งประสบปัญหาการขาดแคลนช่างฝีมือในการทำเครื่องเงินรุ่นใหม่ เนื่องจาก สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะส่งผลกระทบต่อทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณของชุมชนที่อาจเลือนหายไปตามกาลเวลา จนในที่สุดอาจจะไม่หลงเหลืองานศิลปหัตถกรรมเครื่องเงินไว้ให้คนรุ่นหลัง ได้เรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นต่อไป เมื่อชุมชนปราศจากทุนเหล่านี้แล้ว ก็จะทำให้ขาดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สั่งสมมายาวนาน

ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาจึงเกิดขึ้นในชุมชนทั้งสามโดยเล็งเห็นความสำคัญของถนนคนเดิน (Walking street) ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมบนถนนในรูปแบบถนนคนเดินในประเทศไทยเริ่มมีมานานแล้ว เป็นตลาดนัดชาวบ้านทั่วไป แต่ไม่ได้เรียกเป็นถนนคนเดินอย่างในปัจจุบัน คำว่า ถนนคนเดิน เรียกขานจนติดปากในสังคมไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. 2545 โดยใช้เรียกกิจกรรมการปิดถนนตามแผนพัฒนาเมืองนำอยู่ในช่วงต้นของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ที่จัดให้มีขึ้นในเมืองหลักของไทยในภาคต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายพื้นฐานของการปิดถนนเพื่อจัดกิจกรรมผสมผสานไว้ 3 ประการ คือ การลดมลพิษ การประหยัดพลังงาน และการส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่วนการกำหนดใช้พื้นที่เมืองให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และการใช้ประโยชน์พื้นที่ในเมือง เป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งรวมงานศิลปวัฒนธรรมวรรณศิลป์ จิตรกรรม ตลอดจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติจะต้องแวะมาเยี่ยมชม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2557) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 -2559) ตามแผนยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ที่กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานไว้อยู่ 3 ประการ คือ ประการที่ 1 รักษาสืบทอดวัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง ประการที่ 2 การสร้างค่านิยมจิตสำนึกและภูมิปัญญาคนไทย และประการที่ 3 นำทุนทางวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งถนนคนเดินในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นครั้งแรกที่ถนนสีลมเป็นต้นแบบของ “โครงการถนนคนเดินในประเทศไทย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

จากการตอบรับถนนคนเดินที่สีลม ทำให้รัฐบาลเห็นว่ารูปแบบกิจกรรม “ถนนคนเดิน” นอกจากจะสอดคล้องกับแผนพัฒนาเมือง โดยเฉพาะเมืองใหญ่ในภูมิภาค ดังเช่น จังหวัดเชียงใหม่ยังปรับปรุงรูปแบบกิจกรรมใน “ถนนคนเดิน” ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ทั้งด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับคนในเมืองใหญ่นั้น ๆ และจังหวัดเชียงใหม่นครแห่งความรุ่งเรืองด้านศิลปกรรม โบราณวัตถุ ตลอดจนวัฒนธรรมล้ำนา ที่เปี่ยมด้วยมนต์เสน่ห์ ซึ่งเป็นความรุ่งเรืองที่ก้าวไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเชียงใหม่ได้กำหนดกรอบวิสัยทัศน์ และแนวทางในการพัฒนาจังหวัด ซึ่งแนวทางดำเนินการ

ประการหนึ่งก็คือ การกำหนดให้มีการใช้ที่ดินในจังหวัดอย่างเหมาะสม เพื่อให้เชียงใหม่เป็นเมืองน่าอยู่ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีไปพร้อม ๆ กับการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่เปี่ยมศักยภาพและกิจกรรม “ถนนคนเดิน” ก็คืออีกหนึ่งกิจกรรมที่นำมาดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดให้พื้นที่ดำเนินการ คือ “ถนนท่าแพ” อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถือเป็นถนนสายเศรษฐกิจเส้นแรกของจังหวัด ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน นับเป็นการปลุกวัฒนธรรมของพื้นที่ให้มีชีวิตชีวาอีกครั้ง เป็นการ “คืนชีวิตให้ชุมชน คืนถนนให้คนเดิน” โดยปิดถนนตั้งแต่แยกอุปกุดถึงประตูท่าแพ ความยาวประมาณ 950 เมตร โดยนำขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมของชาวล้านนา มาเป็นหัวใจสำคัญในการนำเสนอ และขณะเดียวกันก็สอดแทรกการรณรงค์เรื่องการประหยัดพลังงาน การลดมลพิษ และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในกิจกรรมพื้นฐานของ “ถนนคนเดิน” โครงการนี้ นอกจากจะดำเนินเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้แล้ว ยังจะเป็นการก่อประโยชน์ให้ชุมชน ทั้งในแง่ของสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตเพราะการปิดถนนจะทำให้สามารถนำพื้นที่มาสร้างเป็นลานกิจกรรมทางสังคม กลายเป็นที่สาธารณะกลางเมืองให้ชุมชน และนอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ให้มีรายได้จากการนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเองได้ในครัวเรือนมาจำหน่าย ซึ่งถือเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาของชาวบ้านได้อีกทางหนึ่ง พร้อมทั้งให้โอกาสถนนและพื้นที่ได้ฟื้นตัวจากมลพิษ รวมถึงการปรับปรุง ทั้งทางด้านคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของเมือง และสุขภาพจิตของประชาชน (ระวีวรรณ โอบารัตน์มณี และรุจิยา มุสิกะลักษณ์, 2547)

ใน พ.ศ. 2545 มีการรวมตัวกันครั้งแรกของชุมชนทั้งสามที่ตั้งอยู่ในตำบลหายยาได้แก่ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนวัดนันทาราม ได้ร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วหมุนเวียนกันจัดงานในวัดของแต่ละชุมชน หลังจากนั้นในปลาย พ.ศ. 2547 เทศบาลนครเชียงใหม่ได้ผลักดันให้มีการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินวัวลาย” ขึ้นทุก ๆ วันเสาร์ และจัดกิจกรรมเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ และสืบสาน ภูมิปัญญาการทำเครื่องเงิน และได้หันมาพัฒนาการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ ให้เป็นที่ยอมรับของตลาดในยุคปัจจุบัน และประสบความสำเร็จด้วยดี สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน (จิรวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553) ชุมชนทั้งสองฝั่งถนนวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนวัดนันทาราม เป็นแหล่งผลิตและค้าขายเครื่องเงิน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างมาก ประกอบกับการจัดกิจกรรมตลาดนัดคนเดินที่ถนนวัวลาย เป็นการเปิดพื้นที่ให้ชาวชุมชนบ้านวัวลาย แสดงผลงานทางภูมิปัญญาแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป อันเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ซึ่งเป็นโครงการที่ดีมากของจังหวัดเชียงใหม่ ที่ทุกฝ่ายสมควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้คงอยู่ตลอดไป ทั้งนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่คนท้องถิ่น ที่สามารถใช้เป็นแหล่งจัดจำหน่ายหัตถกรรมพื้นเมือง และนักท่องเที่ยวก็มีโอกาสซื้อสินค้าจากผู้ผลิตท้องถิ่น เป็นสิ่งที่น่าสนใจ อีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยวที่จะนำจังหวัดเชียงใหม่ให้มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วทุกสารทิศ และ เกิดการเติบโตของเศรษฐกิจในชุมชน

ตามที่ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้ประเมินไว้ว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติได้เดินทางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของภาคเหนือ คือนักท่องเที่ยวคนไทย มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด โดยปลายทางของการท่องเที่ยวที่คนไทยส่วนใหญ่เลือกเดินทางไปในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย เพชรบูรณ์ และแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้สำหรับปัจจัยหนุนการท่องเที่ยวภาคเหนือในช่วง 3 เดือนที่เหลือของ พ.ศ. 2557 ส่วนหนึ่ง มาจากความมั่งคั่งของธรรมชาติตามฤดูกาล และนอกจากอากาศหนาวเย็นที่หนุนบรรยากาศในการเดินทางท่องเที่ยวในภาคเหนือแล้ว ในช่วงปลายปียังเป็นฤดูกาลที่ดอกไม้เมืองหนาวต่างบานสะพรั่งสวยงาม เช่น ดอกบัวตอง ดอกนางพญาเสือโคร่ง ซึ่งถูกขนานนามว่า เป็นซากุระเมืองไทย เป็นต้น และในขณะเดียวกัน อุทยานแห่งชาติก็เปิดให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสความสมบูรณ์ของธรรมชาติท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น เช่น อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง อุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า และอุทยานแห่งชาติน้ำหนาว เป็นต้น รวมถึงมีงานประเพณีสำคัญ ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคเหนือในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

จากปัจจัยเกื้อหนุนดังกล่าวข้างต้น ศูนย์วิจัยกสิกรไทยได้คาดการณ์ว่า ตลาดคนไทยเดินทางท่องเที่ยวในภาคเหนือช่วงไตรมาสสุดท้ายของ พ.ศ. 2557 คาดว่าจะมีคนไทยเดินทางท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือรวมทั้งสิ้นประมาณ 7.20 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 10.8 เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้า และมีแนวโน้มก่อให้เกิดการหมุนเวียนการเงินสะพัดภายในภาคเหนือ คิดเป็นมูลค่า 33,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 11.5 จากช่วงเดียวกันของปีก่อนหน้าที่มีมูลค่าการท่องเที่ยวประมาณ 29,600 ล้านบาท โดยมีเงินหมุนเวียนจากรายได้ท่องเที่ยวมูลค่าประมาณ 33,000 ล้านบาท ที่คาดว่าจะสะพัดตามแหล่งท่องเที่ยวในภาคเหนือ และมีแนวโน้มจะกระจายไปสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว คือ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีสัดส่วนคิดเป็นประมาณร้อยละ 50.0 ของรายได้จากการท่องเที่ยวที่คาดว่าจะสะพัดในภาคเหนือช่วงปลาย พ.ศ. 2557 ซึ่งคิดเป็นมูลค่า 16,700 ล้านบาท โดยมีแนวโน้มกระจายไปสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2558) จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้นักท่องเที่ยวได้แผ่ขยายวงกว้าง ที่จะมีส่วนสนับสนุนกิจกรรมถนนคนเดินที่ตั้งที่ ๕๕ ถนนวิวัฒนาการ (2547) ได้ทำการประเมินโครงการถนนคนเดินจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ที่มาเที่ยวชมงานถนนคนเดิน ผู้ขายสินค้าและบริการที่มาตั้งร้านเฉพาะกิจในงาน และผู้ขายสินค้าและบริการที่ตั้งร้านถาวรบริเวณงาน มีความพึงพอใจในโครงการถนนคนเดิน มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้ขายสินค้าและบริการที่มาตั้งร้านเฉพาะกิจในงานมีรายได้เฉลี่ยและกำไรสุทธิจากการขายสินค้าและบริการในงานถนนคนเดินเพิ่มขึ้น

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นส่วนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนโดยอาศัยศักยภาพของรากความรู้เดิม ที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนหมื่นสารซึ่งมีรากเหง้าความเป็นตัวตนของชุมชนหมื่นสารเป็นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่น และการให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่าย

ตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรี และสามารถพัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ รวมถึงการจัดการ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้งานต่าง ๆ พัฒนา บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมาย

ทั้งนี้ พื้นที่บนถนนคนเดินวัวลาย อันเป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงวิถีหัตถกรรมเครื่องเงิน และเครื่องเงิน โดยตลอดเส้นทางของช่วงกิจกรรมถนนคนเดินทุกวันเสาร์ของสัปดาห์ตลอดเส้นทางบนถนนวัวลาย ทั้ง 2 ข้าง ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร จะเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาจับจ่ายใช้สอยค่านานาชนิด ทั้งเครื่องอุปโภคและบริโภค รวมถึงมีการจัดแสดงและสาธิตผลงานหัตถกรรมเครื่องเงินและเครื่องเงิน มีการแสดงดนตรีนาฏศิลป์พื้นบ้าน (จิรวรรณ กาวีละ โอภาโมะโตะ, 2553) และในระหว่างเส้นทางของถนนคนเดิน จะมีเส้นทางเบี่ยงที่เข้าสู่ วัดศรีสุพรรณ ซึ่งอยู่เยื้องกับรูปปั้นวัวลายด้านหน้าทางเข้าวัดหมื่นสาร โดยเส้นทางเข้าวัดศรีสุพรรณมี 2 เส้นทางที่เชื่อมกับถนนวัวลาย จะมีการจำหน่ายสินค้าและการสาธิตงานหัตถกรรมเครื่องเงิน โดยภายในวัดศรีสุพรรณจะมีจำหน่ายอาหาร และสินค้าของชุมชน รวมถึงการเปิดศาสนสถานให้นักท่องเที่ยวได้ชมอุโบสถเงิน และกราบสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จนถึงช่วงเวลาเสร็จสิ้นกิจกรรม (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ม.ป.ป.) ในส่วนของเส้นทางเข้าวัดหมื่นสารวัวลาย ไม่ปรากฏการจัดกิจกรรมหรือการจำหน่ายสินค้าและในช่วงกิจกรรมทางวัดมิได้เปิดศาสนสถานให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชม จึงทำให้เส้นทางดังกล่าวไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นถนนคนเดินวัวลายเท่าที่ควร ดังนั้น การพัฒนาพื้นที่ถนนคนเดินวัวลาย จึงเกี่ยวเนื่องกับหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยตรงในการร่วมกันแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ในการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนครอบคลุมทุกพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ประกอบกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อยู่ในขั้นวิกฤตและน่าเป็นห่วงเนื่องด้วยปัจจัยสำคัญหลายประการ เช่น ราคาเม็ดเงินตั้งแต่ พ.ศ. 2540 จากราคากรั่มละไม่ถึง 100 บาท ปรับตัวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันราคากรั่มละ 900 บาท ผนวกกับการบริโภคในตลาดลดลง เนื่องจากกระแสการบริโภคสมัยใหม่มีสินค้าอื่น ๆ เข้ามาทดแทน รวมถึงช่างเครื่องเงินและเครื่องเงินชั้นครูที่มีอายุ ไม่ต่ำกว่า 60 ปีเหลืออยู่เพียงไม่ถึง 20 คน และมีร้านเครื่องเงินเหลืออยู่เพียง 20 ร้าน ทำให้ความโดดเด่นและเอกลักษณ์ของสินค้าเครื่องเงิน และเครื่องเงิน ลดน้อยลง ดังนั้นการฟื้นฟู อนุรักษ์ และการสืบทอดภูมิปัญญาเป็นสิ่งสำคัญ ควบคู่ไปพร้อม ๆ กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนศรีสุพรรณ ชุมชนหมื่นสาร และชุมชนนันทาราม เพราะปรากฏการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันพัฒนาการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย จึงควรส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตนเองให้มากยิ่งขึ้น (ประชาชาติธุรกิจออนไลน์, 2556) และจากการศึกษาแนวทางพัฒนาการจัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมบนถนนคนเดินวัวลาย ของ ยุวดี หัสดี

(2555) พบปัญหาของการพัฒนาการจัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมบนถนนคนเดินวัวลาย คือขาดการสำรวจพื้นที่สำคัญในการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลายตลอดเส้นทาง มีการสาธิตงานหัตถกรรมและสินค้าจากภูมิปัญญาพื้นบ้านของชุมชนวัวลายค่อนข้างน้อย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงก่อให้เกิดแนวคิดในการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร โดยการสร้างไทรภาคีให้มีส่วนร่วมระหว่างชุมชนหมื่นสารที่เป็นต้นกำเนิดการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงิน โดยมีศาสนสถาน คือ วัดหมื่นสาร ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ตลอดจนโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้ ๆ ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมตามหลักการ บ-ว-ร คือ บ้าน วัด โรงเรียน เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมที่จะฟื้นฟูพัฒนาเอกลักษณ์ของชุมชนหมื่นสารบนเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของถนนแห่งภูมิปัญญาที่เด่นชัด และยังคงคุณค่าของความเป็นชาวล้านนา ด้านศาสนา ภาษา และการแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้อุปโภคบริโภค การแสดงศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ให้บังชี้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนถนนวัวลายที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

จากความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหมายในการศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว โดยพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่ควรค่าแก่การรักษาและพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวไว้ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและส่วนรวม ให้คงไว้ซึ่งคุณค่าทางด้านศิลปหัตถกรรมเพื่อสนองตอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน และสอดคล้องกับแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติที่มีนโยบายในการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาสร้างคุณค่าทางสังคม เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคม พร้อมทั้งสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในชุมชน และในระดับประเทศให้มีการเติบโต ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวบนถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยว และ ความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

คำถามในการวิจัย

1. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร
2. สภาพการจัดการท่องเที่ยว และ ความต้องการ ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร
3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ มีวิธีการดำเนินการและรูปแบบอย่างไร

ความสำคัญของการวิจัย

1. ผลการวิจัยทำให้ทราบถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน และได้รับทราบถึงสภาพปัจจุบันในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ และสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ ทำให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่
2. การนำผลการวิจัยไปใช้สำหรับจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ชุมชนเกิดการประสานความเข้าใจและผนึกความสามัคคีอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนหมื่นสารให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
3. เทศบาลนครเชียงใหม่และหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะดังต่อไปนี้

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนหรือลักษณะการมีชีวิตของมนุษย์ในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่แตกต่างจากวัฒนธรรมอื่น ๆ เป็นลักษณะที่มีจุดเด่น ที่ทำให้เชิดหน้าชูตา ลักษณะส่วนรวมของสังคมที่เห็นเด่นชัด แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ

ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม

รูปแบบ หมายถึง กรอบความคิดทางด้านหลักการ วิธีการ ดำเนินงาน และเกณฑ์ต่าง ๆ ของระบบ ที่สามารถยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ได้

การวิจัยและพัฒนา หมายถึง การวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อออกแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชน แล้วนำไปประจุมร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันวิพากษ์ วิจารณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ นำมาแก้ไขปรับปรุงปัญหา

การพัฒนาการมีส่วนร่วม หมายถึง การส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการบูรณาการการมีส่วนร่วมของ 3 ฝ่าย คือ วัด ชุมชน และโรงเรียน ภายใต้หลักการมีส่วนร่วมใน 4 มิติ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์สภาพในเชิงบริบทของพื้นที่ในการจัดกิจกรรมถนนสายวัฒนธรรม การวิเคราะห์ปัญหา ความเป็นไปได้ และร่วมตัดสินใจในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยร่วมกันกำหนดทิศทาง วิธีการและการวางแผนการดำเนินกิจกรรม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การประสานความร่วมมือ การเตรียมการดำเนินงาน รวมถึงการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงานที่มีการร่วมกันตัดสินใจอย่างเป็นระบบ โดยมีการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของแต่ละฝ่าย ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง ผู้ส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม คุณค่าทางความรู้สึที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ร่วมกัน เพื่อเป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมหรือนำเสนอคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ให้เผยแพร่ต่อกท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชน หมายถึง ชุมชนศรีสุพรรณ ชุมชนหมื่นสาร และชุมชนนันทาราม โดยเป็นชุมชนที่ส่งเสริม พัฒนาและอนุรักษ์วิถีพื้นบ้านอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

การจัดการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดให้บริการทางการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นกระบวนการของการทำงานและการใช้ทรัพยากรของชุมชน และจัดการท่องเที่ยว ภายใต้การวางแผนการดำเนินงาน การกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ถนนสายวัฒนธรรม หมายถึง เส้นทางเข้าสู่วัดหมื่นสารและพื้นที่ภายในวัดหมื่นสาร ด้วยการปิด เส้นทางเดินรถแล้วจัดพื้นที่สำหรับแสดงและจัดจำหน่ายสินค้า หรือผลงานหัตถกรรม ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชนหมื่นสาร

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง แนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การส่งเสริมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางสังคม ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคของตลาดในประเทศได้

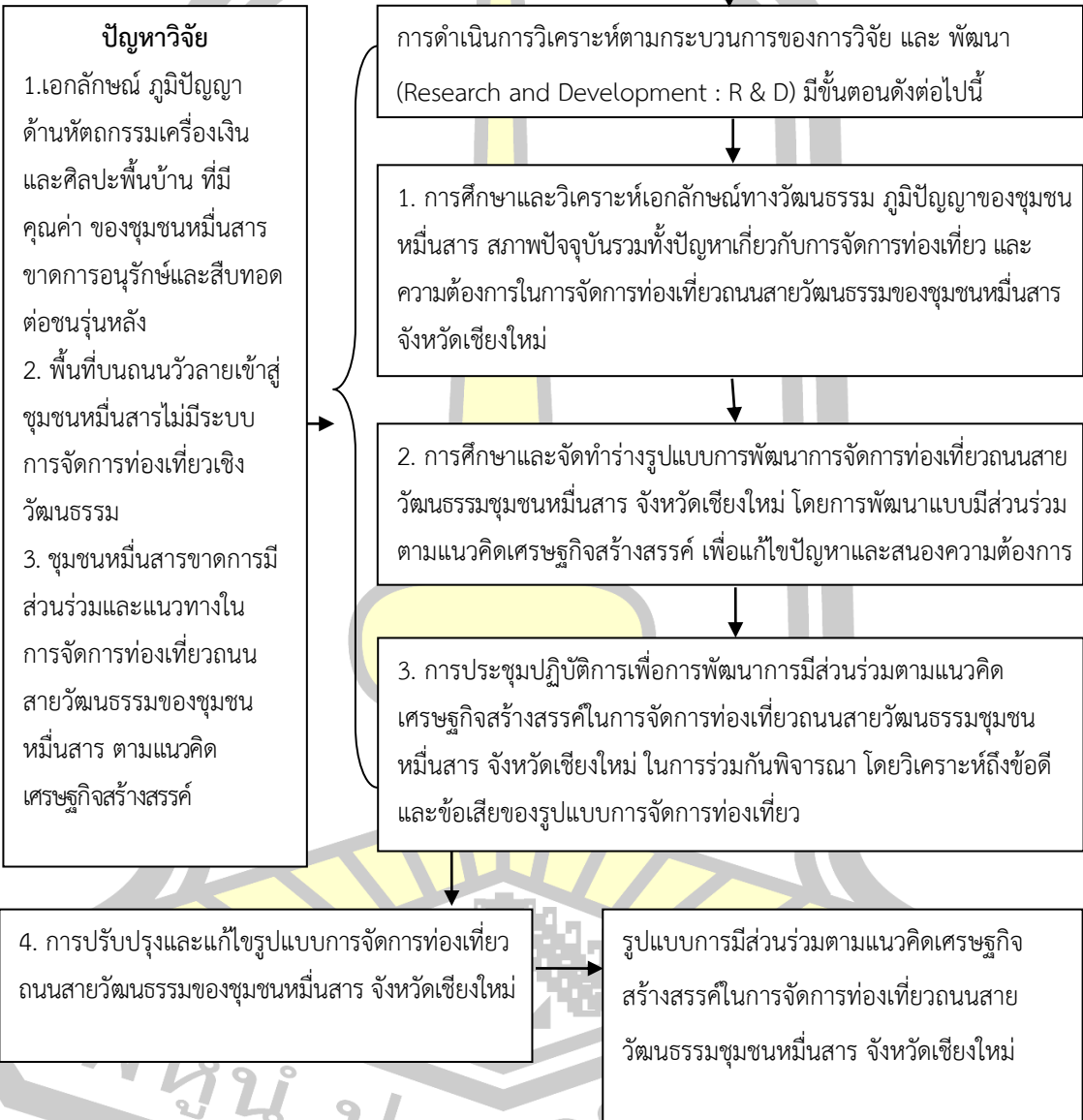
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

“การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิด (Conceptual framework) ในการวิจัยไว้ดังนี้

แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
 1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 2. แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 3.แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 1. ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ 2. ทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรม 3. ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

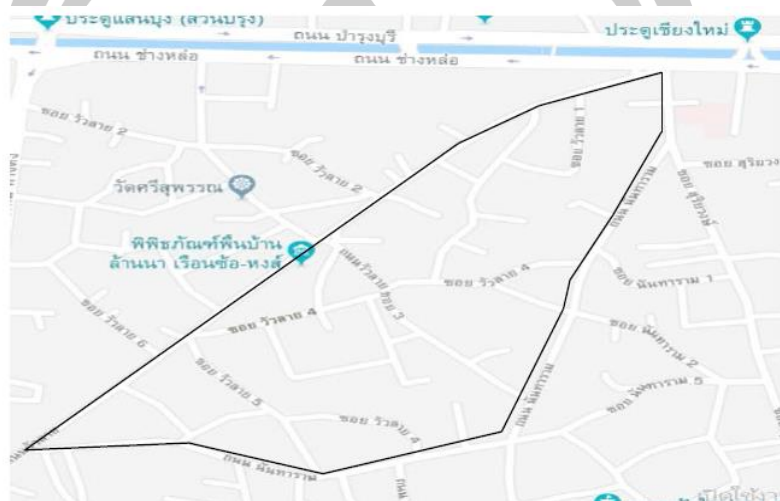
การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เอกสิทธิ์ ภูมิปัญญา และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นโยบายและกฎหมาย แนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อดำเนินการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนหมื่นสาร
 - 1.1 ที่ตั้งชุมชนหมื่นสาร
 - 1.2 ชุมชนที่มีแนวเขตติดกับชุมชนหมื่นสาร
 - 1.3 ข้อมูลประชากร
 - 1.4 ศาสนสถานที่สำคัญของชุมชน
 - 1.5 ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันของชุมชนหมื่นสาร
2. วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 2.1 เอกสิทธิ์และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
 - 2.2 การท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง
4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้อง
 - 4.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
 - 4.2 แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
 - 4.3 แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
 - 4.4 การวิจัยและพัฒนา
 - 4.5 ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่
 - 4.6 ทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรม
 - 4.7 ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนหมื่นสาร

1. ที่ตั้งชุมชนหมื่นสาร

ชุมชนหมื่นสาร หรือ ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ตั้งอยู่ในตำบลหายยา แขวงเมืองราย เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา : maps.google.com. 2560

ภาพประกอบ 2 ที่ตั้งชุมชนหมื่นสาร

ในอดีต ชุมชนหมื่นสาร เป็นแอ่งน้ำ หรือเป็นที่ลุ่ม ซึ่งมีการทำนาเพาะปลูก และเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงพัฒนากลายเป็นชุมชนที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคม จึงมีการสร้างที่อยู่อาศัย อาคาร บ้านเรือน สถานประกอบการ ศาสนสถานและร้านค้า ทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีประชากรอยู่อาศัยอย่างหนาแน่นมากขึ้น ประกอบกับพื้นที่ชุมชนหมื่นสารในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นแอ่งกระทะในบางจุด ทำให้ในช่วงฤดูฝน ก่อให้เกิดน้ำท่วมขังในบางพื้นที่ของชุมชน (จิราวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553)

สภาพปัจจุบันของชุมชนหมื่นสาร มีลักษณะเป็นชุมชนที่มีการสร้างอาคาร บ้าน ที่อยู่อาศัย ร้านค้า โรงแรม สถานประกอบการในรูปแบบต่าง ๆ อย่างหนาแน่น เนื่องจากชุมชนหมื่นสาร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ ผนวกกับ ทิศตะวันออก มีถนนวัวลายขนานตลอดแนว อันเป็นถนนที่สามารถเข้าสู่ตัวเมืองชั้นใน และสามารถเดินทางไปสู่อำเภอต่าง ๆ เช่น หางดง สันป่าตอง จอมทอง ฮอด ดอยเต่า เป็นต้น รวมถึงเป็นเส้นทางเดินรถของรถประจำทางของเส้นทางดังกล่าว และเป็นถนนที่มีร้านค้าที่แสดงและจำหน่ายเครื่องเงินที่มีชื่อเสียง เป็นสถานที่ท่องเที่ยวของชาวไทยและชาวต่าง ๆ เพื่อเยี่ยมชมสินค้าและงานหัตถศิลป์ รวมถึงศาสนสถานที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ทำให้ถนนวัวลาย

เป็นเส้นทางสัญจร และเส้นทางการท่องเที่ยวที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่งของเมืองเชียงใหม่ (สนิท บุกญแลน, 2559)

ภาพประกอบ 3 สภาพปัจจุบันของชุมชนหมื่นสาร

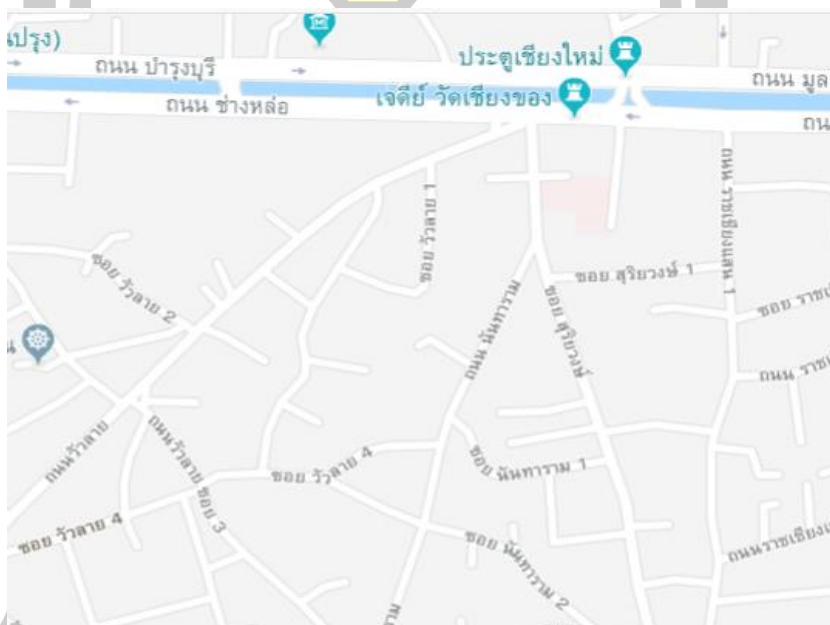
ภาพประกอบ 4 สภาพด้านหน้าวัดหมื่นสาร

2. ชุมชนที่มีแนวเขตติดกับชุมชนหมื่นสาร

ในการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับชุมชนที่มีแนวเขตติดกับชุมชนหมื่นสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ทิศเหนือติดกับประตูเชียงใหม่

ทิศเหนือของชุมชนหมื่นสารเป็นพื้นที่ ที่ติดกับประตูเชียงใหม่ โดยประตูเชียงใหม่ เดิมมีชื่อว่า ประตูท้ายเวียง เป็นประตูชั้นในด้านทิศใต้ของกำแพงเมือง ทั้งนี้ ประตูเชียงใหม่ มีตลาดประตูเชียงใหม่ที่อยู่ใกล้ประตูเวียง (เมือง) ที่จำหน่ายอาหาร อาหารพื้นเมือง ผัก ผลไม้ เป็นต้น โดยบริเวณใกล้เคียงเป็นจุดเดินรถเส้นทางสายใต้ ที่มุ่งไปยังอำเภอต่าง ๆ เช่น หางดง สันป่าตอง แม่วาง ดอยหล่อ จอมทอง ฮอด แม่แจ่ม ดอยเต่า อมก๋อย เป็นต้น (สนิท บุญแลน, 2559)

ที่มา : maps.google.com. 2560

ภาพประกอบ 5 แผนที่แนวเขตของชุมชนหมื่นสารที่ติดกับประตูเชียงใหม่

แนวเขตทิศเหนือของชุมชนหมื่นสาร ติดกับประตูเชียงใหม่ รวมถึงเป็นเส้นทางเชื่อมที่สามารถมุ่งไปยังถนนรอบคูเมืองประตูชั้นใน และเกาะกลางบนถนนเป็นเส้นทางที่จะเข้าสู่ถนนววัลาย รวมถึงเป็นจุดตั้งต้นของกิจกรรมถนนคนเดินววัลายด้านทิศเหนือของชุมชนหมื่นสาร (สนิท บุญแลน, 2559)

ที่มา : maps.google.com. 2560

ภาพประกอบ 6 แนวเขตทิศเหนือของชุมชนหมื่นสาร ติดกับประตูเชียงใหม่

2.2 ทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับชุมชนนันทาราม

การศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชนหมื่นสารที่มีแนวเขตติดกับชุมชนนันทาราม และข้อมูลทั่วไปของชุมชนนันทาราม ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังนี้

ทิศใต้และทิศตะวันตกของชุมชนหมื่นสารเป็นพื้นที่ที่ติดกับชุมชนนันทาราม หรือบ้านนันทา ดังนั้น ชุมชนนันทาราม จึงตั้งอยู่ในตำบลหายยา เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ทางทิศใต้ของเมืองเชียงใหม่ ติดกับประตูเชียงใหม่ (กมล ใจคำปัน, 2559)

ชุมชนนันทาราม มีต้นกำเนิดมาจากเชียงตุงที่เป็นชาวไทเขิน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของชาวไทกลุ่มหนึ่งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เหนือเขตแดนล้านนา ที่เรียกว่า เมืองเชียงตุง ซึ่งเป็นรัฐเอกราชที่ใหญ่ที่สุดทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำคงหรือแม่น้ำสาละวิน ปัจจุบัน อยู่ในสหภาพเมียนมาร์ ทั้งนี้ ชาวไทเขิน ได้ถูกกวาดต้อนให้เข้ามาอยู่ในเชียงใหม่ ในสมัยของพระเจ้ากาวิละยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” และ “สร้างบ้านแปงเมือง เก็บเอาไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินเข้ามาซ่อมบ้าน ใส่เมือง” โดยให้อพยพมาอยู่บริเวณ ระหว่างกำแพงเมืองชั้นในกับกำแพงเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้บริเวณรอบ ๆ วัดนันทาราม (กมล ใจคำปัน, 2559)

ที่มา : maps.google.com. 2560

ภาพประกอบ 7 แนวเขตทิศตะวันตกติดกับชุมชนนันทาราม

ที่มา : maps.google.com. 2560

ภาพประกอบ 8 แนวเขตทิศใต้ติดกับชุมชนนันทาราม

ชุมชนนันทารามเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทเขิน มีวัดนันทารามเป็นศูนย์กลางของชุมชนในอดีตเคยถูกสถาปนาให้เป็นพระอารามหลวงของเมืองเชียงใหม่ มีพระวิหาร และมีพระอุโบสถ หอพระไตรปิฎก พระเจดีย์ รวมถึง สถาปัตยกรรมอื่น ๆ ที่วิจิตรงดงามตามรูปแบบศิลปกรรมแบบล้านนา และ ล้านนาประยุกต์ (กมล ใจคำปัน, 2559)

ภาพประกอบ 9 ซุ้มประตูโขงวัดนันทาราม

ภาพประกอบ 10 หอพระไตรปิฎก (หอธรรม) วัดนันทาราม

ภาพประกอบ 11 พระบรมธาตุเจดีย์ วัดนันทาราม

ชุมชนนันทาราม เป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาในการทำเครื่องเงิน ซึ่งได้รับการสืบทอดองค์ความรู้มาจากบรรพบุรุษ ครั้นอาศัยอยู่เมืองเชียงตุง โดยชาวบ้านเรียกเครื่องเงินว่า “คั้วฮัก คั้วหาง” คำว่า “คั้วฮัก” หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เคลือบด้วยยางรักมีสีดำ ส่วนคำว่า “คั้วหาง” หมายถึง สิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นเครื่องสานหรือไม้ ทาด้วยยางรัก ตกแต่งลวดลายด้วยสีชาด มุก ทองคำเปลว ให้สวยงาม (กมล ใจคำปัน, 2559)

ภาพประกอบ 12 หัตถกรรมเครื่องเงินที่ทำด้วยรักของชุมชนนันทาราม

ทั้งนี้ เครื่องเงิน เป็นการผลิตเพื่อใช้สอยในครัวเรือน หรือนำไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อเป็นเครื่องใช้ของพระสงฆ์และใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ชันน้ำ พาน ชันโตก ชันหมาก ถาด กล่อง ตลับ หีบ เป็นต้น ดังนั้น เครื่องเงิน จึงเป็นสินค้าหัตถกรรมของชุมชนนันทารามที่ลงรักทาชาด และมีลวดลายที่สวยงามวิจิตรบรรจง ซึ่งต้องอาศัยทักษะและความประณีตที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน อันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษของชาวเงิน (กมล ใจคำปัน, 2559)

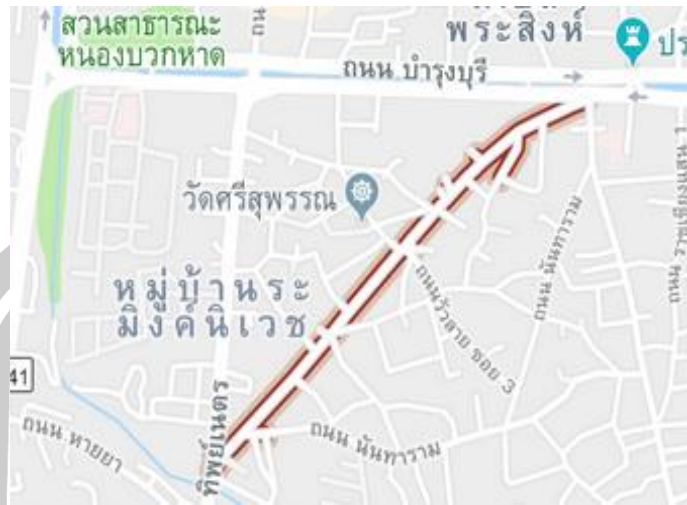

ภาพประกอบ 13 เครื่องเงินของชุมชนนันทาราม

2.3 ทิศตะวันออกติดกับชุมชนวัดศรีสุพรรณ

ทิศตะวันออกของชุมชนหมื่นสารเป็นพื้นที่ที่ติดกับชุมชนวัดศรีสุพรรณ ตลอดแนวถนนวัวลาย ทั้งนี้ ชุมชนวัดศรีสุพรรณถือเป็นชุมชนที่ชุมชนน้องที่มีถิ่นกำเนิดอันเกิดจากการที่พระเจ้ากาวิละได้กวาดต้อนผู้คนจากบ้านวัวลาย หรือ จัวลายในแขวงเมืองป๋น ให้เข้ามาตั้งรกราก สร้างบ้านเรือนที่กำแพงชั้นนอกของเมืองเชียงใหม่ ชุมชนดังกล่าว จึงมีวิถีชีวิตและภูมิปัญญาเฉพาะเช่นเดียวกับชุมชนหมื่นสาร ซึ่งในอดีตบ้านวัวลายมีพื้นที่บริเวณสองฝั่งถนน แต่ปัจจุบันถูกแบ่งออกเป็นสองชุมชน ได้แก่ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย และชุมชนวัดศรีสุพรรณ โดยมีถนนวัวลายกั้นเขตชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลางกิจกรรมและมีการบริหารจัดการตนเองแยกเป็นเอกเทศ (พระครูพิทักษ์สุทธิคุณ, 2559)

ในการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับแนวของชุมชนหมื่นสารที่ติดกับชุมชนวัดศรีสุพรรณ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์จาก พระครูพิทักษ์สุทธิคุณ (2559) เจ้าอาวาสวัดศรีสุพรรณ ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ที่มา : maps.google.com. 2560

ภาพประกอบ 14 แผนที่แนวเขตทิศตะวันออกของชุมชนหมื่นสารที่ติดกับชุมชนวัดศรีสุพรรณ

ภาพประกอบ 15 ด้านหน้าวัดศรีสุพรรณ

ชุมชนวัดศรีสุพรรณ มีวัดศรีสุพรรณเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยมีอายุเก่าแก่กว่า 500 ปี ดังปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์บนศิลาจารึกที่ทำด้วยหินทรายแดง บันทึกไว้ว่าได้สร้างขึ้น สมัยพระเมืองแก้วหรือพญาแก้ว ซึ่งเป็นยุคทองของล้านนาและเป็นกษัตริย์แห่งราชวงศ์มังรายองค์ที่ 11 (พ.ศ. 2038-2068) โดยพระเมืองแก้วและพระราชมารดาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหมื่นหลวงจำคำสร้างวัด ชื่อ วัดศรีสุพรรณอาราม เมื่อ พ.ศ. 2043 ในครั้งนั้น พญาอดเชียงราย ได้กลับมาที่นาแปลงใหญ่และ ข้าวจำนวน 20 ครัว ให้กับวัดศรีสุพรรณ จากประวัติความเป็นมาโดยสังเขป จึงก่อให้เกิดการก่อตั้ง ชุมชนวัดศรีสุพรรณตั้งแต่บัดนั้นมา (พระครูพิทักษ์สุทธิคุณ, 2559)

ที่มา : maps.google.com. 2560

ภาพประกอบ 16 ชุมชนวัดศรีสุพรรณ

ชุมชนวัดศรีสุพรรณในสมัยพม่าปกครองเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. 2101 - 2137) ไม่พบหลักฐานประเภทลายลักษณ์อักษรที่กล่าวถึงวัดศรีสุพรรณ เมื่อครั้งพระเจ้าสุทโธทรมราชา หรือตูลุนมิน กษัตริย์แห่งเมืองพม่า (พ.ศ. 2172 - 2191) กวาดต้อนคนจากเชียงใหม่ไปพม่าไปทางประตูข้าวก้อม ซึ่งไม่ได้มีออกทางประตูไผ่หรือประตูหายยาในปัจจุบัน หมายความว่า ไม่ได้ผ่านพื้นที่ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และวัดหมื่นสาร แต่จากหลักฐานพื้นเมืองร่วมสมัย พบว่า พม่าดูแลวัดวาอารามในเมืองเชียงใหม่ เช่น หยาดน้ำถวายข้าววัดให้แก่วัดพระสิงห์ มอบหมายให้พวกคนยาง ทำหน้าที่หาน้ำมันจุดไฟบูชาพระสี่หังค์ การนำพระพุทธรูปชำรุดมาหลอมและหล่อใหม่ โดยสร้างเป็นพระประธานวัดปราเกียร (ปร อ่านว่า ผ จึงอ่าน ผาเกียร ปัจจุบันคือวัดชัยพระเกียรติ) การบูรณะวัดเชียงมั่นและบูรณะวัดเกต จึงไม่อาจกล่าวได้ว่ายุคพม่าปกครองเมืองเชียงใหม่ได้มีการทำลายวัดวาอาราม จนวัดบางแห่งต้องกลายเป็นวัดร้าง แต่อาจมีเหตุที่เกี่ยวข้องอยู่บ้าง เพราะว่าเมื่อเสร็จสิ้นการศึกสงคราม มีการ “เทครัว” คนจำนวนมากออกจากเชียงใหม่ เมื่อมีการ “เทครัว” ชาวบ้านที่ศรัทธาวัดนั้น ๆ ก็จะเดินทางออกจากเชียงใหม่ จึงส่งผลให้วัดนั้น กลายเป็นวัดร้างในเวลาต่อมา ดังนั้นการที่วัดศรีสุพรรณไม่ได้มีช่วงเวลา แห่งการเป็นวัดร้าง จึงหมายถึง ประชาชนยังคงมีศรัทธาวัด และดำรงอยู่สืบมาอย่างต่อเนื่อง (ปรีชา ชันทนันต์, 2543)

ต่อมาในสมัยพระเจ้ากาวิละฟื้นฟูเมืองขึ้น ชุมชนวัดศรีสุพรรณได้มีการเพิ่มจำนวน ประชากรมากขึ้น จากการที่พระเจ้ากาวิละได้ยกทัพออกไปกวาดต้อนผู้คนในแถบลุ่มแม่น้ำคง เช่น เมืองปู้จัวลาย ส้อยไร่ บ้านสะต้อย ท่าช้าง บ้านนา บ้านท่งอ้อ เป็นต้น ผู้คนที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองเชียงใหม่ เป็นกลุ่มช่างฝีมือทำเครื่องเงิน จะตั้งบ้านเรือนโดยรอบวัดหมื่นสารและวัดศรีสุพรรณ

ซึ่งเกิดเป็นชุมชนเดิมบนพื้นที่ใหม่ ชาวบ้าน หรือแม่แต่พระสงฆ์ในวัดก็เป็นชาวลุ่มน้ำคาง ในสมัยต่อมา ได้มีการสำรวจรายชื่อวัดในเชียงใหม่ จึงได้จัดให้วัดศรีสุพรรณ หรือ “วัดสุภัน” อยู่ในนิกายคง หรือนิกายคง ทั้งนี้ ชาวบ้านศรีสุพรรณส่วนหนึ่งจึงเรียกตนเองว่าเป็น “ชาวคนน้ำฮ้า” (ปรีชา ชันทนันต์, 2543)

วัดศรีสุพรรณมีวิหารที่เป็นสถาปัตยกรรมล้านนาโบราณ สร้างยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ในสมัยของพระเจ้ากาวิโรรส (พ.ศ. 2342) ต่อมา พระครูพิทักษ์สุทธิคุณ (สมุห์สุพล สุทธิสีโล) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน ได้ปฏิสังขรณ์ ผสมศิลปะร่วมสมัยจิตรกรรมฝาผนัง พระธาตุ 12 ราศีพุทธจักรวาล ใช้สีโทนทองประดับฝาผนังด้วยหัตถกรรมเครื่องเงินภูมิปัญญาท้องถิ่นใช้เป็นศูนย์กลางประกอบศาสนกิจของวัดในปัจจุบัน ภายนอกวิหารของวัดศรีสุพรรณประดับตกแต่งด้วยไม้แกะสลักศิลปะลายไทยสีทอง และแก้วหลากสี ฝาผนังด้านในวิหารประดับด้วยภาพแกะสลักอะลูมิเนียมรมดำ เรื่อง ทศชาติของพระพุทธเจ้า (ปรีชา ชันทนันต์, 2543)

ภาพประกอบ 17 วัดศรีสุพรรณ

ภายในวัดศรีสุพรรณมีพระอุโบสถเงินหลังแรกของโลก เพื่อสร้างเป็นสถาปัตยกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา โดยมีปณิธานเพื่อ “ฝากศิลปะแก่แผ่นดินล้านนา ถวายไว้ในบวรพระพุทธศาสนา เทิดไท้องค์ราชันย์ รัชกาล ที่ 9” ที่แสดงถึงพุทธศิลป์อันวิจิตรที่สามารถดึงดูดให้ทั้งพุทธศาสนิกชน และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเข้ามาเยี่ยมชมความงามของพระอุโบสถ (พระครูพิทักษ์สุทธิคุณ, 2559)

ภาพประกอบ 18 อุโบสถเงินวัดศรีสุพรรณ

ปัจจุบัน ประชาชนกลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชนยังคงสืบสานและอนุรักษ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นหัตถกรรมเครื่องเงินที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งบริเวณภายในวัดและด้านหน้าวัดศรีสุพรรณ รวมถึงภายในวัดและบริเวณใกล้เคียง มีการจัดแสดงการสาธิตและผลิตหัตถกรรมเครื่องเงิน รวมถึงตุ๊กตาลายโลหะ โดยสร้างสรรค์ผลงานที่แสดงถึงศิลปกรรม หัตถกรรมและภูมิปัญญาของชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม และสามารถซื้อของที่ระลึกในร้านค้าที่แสดงและจำหน่ายเครื่องเงินบนถนนวัวลาย และบริเวณใกล้เคียง

ภาพประกอบ 19 การสาธิตงานหัตถกรรมเครื่องเงินของชุมชนวัดศรีสุพรรณ

ภาพประกอบ 20 การนำโลหะมาหลอมในเตาเพื่อทำสะลุง

3. ข้อมูลประชากร

ชุมชนหมื่นสารมีจำนวน 321 ครัวเรือน รวมประชากรทั้งสิ้น 1,084 คน ทั้งนี้ ชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนเมืองที่อยู่ในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ ที่มีประชากรหนาแน่นซึ่งมีทั้งประชากรจริง และมีประชากรแฝงที่เป็นนักศึกษา นักท่องเที่ยว แรงงานต่างด้าว แรงงานต่างถิ่น ซึ่งยังไม่มี การสำรวจประชากรแฝงที่แน่ชัด ทั้งนี้ ประชากรในพื้นที่จึงมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ค้าขาย รับจ้าง ข้าราชการ เอกชนรัฐวิสาหกิจ ผู้ประกอบการโรงแรม สปา ห้องเช่า การค้า เป็นต้น (สนิท บุญแลน, 2559)

4. ศาสนสถานที่สำคัญของชุมชน

วัดหมื่นสาร (Muen San Temple) ตั้งอยู่ในชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย มีเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ โดยไม่มีหลักฐานปรากฏชี้ชัดว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่ปรากฏชื่อวัดหมื่นสาร ในปี พ.ศ. 1981 ในสมัยราชวงศ์มังราย ภายใต้การปกครองของกษัตริย์องค์ที่ 8 พระนามว่า พญาสามพระยาผิงแกน หรือ พญาสามผิงแกน โดยวัดหมื่นสารในขณะนั้นเป็นวัดที่ถือนิกายลังกาวงศ์หรือนิกายวัดสวนดอก เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ และในสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์องค์ที่ 9 ระหว่างปี พ.ศ. 1984-2030) ในตำนานมูลศาสนาปรากฏข้อความตอนหนึ่งว่า “พระยา (ติโลกราช) จึงไว้ศาสนาแก่ พุทธญาณมหาสวามีเจ้า อันอยู่วัดหมื่นสาร เจ้าไทตนนี้เป็นหลานแห่งพุทธญาณเจ้าวัดสวนดอกไม้” (จิราวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553)

ภาพประกอบ 21 วัดหมื่นสาร

ทั้งนี้มิตำนานความตอหนึงว่า “หมื่นหนังสือวิมลเกติเป็นสังฆการีนัน ก็ให้สร้างวิหารในวัดหมื่นสารแล้วไป อารารณาพระศีลาเจ้าจากวัดป่าแดง มาประดิษฐานในวัดหมื่นสารให้จำเรียรุ่งเรือง ในพระพุทศาสนา ต่อไปภายหน้าแล” ต่อมาในปี พ.ศ. 2065 สมัยของพระเมืองแก้ว หรือพญาแก้ว กษัตริย์องค์ที่ 11 มีหลักฐานกล่าวถึงวัดหมื่นสาร ความตอหนึงว่า “กินเมืองใต้ใคร่สืบไมตรี ใช้ราชทูตมาสืบคำเมือง ไพอ่านราชสารไมตรียังวัดหมื่นสาร” (จิราวรรณ กาวิละ โอกาโมะโตะ, 2553) จากหลักฐาน จึงแสดงถึงความสำคัญของวัดหมื่นสาร ที่นอกเหนือจากเป็นที่อยู่ของพระผู้ใหญ่อยังเป็นแหล่งเรียนรู้อักขระเพื่อใช้แปลราชสารอีกด้วย

ภาพประกอบ 22 ซุ้มประตูวัดหมื่นสาร

ปัจจุบัน วัดหมื่นสาร จึงเป็นศาสนสถานสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ มีถาวรวัตถุที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน อันทรงคุณค่าแห่งหนึ่งที่ยังคงไว้ ให้เยาวชนได้ศึกษาและเรียนรู้ จวบจนปัจจุบัน โดยวัดหมื่นสารมีถาวรวัตถุต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

4.1 รูปปูนปั้น “จั่วลาย”

รูปปูนปั้นจั่วลาย ที่ตั้งอยู่ริมถนนวัวลาย บริเวณทางเข้าวัดหมื่นสาร อันเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนเครื่องเงินหมื่นสารบ้านวัวลาย อันเกิดจากการร่วมระดมทุนของประชาชนในชุมชนโดยจัดสร้างรูปปูนปั้นวัว 2 ตัว เมื่อปี พ.ศ. 2534 ต่อมาในปี พ.ศ. 2543 ได้สร้างรูปปูนจั่วลายขนาดเท่าของจริงจากช่างฝีมือเครื่องเงินของชุมชนหมื่นสารเป็นผู้ปั้นและใช้เงินบริจาคจากคณะศรัทธาบ้านวัวลาย (สนิท บุญแลน, 2559)

ภาพประกอบ 23 รูปปูนปั้น “จั่วลาย”

4.2 พระวิหารวัดหมื่นสาร

พระวิหารหมื่นสาร เป็นวิหารที่ หมื่นหนึ่งสี่วิมลละกิตติสิงหละราชมนตรี ในขณะนั้นดำรงตำแหน่งสังฆการี (เจ้าพนักงานเกี่ยวกับสงฆ์ในงานหลวง พระราชพิธี รับรองราชทูต รวมถึง แพลพระราชสาส์น) และอาราธนาพระศิลาเจ้าจากวัดป่าแดงมาประดิษฐานเอาไว้ภายในพระวิหาร ดังนั้นพระวิหารของวัดหมื่นสารจึงมีอายุกว่า 500 ปี และได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ การบำรุงรักษามาโดยตลอดจวบจนปัจจุบัน ซึ่งพระวิหารมีลักษณะเป็นอาคารปูนปั้นตามสถาปัตยกรรมล้านนา หน้าบันประดับด้วยปูนปั้นลวดลายของกวาง กิณนร ซึ่งเป็นสัตว์ในป่าหิมพานต์ รวมถึงมีปูนปั้นรูปเทวดา พระราม และพญา เป็นต้น (จิราวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553)

ภาพประกอบ 24 พระวิหารวัดหมื่นสาร

4.3 อุโบสถ

อุโบสถวัดหมื่นสาร สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2534 ตามดำริของ พระครูสุทธีจิตตภาณี ซึ่ง เป็นเจ้าอาวาสวัดหมื่นสารในปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นสถานที่ในการประกอบกิจสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ โดยอุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาแบบประยุกต์ หน้าบันประดับด้วยปูนปั้นลายพุกกาและพญานาค (สนธิ์ บุญแล่น, 2559)

ภาพประกอบ 25 อุโบสถวัดหมื่นสาร

4.4 พระเจดีย์

เจดีย์พระธาตุวัดหมื่นสาร สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2465 โดยเจดีย์เป็นรูปทรงประสาทผสมผสานงานศิลปะระหว่างล้านนากับศิลปะแบบไทยใหญ่ ทั้ง 4 ทิศ มีซุ้มโขง โดยด้านในประดิษฐานพระพุทธรูปปางลีลา มีสิ่งทั้ง 4 มุมของเจดีย์ และด้านหน้าทางทิศตะวันออกเป็นบันไดนาค โดยรอบปรากฏปูนปั้นรูปเทวอารักษ์ หงส์ (สัตว์หิมพานต์) และสิ่งหัตถ์ ด้านหน้าฐานเจดีย์พระธาตุ (สนิท บุญแลน, 2559)

ภาพประกอบ 26 เจดีย์พระธาตุวัดหมื่นสาร

4.5 สถูปครูบาศรีวิชัย

สถูปครูบาศรีวิชัย เป็นสถูปที่บรรจุอัฐิธาตุของครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนา ตามคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านวัวลายและปรากฏในบันทึกข้อความ จากการรวบรวมข้อมูลในหนังสือ ที่ระลึกเนื่องในงานฉลองสมโภชหอศิลป์สุทธจิตโต วัดหมื่นสาร ของ จีราวรรณ กาวีละ โอภาโมะโตะ (2553) ที่ระบุถึงที่มาของสถูป โดยกล่าวว่า หลังจากงานพระราชทานเพลิงศพ พ.ศ. 2489 ซึ่ง คณะกรรมการมีมติแบ่งอัฐิเป็นส่วน ๆ โดยมีการกล่าวอ้างว่า ได้มอบให้ นายอินทร์ วิลเลียม สานุศิษย์ ครูบาศรีวิชัยนำไปบรรจุที่วัดสวนดอก และในวันรับอัฐิ มีครูบาชาวปี ศิษย์ครูบาศรีวิชัย และนายอินทร์ นำอัฐิมาเก็บรักษาไว้ที่วัดหมื่นสาร ก่อนนำไปบรรจุที่วัดสวนดอก ในเบื้องต้นโดยเก็บไว้ในตลับนาค ณ ปะรำ ของครูบาชาวปี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 ได้มีการอัญเชิญอัฐิครูบาศรีวิชัย ไปยังวัดสวนดอก ซึ่งมีการจัดขบวนอัญเชิญ มีพุทธศาสนิกชนเข้าร่วมจำนวนมาก เมื่อถึงวัดสวนดอกได้มีการอัญเชิญอัฐิบรรจุในสถูปของวัดสวนดอก พร้อมทั้งมีการจัดงานมหรสพฉลองสมโภชเป็นเวลา 15 วัน 15 คืน แต่ในช่วงขณะนั้น วัดสวนดอกไม่มีเจ้าอาวาสพร้อมทั้งขาดผู้นำในการเก็บรักษาอัฐิครูบาศรีวิชัย ดังนั้น นายอินทร์ จึงได้อัญเชิญอัฐิ มาไว้ที่วัดหมื่นสารดั้งเดิม จวบจนมีการก่อสร้างสถูปพร้อมทำพิธีเพื่อบรรจุ เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2496 (จิรวรรณ กาวิละ โอคาโมะโตะ, 2553)

ภาพประกอบ 27 สถูปครูบาศรีวิชัย

4.6 อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย

อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยวัดหมื่นสาร ตั้งอยู่ด้านหน้าหอศิลปสุทธจิตโต หันหน้าไปทางทิศตะวันตก จัดสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวเข้ากราบสักการบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยครูบาศรีวิชัย หรือ พระสีโวทัย เป็นพระมหาเถระ ที่ถูกขนานนามว่า “ตนบุญแห่งล้านนา” หรือนักบุญแห่งล้านนา ท่านเป็นผู้สร้างถนนขึ้นพระธาตุดอยสุเทพ จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อปี พ.ศ. 2477 และเป็นผู้ที่เปี่ยมล้นไปด้วยคุณงามความดีเอนกประการ จึงมีผู้คนเคารพศรัทธา นับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน (สนิท บัญแลน, 2559)

ภาพประกอบ 28 อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย

4.7 พิพิธภัณฑสถานทวารणीปูนวัดหมื่นสาร

พิพิธภัณฑสถานทวารणीปูนวัดหมื่นสาร สร้างเมื่อวันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2523 เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานให้กับทวารणीปูน ซึ่งในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 วัดหมื่นสารถูกกองทัพทวารणीปูนได้เข้ายึดพื้นที่ เพื่อใช้เป็นที่ตั้งสำหรับเก็บเสบียงอาหารและอาวุธ โดยสร้างเป็นโรงเรียนชั่วคราวภายในวัดและบริเวณรอบๆ วัด ซึ่งในช่วงที่ทหารมาตั้งค่ายที่วัดหมื่นสาร ทวารणीปูนมีความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านอาศัยโดยรอบ พร้อมทั้งมีการสอนภาษาญี่ปุ่นและให้อาหารแก่เด็ก ๆ ในหมู่บ้านอยู่เสมอ รวมถึงทวารणीปูนที่ได้รับบาดเจ็บก็ทำการรักษาพยาบาลภายในวัด แต่ในขณะนั้นมีทวารणीปูนเสียชีวิตที่วัดหมื่นสารเป็นจำนวนมาก เมื่อกองทัพญี่ปุ่นแพ้สงคราม จึงนำอาวุธสงครามหลายชิ้นทิ้งลงในน้ำบ่อหลวง (บ่อน้ำ) ภายในวัดหมื่นสาร ด้วยเหตุผลดังกล่าวทางวัดจึงได้ก่อตั้งพิพิธภัณฑสถานทวารणीปูนขึ้น เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์อันดีของชาวไทย และชาวญี่ปุ่นในอดีตที่มีต่อกันมาอย่างยาวนาน (พระวิทยา วชิรเมธี, 2559)

ภาพประกอบ 29 พิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่นวัดหมื่นสาร

พิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่นแห่งนี้ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกของพิพิธภัณฑ์ ได้จัดแสดงเครื่องใช้ของทหารญี่ปุ่นสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งส่วนใหญ่ได้จากการบริจาค อาทิ ภาพถ่ายทหารญี่ปุ่นในสมัยนั้น หมวก ชุดทหารญี่ปุ่น เสื้อผ้า เครื่องใช้อุปกรณ์ในการประกอบอาหาร หม้อหุงข้าว ถ้วยชาม กระตักน้ำอะลูมิเนียม ภาพชนะบรรจรูปร่างต่าง ๆ แวนตา ปืน มีดซามูไร เปลสนาม ธนบัตร เป็นต้น (พระวิทยา วชิรเมธี, 2559)

ภาพประกอบ 30 สิ่งของเครื่องใช้ของทหารญี่ปุ่นที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

ภาพประกอบ 31 สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์

ในวันที่ 15 สิงหาคม ของทุก ๆ ปี ณ วัดหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ชาวญี่ปุ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับชุมชนหมื่นสาร จะจัดพิธีรำลึกวันสิ้นสุดสงครามโลกขึ้น ณ บริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์แห่งนี้ เพื่อรำลึกถึงทหารญี่ปุ่นที่เสียชีวิต (พระวิทยา วชิรเมธี, 2559)

ภาพประกอบ 32 ภาพกิจกรรมพิธีรำลึกวันสิ้นสุดสงครามโลก

ภาพประกอบ 33 ภาพกิจกรรมพิธีรำลึกวันสิ้นสุดสงครามโลก

ส่วนที่ 2 ของพิพิธภัณฑ์ จัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ อุปกรณ์ วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในบ้านเรือนที่ทำมาจากเครื่องเงิน เครื่องประดับเงิน สิ่งของโบราณ เงินตราในอดีตชนิดต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ได้จากการบริจาค (พระวิทย์ วชิรเมธี, 2559)

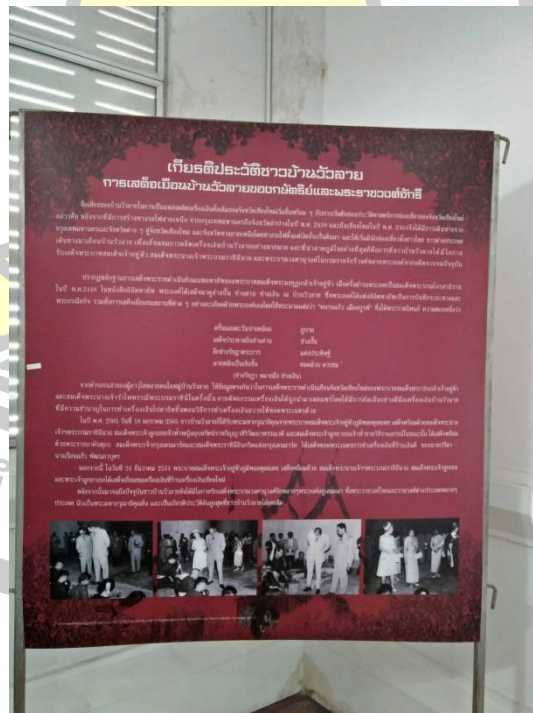

ภาพประกอบ 34 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตของชาวชุมชนวัวลาย

ภาพประกอบ 35 สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในอดีตของชาวมุขชนวิบูลย์

ส่วนที่ 3 ของพิพิธภัณฑ์ มีการจัดแสดงข้อมูลเกียรติประวัติ และเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร (พระวิทยา วชิรเมธี, 2559)

ภาพประกอบ 36 ข้อมูลเกียรติประวัติ วิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร

ภาพประกอบ 37 หุ่นจำลองแสดงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร

4.8 หอศิลป์สุทฺธจิตโต

หอศิลป์สุทฺธจิตโต แต่เดิมเรียกว่า หอเงิน และ ศาลาโลหะ 3 ครุบา วางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน พ.ศ. 2545 จากแนวคิดริเริ่มของพระครูสุทฺธจิตตภากริต เจ้าอาวาสวัดหมื่นสาร ที่เล็งเห็นถึงความเจริญในพระพุทธศาสนาผนวกกับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ พร้อมทั้งเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาของชาวชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ซึ่งมีความชำนาญด้านการทำเครื่องเงิน และเป็นแหล่งผลิตเครื่องเงินกว่าหลายทศวรรษ จึงมีความเห็นร่วมกันกับคณะกรรมการวัดและคณะศรัทธาวัดหมื่นสาร ได้ร่วมกันคิดและสร้างถาวรวัตถุที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิม จึงร่วมแรงร่วมใจกันสร้างหอศิลป์สุทฺธจิตโต แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวชุมชนหมื่นสาร โดยมีจุดมุ่งหมายในการสร้างหอศิลป์ คือ เพื่ออนุรักษ์สืบสานศิลปะลวดลายแบบล้านนาเพื่อให้คงอยู่อย่างยั่งยืนรวมถึงเป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าทางศิลปะลวดลายพื้นเมือง แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนทั่วไป พร้อมทั้งเป็นสถานที่สักการบูชาแก่สาธุชนทั่วไป ดังนั้น การสร้างหอศิลป์สุทฺธจิตโต จึงเป็นการแสดง กตเวทิตาคุณต่อบรรพบุรุษและผู้ถ่ายทอดวิชาชีพช่างเงินให้แก่ลูกหลาน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาและส่งเสริมรายได้ให้กับชุมชนอีกด้วย (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 38 หอศิลป์สุทฺธจิตโต

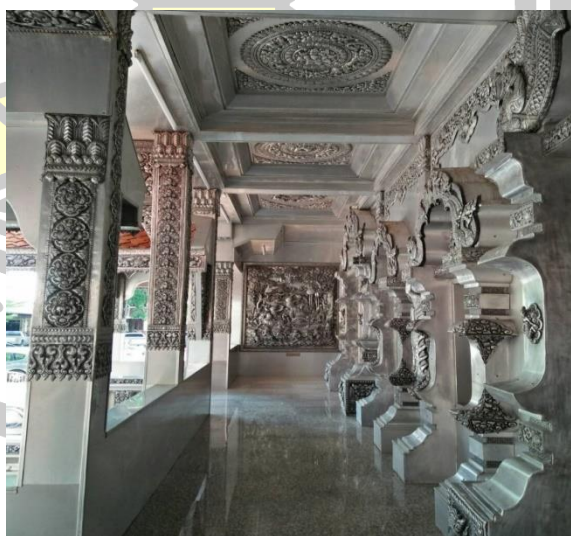
ในการออกแบบหอศิลป์ เป็นการสร้างแบบล้านนาประยุกต์ ประดับด้วยโลหะที่ทำมาจากอะลูมิเนียม โดยมีทางขึ้นที่มุขด้านหน้า 2 ด้าน ซึ่งการออกแบบลวดลายประดับหอศิลป์ เป็นการประยุกต์จากลายพื้นเมืองล้านนาแบบดั้งเดิม โดยคุณลายตามรูปแบบและเรื่องราวต่าง ๆ เช่น ลายเวสสันดรชาดก ลายรามเกียรติ์ ลายเทพพนม ลายสิบสองราศี ลายเทวดา ลายเส้า ลายดอกกระถิน ลายเครื่องเถาและลายต่าง ๆ ที่สื่อถึงประวัติความเป็นมาของชาวบ้านว้าลาย ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวชุมชน และเหตุการณ์สำคัญในอดีต เป็นต้น ทั้งนี้ ลายหลักที่ใช้ประดับหอศิลป์ เป็นลายโบราณชั้นสูงที่ยากที่สุด ที่ต้องอาศัยความประณีต และรายละเอียดผ่านฝีมืออันวิจิตรบรรจงของช่างฝีมือในชุมชน (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ส่วนทางเดินขึ้นบันไดด้านหน้าหอศิลป์เป็นราวระเบียงประดับลายดอกป๊อบ (ดอกกาชะลอง) และซุ้มประตูด้านบนทั้งสอง รวมถึง “บ้านลม” หรือ “จั่วของศาลา” เป็นรูปพญานาค ในส่วนของยอดหลังคาหอศิลป์ประดับด้วยฉัตร 7 ชั้น ปลายยอดเป็นลายดอกประจักษ์ ฐานฉัตรเป็นลายกนกฝักขาม และแนวสันหลังคาโดยรอบ ประกอบไปด้วย ต้นไม้ ดอกไม้ สัตว์ต่างๆ ในป่าหิมพานต์ ลายธรรมจักร ลายเทวดา และลายแข่งหางนกยูง ที่สื่อถึงดินแดนอันสงบสุขและร่มเย็น ส่วนนาคทนต์ หรือส่วนที่ค้ำยันรูปสามเหลี่ยมเป็นลายพญานาค พระนารายณ์ คชปักษี ราชสีห์ และหนุมาน รวมถึงด้านข้างริมกำแพงฝั่งตะวันออกของ หอศิลป์สุทฺธจิตโต แสดงลวดลายประธาตุประจำปีเกิด 12 ราศี (12 นักษัตร) และ ลายตุ๊ก ตลอดแนวกำแพง (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 39 บริเวณโดยรอบหอศิลป์สุทฺธจิติโต

ราวระเบียงทางเดินของหอศิลป์สุทฺธจิติโต ด้านบนของราวระเบียงดูคล้ายดอกพิกุล สลับลายก้านขดผักกูด ด้านล่างเป็นลายดอกกระถินสีบสองราศี ส่วนเพดานด้านบนตลอดแนวระเบียง ประกอบไปด้วย ลายตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ และลายดอกไม้ ส่วนผนังด้านข้างฝั่งซ้ายมือหรือทางทิศ ตะวันตก ดูคล้ายรามเกียรติ์ตอน พระรามยกรบ ส่วนผนังด้านข้างฝั่งขวามือ อยู่ทางทิศตะวันออก ดูคล้าย รามเกียรติ์ตอนทศกัณฐ์ยกรบ ส่วนซุ้มขอบประตูและหน้าต่าง ดูคล้ายพญานาคสะดุ้งโขงเป็นกรอบนอก โดยมีภาพต่าง ๆ ประกอบด้วย บนโค้งประตูด้านซ้ายลายตอนหนุมานนิมิตกาย อมพลับพลาพระราม บนโค้งประตูด้านขวาคล้ายรามเกียรติ์ทำวมาลีว่าหาว่าความ และหน้าต่างอีก 2 บานด้านหน้า เป็นลวดลาย ตอนพระลักษมณ์ต้องหอกโมกขศักดิ์ และตอนหนุมานถวายตัว (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 40 ด้านหน้าระเบียงของหอศิลป์สุทฺธจิติโต

ภาพประกอบ 41 ดุนลายรามเกียรติ์ตอนพระรามยกรบ

ภาพประกอบ 42 ซุ้มขอบประตูดุนลายพญานาคสะดุ้งโขง

ในส่วนของผนังด้านหน้าของประตูทางเข้าด้านซ้ายมือดุนลายรูปพระศิวะ และผนังใกล้กับประตูทางเข้าด้านขวามือ ดุนลายพระพิฆเนศซึ่งเป็นเทพแห่งศิลปะและความสำเร็จ ส่วนประตูทางเข้าด้านซ้าย บานซ้ายดุนลายรูปพระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ บานขวาดุนลายรูปพระนารายณ์ทรงสุบรรณ ประตูทางเข้าด้านขวามือ บานซ้ายดุนลายมัจฉานุ บานขวาดุนลายหนุมาน ทั้งนี้ บานหน้าต่างโดยรอบหอศิลป์เป็นลายพระพุทธรูปประวัติ ลายเวสสันดรชาดก และลายสัตว์ป่าหิมพานต์ (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 43 ลายผนังด้านหน้าและประตูของหอศิลป์สุทฺธจติโต

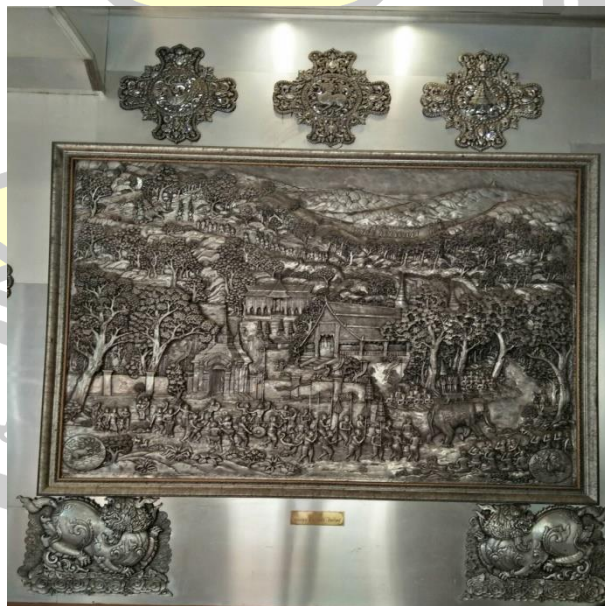
ภาพประกอบ 44 ประตูของหอศิลป์สุทฺธจติโต

ภายใน หอศิลป์สุทฺธจติโต หรือ ศาลาโลหะ 3 ครุบา มีการจัดสร้างรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้งรูปเหมือน ได้แก่ ครุบาศรีวิชัย, ครุบาอินตะ (อินตาอินทปญฺโญ), ครุบาบุญปิ่น (พระครูโสภาสคณาภิบาล) อดีตเจ้าอาวาสวัดหมื่นสาร เพื่อประดิษฐาน ณ หอศิลป์สุทฺธจติโต ให้สาธุชนได้สักการบูชา (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 45 รูปปั้นหุ่นขี้ผึ้ง 3 ครูบา

ผนังด้านซ้าย (ด้านหลังรูปปั้น) เป็นภาพจำลองเหตุการณ์ ในการเสด็จทวยการสร้าง พระธาตุดอยสุเทพ และอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุขึ้นไปบรรจุบนดอยสุเทพ และผนังด้านขวา เป็นภาพ จำลองเหตุการณ์เมื่อครั้งที่ครูบาศรีวิชัย ได้เริ่มสร้างถนนทางขึ้นดอยสุเทพ และเจ้าแก้ววรัตน์ ผู้ครอง นครเชียงใหม่ลำดับสุดท้ายลงจอบแรกของการทำถนน และเหนือภาพทั้ง 2 เป็นภาพคุณลายนางรำพม่า และสัตว์ป่าในหิมพานต์ (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 46 ภาพเหตุการณ์สำคัญของดอยสุเทพ

ภาพติดผนังด้านทิศใต้ภายในหอศิลป์ เป็นลายโลหะที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนวัวลายในอดีต นับตั้งแต่พระเจ้ากาวิละกวาดต้อนผู้คนจากหมู่บ้านวัวลายเมืองป็นลุ่มน้ำสาละวิน ให้มาตั้งถิ่นฐานสร้างรกรากรอบวัดหมื่นสารในนครเชียงใหม่ บอกเล่าเรื่องราววิถีชีวิต ความเชื่อ ความศรัทธา วัฒนธรรม ประเพณี และเกียรติประวัติของชาวชุมชนวัวลาย โดยมีรายละเอียดของภาพ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

จากภาพประกอบ 47 เป็นการดุนลายที่แสดงถึง สภาพความเป็นอยู่ของหมู่บ้านวัวลายในแขวงเมืองป็น ลุ่มแม่น้ำสาละวิน หรือแม่น้ำคงคา อันเป็นที่ตั้งของรัฐไทยใหญ่ประเทศพม่า โดยลักษณะเมืองป็นเป็นที่ราบลุ่มหุบเขา ซึ่งมีลำห้วยและแม่น้ำไหลผ่านลงสู่แม่น้ำคงคา และมีตำนานเล่าขานว่า บณูเขาของหมู่บ้านวัวลายมีถ้ำใหญ่ ในถ้ำมีวัววิเศษ เขาของวัวเป็นผลึกแก้วใส ลำตัวมีลายสีทอง ในบางครั้งจะออกมาหาอาหารนอกถ้ำและถ่ายมูลออกมาเป็นแร่เงินแร่ทอง แล้วก็ไหลมาตามลำห้วย ชาวบ้านวัวลายก็จะเก็บแร่ดังกล่าว มาทำเป็นเครื่องประดับและอุปกรณ์ข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เพื่อใช้ในครัวเรือน (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 47 หมู่บ้านวัวลายในแขวงเมืองป็น

จากภาพประกอบ 48 เป็นการดุนลายที่เล่าเรื่องราวในครั้งที่พระเจ้ากาวิละได้ยกกองทัพไปตีหัวเมืองต่าง ๆ ในแคว้นสิบสองปันนา ไทใหญ่จากรัฐฉานในพม่า ไทลื้อ ไทเจิน ไทยอง รวมถึงบ้านวัวลายในแขวงเมืองป็น เป็นต้น และได้กวาดต้อนผู้คนที่หลบหนีจากการปกครองของพม่า ให้กลับเข้ามาอาศัยอยู่ในเมือง เรียกว่า “ยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” เนื่องจากเชียงใหม่ในสมัยนั้นเหมือนเมืองร้าง ไร้ผู้คนอยู่อาศัยบ้านเมืองทรุดโทรมเป็นอย่างมาก (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 48 การกวาดต้อนผู้คนในสมัยพระเจ้ากาวิละ

จากภาพประกอบ 49 เป็นการดูนลายที่เล่าเรื่องราวเมื่อครั้งที่พระเจ้ากาวิละได้ทรงบูรณะพื้นที่พุก่าแพงเมืองชั้นนอก ซึ่งอยู่ทางทิศใต้ของเวียงเชียงใหม่ เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวมีผู้คนอยู่อาศัยจำนวนน้อย และวัดต่าง ๆ ในพื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นวัดร้าง เช่น วัดหมื่นเรือง วัดศรีสุพรรณ วัดหมื่นสาร วัดพันช้าง วัดกุ้เสื่อ เป็นต้น แต่ในขณะนั้นได้บูรณะเพียง 2 วัดในทางทิศใต้ คือ วัดหมื่นสาร ด้านทิศเหนือ คือ วัดศรีสุพรรณ (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 49 การบูรณะพื้นที่พุก่าแพงเมืองชั้นนอกในสมัยพระเจ้ากาวิละ

จากภาพประกอบ 50 เป็นการดุนลายที่เล่าเรื่องราว ภายหลังจากที่พระเจ้ากาวิละ ได้กวาดต้อนผู้คนจากบ้านวัวลาย หรือ ังลายในแขวงเมืองป๋น ให้เข้ามาตั้งรกราก สร้างบ้านเรือนที่กำแพง ชั้นนอกของเมืองเชียงใหม่ โดยให้อาศัยอยู่ในบริเวณรอบ ๆ วัดหมื่นสาร โดยจัดสรรพื้นที่การอยู่อาศัย และใช้ชีวิตร่วมกันในพื้นที่ดังกล่าว โดยผู้คนจากหมู่บ้านวัวลาย ได้ดำรงชีวิตตามวิถีดั้งเดิมของชาวเมือง ป๋น และได้นำเครื่องมือ เครื่องใช้ วัสดุอุปกรณ์มาพร้อมกันด้วย ผนวกกับการนำภูมิปัญญา ความรู้ ทักษะ ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะความรู้และทักษะการทำเครื่องเงิน โดยแปรสภาพจากแร่เงิน เป็น เครื่องประดับ และวัสดุ อุปกรณ์ ข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ทั้ง สลุง พาน ดาบ และอื่น ๆ ผ่านกระบวนการ สร้างสรรค์รูปแบบ ด้วยการดุนลาย ให้พาชนะหรือชิ้นงานนั้น ๆ มีลวดลายตามต้องการ และในช่วง ขณะนั้นจึงทำให้ชาวบ้าน วัวลายได้มีโอกาสถวายงานฝีมือด้านเครื่องเงินให้กับเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 50 ชาวบ้านวัวลายเมื่อครั้งตั้งรกรากบริเวณวัดหมื่นสาร

จากภาพประกอบ 51 เป็นการดุนลายที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิตของหมู่บ้านวัวลาย ที่เรียบง่าย บนพื้นที่รอบ ๆ บริเวณวัดหมื่นสาร ชาวบ้านมีอาชีพการทำสิกรรมเป็นหลัก เมื่อว่างจาก งานสิกรรม ชาวบ้านจะทำเครื่องเงินในครัวเรือนหรือในบริเวณบ้าน เช่น เครื่องประดับ หรือของใช้ ในครัวเรือน แล้วนำไปขายในหมู่บ้าน หรือ เมืองอื่น ๆ เพื่อนำรายได้มายังชีพ และสร้างรายได้ให้แก่ ครอบครัว ทั้งนี้ ความเป็นอยู่ในสมัยนั้น จะเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และอยู่ร่วมกัน อย่างสงบสุข (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 51 วิถีชีวิตของหมู่บ้านวัดลาย

จากภาพประกอบ 52 เป็นการดูนลายที่เล่าเรื่องราว วัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านวัดลายซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับพระพุทธศาสนาอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจมาช้านาน ผนวกกับการอาศัยโดยรอบบริเวณวัด จึงทำให้วิถีชีวิตและความเป็นอยู่มีความเกี่ยวโยงกับพระพุทธศาสนาและศาสนสถานทั้งสิ้น เมื่อชาวบ้านวัดลายมีกิจกรรม หรือร่วมกันบำรุงรักษา บูรณะ หรือมีการร่วมกันสร้างถาวรวัตถุต่าง ๆ ภายในวัดด้วยแรงศรัทธา (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

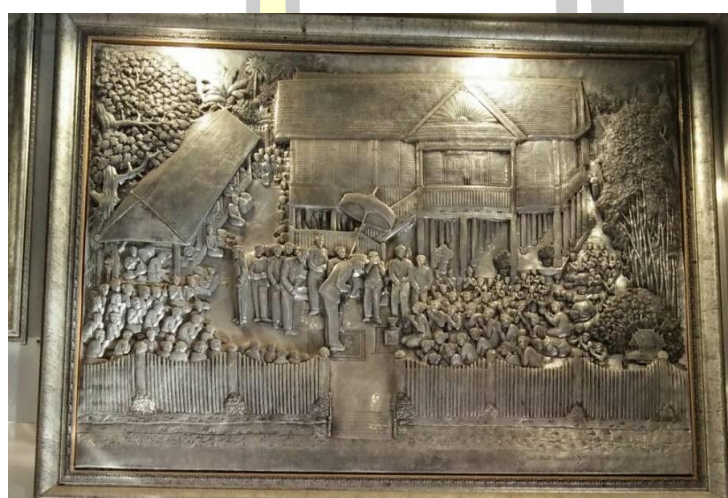
ภายหลังจากการบำรุงและสร้างถาวรวัตถุเสร็จสิ้น ได้มีการฉลองสมโภช ซึ่งเป็นการเฉลิมฉลองตามประเพณีของชาวล้านนา โดยการจัดงานปอยหลวง การแห่ครัวตานเข้าวัด การปล่อยโคมลอย และการแข่งขันจุดดอกไม้ไฟ การเทศน์มหาชาติ รวมถึง การบรรเลงดนตรีพื้นเมือง และการฟ้อนเล็บ เป็นการฟ้อนตามรูปแบบของชาวเชียงใหม่ (จิรวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553)

ภาพประกอบ 52 วัฒนธรรมและประเพณีของหมู่บ้านวัดลาย

นับตั้งแต่ชาวบ้านวัวลาย ได้ตั้งรกรากสร้างถิ่นฐานในนครเชียงใหม่ ได้สร้างผลงานทางศิลปะด้านเครื่องเงินให้เป็นที่ประจักษ์ต่อประชาชนโดยทั่วไป รวมถึงได้มีโอกาสรับเสด็จเจ้านายฝ่ายเหนือ และพระบรมราชจักรีวงศ์ ซึ่งได้เสด็จมาทอดพระเนตรการทำเครื่องเงินที่บ้านวัวลาย

จากภาพประกอบ 53 เป็นการดูแลที่จำลองเรื่องราว ในปี พ.ศ. 2505 ที่หมู่บ้านวัวลายได้รับพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูงสุดที่ได้ถวายการรับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ (สุภาพ เจริญภักดี, 2559)

ภาพประกอบ 53 เกียรติประวัติของบ้านวัวลาย

จากประวัติความเป็นมาและหลักฐานวัดหมื่นสารที่สร้างขึ้นในสมัยราชวงศ์มังราย และเป็นศาสนสถานที่อยู่คู่กับชาวเชียงใหม่กว่า 5 ศตวรรษ รวมถึงแหล่งยึดเหนี่ยว และหลอมรวมจิตใจของประชาชนในชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย โดยสิ่งก่อสร้างในวัด ล้วนแล้วแต่เป็นถาวรวัตถุที่ทรงคุณค่า และมีประวัติความเป็นมายาวนานที่แสดงถึงความเชื่อความศรัทธาในพระพุทธศาสนา แล้วถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะในรูปแบบของสิ่งปลูกสร้างที่รังสรรค์มาจากภูมิปัญญา เพื่อให้ถาวรวัตถุของวัดหมื่นสารแสดงเอกลักษณ์และคุณค่าในเชิงศิลปวัฒนธรรมทั้งในทางพระพุทธศาสนา และแสดงออกซึ่งคุณค่าทางด้านจิตใจ

5. ความเป็นมาและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันของชุมชนหมื่นสาร

ชุมชนหมื่นสาร (บ้านวัวลาย) เป็นชุมชนเก่าแก่ ที่มีการก่อสร้างรกรากสร้างรากฐานของความมั่นคงในเมืองเชียงใหม่มาอย่างยาวนานกว่า 2 ศตวรรษ โดยอาศัยพระพุทธศาสนาและวัดหมื่นสารเป็นศูนย์กลางของการยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และมีภูมิปัญญาของงานหัตถกรรมเครื่องเงินที่มีเอกลักษณ์

และสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาช้านาน และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจ การสังเกต การศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจากอดีตสู่ปัจจุบันของชุมชนหมื่นสารในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1 ประวัติความเป็นมาของชุมชนหมื่นสาร (บ้านวัวลาย)

ราวปี พ.ศ. 2101-2317 เชียงใหม่อยู่ช่วงที่เป็นประเทศราชของพม่าหลายช่วง ซึ่งในบางช่วงผู้ครองนครรัฐต่าง ๆ ในล้านนาและผู้คนในเมืองเชียงใหม่ เกิดการต่อต้านพม่า แต่พม่าก็สามารถปราบกบฏและสามารถยึดครองได้ดังเดิม โดยในช่วงที่พม่าตีเมืองเชียงใหม่ ได้กวาดต้อนผู้คนไปเป็นเชลยและชาวบ้านบางส่วนหลบหนีสงคราม หรือหลบซ่อนตัวในป่า และหลบหนีไปยังพื้นที่ห่างไกล ต่อมาพระเจ้ากาวิละได้ร่วมสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าตากสิน โดยมีกองทัพพระเจ้าตากสินและผู้นำชาวล้านนาช่วยกันขับไล่พม่าไปจากเชียงใหม่ได้สำเร็จ เมื่อ พ.ศ. 2317 นับตั้งแต่นั้นมา เชียงใหม่จึงมีฐานะเป็นเมืองประเทศราชของไทย ทำให้ช่วงระยะเวลากว่า 2 ทศวรรษ เมืองเชียงใหม่ได้รับความเสียหายจากสงคราม จนกลายเป็นเมืองร้างที่ไร้ผู้คนอยู่อาศัย บ้านเมืองรกรากพังเสียหาย (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วย้อจ, 2543)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2339 พระเจ้ากาวิละได้ทรงเคลื่อนทัพจากเวียงป่าซาง (หริภุญชัยหรือจังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) มายังเมืองเชียงใหม่ เพื่อรวบรวมไพร่พลเพื่อช่วยกันบูรณะฟื้นฟูบ้านเมืองและวัดวาอารามที่ได้รับความเสียหายจากการถูกพม่าปกครองมานาน โดยดำเนินนโยบายที่เรียกว่า “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” โดยกวาดต้อนชาวเมืองเชียงใหม่ที่หลบหนีให้กลับเข้ามาอยู่อาศัย แต่ไม่เพียงพอ ที่จะรักษาเมืองเชียงใหม่ให้มั่นคงแข็งแรงดังเดิมได้ พระเจ้ากาวิละจึงส่งกองทัพออกไปตีเมืองต่าง ๆ ในรัฐไทใหญ่ ไทลื้อ (สิบสองปันนา) เมื่อตีทีใดได้ ก็กวาดต้อนเอาผู้คนจากเมืองนั้นกลับมาตั้งเมืองเชียงใหม่ด้วย เพื่อเป็นการเพิ่มกำลังคนของเมืองเชียงใหม่ให้มากขึ้น ซึ่งผู้คนที่ถูกกวาดต้อนมายังเชียงใหม่ก็จะตั้งรกรากอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ในเมืองเชียงใหม่ และพื้นที่โดยรอบ โดยจะตั้งชื่อหมู่บ้านของตนตามชื่อหมู่บ้านเดิมที่จากมา ทั้งนี้ ผู้คนของหมู่บ้านวัวลายที่มีความถนัดในด้านเครื่องเงินที่ถูกกวาดต้อน ก็ให้มาตั้งบ้านเรือนบริเวณโดยรอบวัดหมื่นสาร และเรียกชื่อ “บ้านจัวลาย” หรือ “บ้านวัวลาย” ตามชื่อหมู่บ้านเดิมที่ลุ่มแม่น้ำสาละวิน (แม่น้ำคง) แขวงเมืองปั่น (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วย้อจ, 2543)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2342 เจ้าเมืองอังวะยกทัพมายึดเมืองปุกและตั้งเจ้าฟ้าคำเครื่องเป็นเจ้าเมือง ทั้งนี้ พระเจ้ากาวิละได้โปรดฯ ให้เจ้าสุวรรณหงส์หลานชายคุมกองทัพ 300 คนไปตีเมืองปุกแล้วข้ามแม่น้ำคง ไปกวาดต้อนคนจากฝั่งตะวันตกของแม่น้ำคง เข้ามาอีกครั้งหนึ่ง โดยปรากฏหลักฐานของการเข้ามาของชาวบ้านวัวลายในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่และตำนานราชวงศ์ปกรณ์เชียงใหม่ ซึ่งมีเนื้อความ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วย้อจ, 2543) ตอนหนึ่งว่า

“เถิงศักราช 1161 ตัว (ปี พ.ศ. 2342) ปลีกัดเม็ด พระเปนเจ้าเกณฑ์เจ้าคำมูลเปนแม่ทัพ กุมริพล 300 คน ขึ้นไฟตีฟ้าคำเครื่องอันมาตั้งเมืองปู ฟ้าคำเครื่องถูกสีนาคตาย ได้เมืองปูแล้ว เจ้าคำมูล ก็ยกกริพลข้ามแม่น้ำคงไฟพากตะวันตก เข้าตีเอาบ้านจัวลาย บ้านสะต๋อย ส้อยไร่ ท่าซ่าง บ้านนา บ้านท่งอ้อ ได้หมื่นขวงจัวลายแลเมียฟ้าเครื่อง กวาดเอาครอบครัวลูกบ่าวชาวไพร่ลงมาใส่บ้านเมือง”

สอดคล้องกับตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ซึ่งปรากฏข้อมูลที่ตรงกัน (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัลยาจ, 2543) ดังนี้

“ถัดนั้นเจ้าเมืองอังวะข้าแต่ท้าวเจ้าฟ้าคำเครื่อง มาตั้งเมืองปูแลมแล้ว พระเปนเจ้าได้รู้แล้ว จึงจักแต่งเจ้าสุวณณะคำมูลตนเปนหลานคุมแก้วหาญริพล 300 คนขึ้นไฟประจุโจมตีเอา เมืองปูฟ้า คำเครื่องอันเคราะห์จำกั่มมีเทิงถูกลูกสีนาคถูกเสี้ยงชีวิตไฟ”

“เจ้าสุวณณะคำมูล ก็กวาดเอาลูกเมียฟ้าคำเครื่อง และลูกบ่าวชาวไพร่ลงมาแล้ว ก็เลยเข้าตี เอาบ้านสะต๋อยส้อยไร่ ท่าซ่าง บ้านนา บ้านท่งอ้อ จัวลาย ได้หมื่นขวงจัวลายมาแล้วข้าเกณฑ์ท้าว มหายักษ์คุมดาแก้วตาทานเข้าตีบ้านสบแตง ได้หมื่นขัน หมื่นพรหม แลลูกอ่อนคนครัวลงมาใส่บ้านเมือง เปน ข้าราชการ”

การกวาดต้อนชาวบ้านวัวลายแขวงเมืองป๋น เกิดขึ้นอีกครั้งในสมัยพระเจ้าช้างเผือก ธรรมลังกา เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่องค์ที่ 2 ดังปรากฏใน พงศาวดารโยนกและตำนานราชวงศ์ปกรณ์ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัลยาจ, 2543) ความว่า

“ลู่ศักราช 1180 ปีเปิกยี เดือน 4 ออก 6 คำ วันศุกร์ (พ.ศ. 2361) ปีชาล สัมฤทธิศก พระเป็น เจ้าช้างเผือกแต่งตั้งเจ้าสุวณณคำมูลตนเป็นหลานคุมรีคน 1000 ยกไปตีพม่า ซึ่งตั้งอยู่ปากแม่น้ำปู พม่า ยกถอยหนีไป เจ้าสุวณณคำมูลและเจ้าแก้วเมืองมา ได้ยกกองทัพข้ามพากแม่น้ำคงไปยังตะวันตกเข้าตี บ้านตองกาย บ้านวัวลายอยู่แขวงเมืองป๋นกวาดต้อนครอบครัวเฉลยมาทางฝั่งตะวันออก ข้ามแม่น้ำคง ที่บ้านผาแดง”

และปรากฏในตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วัลยาจ, 2543) ดังนี้

“สกราช 1180 ตัวปีเปิกยี เดือน 4 ออก 6 คำ วัน 6 (20 ธันวาคม พ.ศ. 2361) พระเป็นเจ้า ช้างเผือกแต่งตั้งเจ้าสุวณณคำมูลตนเป็นหลาน คุมริพลพันคน ยกไปตีเมืองป๋นได้อพยพครอบครัวใส่บ้าน ใส่เมืองอีกครั้งหนึ่ง”

ชาวบ้านว้าลายที่ถูกกวาดต้อน ก็มาตั้งบ้านเรือนบริเวณโดยรอบวัดหมื่นสาร และเรียกชื่อ “บ้านจ้วลาย” หรือ “บ้านว้าลาย” ตามชื่อหมู่บ้านเดิมที่ลุ่มแม่น้ำสาละวิน โดยมีวัดหมื่นสารเป็นศูนย์กลางของชุมชน และมีอาชีพทำเครื่องเงิน ทั้งนี้ ชาวบ้านว้าลาย มีความสัมพันธ์เป็นที่เพื่อน้องกันอย่างใกล้ชิด เพราะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดสนิทสนมกันมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ นอกจากความสัมพันธ์ภายในชุมชนโดยรอบ ชุมชนหมื่นสารบ้านว้าลายยังมีความสัมพันธ์กับชุมชนใกล้เคียงกับบ้านศรีสุพรรณ บ้านนันทารามอย่างลึกซึ้ง และเป็นญาติพี่น้องกันเกือบทั้งหมด รวมถึง มีการดำเนินกิจกรรมทางสังคมร่วมกันอยู่เสมอมาจนถึงปัจจุบัน (อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. ้วยอาจ, 2543)

จากประวัติความเป็นมาของชุมชนหมื่นสาร (บ้านว้าลาย) แสดงถึงถิ่นกำเนิดของชาวว้าลายที่ถูกกวาดต้อนจากกองทัพของพระเจ้ากาวิละ ให้มาตั้งรกรากในเมืองเชียงใหม่ กว่า 2 ศตวรรษที่ผ่านมา บริเวณรอบ ๆ วัดหมื่นสารโดยชาวบ้านที่ถูกกวาดต้อน ล้วนแล้วแต่มีความรู้ทักษะวิชาช่างเฉพาะตน ในเรื่องของการทำเครื่องเงิน และเมื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงในพื้นที่ดังกล่าวชาวบ้านว้าลายยังคงสร้างสรรค์วัสดุ ข้าวของเครื่องใช้ เครื่องประดับที่ทำมาจากเครื่องเงิน จนเป็นที่ประจักษ์และผลงานของชาวว้าลายเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป จวบจนปัจจุบันพื้นที่บริเวณถนนว้าลาย จึงเป็นพื้นที่ที่ได้รับขนานนามว่า “เครื่องเงินว้าลาย”

วัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. เอกลักษณ์และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาประเทศ เป็นเรื่องที่มีความจำเป็น เพราะจะทำให้การพัฒนาขึ้นอยู่กับรากฐานของตนเองและภูมิปัญญาของชุมชนและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว จะต้องมีการดำเนินงานในลักษณะที่เป็นองค์รวม คือการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง และสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงวัฒนธรรมอันดีงามทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น มีโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมที่กว้างขวาง และรู้จักเลือกสรรไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคมประกอบไปด้วยหลายส่วนที่จะเป็นแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1.1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ความหมายของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม คือ ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า เอก แปลว่า เด่น หนึ่ง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงหมายถึง สิ่งเฉพาะจุดเด่น ๆ สิ่งที่ทำให้เชิดหน้าชูตา ตลอดถึงสิ่งที่มีอยู่แล้วทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปที่ไม่เหมือนใคร และไม่มีใครเหมือน เป็นลักษณะเด่นของสังคม หรือลักษณะส่วนรวมของสังคมที่เห็นเด่นชัด แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ เป็นลักษณะเฉพาะของตนเองและเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติไทยได้ชัดเจน เช่น วัฒนธรรมไทยไม่เหมือนกับ

วัฒนธรรมสังคมอื่น แม้ว่าวัฒนธรรมของเราจะได้รับอิทธิพลของต่างชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาผสมผสานบ้างก็ตาม เป็นการผสมผสานที่เราได้เลือกสรรวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เข้ากับความเชื่อและค่านิยมแบบไทย จนกระทั่งกลมกลืนเข้ากันอย่างแนบสนิทกลายเป็นวัฒนธรรมไทยที่มีลักษณะเฉพาะของเราแตกต่างไปจากชาติอื่น ๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

Harry L. Garnham (n.d.) กล่าวว่า แนวความคิดของความมีเอกลักษณ์นั้นยากที่จะอธิบายได้ชัดเจน หรือระบุตรงสถานที่อันน่าจะจดจำนั้น มีเอกลักษณ์หรือจิตวิญญาณแห่งสถานที่แต่ละที่ ซึ่งมีคุณสมบัติพิเศษเฉพาะที่ น่าจะสร้างจิตวิญญาณแห่งสถานที่ สำคัญการเป็นส่วนหนึ่งและการอยู่ในผู้คนนั้นตั้งอยู่บนรากฐานของมุมมองของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในที่ที่ตั้ง เช่น รูปแบบที่ดิน ภูมิประเทศ พรรณพืช ภูมิอากาศ และแหล่งน้ำ ลักษณะทางวัฒนธรรม เช่น สะพาน ป้อม หรือโบสถ์บนยอดเนินอันตอบสนองต่อภูมิทัศน์ ประวัติศาสตร์ สังคม ท่าเลทางกายภาพ กิจกรรมของมนุษย์ และสถานที่ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางวัฒนธรรม ประสบการณ์ในความรู้สึก ซึ่งการมองเห็นในอันดับแรกเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ของวัฒนธรรมทางภูมิทัศน์เดิม การปฏิสัมพันธ์ของส่วนผสมทั้งหมด ซึ่งสร้างคุณสมบัติของสถานที่จึงไม่เป็นที่เข้าใจของคนในพื้นที่จนกว่าจะเสียไป

Halla (1993) กล่าวว่า เอกลักษณ์ของคนในยุคโลกาภิวัตน์ได้ถูกสลายแลเส้นคลอนอย่างรุนแรงและอย่างรวดเร็ว 2 ระดับด้วยกัน (Double displacement) กล่าวคือในระดับของพื้นที่และระดับของตัวตน ในระดับของพื้นที่ โลกาภิวัตน์ทำให้การโยกย้ายถิ่นไปมาของผู้คนอย่างรวดเร็ว และการกระทำได้ทำในปริมาณที่มากอันเป็นผลมาจากการคมนาคมสื่อสาร ที่สะดวกรวดเร็วและราคาถูก จนนำไปสู่บุคคลประเภทใหม่ อัตลักษณ์ใหม่ ที่เรียกว่า Diaspora หรือบรรดา ผู้ที่อพยพย้ายไปอยู่ต่างถิ่น แต่ยังคงมีความผูกพันเหนียวแน่นกับวัฒนธรรม สังคมบ้านเกิดของตัวเอง แทนที่จะยอม กลืนกลายเข้ากับวัฒนธรรมและสังคมที่ตนเองเข้าไปอยู่แต่ในขณะก็มีได้ฝันหวานที่จะกลับไปหาหนทางดีดีของตน เพราะรู้ว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ แต่กลับอยู่ในวัฒนธรรมใหม่โดยไม่สูญเสีย อัตลักษณ์เดิม ของตัวเอง กลุ่มคนเหล่านี้เรียกได้ว่า “หลายบ้าน” “หลายอัตลักษณ์” “อัตลักษณ์ซ้อน” หรือ อัตลักษณ์ลูกผสม คนกลุ่มนี้ถือเป็นอัตลักษณ์แบบใหม่ที่เกิดในโลกโลกาภิวัตน์

จากความหมายดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เอกลักษณ์ไทยนั้นคือลักษณะของความเป็นไทยที่แตกต่างจากลักษณะสังคมของชนชาติอื่น ซึ่งอาจมองได้จากลักษณะ การประเพณี ภูมิปฏิบัติ กิริยาท่าทางการแต่งกาย วัฒนธรรม จารีตประเพณี ภาษา ความยิ้มแย้มแจ่มใสก็เป็นลักษณะเด่นอย่างหนึ่งของสังคมไทย จนชาวตะวันตกขนานนามว่า “สยามเมืองยิ้ม” ซึ่งล้วนแต่มาจากรากฐานแห่งวัฒนธรรม อันหมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมา นับตั้งแต่ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ อาจกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ คิดค้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้ เพราะการจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ได้ มนุษย์จะต้องรู้จักใช้ประโยชน์

จากธรรมชาติและจะต้องรู้จักควบคุมความประพฤติของมนุษย์ด้วยกัน วัฒนธรรม คือคำตอบที่มนุษย์ในสังคมคิดขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้

1.1.1 ความหมายของวัฒนธรรม (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2551ก) ประมวลความหมายของคำว่า วัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมมีคุณค่าและมีความสำคัญต่อชาติ เพราะเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลและยั่งยืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรมในเชิงปฏิบัติการที่แตกต่างจากความหมายโดยทั่วไป ความหมายทั่วไปกล่าวเพียงว่า วัฒนธรรมคืออะไรและมีความสำคัญอย่างไร แต่ความหมายเชิงปฏิบัติการได้ขยายความออกเป็น 5 เรื่อง คือ 1) วัฒนธรรมเกิดขึ้นมาได้อย่างไร 2) สาเหตุสำคัญของวัฒนธรรมคืออะไร 3) ควรจะทำงานวัฒนธรรมอะไร 4) ทำงานวัฒนธรรมเพื่ออะไร และ 5) วัฒนธรรมกับอารยธรรมสัมพันธ์กันอย่างไร โดยทั้ง 5 เรื่องข้างต้นนี้จะต้องประสานสัมพันธ์สืบเนื่องถึงกันเป็นลูกโซ่ และมีความหมายต่อชีวิตของมนุษย์อย่างแท้จริง

ส่วนความหมายเชิงปฏิบัติการของคำว่าวัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญงอกงามเป็นผลมาจากระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับธรรมชาติ ซึ่งจำแนกเป็น 3 ด้าน คือ จิตใจ สังคมและวัตถุ ที่มีการสั่งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดพฤติกรรมและผลผลิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรแก่การวิจัย อนุรักษ์ พัฒนา ถ่ายทอด ส่งเสริม รวมถึงเสริมสร้างและแลกเปลี่ยนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคม และธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีสันติภาพ สันติสุข และมีอิสรภาพ อันเป็นพื้นฐานแห่งอารยธรรมของมนุษยชาติ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2551a)

พระเทพเวที (2549 อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2551) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้หลายนัยที่สำคัญ คือ 1) วัฒนธรรม หมายถึง การสั่งสมสิ่งที่สร้างสรรค์และภูมิธรรม ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสืบทอดกันมาของสังคมนั้น ๆ 2) วัฒนธรรม หมายถึง การสั่งสม ประสพการณ์ ความรู้ความสามารถ ภูมิธรรม ภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้น ๆ อยู่รอด และเจริญสืบทอดกันมาและเป็นอยู่อย่างที่เป็นในปัจจุบัน 3) วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่ทำให้เจริญงอกงาม และเป็นเนื้อแท้ของความเจริญงอกงามที่มีอยู่ ซึ่งจะ เป็นพื้นฐานของความเจริญต่อไป ตลอดจนเป็นเครื่องวัดระดับของความเจริญงอกงามของสังคมนั้น

กนกกาญจน์ ศิลารัตน์ (2551) กล่าวว่าวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจการเมืองของสังคม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่แสดงออกถึงความเข้มแข็งเป็นแบบอย่างทางพฤติกรรม

ที่เกิดจากการเรียนรู้และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในสังคมมีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกจากรุ่นสู่รุ่นโดยการเลือกสรร สืบทอดต่อเนื่องกันมา

บุปผชาติ อุปถัมภ์นรากร (2552) ได้กล่าวถึง วัฒนธรรม คือ เป็นแบบแผน พฤติกรรมของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งที่มีการสั่งสม สืบทอด เปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ผลิดหรือสร้างขึ้น จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม และระหว่างคนในสังคมด้วยตนเอง และอาจกล่าวได้ว่า สิ่งใดก็ตาม ที่สัมพันธ์กับมนุษย์ ย่อมถือเป็นวัฒนธรรมได้ทั้งสิ้นประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ประเพณี กฎหมายและจริยธรรม

อนุชิต กุลมาลา (2552) ได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการที่มนุษย์ กำหนดความหมายให้กับชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว โดยออกมาในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ค่านิยม กระบวนการดังกล่าวนี้ กลายมาเป็นการสร้างแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเมือง การปกครอง ของสังคมนั้น โดยมนุษย์ได้สร้างสถาบันหรือองค์กรขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่รองรับการตีความหรือความหมาย

นวนายาต เชาวนาภรณ์ (2552) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของคน ในสังคมที่ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน มีการสืบทอด มีการเรียนรู้ และมีการพัฒนา ปรับเปลี่ยนปรับปรุงยืดหยุ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงอยู่ของชีวิต ซึ่งตอบสนองความต้องการของสังคม และมีลักษณะเป็น แนวคิดร่วมกับค่านิยมทางสังคม เป็นเครื่องกำหนดมาตรฐานพฤติกรรม มีการเรียนรู้ เป็นลักษณะที่ใช้ ร่วมกัน ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ในฐานะที่เป็นมรดก ประเพณีที่แตกต่าง ความสัมพันธ์ กับวัฒนธรรมอื่น มีงานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม พบว่าวัฒนธรรมมีการผสมผสานและรับวัฒนธรรมอื่น ขณะเดียวกันยังคงวัฒนธรรมเดิมของตนมีความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

พระมงคล มหานิล (2552) กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ภูมิปัญญาที่เป็น รากฐานทางเศรษฐกิจการเมืองของสังคม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่แสดงถึง ความเข้มแข็งเป็นแบบอย่างทาง พฤติกรรม ที่เกิดจากการเรียนรู้และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในสังคมมีการถ่ายทอดไปสู่ สมาชิกจากรุ่นสู่รุ่นสืบทอดต่อเนื่องกันมา

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2554) ได้สรุปความหมาย ของคำว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม ในทุกกระบวนการหรือขั้นตอนในการดำรงอยู่ของทุกช่วง เวลาในชีวิต ทั้งการกิน การอยู่ การทำงาน รวมถึงการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคลหรือ การทำกิจกรรม ร่วมกันซึ่งมีความเกี่ยวพันกัน ที่แสดงถึงหลักเกณฑ์ กฎระเบียบปฏิบัติในสังคม ซึ่งเริ่มจากการแสดงออก หรือการกระทำของบุคคลพัฒนาไปเป็นพฤติกรรมของกลุ่มคน กลายเป็นวัฒนธรรม ที่เปลี่ยนแปลงไป ตามยุคสมัยของสังคม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง หรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพตามยุคสมัย

ในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น วัฒนธรรมของท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ย่อมมีลักษณะพิเศษเฉพาะซึ่งดำรงความเป็นท้องถิ่นนั้น ๆ ไว้ เพราะท้องถิ่นใดก็ตาม หากสูญเสียวัฒนธรรมของตนเอง คือการสูญเสียเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของตน ทั้งสังคมและวัฒนธรรม มนุษย์ต่างก็มีวิวัฒนาการ (Evolution) คือ การเจริญเติบโตเปลี่ยนแปลง จากกลุ่มเล็ก ๆ เป็นกลุ่มใหญ่ จากครอบครัวมาเป็นชุมชน หมู่บ้าน เมือง รัฐ และประเทศ ตามลำดับ (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2549)

กล่าวสรุปได้ว่า วัฒนธรรม คือ ระบบความคิด บรรทัดฐานค่านิยม ความเชื่อ ความรู้ ประเพณีและเทคโนโลยี ที่ทุก ๆ คนในสังคมใช้ร่วมกัน คิดร่วมกัน รับรู้ร่วมกัน และเป็นระบบที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งมีวิถีชีวิตที่มีการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นเป็นการสร้างวัฒนธรรมในการปรับตัวของคนในชุมชนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม

1.1.3 การฟื้นฟูและอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม

การฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม หมายถึง การเลือกสรรวัฒนธรรมที่สูญหาย หรือกำลังเสื่อมสลายมาทำให้มีความหมาย สร้างประโยชน์เพราะความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคน ในชาติวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติ เป็นรากฐานความมั่นคงของชาติ เป็นสิ่งที่แสดงถึงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ และความภาคภูมิใจ เพราะชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงามและสืบทอดความเป็นชาติมาอย่างยาวนานจึงมีศิลปวัฒนธรรมอยู่มากมาย ที่ต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู และสืบทอดให้คงความเป็นมรดก คู่ชาติ การรักษาและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณีนั้น คงเพื่อเอาไว้ดูและชื่นชมมากกว่าที่จะเอาไว้ใช้ได้ประโยชน์โดยตรง ด้วยเหตุนี้ การรักษาและฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมประเพณี จึงหมายถึงเป็นการสร้างสิ่งใหม่ ที่จะใช้ประจำวันให้เหมือนแบบเดิมทุกอย่าง ศิลปะใหม่ต้องเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของการทำเลียนของเก่า และการรักษาฟื้นฟูก็ไม่ใช่ การทำเลียนของเก่า และการรักษาฟื้นฟูก็ไม่ใช่ การตัดทอนแต่งเติมของเก่าให้เปลี่ยนไปแต่ยังเรียกให้เป็นของเก่า ทำเช่นนั้นเสมือนกับเป็นการหลอกลวงและในขณะเดียวกันก็ไม่ใช่การรักษาฟื้นฟูที่ถูกต้อง ดังนั้น จึงควรทำให้ตรงตามแบบฉบับของเดิมที่กำหนดไว้ทุกประการ

การรักษาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและประเพณี จะต้องทำควบคู่กับการศึกษา ประวัติความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เนื่องจากศิลปวัฒนธรรมและประเพณีก็เปลี่ยนมาเป็นระยะ ๆ ตามยุคสมัย เพราะฉะนั้น ควรแสดงให้ถูกต้องตามแบบฉบับของเดิมทุกประการ ให้สมกับที่เป็นของมีค่า แต่โบราณจึงต้องระบุไว้ว่าเป็นแบบฉบับของสมัยใด ผลที่ได้จากการกระทำ คือการเสริมสร้างความรู้ถึงคุณค่าของประวัติศาสตร์ ซึ่งอดีตให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ปัจจุบันและอนาคต การนำศิลปวัฒนธรรมประเพณี ที่ไม่มีโอกาสใช้ในสภาพบรรยากาศแบบเดิมอย่างแท้จริงได้อีกต่อไปแล้วรักษาฟื้นฟู ในปัจจุบันต้องอาศัยการยอมรับบทบาทใหม่ให้ตรงกันเสียก่อนระหว่างผู้ให้และผู้รับ (สิริพร สมบูรณ์บุรณะ, 2545)

ศรีศักร วัลลิโภดม (2543) กล่าวว่า การฟื้นฟูและปรุงแต่งประเพณีพิธีกรรม ในเมืองไทย มีวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ คือ เพื่อให้มีรายได้จากการท่องเที่ยว โดยกรณีนี้ การฟื้นฟู จึงเป็นการกระทำแบบผิวเผิน ซึ่งมีได้ให้ความสนใจต่อความหมาย และความสำคัญของประเพณี พิธีกรรม เท่าที่ควร แต่กลายเป็นว่าจะทำอะไรก็ได้ให้ดูเป็นที่ตื่นตาตื่นใจแก่บรรดานักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ โดยผลกระทบทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะการกระทบสถาบันที่ยังมีความหมายสำคัญต่อ ความมั่นคง ทางจิตใจและทางสังคมของคนทั้งชาติ แต่การปรุงแต่งหรือฟื้นฟูประเพณีเพื่อรองรับ การท่องเที่ยว นั้น เป็นสิ่งที่ส่งเสริมและสนับสนุนในเรื่องความเพลิดเพลินทางโลกมากกว่าจะรักษาคุณภาพ ของการทำบุญ และความเลื่อมใสในพระศาสนา ให้ได้สัดส่วนกับการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และการหย่อนใจของผู้คนในชุมชน

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2541) กล่าวว่า ชาวบ้านไม่ตระหนักถึงคุณค่าดั้งเดิมใน ปัจจุบันมากนัก แต่คุณค่าเหล่านั้นก็ยังมีอยู่ในรูปของประเพณี และไม่ได้ถูกกลืนด้วยคุณค่าของรัฐและ ระบบทุนไปเสียทั้งหมด มีการแสวงหาค่าดั้งเดิมให้ได้ และพยายามส่งเสริมขึ้นมาใหม่ เพราะชาวบ้าน อาจหลงลืมไปบ้าง โดยการปลูกจิตสำนึกเพื่อต่อต้านสำนึกหลวงจากภายนอกอาจจะมีบางส่วนที่ผันแปร ไปบ้าง

ในขณะที่ ศรีศักร วัลลิโภดม (2543) กล่าวว่า สิ่งที่ชุมชนทุกชุมชนในท้องถิ่น ดูแลและใช้ประโยชน์ร่วมกัน จึงมีผลทำให้เกิดกฎเกณฑ์ ประเพณี หรือจารีตที่ป้องกันไม่ให้มีการเอา เปรียบซึ่งกันและกัน รวมทั้งป้องกันการรุกรานจากกลุ่มบุคคลภายนอกจึงเป็นการปรับตัวของคน ในแต่ละ ชุมชนให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น รวมถึงการใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งทำ ให้เกิดวิถีการดำเนินชีวิตที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน ที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์ เป็นของตนเอง เช่น ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี พิธีกรรม นิยาย เรื่องเล่าขานของท้องถิ่นนั้น ๆ ความ เชื่อทางศาสนา ภูตผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ทั้งนี้ ผู้คนในชุมชนต่าง ๆ ของท้องถิ่นมักมีประสบการณ์ร่วมกันในทาง ประวัติศาสตร์ ที่ทำให้เกิดสำนึกในความเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกันขึ้น ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นจะมีขนาดและความซับซ้อน ทางสังคมและวัฒนธรรมไม่เท่ากัน เนื่องจากพัฒนาการของชุมชนในท้องถิ่นอาจประกอบด้วยชุมชน บ้าน (Villages) เพียงไม่กี่ชุมชน ซึ่งมักเป็นท้องถิ่นที่ห่างไกลความเจริญของสังคมเมือง แต่บางท้องถิ่น ก็มีขนาดใหญ่ มีทั้งชุมชนบ้าน (Villages) ชุมชนเมือง (Town) อยู่ด้วยกัน เพราะฉะนั้นประวัติศาสตร์ ท้องถิ่น (Local history) จึงมีได้ทั้งในระดับบ้านและชุมชนเมือง

ศรีศักร วัลลิโภดม (2543) กล่าวถึง มรดกทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่แสดงออก ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาคในประเทศ การสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมและการทำลาย สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมที่แลเห็นกันอยู่ เฉพาะหน้า คือความสิ้นหวังอย่างหนึ่งของประเทศชาติ

แต่เป็นความสั่นไหวที่ไม่เกิดปฏิกิริยาใด ๆ ที่รุนแรงเพราะบุคคลทุกผู้ทุกนามนั้นได้เห็นว่าไม่ใช่ เรื่องร้ายแรงอย่างมากก็ทะเลาะกันนิดหน่อยแล้วก็ยอม ๆ กันไป

ส่วนในปัจจุบันนั้นค่านิยมทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปนั้นอาจจะมีทั้งทางที่ดีและทางที่ไม่เป็นประโยชน์นัก การรับเอาวัฒนธรรมที่ผิด ๆ จากทางต่างประเทศอาจทำลายวัฒนธรรมเก่า ๆ ของสังคมไทย ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมที่ต้องแก้ไขและทำความเข้าใจที่ถูกต้อง การรับเอาวัฒนธรรมจากต่างชาตินั้นมิได้มีแต่ด้านลบเสมอไปหากรู้จักการนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยก็มีประโยชน์มากมายเช่นกัน ส่วนมากนั้นเยาวชนในสังคมปัจจุบันรับค่านิยมที่ผิด ๆ ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมทำให้เกิดความเดือดร้อน ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมที่ผิดค่านิยมทางวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในสังคม ถึงอย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมไทยยังแสดงถึงเอกลักษณ์ความเป็นชาติไทยรวมถึงวัฒนธรรมที่ดีงาม และควรแก่การอนุรักษ์รูปแบบของวัฒนธรรมเดิมมากกว่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางเสื่อมเสียการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

วิถีชีวิตและวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บอกถึงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนจะทำให้ชุมชนสามารถปรับตัวให้ดำรงอยู่ในสังคม โดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีให้สอดคล้องกับยุคสมัย มีการสืบทอดสู่คนรุ่นหลังได้อย่างต่อเนื่อง การอนุรักษ์และพัฒนา โดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชน และสามารถนำเอกลักษณ์นั้น ๆ นำออกสู่คนภายนอกให้ได้รับรู้ ทำให้เกิดการสืบค้น การถ่ายทอด และฟื้นฟู วัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น โดยชุมชนมีการบริหารจัดการและร่วมกันกำหนดว่าวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ในการนำเสนอและสร้างการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน ตลอดจนมีแนวทางในการปฏิบัติตัวสำหรับนักท่องเที่ยว เพราะการที่มีนักท่องเที่ยว ให้ความสนใจแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนท้องถิ่น เป็นตัวกระตุ้นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ และสามารถสร้างการมีส่วนร่วมให้กับนักท่องเที่ยวในกิจกรรมทางวัฒนธรรมของตน ทำให้เยาวชนคนรุ่นหลังเห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2553)

จุนธนเจิม ยูวรี และคณะ (2551) กล่าวว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นการพิทักษ์รักษาและธำรงไว้ซึ่ง วัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม เพื่อก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในความเป็นชาติ และเพื่อประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าของคนรุ่นหลัง ส่วนการพัฒนาควรริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการรวมกลุ่มการพัฒนาอาชีพควรนำความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีมาช่วยเพื่อต่อยอดใช้ในการผลิต การตลาด และการบริหาร ตลอดจนการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนั้น ความเข้าใจ รู้คุณค่าและความเป็นมาของวัฒนธรรมของตนย่อมจะทำให้สามารถพิจารณาความเหมาะสมที่จะดำรงรักษา หรือยอมรับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขวัฒนธรรมบางอย่างของตนโดยไม่กระทบต่อความมั่นคงทางสังคม และเพื่อเกิดการพัฒนาเป็นวัฒนธรรมที่ยั่งยืน

ต้องมีการอนุรักษ์และพัฒนาไปพร้อม ๆ กันเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ซึ่งมีองค์ประกอบที่หลากหลาย อันนำการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

สรุปได้ว่า การฟื้นฟูเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมหมายถึง การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ที่มีมาแต่ดั้งเดิมไม่ให้สูญหาย ดังเช่นการรื้อฟื้นศิลปวัฒนธรรม ด้านการแสดงดนตรี นาฏศิลป์ไทย ด้านงานหัตถกรรมวัฒนธรรมที่แสดงเอกลักษณ์ความเป็นชาติ เป็นรากฐานความมั่นคงของชาติเป็นสิ่งที่แสดงศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ และความภาคภูมิใจชาติที่มีวัฒนธรรมอันดีงามสืบทอดความเป็นชาติอันยาวนาน มีศิลปวัฒนธรรมอยู่มากมายที่ต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู และสืบทอดให้คงความเป็นมรดกคู่ชาติไทย อย่างไรก็ตาม การรับเอาค่านิยมทางวัฒนธรรมอื่นมาปรับใช้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย จึงควรใช้ให้ถูกต้อง ตามความเหมาะสม ควรแก่การอนุรักษ์วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยที่เป็นเอกลักษณ์มาแต่ช้านาน ไว้ด้วยเพื่อดำรงสืบทอดต่อไปยังลูกหลาน

ดังนั้น การอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน เป็นการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน และเชื่อมโยงพื้นที่การท่องเที่ยวอื่น ๆ ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่สำคัญที่สุดคือ ต้องให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา อาจเป็นร่วมเสนอแนะแสดงความคิดเห็น หรือร่วมกันกระทำ มากน้อยแตกต่างกันไปแล้วแต่โอกาสและกิจกรรม ทั้งนี้ เพราะประชาชนในชุมชน คือผู้ที่ได้รับผลลัพธ์ที่เกิดจากการพัฒนา และควรได้มีโอกาสรับรู้ เรียนรู้ หรือกระทำในสิ่งที่เขาจะต้องได้รับผลกระทบนั้น ๆ การพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มจากรากฐานวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน เป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนสร้างขึ้นและในแง่วิธีการพัฒนา จะต้องทำให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกในวัฒนธรรม จากปัญญาชนของชาวบ้าน ชาวบ้านควรร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน เพราะสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาอย่างช้านานนั้น โดยใช้การวิเคราะห์และประวัติศาสตร์จะช่วยให้รู้พื้นค้นหาได้ว่า การปฏิบัติและพิธีกรรมที่มีมาอย่างไรทำให้ชาวบ้านเกิดการตื่นตัวและรับรู้ถึงเอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง เห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชน และชาวซึ่งในประวัติการต่อสู้ร่วมกันตลอดมา เห็นภัยของการครอบงำของวัฒนธรรมแปลกปลอมจากภายนอก ในแง่ของเศรษฐกิจ การมีส่วนร่วมของชุมชน จะเป็นบทสรุปให้การอนุรักษ์และพัฒนาชุมชนสามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

1.1.4 ชุมชนและวัฒนธรรมชุมชน

1.1.4.1 ความหมายของชุมชน คำว่า ชุมชน (Community) ถูกนำไปใช้ในความหมายที่กว้างออกไปจากเดิม เพราะชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งปรับเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อโครงสร้างชุมชนเดิม

แม็คไกวเวอร์ (Robert M. Maclver. 1931 อ้างถึงใน Encyclopedia.com., 2001) ให้ความหมายคำว่า ชุมชน ในหนังสือ Society, Its Structure and Changes คือ กลุ่มคนที่อยู่รวมกัน และสมาชิกทุกคนได้ให้ความสนใจ ในเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นร่วมกัน มิเพียงแต่

ให้ความสนใจอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มีความสนใจที่คล้ายคลึงกันในด้านของการดำรงชีวิตหรือวิถีชีวิตในสังคม ทั้งนี้ ชุมชนยังหมายรวมถึงการอยู่ร่วมกันตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เป็นกลุ่มชน หมู่บ้าน ชุมชน รวมกันเป็นสังคมขนาดใหญ่จนพัฒนาเป็น เมือง หรือประเทศ (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2530)

วอร์เรน (Roland Warren) ได้ให้ความหมายคำว่า ชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคล จำนวนหลาย ๆ กลุ่ม หล่อหลอมอาณาเขตที่มีวิถีชีวิต ภายใต้ระเบียบ กฎเกณฑ์ หรือข้อปฏิบัติต่าง ๆ ของสังคมร่วมกัน รวมถึงมีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์คล้าย ๆ กัน มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูด เป็นต้น (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2541)

ความสำคัญของชุมชนเป็นศูนย์กลางความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในบริเวณ ซึ่งเป็นท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ผู้คนที่ตั้งหลักแหล่งอยู่ในบริเวณนั้น ย่อมมีความสัมพันธ์ และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่อกัน ได้กระทำการกิจการต่าง ๆ ร่วมกัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เป็นแบบแผนและมีเหตุผลให้ผู้คนเหล่านั้นดำรงอยู่ต่อไปได้ หมายความว่าสามารถเลี้ยงตัวเองได้ตามสมควร สังคมมนุษย์แต่ละแห่งอาจจะประกอบด้วย ชุมชนจำนวนมากมายก็ได้ ชุมชนเหล่านี้อาจมีขนาดเล็กเป็นเพียงหมู่บ้านหรือตำบลหนึ่งก็ได้ หรืออาจมีขนาดใหญ่มากเป็นเมืองหรือนครก็ได้ ชุมชนเป็นหน่วยหรือระบบสังคมที่มีความสำคัญมากเป็นหน่วยหรือระบบที่มีอิทธิพลต่อบุคคล ซึ่งเมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในส่วนใดส่วนหนึ่งแล้ว ย่อมจะมีผลกระทบต่อส่วนอื่น ๆ ของชุมชนให้เปลี่ยนแปลงไปด้วย (จิรพรรณ กาญจนะจิตรา, 2541)

จอนณเจม ยูวี และคณะ (2551) ได้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ว่า คือ ชุมชนที่คิดเป็น ทำเป็น และสามารถแก้ปัญหาเป็น หากขยายความในรายละเอียด สิ่งที่กล่าวนี้ จะหมายถึงสภาวะการณ์ที่คนในชุมชนมีความสามารถที่จะดูแลตนเองได้ มีความตระหนักรู้ว่าจะพัฒนาตนเองหรือจัดการกับปัญหาในชุมชนของตนอย่างไร มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวที่จะร่วมมือกันกระทำสิ่งต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมาย และเมื่อมีผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ก็มีความสามารถที่จะจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกันได้อย่างลงตัว เป็นผลให้สมาชิกทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขเนื่องจากชุมชนเข้มแข็งจะมีศักยภาพในการพึ่งตนเองสูง และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีความเป็นปึกแผ่น สามารถควบคุมและบริหารจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ การส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจึงเป็นหนทางที่จะช่วยลดปัญหาที่มีให้น้อยลงหรือหมดไป พร้อมกับมีผลในทางพัฒนาอย่างน้อย 8 ประการ ได้แก่ 1) เศรษฐกิจจะดีขึ้น 2) จิตใจของคนจะดีขึ้น 3) ครอบครัวจะอบอุ่นเข้มแข็ง 4) สังคมน่าอยู่ 5) สิ่งแวดล้อมดีขึ้น 6) สุขภาพของคนจะดีขึ้น 7) วัฒนธรรมจะได้รับการพัฒนาเป็นวัฒนธรรมของชุมชน การพัฒนาทั้ง 7 ประการ จะนำไปสู่ผลประการที่ 8 สังคมที่ยั่งยืน ทั้ง 8 ประการ จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเป็นองค์รวม ชุมชนเข้มแข็งจะต้องมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) เป็นชุมชนที่มีความสามารถในการพึ่งตนเอง สามารถที่จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงในการดำเนินชีวิตบนฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตน

2) เป็นชุมชนที่มีความสามารถในการเรียนรู้และการปรับตัว จึงสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ดี และแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชนได้ด้วยตนเอง

3) เป็นชุมชนที่สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนอย่างมีจิตสำนึก โดยปราศจากความรู้สึกแปลกแยกต่างหากกัน

ดังนั้น ชุมชน จึงหมายถึง การรวมตัวของบุคคล กลุ่มหรือองค์กร ชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในขอบเขตพื้นที่หนึ่ง ๆ ซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระดับพื้นฐานที่สุด คือ หมู่บ้านหรือชุมชนในรูปแบบอื่น ๆ ที่มารวมกันเพื่อแก้ไขปัญหาเดียวกัน

ส่วนชุมชนท้องถิ่น หมายถึง ถิ่นฐานอันเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์และระบบความสัมพันธ์ในสังคมซึ่งอิงอาศัยความเอื้ออาทร ความผูกพัน และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นเครื่องดำเนินการเพื่อให้มีชีวิตที่ตีร่วมกันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ชุมชนท้องถิ่น หมายถึง การรวมกันของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันทั้งความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ และความสัมพันธ์ทางสังคม เป็นหน่วยพื้นฐานของการพึ่งพาและการจัดการตนเอง มีการเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม ขบวนการขับเคลื่อนทางสังคม และหน่วยจิตวิทยาวัฒนธรรมอันเป็นคุณค่าที่บ่งบอกความเป็นตัวตน (Identity) ของชุมชนโดยเกี่ยวข้องกับอุดมการณ์ สิทธิ และอำนาจในการจัดการ

1.1.5 วัฒนธรรมชุมชน คือ วัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีอยู่ในชุมชน เป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ที่แข็งแกร่งมีการต่อสู้เพื่อการมีอยู่มีกิน ซึ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิต มีการช่วยเหลือกันและกันในชุมชน และมีการผลิตซ้ำขึ้นทางวัฒนธรรม โดยชุมชนแต่ละชุมชนล้วนมีพลังอยู่ทั้งสิ้น ถ้าสามารถรักษาวัฒนธรรมชุมชนไว้ให้เข้มแข็ง แลจะนำชุมชนให้เข้มแข็งตามไปด้วย การที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันในสังคมทำให้ต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างกันขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้การอยู่ร่วมกันในชุมชนเป็นไปอย่างสันติสุข ความสัมพันธ์และการจัดการดังกล่าวก่อให้เกิดวัฒนธรรม จารีตและประเพณี ระบบคุณค่า กฎเกณฑ์ ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับวิถีการดำรงชีวิตทั้งสิ้น (จุณณเจิม ยური และคณะ, 2551)

วัฒนธรรมชุมชนไม่สามารถมองเห็นในรูปแบบที่หยุดนิ่งได้ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มีความสัมพันธ์ของสังคมที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ จากปัจจัยภายในและนอกชุมชน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศและเงื่อนไขทางสังคมที่ดำรงอยู่ในเวลานั้น รวมถึงระดับเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมีการจัดการความสัมพันธ์ในระดับที่แน่นอนจนกระทั่งเกิดการแย่งชิงทรัพยากรโดยอำนาจรัฐตามแบบแผนของระบบ เศรษฐกิจ ทุนนิยม วัฒนธรรมชุมชนที่เริ่มเปลี่ยนแปลง แต่ยังคงดำรงอยู่มาทุกยุคทุกสมัย สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2553) ที่กล่าวว่า “ระบบเศรษฐกิจชุมชนโตกว่าระบบเศรษฐกิจ ทุนนิยม” และระบบทุนนิยมก็วิเคราะห์ในแบบเดียวกัน เนื่องจากระบบเศรษฐกิจชุมชนโดยพื้นฐานก็คือชุมชนเป็นผู้ครอบครองทรัพยากร ฉะนั้น ใครก็ตามที่เป็นผู้ครอบครองทรัพยากรในด้านหนึ่ง นั่นก็แสดงถึงความมั่งคั่ง ร่ำรวย เมื่อระบบทุนนิยมถูกพัฒนาขึ้น เป้าหมายก็คือ การยึด

ทรัพยากร เหล่านี้จึงเป็นหัวใจสำคัญของระบบทุนนิยม ฉะนั้นวัฒนธรรมชุมชนจึงเป็นสิ่งสำคัญของนักพัฒนาที่เข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน ซึ่งต้องตระหนักถึงความสำคัญ เพราะชาวชุมชนล้วนเป็นลูกหลานที่แตกออกไปจากชุมชน แล้วรับแนวคิดเอาความรู้ของระบบทุนนิยมไว้จนเต็มสมองผ่านระบบการศึกษา จึงทำให้คนส่วนใหญ่เห็นห่างจากวัฒนธรรมชุมชน โดยได้เกิดขึ้นในช่วงกลางและปลายทศวรรษ 2520 และพัฒนาเป็นระบบแนวคิดที่ชัดเจน

บำรุง บุญปัญญา (2555) กล่าวถึง แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนโดยมีสาระสำคัญในช่วงต้นมี 3 ประการ คือ

1) การปฏิบัติทางความคิดความเข้าใจ ในการมองชุมชนว่าเป็น “สถาบัน” ของชาวบ้านไม่ใช่แค่ชุมชน แต่มีผืนป่าที่ทำกิน มีระบบนิเวศ คุณค่าทางวัฒนธรรมทั้งหมด คือ ชุมชนกับความหมายของทำเลที่ตั้งและหมู่บ้านของรัฐ ชุมชนคือ เขตแดนของการอยู่รอดของมนุษย์ ซึ่งอิงอยู่กับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการส่งเสริมสิทธิในด้านต่าง ๆ ดังนั้นระบบวัฒนธรรมทำให้รู้ขอบเขตสิทธิวิถีแห่งชุมชน และความเป็นญาติมิตร ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2) การพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มจากฐานของวัฒนธรรมชุมชนซึ่งเป็นปรากฏที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน ซึ่งเป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนสร้างขึ้นเอง โดยมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานเป็นของชาวบ้านเอง ถ้าชุมชนมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมีการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก สามารถต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจึงกระทำได้

3) การพัฒนาต้องมีวิธีที่สามารถทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่ชัดเจนในวัฒนธรรมของปัญญาชนชาวบ้าน (Organic Intellectual) เช่น ผู้เฒ่า หมอผี แถน ของชุมชนอีสาน ชาวบ้านควรร่วมกันศึกษา วิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน เพราะสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาช้านานนั้น สามารถช่วยให้รู้ฟื้นคืนหาได้ว่า การปฏิบัติและพิธีกรรมมีที่มาอย่างไร ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวและรับรู้เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชน เห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชนและชาวซึ่งในประวัติการต่อสู้ร่วมกันตลอดมา เห็นภัยของการครอบงำของวัฒนธรรมแปลกปลอมจากภายนอกในแง่เศรษฐกิจ ชาวบ้านควรทำการผลิตในขนาดที่เหมาะสมใช้แรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก ทำเพื่อเลี้ยงครอบครัวและชุมชนก่อน

กล่าวสรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมด้วยแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ชุมชนเองต้องปรับตัวและปรับวิถีชีวิตตามกระแสของโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ชุมชนต้องเลือกสรรตามวิถีทางวัฒนธรรม เอาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน และภูมิปัญญามาพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน โดยใช้รากเหง้าทางวัฒนธรรมเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาชนบทต่อไป

1.1.6 เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริการ การจำหน่ายจ่ายแจกที่คนในท้องถิ่นชุมชน ได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำร่วมรับประโยชน์ของ

ประชาชนและร่วมกันเป็นเจ้าของ เศรษฐกิจชุมชนมีรากฐานมาจากศักยภาพของชุมชน ภูมิปัญญาของชุมชน หรือทุนในชุมชน อาทิ วัฒนธรรม ประเพณี สถาปัตยกรรม ความหลากหลายทางทรัพยากรที่มีอยู่

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542) ได้ให้ความหมายของคำว่า เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมการผลิต การค้า การลงทุน การซื้อ การจำหน่าย การบริโภค การจ้างงาน หรือ กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเงินที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยเศรษฐกิจชุมชนนั้น เป็นการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน เพื่อนำทรัพยากรในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการขับเคลื่อนกลไกทางสังคม หรือเพื่อให้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดนั้นเพียงพอับความต้องการ จากความหมายโดยนัยดังกล่าว รวมถึง การทำไร่ ทำนา เลี้ยงสัตว์ หรือการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ในชุมชน ก็ล้วนแต่เรียกได้ว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชนได้ทั้งสิ้น และชุมชนโดยทั่วไปหมายถึงกลุ่มประชาชนที่อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน มีประเพณี วัฒนธรรม และผลประโยชน์ร่วมกัน

กรมการพัฒนาชุมชน (2541) ได้ให้ความหมายคำว่า เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชน หรือเอกชนร่วมกิจการและหรือช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเองทั้งหมดหรือบางส่วนหรือการรับช่วงงานไปทำจากเอกชนหรือกลุ่มองค์กรอื่น โดยการประสานทำงานกับพหุภาคีกับหน่วยงานเอกชน และผู้คนในท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด ทุน การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว และการพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ส่งผลต่อบุคคลครอบครัว ชุมชน

กรมการปกครอง (2541) ให้ความหมาย เศรษฐกิจชุมชน หมายถึง การประกอบสัมมาชีพของชาวบ้านที่เน้นการร่วมมือในรูปกลุ่มกิจกรรมการเกษตร ต่อเนื่องการเกษตรและนอกภาคการเกษตรในระดับครอบครัว เพื่อพอกินพอใช้ จากนั้น กิจกรรมลักษณะกลุ่มอาจขยายตัวสู่ระดับชุมชนและสู่ภูมิภาคในอนาคตที่เน้นจุดหมายเพื่อให้คนมีความสุขและชุมชนมีความเข้มแข็ง ซึ่งเมื่อพิจารณาภาพรวมของประเทศจะช่วยให้สังคมไทยอยู่รอดปลอดภัยพร้อมจะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

กรมการปกครอง (2541) ได้ให้แนวคิดและความหมายของเศรษฐกิจชุมชนไว้ดังนี้

1) ปณิธาน เศรษฐกิจชุมชนอันเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชาติก็เหมือนกับเรื่องทางการเมือง การศึกษา และการพัฒนาสังคมที่ผู้เกี่ยวข้องต้องมีความรู้ความเข้าใจและความมุ่งมั่นร่วมกันว่าการกระทำของเรานั้น ก็เพื่อความรุ่งเรืองและความอยู่รอดปลอดภัยของสังคมไทยและประชาชาติไทยทั้งมวล ในการนี้มีความจำเป็นที่การพัฒนาเศรษฐกิจระดับล่างคือชุมชนชนบทจะต้องมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ ระดับบน คือ ประเทศ อีกทั้งต้องสัมพันธ์กับการเมือง การปกครอง

การศึกษา วัฒนธรรมของคนทั้งประเทศ การเน้นความสำคัญของเศรษฐกิจชุมชนโดด ๆ คงไม่ช่วยให้กระบวนการเศรษฐกิจชุมชนบรรลุรูปณฐานดังกล่าวได้

2) ทำอะไร เศรษฐกิจชุมชนไม่ใช่สิ่งใหม่แต่แท้จริงก็คือการทำงานเพื่อการดำรงชีพในแนวสัมมาชีพเพื่อการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์อื่นในหมู่บ้าน ดังนั้น ชาวบ้านที่สนใจจะรวมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เช่น

2.1) ปลูกพืช เลี้ยงปศุสัตว์และสัตว์น้ำอยู่รวมในพื้นที่ผืนเดียวกัน กิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องเนื่องการเกษตร เช่น การแปรรูปข้าว ผลไม้เป็นน้ำผลไม้ และไวน์ผลไม้ การแปรรูปสมุนไพรเป็นสมุนไพรผง เป็นต้น

2.2) กิจกรรมการผลิตนอกการเกษตร เช่น การร่วมทำอิฐบล็อก การตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป เป็นต้น

2.3) กิจกรรมบริการ เช่น การบูรณะโบราณสถานในพื้นที่ร่วมกับผู้นำ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับหารายได้เข้าหมู่บ้าน เป็นต้น

3) ทำกับใคร ชาวบ้านอาจรวมกลุ่มกันอย่างไม่เป็นทางการหรือใช้กลุ่มที่เป็นนิติบุคคล เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร มูลนิธิหรือสมาคม เป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมที่กล่าวไปแล้วหรือเขาอาจร่วมกับนักพัฒนาเอกชน เจ้าหน้าที่พัฒนาของรัฐ พัฒนาการตำบล เกษตรตำบล นักวิชาการ ซึ่งอาจเรียกรวมกันว่าพหุภาคีในการแปรรูปผลผลิตหรือทำการตลาด อีกทั้ง อาจร่วมทุนกับพ่อค้า นักลงทุน หรือ นักอุตสาหกรรมทำการผลิตและแปรรูปเป็นสินค้าตามที่ผู้บริโภคต้องการ

4) ทำอย่างไร โดยการรวมกลุ่มดังได้กล่าวแล้วทำการผลิตแปรรูป แลกเปลี่ยนสินค้า ค่าขาย หรือบริการต่าง ๆ

5) ทำทำไม เนื่องจากชาวบ้านมีระดับการทำมาหากินต่างกัน บางคนก็อยู่ที่ระดับพอมีพอกิน และบ้างก็อยู่ที่ระดับเพื่อการค้า ดังนั้น การรวมกลุ่มกันผลิตจึงอาจเพื่อความตั้งใจเพื่อให้เกิดพออยู่พอกิน เพื่อความพึงพอใจ เพื่อให้คุ้มกับการลงทุน และเพื่อกำไร

6) เพื่ออะไร การรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ถือว่าเป็นการรวมตัวในระดับล่างสุดของสังคม ดังนั้น การร่วมกันทำงานเพื่อให้เกิดผลกับคนให้มีความสุข เมื่อต่างคนต่างก็พึงพอใจก็จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบเศรษฐกิจชุมชน คือครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต เป้าหมายของการผลิต คือ การดำรงอยู่การรักษาตัวให้รอดอยู่ของครอบครัวและชุมชน ให้สามารถเลี้ยงตัวเองได้และผลิตเข้าครอบครัวและชุมชนได้ การผลิตจึงมีลักษณะเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ผลิตเพื่อขายก็ได้ แต่เพื่อให้ได้เงินมาซื้อสินค้าให้ครอบครัวดำรงอยู่ได้และเลี้ยงดูบุตรได้มากกว่าที่จะคิดขยายการผลิตให้ใหญ่โต ให้มีกำไรสูงสุด ให้ร่ำรวย ครัวเรือน มีลักษณะเป็นผู้ผลิตเล็กอิสระ ขายสินค้าไม่ใช่ขายแรงงาน (ทรงจิต พูลลาภ และคณะ, 2548)

จุดสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน คือ ยึดชุมชนเป็นหลัก ประชาชนต้องมีความสามัคคีและร่วมมือกัน ช่วยเหลือกัน พึ่งตนเอง และสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นเสมือนทุนทางสังคม โดยเริ่มจากการส่งเสริมการผลิตพื้นฐานตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งภาครัฐ ภาคเอกชนต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือ ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลักความร่วมมือของประชาชนต้องใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ เป็นปัจจัยที่จะเชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิก เพราะกิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่สมาชิกเห็นประโยชน์เป็นรูปธรรม เช่น การรวมกลุ่มกันโดยมีเป้าหมายเพื่อการผลิต กลุ่มเพื่อระดมทุน กลุ่มเพื่อการแปรรูปผลผลิต กลุ่มเพื่อการตลาด และกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนซึ่งการรวมกลุ่มต้องเริ่มที่กองทุนชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนกู้ยืมของชุมชนในการประกอบอาชีพดำรงชีวิตและสวัสดิการแก่ชุมชน และนำทุนไปใช้ในกิจกรรมของการแปรรูปผลผลิตหรือกลุ่มอาชีพ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องมีร้านค้าชุมชน หรือมีสหกรณ์เพื่อทำหน้าที่ในการรวมตัวกันซื้อ รวมกันขายทั้งเครื่องอุปโภคบริโภคและปัจจัยการผลิต ตามทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และ ขั้นที่ 3 ทั้งนี้ประชาชนในชนบทได้มีการรวมกลุ่มมานานแล้ว มีทั้งที่ประสบปัญหา และที่ประสบผลสำเร็จ มีการพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งสามารถพึ่งตัวเองได้ก็มีอยู่มากมาย แต่กลุ่มเหล่านี้กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ขาดการเชื่อมโยงกัน ดังนั้น หากจะสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มชาวบ้านจะต้องส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้าน โดยภาครัฐสามารถเข้าทำการสนับสนุนได้ตรงกับความต้องการ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาศรษฐกิจพื้นฐานเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจชุมชน คือ การผลิตการแปรรูป การบริโภค การค้า การบริหาร ที่เป็นการตัดสินใจดำเนินการของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ซึ่งมีลักษณะสำคัญคือ ครอบครัวยุคใหม่เป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกในครอบครัวเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการอยู่รอดของครอบครัวต่อความพอเพียง และต่อความสามารถในการพึ่งตนเอง ตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนซึ่งชุมชนเป็นตัวของตัวเอง มีพลวัต และสามารถที่จะอยู่รอดด้วยตัวเองได้ พัฒนาเคียงคู่ไปกับพัฒนาการของระบบทุนนิยม

วิธีการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน (2541) ได้กล่าวถึง วิธีการพัฒนาชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้น มีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

- 1) การใช้พื้นที่ คือ หมู่บ้าน หรือชุมชน เป็นหน่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพราะ ชุมชนมีทรัพยากรในการผลิต และผลิตผลต่าง ๆ มากมายที่จะปรับปรุง
- 2) การพัฒนากลุ่ม องค์กรชุมชนและเครือข่าย ให้เป็นกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นับตั้งแต่ การผลิต การบริโภค การแปรรูป การตลาด การบริหารจัดการ การบริหารทุนของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญในการผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ ไปสู่เป้าหมายที่ได้วางไว้
- 3) การพัฒนากองทุนชุมชนในทุกรูปแบบเพื่อสนับสนุนปัจจัยการผลิต การตลาด การแปรรูป การจัดการ และด้านอื่นที่มีความจำเป็นและต้องการความจำเป็นและต้องการความช่วยเหลือ ได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กองทุนสินเชื่อเพื่อการพัฒนาชนบท

4) การพัฒนาด้านการตลาดชุมชน ให้เป็นศูนย์รวมของผลิตภัณฑ์ ความต้องการ และเวทีการแลกเปลี่ยนความรู้ ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและการตลาดจากภายนอก ได้แก่ ศูนย์สาธิต การตลาด ลานค้าชุมชน ตลาดนัดชุมชน เป็นต้น

5) การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วม และการจัดการด้านการพัฒนาทุน การพัฒนาระบบตลาด การพัฒนากระบวนการผลิตและแปรรูป และการจัดการเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจชุมชนในด้านทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน

6) การพัฒนาระบบการทำงานพหุภาคี ประสานหน่วยงานภายในและภายนอกชุมชน ภาครัฐราชการ ไปสนับสนุนกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในด้านต่าง ๆ ที่สามารถช่วยเหลือ กลุ่มองค์กรชุมชน

7) การพัฒนาระบบฐานข้อมูล การรายงาน การติดตามผลโครงการเศรษฐกิจชุมชน เพื่อจะได้ทราบเป้าหมาย แผนงาน ผลงานและการปรับปรุงแก้ไขการบริหารงาน

แนวคิดและความหมายของเศรษฐกิจชุมชน เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจของโลกตามแนวทางทุนนิยม ได้ก่อให้เกิดปัญหาและผลเสียหลายประการแก่ประเทศที่กำลังพัฒนาและในขณะเดียวกันการศึกษาค้นคว้าเศรษฐกิจชุมชนในหลายประเทศทำให้มีหลักฐานในเชิงประจักษ์ว่า แม้สังคมเศรษฐกิจจะได้ผ่านพัฒนาการมาแล้วหลายขั้นตอน นับตั้งแต่ชุมชนบุพกาลผ่านยุคเจ้าขุนมูลนาย ในยุคการค้าอาณานิคม และการเติบโตของระบบทุนนิยม แต่ชุมชนและหมู่บ้านก็ยังคงดำรงซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมของตน และยังมีศักยภาพในการพัฒนา

1.2 ภูมิปัญญา

ความหมายของภูมิปัญญา นักวิชาการและนักการศึกษาได้อธิบายหรือให้ความหมาย ภูมิปัญญา ภูมิปัญญาชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ตามความหมายต่าง ๆ ดังนี้

เสรี พงศพิศ (2548) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาแห่งชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไว้ว่า ชาติหรือชุมชนที่ดำรงความเป็นชาติหรือชุมชนมาได้ ย่อมต้องมีภูมิปัญญาแห่งชาติ (National wisdom) หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) อันผ่านการสังเกตทดลองใช้คัดเลือก และถ่ายทอดเป็นวัฒนธรรมสืบต่อมา การพัฒนาใด ๆ จึงต้องคำนึงถึงภูมิปัญญาแห่งชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น หากไม่ได้รับการพัฒนา อาจทำให้เสียสมดุลในชีวิตและสังคม

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2540) ได้ให้ความหมายภูมิปัญญา หมายถึง ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ความสามารถ ที่กลุ่มชนได้จากประสบการณ์ที่สั่งสมไว้ ในการปรับตัวและดำรงชีพในระบบนิเวศน์ หรือสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้มีการพัฒนาสืบสานกันมา ภูมิปัญญาเป็นความรู้ ที่เป็นผลของการใช้สติปัญญา ปรับตัวกับสภาวะต่าง ๆ ในพื้นที่กลุ่มชนนั้นตั้งหลักแหล่งถิ่นฐานอยู่ และมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนอื่น จากพื้นที่สิ่งแวดล้อม

อื่น ๆ ที่ได้มีการติดต่อสัมพันธ์กัน แล้วรับเอาหรือมีการปรับเปลี่ยนนำมาสร้างประโยชน์หรือแก้ปัญหาได้ในสิ่งแวดล้อมและบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ภูมิปัญญาจึงมีทั้งภูมิปัญญาอันเกิดจากประสบการณ์ในพื้นที่ หรือภูมิปัญญาที่มาจากภายนอก และภูมิปัญญาที่ผลิตขึ้นใหม่หรือทำการผลิตซ้ำเพื่อการแก้ปัญหาและปรับตัวให้สอดคล้องกับความจำเป็นและความเปลี่ยนแปลง

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2551ข) ได้ให้ความหมายของ คำว่า ภูมิปัญญา หมายถึง พื้นเพ รากฐานความรู้ หรือความรอบรู้ของชาวบ้านที่เรียนรู้และมีประสบการณ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมสืบต่อกันมา

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญา หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถของคนในท้องถิ่น ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน มีลักษณะเป็นองค์รวม และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่าง ที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิต ในท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัย ความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (ชวน เพชรแก้ว, 2547)

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่พัฒนาขึ้นในบริบททางกายภาพ และวัฒนธรรมทางปฏิบัติสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม เป็นความรู้ของชุมชน กลุ่มคนต่าง ๆ ที่ได้สั่งสม สืบทอด และพัฒนามาเป็นเวลานานร้อยพันปี ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงมีลักษณะที่ใกล้เคียงกับองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ คือ เป็นองค์ความรู้ที่ได้ผ่านการพิสูจน์ทดลองและผ่านกระบวนการคัดสรรปรับปรุง และพัฒนาความคิดอย่างเป็นระบบมาแล้ว แต่ภูมิปัญญาท้องถิ่นต่างจากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ตรงที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะจำเพาะเจาะจงเฉพาะท้องถิ่น (ชวน เพชรแก้ว, 2547)

กระทรวงศึกษา กรมวิชาการ (2544) ได้ให้ความหมาย ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการคิด ที่สร้างสรรค์ผลงาน การประดิษฐ์เพื่อทำมา ใช้ประโยชน์ในครัวเรือน หรือ วิธีการต่าง ๆ ที่เกิดจากแนวคิดหรือการตกผลึกความรู้ อันนำมาซึ่งผลงานที่สามารถเกิดคุณค่าต่อวิถีการดำรงชีวิต นำไปสู่การสั่งสมประสบการณ์หรือได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งอาจเป็นศาสตร์เฉพาะสาขาวิชาต่าง ๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่มีอยู่ทั่วไป ในสังคม ชุมชนและในตัวของผู้นั้นเอง หากมีการสืบค้นหาเพื่อศึกษาและนำมาปรับใช้ ก็จะเป็นที่รู้จักกันเกิดการยอมรับ ถ่ายทอด และพัฒนาไปสู่คนรุ่นใหม่ ตามยุค ตามสมัยได้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นไม่ใช่ความรู้เฉพาะเรื่อง แต่เป็นความรู้ที่เป็นองค์รวม ซึ่งได้รวบรวม ความรู้ต่าง ๆ ให้มาสัมพันธ์กันจนทำให้เกิดมิติรอบด้าน หรือเห็นวิถีชุมชนนั่นเอง กล่าวคือ

ภูมิปัญญาจะสะท้อนความคิด ความเชื่อ ความใฝ่ฝัน ซึ่งจะเห็นได้จากกฎเกณฑ์ทางสังคมความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชน ท้องถิ่น และจารีตประเพณีต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นรากฐานการดำรงชีวิตของกลุ่มชนที่สำคัญยิ่ง ทั้งนี้เพราะภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสรรพวิชาความรู้ทั้งหมดที่ชุมชนท้องถิ่นใช้แก้ปัญหาหรือจรโลงชีวิตของเขา ไม่ว่าจะ เป็นความรู้ที่มีการสั่งสมมีการประยุกต์ใช้มายาวนานหรือความรู้ที่ชุมชนท้องถิ่นรับมาจากภายนอก ล้วนแต่เป็นความรู้ที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้วว่าเข้ากันได้กับวิถีด้านอื่น ๆ ของท้องถิ่นล้วนแต่เป็นประโยชน์ในการเลี้ยงชีพ หรือประโยชน์ด้านอื่น ๆ ในการดำรงชีวิตของชุมชนท้องถิ่นและปัจเจกชน (ชวน เพชรแก้ว, 2547)

ศักดิ์ชัย เกียรติวนาคินทร์ (2553) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสมสืบทอดกันมานาน เป็นความจริงแท้ของชุมชนที่เป็นศักยภาพที่จะใช้แก้ปัญหา จัดการปรับตน เรียนรู้ และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข เป็นแก่นของชุมชนที่จรโลง ความเป็นชาติให้อยู่รอดจากทุกภัยพิบัติทั้งปวง

กฤษณา วงษาสันต และคณะ (2542) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local wisdom) คือ ความรู้ หรือประสบการณ์ดั้งเดิมของประชาชนในท้องถิ่นที่ได้รับการถ่ายทอด หรือสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ หรือ ถ่ายทอดต่อกันมาจากสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันความเชื่อ และศาสนา สถาบันการเมืองการปกครอง สถาบันเศรษฐกิจ

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2543) ได้ให้ความหมาย ของภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ แบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่าแสดงถึงความเฉลียวฉลาดของบุคคล และสังคมซึ่งได้สั่งสมและปฏิบัติต่อกันมา ภูมิปัญญาจะเป็นทรัพยากรบุคคล หรือทรัพยากรความรู้ก็ได้จากสถาบันสังคมอื่น ๆ

ทรงคุณ จันทจร (2549) ได้กล่าวถึง ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้าน หรือ ประชาชนพื้นบ้าน เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ คือ การประกอบอาชีพ หรือเกี่ยวข้องกับ การดำรงชีวิต การดูแลการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการสังเกตซ้ำ ๆ ทดลองฝึกฝนจนเกิดเป็นองค์ความรู้ พัฒนาเป็นประสบการณ์ทั้งทางตรง หรือทางอ้อม หรือเกิดประสบการณ์ใหม่ และเมื่อองค์ความรู้ดังกล่าวได้เกิดการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น หรือ เกิดการเผยแพร่ไปยังบุคคลอื่น ๆ ในชุมชน โดยภูมิปัญญาพื้นบ้านดังกล่าว จึงเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของ แต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ภายใต้ความมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ของส่วนตนและส่วนรวมเพื่อการดำรงชีพในสังคม

สุมาลี ปิ่นทอง (2552) กล่าวว่า ภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ โดยใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้ตนอย่างหลากหลาย ผสมผสานกลมกลืนระหว่างศาสนา วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม การประกอบอาชีพและสิ่งเหนือธรรมชาติ นำมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต ตลอดจนจนถึงการแก้ปัญหาให้เหมาะสมกับสมัย และถ่ายทอดสืบทอดกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน

วฤต วิศรุตเวศม์ (2552) ได้กล่าวถึงความหมายของภูมิปัญญาพื้นบ้าน หมายถึง ความรอบรู้ของชาวบ้าน ผ่านการศึกษาเรียนรู้จากการสังเกต และประสบการณ์ทางตรงและทางอ้อม เพื่อประโยชน์ในด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต การถ่ายทอดความรู้และการประสานความรู้ ตลอดจน ประสบการณ์ใหม่ จนเกิดการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ที่คอยเกื้อหนุนให้เกิดทางเลือกใหม่ ๆ ที่มี ลักษณะเป็นสากลเฉพาะเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความสุข ความสมดุล ความพอดี ซึ่งเชื่อมโยงกับครอบครัว สิ่งแวดล้อม รวมทั้งธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ

เคน จันทรวงษ์ (2549) กล่าวถึง ภูมิปัญญาไทยด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการให้ชุมชนในท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้ ดังนั้น เห็นได้ ว่าภูมิปัญญาไทยด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีใหม่ตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง เป็นการดำเนินตามหลักทฤษฎีใหม่ในขั้นที่ 2 เป็นการเน้นสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีการรวมกลุ่มกันเป็นสหกรณ์ เพื่อร่วมกันผลิตสินค้าและจำหน่าย ผลผลิตของตน อันเป็นการประกอบการทางธุรกิจที่เพื่ออำนาจการต่อรองให้กับกลุ่ม ผลประโยชน์ ก็จะตกอยู่กับสมาชิกอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งจะเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

จากการศึกษาความหมายของภูมิปัญญาตามความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว ข้างต้นพอสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ ความสามารถในการดำเนินชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น ๆ โดยใช้ทักษะ ปัญญาสั่งสมความรู้อย่างแพร่หลาย ผสมผสานความกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพ ภูมิอากาศ สภาพแวดล้อมการประกอบอาชีพ และกระบวนการเหล่านี้มาจนหลายชั่วคน ซึ่งจะเป็ นวิถี การดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้น เกิดจากการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์เป็นระยะเวลายาวนาน โดยอาศัยความรู้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ นำมาใช้ในการตั้งถิ่นฐาน การประกอบอาชีพการปรับตัวและแก้ปัญหา ในการดำเนินชีวิต จนเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของธรรมชาติและสังคม ดังนั้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ผลึกแห่งความรู้ ความคิด ความเชื่อ และทักษะต่าง ๆ ของคนที่สั่งสมมาแต่ อดีตกาล แล้วได้รับการสืบทอดต่อ ๆ กันมา ซึ่งภูมิปัญญามีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับสิ่งแวดล้อมที่ผูกพันกับ จารีต ประเพณี พิธีกรรมซึ่งจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละท้องถิ่น ทั้งนี้ภูมิปัญญายังเป็นเครื่องมือที่ใช้ ในการแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.1 ลักษณะของภูมิปัญญา

เพียงเพ็ญ อ่อนแก้ว (2546) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญา มี 2 ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ 1 เป็นนามธรรม เป็นโลกทัศน์ ชีวทัศน์ เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย คุณค่าและความหมายของทุกสิ่งในชีวิตประจำวัน

ลักษณะที่ 2 ไม่เป็นรูปธรรม เป็นเรื่องเกี่ยวกับเฉพาะด้าน เช่น การทำมาหากิน การเกษตร หัตถกรรม ศิลปะ ดนตรี และอื่น ๆ

โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชน (2550) อธิบายว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ความรู้ของชุมชน ชาวบ้าน ซึ่งเรียนรูมาจาก ปู่ ย่า ตา ยาย ญาติพี่น้อง และความเฉลียวฉลาดของแต่ละคนหรือ ผู้มีทักษะความรู้ในหมู่บ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเรื่องการทำมาหากิน เช่น การจับปลา การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทอผ้า การทำเครื่องมือการเกษตร ภูมิปัญญาไทยสามารถสะท้อนออกมา ใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1) ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกัน ระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ

2) ความสัมพันธ์ ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน

3) ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ รวมถึงสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

จากลักษณะของภูมิปัญญา จึงหมายถึง ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ของชีวิตบุคคลที่ สะท้อนออกมาเป็นภูมิปัญญา ที่เกี่ยวข้องต่อการดำเนินชีวิตชีวิตอย่างมีเอกภาพ และรากฐานของบุคคลในการดำเนินชีวิต

2. การท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.1 ความหมายการท่องเที่ยว

ณรงค์ โรจนโสทร (2555) ให้ความหมาย การท่องเที่ยว หมายถึง การเข้าชม หรือการเดินทางไปยังพื้นที่ที่เป็นแหล่งของสังคม วัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณี ธรรมชาติ รวมถึงวิถีชีวิตของ ผู้คนในสังคม มหกรรมและงานแสดง สินค้าหัตถกรรม พิพิธภัณฑสถานทัศนศิลป์ แหล่งมรดกต่าง ๆ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อศึกษาหาความรู้ ฯลฯ

ราณี อธิชัยกุล (2546) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมหรือสัมผัสศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ได้แก่ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม ประติมากรรม ภาษาและวรรณกรรม หัตถกรรม นาฏศิลป์ และดนตรีรวมทั้งงานเทศกาล

ชูเกียรติ นพเกตุ (2542) กล่าวถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาวัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ต่าง ๆ และศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น เทียบชมโบราณสถาน ศิลปะ หรือการแสดงต่าง ๆ เป็นต้น

พงศธร เกษสำลี (2531) ได้ให้ความหมาย ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ไว้ว่า วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์สถานที่สำคัญทางศาสนา งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ งานเทศกาล ประเพณีงานศิลปหัตถกรรม และสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงวิถีชีวิตและอัธยาศัยไมตรีของคนไทย

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2547) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นวิธีการถ่ายทอดประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนา ด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และวิถีชีวิตผู้คน หรือ สามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่าง ๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยง ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว (2549) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีกระบวนการที่สัมพันธ์กันระหว่างผู้เดินทาง การบริการในการเดินทาง และจุดหมายปลายทางของการเดินทาง กล่าวคือ เป็นการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ โดยมีการพักผ่อน ชื่นชมธรรมชาติ หรือศึกษา สภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม รวมไปถึงการเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการกีฬา เพื่อติดต่อธุรกิจ การเยี่ยมญาติพี่น้อง และเนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วยการเดินทางที่ต้องมีสิ่งต่าง ๆ บริการเพื่อให้การเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางได้

ชาติรี อัฐวงค์ (2549) กล่าวว่า การท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ทั้งระยะใกล้และไกล โดยไม่มีรายได้เกิดขึ้นจากการเดินทางในครั้งนั้น และไม่ใช้เพื่อการประกอบอาชีพและไปอยู่ประจำแต่เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลาย ๆ อย่าง เช่น เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อหาความสนุกสนาน เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา เพื่อการศาสนา เพื่อการติดต่อธุรกิจ ตลอดถึงการเยี่ยมเยียนญาติมิตร

ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว (2556) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีวิวัฒนาการ มาจากการเดินทางของมนุษย์ โดยมีวัตถุประสงค์ของการเดินทางที่แตกต่างกัน มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมความเป็นอยู่ ที่ส่งเสริมให้คนเดินทางได้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ทำให้การเดินทางมีความหมาย และมีลักษณะเป็นการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น ทั้งนี้ องค์การสหประชาชาติได้กำหนดเงื่อนไขการท่องเที่ยวไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ

3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

เงื่อนไขดังกล่าวสอดคล้องกับความหมายของการท่องเที่ยว และองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) ให้ความหมายไว้ว่าการท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางใด ๆ ก็ตาม ที่เป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการ ดังนี้ (ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว, 2556)

1) การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว แต่ไม่ใช่ไปตั้งหลักแหล่งเป็นการถาวร

2) การเดินทางนั้นเป็นไปด้วยความสมัครใจ หรือ ความพึงพอใจของผู้เดินทางเอง ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ

3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่ประกอบอาชีพ หรือหารายได้แต่เดินทางมาเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเยี่ยมเยียนญาติมิตร เพื่อความเบิกบาน บันเทิง เริงรรมย์ เพื่อเล่นกีฬาต่าง ๆ เพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้และเพื่อติดต่อธุรกิจ

ความหมายของการท่องเที่ยว มีนักวิชาการและองค์การที่เกี่ยวข้อง ให้คำจำกัดความความหมายและคำนิยามไว้หลากหลาย ซึ่งก็มีความหมายในลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนี้ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียด การแสวงหาประสบการณ์ แปลกใหม่โดยมีเงื่อนไขว่าการเดินทางนั้นเป็นการเดินทางเพียงชั่วคราว ผู้เดินทางต้องไม่ถูกบังคับให้เดินทาง (กรมการท่องเที่ยว, 2553)

นิคม จารุมณี (2544) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ 3 ประการ คือ

1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว

2) เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ

3) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึงการเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการคือ

1) เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นโดยไม่ได้ถูกบังคับ หรือเพื่อรับจ้าง

2) มีจุดหมายปลายทางในการเดินทางไปอยู่เป็นการชั่วคราว แล้วต้องเดินทางกลับ ที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม

3) มีความมุ่งหมายในการเดินทางเพื่อความมุ่งหมายใดก็ได้ ที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพ หรือหารายได้

ปทุมพร วรดิพงษ์ (2552) ให้ความหมายการท่องเที่ยว (Tourism) หมายถึง การเดินทาง เพื่อความเพลิดเพลินและพักผ่อนหย่อนใจเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
- 2) เดินทางด้วยความสมัครใจ
- 3) เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากความต้องการของบุคคล ทำให้เกิดการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว โดยมีวัตถุประสงค์ที่ไม่ใช่เพื่อการหารายได้ หรือการประกอบอาชีพตามปกติ แต่เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ

2.2 รูปแบบการท่องเที่ยวในประเทศไทย

การส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีเกิดขึ้นโดยพระดำริของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ครั้งทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการรถไฟ จึงได้มีการส่งเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองไทยไปเผยแพร่ในสหรัฐอเมริกาใน พ.ศ. 2467 ได้มีการจัดตั้งแผนกโฆษณาของการรถไฟขึ้น โดยทำหน้าที่รับรองและให้ความสะดวก แก่นักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาประเทศไทย รวมทั้งการโฆษณาเผยแพร่ประเทศไทย ให้เป็นที่รู้จักของชาวต่างประเทศมาเที่ยวชมในประเทศไทย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554) และเมื่อการท่องเที่ยวภายในประเทศและต่างประเทศมีการเติบโต และมีการพัฒนามากยิ่งขึ้น จึงทำองค์การท่องเที่ยวโลก ได้มีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว 3 รูปแบบ (วาริชต์ มัชฌิมบุรุษ, 2556) คือ

2.2.1 รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ (Natural based tourism) ประกอบด้วย

- 1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

- 2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine ecotourism) หมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติทางทะเลที่มีเอกลักษณ์ด้านระบบนิเวศทางทะเลเฉพาะถิ่นนั้น ๆ

- 3) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา (Geo-tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ เช่น ถ้ำลอด ภูเขา หินงอกหินย้อย อุโมงค์ ฟ้า ที่มีองค์ประกอบของหิน ดิน แร่ ซากดึกดำบรรพ์ เป็นต้น โดยมีภูมิทัศน์ที่แตกต่างไปตามภูมิภาคหรือแตกต่างไปตามสภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ทางธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ

4) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม ไร่ สวน วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ พื้นที่เลี้ยงสัตว์ หรือสถานที่เพาะพันธุ์สัตว์ เพื่อชื่นชมความงาม ความสำเร็จ เพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้และประสบการณ์ใหม่บนพื้นฐานความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น

5) การท่องเที่ยวเชิงดาราศาสตร์ (Astrological tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อไปชมปรากฏการณ์ทางดาราศาสตร์ที่เกิดขึ้นในแต่ละวาระ เช่น สุริยุปราคา ฝนดาวตก จันทรุปราคา และการดูดาวจันทรคติที่ปรากฏในท้องฟ้าแต่ละเดือน เพื่อการเรียนรู้ระบบสุริยจักรวาล มีความรู้และประสบการณ์เพิ่มขึ้นบนพื้นฐานการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบต่อการรักษาสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการร่วมกันอย่างยั่งยืน

2.2.2 รูปแบบของการท่องเที่ยวในแหล่งวัฒนธรรม (Cultural based tourism) ประกอบด้วย (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, 2011)

1) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (Historical tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อชื่นชมและเพลิดเพลินในสถานที่ท่องเที่ยวได้ความรู้มีความเข้าใจต่อประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม

2) การท่องเที่ยวงานวัฒนธรรมและประเพณี (Cultural and traditional tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อเที่ยวชมงานประเพณี หรือกิจกรรมเกี่ยวกับงานทางวัฒนธรรม หรือ ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่ท้องถิ่นนั้น ๆ จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

3) การท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตในชนบท (Village e-tourism) หมายถึง เดินทางเพื่อเที่ยวชมวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน หรือวิถีพื้นบ้านที่ยังดำรงชีวิตในแบบชนบท หรือเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเที่ยวชม ภูมิปัญญาพื้นบ้านของท้องถิ่นนั้น ๆ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่นำจุดเด่นอันแสดงถึงเอกลักษณ์ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี งานศิลปะ หัตถกรรม เป็นต้น เฉพาะของท้องถิ่น มาสร้างเป็นจุดสนใจให้นักท่องเที่ยว

2.2.3 รูปแบบการท่องเที่ยวจากความสนใจพิเศษ (Special interest tourism) ประกอบด้วย (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization, 2011) การท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือ เป็นแหล่งวัฒนธรรมเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้วิธีการรักษาสุขภาพกายและสุขภาพใจ เพื่อให้ได้รับความเพลิดเพลินและสุนทรียภาพ ภายใต้การรักษาคุณค่า และคุณภาพชีวิตที่ดี มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน หรือ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในบางแห่งอาจจัดอยู่ในรูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ และความงาม (Health beauty and spa)

2) การท่องเที่ยวเชิงทัศนศึกษาและศาสนา (Edu-meditation tourism) หมายถึง การเดินทางเพื่อทัศนศึกษา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากปรัชญาทางศาสนา การหาความรู้สัจธรรมแห่งชีวิต หรือ มีการฝึกทำสมาธิเพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้น มีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้น มีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวบางกลุ่มมุ่งการเรียนรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย เช่น การทำอาหารไทย ศิลปหัตถกรรมไทย การนวดแผนไทย รำไทย มวยไทย การช่างและงานรวมถึง การบังคับช่าง และเป็นความรู้อ่าง เป็นต้น

3) การท่องเที่ยวเพื่อศึกษากลุ่มชาติพันธุ์หรือวัฒนธรรมกลุ่มน้อย (Ethnic tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่วัฒนธรรมของชาวบ้านวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยหรือชนเผ่าต่าง ๆ เช่น หมู่บ้านชาวไทยโซ่ง หมู่บ้านผู้ไทย หมู่บ้านชาวกูย หมู่บ้านชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านชาวจีนฮ่อ เป็นต้น เพื่อมีประสบการณ์และความรู้ใหม่เพิ่มขึ้นมีคุณค่าและคุณภาพชีวิตที่ดีเพิ่มขึ้นมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

4) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sports tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเล่นกีฬาที่ตนเองสนใจหรือมีความถนัดในกีฬาประเภทนั้น ๆ เช่น วายน้ำ ดำน้ำ กระดานโต้คลื่น สกีนํ้า การตกปลา กีฬาผาดโผน ซี่ม้่า เป็นต้น ซึ่งการท่องเที่ยวดังกล่าว นักท่องเที่ยวจะได้รับการฝึกกำลัง หรือใช้พลังควบคู่ไปกับการได้รับความเพลิดเพลินสนุกสนาน ตื่นเต้น และได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ ในสถานที่ต่าง ๆ ที่จัดไว้เพื่อการท่องเที่ยวในเชิงกีฬา

5) การท่องเที่ยวแบบผจญภัย (Adventure travel) หมายถึง การท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ฝึกประสบการณ์ภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ ที่กำหนดด้วยความสนุกสนานตื่นเต้น หวาดเสียว ผจญภัย มีความทรงจำ ความปลอดภัย

6) การท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ และ ฟาร์มสเตย์ (Home stay & Farm stay) หมายถึง การท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกลุ่มที่ต้องการใช้ชีวิตใกล้ชิดกับครอบครัวในท้องถิ่นที่ไปเยือน เพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้รับประสบการณ์ในชีวิตเพิ่มขึ้น โดยมีจิตสำนึกต่อการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นที่ยั่งยืน

7) การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว (Long stay) หมายถึง กลุ่มผู้ใช้ชีวิตในบ้านปลายหลังเกษียณอายุจากการทำงานที่ต้องการมาใช้ชีวิตต่างแดนเป็นหลัก เพื่อเพิ่มปัจจัยที่ 5 ของชีวิต คือ การท่องเที่ยวโดยเดินทางท่องเที่ยวต่างประเทศเฉลี่ย 3 - 4 ครั้งต่อปี คราวละนาน ๆ อย่างน้อย 1 เดือน

8) การท่องเที่ยวแบบให้รางวัล (Incentive travel) หมายถึง การจูงใจให้แก่อุปกรณ์ลูกค้าของบริษัทที่ประสบความสำเร็จ มีความเป็นเลิศ ในการขายสินค้า นั้น ๆ ตามเป้าหมาย

หรือเกินเป้าหมาย เช่น กลุ่มผู้แทนบริษัทจำหน่ายรถยนต์ ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องใช้ไฟฟ้า ผู้แทนบริษัทจำหน่ายเครื่องสำอาง จากภูมิภาคหรือจังหวัดต่าง ๆ ที่สามารถขายสินค้าประเภทนั้นได้มากตามที่บริษัทผู้แทนจำหน่ายในประเทศ ตั้งเป้าหมายไว้เป็นการให้รางวัลและจูงใจโดยออกค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ค่าพักรวม และค่าอาหาร ระหว่างการเดินทางให้กับผู้ร่วมเดินทางเป็นการจูงใจการพักรวมตั้งแต่ 2 - 7 วัน เป็นรายการนำเที่ยวชมสถานที่ต่าง ๆ อาจเป็นรายการนำเที่ยวแบบผสมผสานหรือรายการนำเที่ยวในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง

9) การท่องเที่ยวเพื่อการประชุม (MICE) เป็นการจูงใจให้แก่มูลค่าของผู้ที่จัดประชุมมีรายการจูงใจก่อนการประชุม (Pre-tour) และหลังการประชุม (Post-tour) โดยจัดรายการท่องเที่ยวในรูปแบบต่าง ๆ ทั่วประเทศ เพื่อบริการให้กับผู้เข้าร่วมประชุมโดยตรงหรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางกับครอบครัวผู้เข้าประชุม อาจเป็นรายการท่องเที่ยววันเดียว หรือรายการพักรวม 2 - 4 วัน โดยคิดราคาแบบเหมารวมค่าอาหารและบริการท่องเที่ยว

10) การท่องเที่ยวแบบผสมผสานเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่จัดการการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แล้วนำมาจัดรายการนำเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความแตกต่างระหว่างการเดินทางในระยะยาวนาน 2 - 7 วัน หรือมากกว่านั้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเกษตร (Eco-agro tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและประวัติศาสตร์ (Agro-historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการผจญภัย (Eco-adventure travel) การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาและประวัติศาสตร์ (Geo - historical tourism) การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และวัฒนธรรม (Agro - cultural tourism) เป็นต้น

วรัชต์ มัชฌิมบุรุษ (2556) กล่าวว่า ต่างประเทศ ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมในการสร้างรายได้ให้กับประเทศของตนอย่างมหาศาล จึงนำวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในกลยุทธ์ของประเทศ เช่น ประเทศเกาหลีมีการจัดตั้งหน่วยงานอิสระ เพื่อใช้สนับสนุนภาคเอกชนในการส่งออกสินค้าวัฒนธรรมจะเห็นโฆษณาการท่องเที่ยวของประเทศเกาหลีที่เน้นการสัมผัสวัฒนธรรมและเทคโนโลยี รวมถึงการโฆษณาแฝงในภาพยนตร์ชุดต่าง ๆ และประเทศสิงคโปร์พยายามใช้ความหลากหลายของเชื้อชาติ เป็นจุดขายในการท่องเที่ยว ภายใต้แนวคิดที่ว่า Uniquely Singapore โดยมีการฟื้นฟูแหล่งวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนสิงคโปร์เชื้อชาติจีน อินเดีย และมลายูในประเทศให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว สำหรับประเทศมาเลเซีย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะเน้นความเป็นมุสลิมสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากสัมผัสวิถีต่าง ๆ ของมุสลิม ยังมีประเทศอื่น ๆ ที่มีการจัดการท่องเที่ยววัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ เช่น ประเทศจีน ประเทศในยุโรปและประเทศออสเตรเลีย

กล่าวสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ผลของการท่องเที่ยวจะเกิดมิติในแง่บวกหรือลบ ขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่ามีพฤติกรรมอย่างไร ในยุคปัจจุบันการแข่งขันในตลาดโลกได้ให้ความสำคัญในการนำเอาวัฒนธรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในตัวผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ตนจำหน่ายเพื่อสร้างความแตกต่างจากคู่แข่ง

2.3 การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community based sustainable tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ (วิระพล ทองมา, 2558)

ทั้งนี้ การท่องเที่ยวถือเป็นเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะชุมชนมีบทบาทสำคัญในการรักษา พัฒนา รวมไปถึงการสร้างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ร่วมกัน โดยอาศัยกลไกของกระบวนการกลุ่ม ในการร่วมกันบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด และเกิดความยั่งยืนซึ่งให้ความสำคัญต่อการจัดการธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน ในช่วงที่ผ่านมาการท่องเที่ยวโดยชุมชน : Community-based tourism : CBT เป็นฐานการบริหารจัดการ “การท่องเที่ยวโดยชุมชน” เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลาย ๆ ความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ ที่ต้องมี “ชุมชน” เป็นส่วนที่สำคัญ (วิระพล ทองมา และประเจต อำนาจ, 2547) และเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่าง ๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน"

กระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน มีองค์ประกอบ (วิระพล ทองมา, 2558)

ที่สำคัญ คือ

1) ศักยภาพของบุคคล ต้องเริ่มที่ตัวบุคคลในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดี เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคีทำงานร่วมกันได้

2) ศักยภาพของพื้นที่ หมายรวมถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรของตน สามารถนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้ ชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิดพื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3) การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และยั่งยืน ได้นั้น ต้องมีผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีความเป็นผู้นำ มีความรู้ด้านการท่องเที่ยว ด้านสังคม เศรษฐกิจ รวมถึงเข้าใจในสภาพการณ์ของการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชนรวมถึงสิ่งแวดล้อม และ สิ่งสำคัญในการผลักดันแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชนให้ประสบความสำเร็จ ต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจาก ประชาชนในชุมชนในการร่วมกันระดมความคิดและบำรุงรักษาไปจนถึงพัฒนาพื้นที่ให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ ของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและมั่นคง ประกอบกับได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาบุคลากร ความรู้ทักษะ สนับสนุนด้านงบประมาณ อันนำไปสู่กลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

4) การมีส่วนร่วม คือการสื่อสารด้านการเจรจา ผ่านทางความคิดเห็น การแก้ปัญหา หรือร่วมกันแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ จากการระดมความคิด ประสบการณ์ของนักวิจัย ท้องถิ่นพบว่า ชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

5) ผลกระทบจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผล ต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ

หลักการทำงานในการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ มองชุมชนเป็นศูนย์กลางหรือฐานเพื่อกำหนดทิศทาง แผนงาน แผนปฏิบัติการของตนเองโดยดำเนินการ พร้อมกัน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม จึงทำให้งิจกรรมการท่องเที่ยว เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาแบบองค์รวมและเกี่ยวกับกลุ่มคนต่าง ๆ มากมาย เมื่อมองใน บริบทของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวจึง ควรต้องมีหลักการร่วมกัน (วิระพล ทองมา, 2558) ดังนี้

1) การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพินิจพิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วม ตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควร

2) สมาชิกในชุมชนต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วม วางแผนร่วม ทำกิจกรรมร่วมกัน ติดตามประเมินผลร่วมกัน เรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน

3) ชุมชนต้องการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นชมรม เป็นองค์กร หรือเป็นองค์กรชุมชน เดิมที่มีอยู่แล้วเช่นกัน องค์กรบริหารส่วนตำบลก็ได้ เพื่อกลไกที่ทำหน้าที่แทนสมาชิกทั้งหมดในระดับ หนึ่ง และดำเนินการกำหนดทิศทางนโยบายการบริหาร การจัดการ การประสานงาน เพื่อให้การท่องเที่ยว โดยชุมชนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชนที่เห็นร่วมกัน

4) รูปแบบ เนื้อหา กิจกรรม ของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องคำนึงการอยู่ร่วมกัน อย่างมีศักดิ์ศรี มีความเท่าเทียมกัน มีความเป็นธรรม และไม่ให้ส่งผลกระทบในเชิงลบ ต่อ สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมในเชิงสร้างสรรค์

5) มีกฎ กติกาที่เห็นร่วมจากชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจน และสามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้

6) ชุมชนที่จัดการท่องเที่ยว สมาชิกในชุมชน ชาวบ้านทั่วไปและนักท่องเที่ยว ควรมีกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกันและกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ถูกต้องเหมาะสม และมีความชัดเจน

7) รายได้ที่ได้รับจากการจัดการท่องเที่ยว มีส่วนไปสนับสนุนการพัฒนาชุมชน และรักษาสิ่งแวดล้อม

8) การท่องเที่ยวโดยชุมชน ต้องมีมาตรฐานที่มาจากข้อตกลงร่วมภายในชุมชนด้วย เช่น ความสะอาด ความปลอดภัย การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และพิจารณาร่วมกันถึงขีดความสามารถในการรองรับ

9) การท่องเที่ยวจะไม่ใช่อาชีพหลักของชุมชน และชุมชนต้องดำรงอาชีพหลักของตนเองไว้ได้ ทั้งนี้ หากอาชีพของชุมชนเปลี่ยนเป็นการจัดการท่องเที่ยว จะเป็นการทำลายชีวิตและจิตวิญญาณดั้งเดิมของชุมชนอย่างชัดเจน

10) องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็งพอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และพร้อมจะหยุดเมื่อเกินความสามารถในการจัดการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้หากมองในแง่ความพร้อมของชุมชน และประสิทธิภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวในมิติของชุมชนแล้ว การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเป็นไปได้ด้วยดีนั้น ยังต้องพิจารณาจากมิตินอกชุมชนที่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยได้แก่ การตลาด นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุน และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น

กล่าวสรุปได้ว่า กระบวนการทำงานเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยว หากชุมชนมีความพร้อมมีปัจจัยเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีบทบาทจัดการการท่องเที่ยวแล้วนั้น ผู้นำชุมชนและตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่ ครู อาจารย์ ต้องร่วมกันประชุมเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งเป็นการผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ ประสานแนวคิดให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน การกำกับควบคุม การรับผลประโยชน์ร่วมกัน

2.4 วัตถุประสงค์ในการจัดการท่องเที่ยว

การกำหนดวัตถุประสงค์ คือ การให้ชุมชนร่วมกำหนดรูปแบบและทิศทางในการร่วมกันตัดสินใจพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน กำหนดได้ 3 รูปแบบ (พจนานุกรม, 2546) คือ

1) กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร เป็นรูปแบบในการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เป็นเครื่องมือที่สร้างสัญลักษณ์ที่แสดงถึงจุดเด่นของสถานที่แสดงถึงความน่าสนใจ ผ่านกระบวนการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจผ่านชุมชนเพื่อให้เกิด การกระจายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

2) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างผลดีต่อสังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในชุมชน เป็นการให้ความสำคัญต่อการท่องเที่ยวในทิศทางที่สามารถ สร้างคุณค่าให้เกิดต่อสายตาคน ในชุมชนและนักท่องเที่ยว ที่ไปถึงเอกลักษณ์ โดยชุมชนร่วมกันสร้างมาตรฐานต่าง ๆ ของการ ท่องเที่ยวเพื่อสร้างคุณค่าให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมในชุมชน

3) การท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ระหว่างคนกับธรรมชาติ เป็นการสร้าง โอกาสในการฟื้นฟูวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและสิ่งแวดล้อม

ทั้ง 3 รูปแบบมีพื้นฐานการคิดจากชุมชน ที่มีความภูมิใจในวัฒนธรรม และภูมิปัญญา ของตนเองที่พร้อมจะสื่อต่อคนภายนอก โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างคุณค่าผ่าน สายตานักท่องเที่ยว ซึ่งชุมชนต้องมีความพร้อมในการร่วมกันสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของ สถานที่ท่องเที่ยวของตนเอง และสร้างกฎ กติกาในการท่องเที่ยวเพื่อให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวเองได้ ปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน

การกำหนดวัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยว เป็นการดำเนินการหลังจากการกำหนด วิสัยทัศน์ของการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวต้อง ให้ความสำคัญต่อการสร้างคุณค่าให้เกิดในชุมชน การดำรงรักษา อนุรักษ์สถานที่ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อย่างเป็นรูปธรรมโดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยว ทั้งนี้ชุมชนสามารถกำหนดวัตถุประสงค์ 4 ประการ (พจนานุกรม, 2546) คือ

1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการส่งเสริมการท่องเที่ยวควบคู่ กับการเชื่อมโยงกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชีวิตของผู้คนในสังคมในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงอาศัยหลักการ เรียนรู้และเอื้อประโยชน์ร่วมกันในการขับเคลื่อนชุมชน

2) การกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนให้ความสนใจในการส่งเสริม การจัด กิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน โดยปลูกฝังค่านิยมอันดีและสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวในด้านขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชน

3) การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อสร้างการรวมกลุ่มภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน ในชุมชน เป็นแนวปฏิบัติของชุมชน เพื่อสร้างความร่วมมือในการบริหารจัดการระบบของการท่องเที่ยว ในชุมชน และสร้างเกราะป้องกันเพื่อลดผลกระทบที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชน

4) การกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อเป็นเครื่องมือการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตให้สาธารณชนได้รับรู้

ปทุมพร วรจิตพงศ์ (2552) การจัดการท่องเที่ยวมิได้มุ่งเน้นเพียงรายได้แต่เป็นนโยบาย การท่องเที่ยวมักจะให้ความสำคัญเรื่องราวได้เป็นอันดับแรก หากเอาคุณค่า วิธีคิดที่เป็นพื้นฐานที่ สำคัญในสังคมไทย อันได้แก่ การมีน้ำใจ ความเอื้ออารี ประกอบกับการมีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ

ความรักในศิลปะและวัฒนธรรม เป็นทุนทางสังคมของคนไทย ก็จะทำให้การริเริ่มและมองการท่องเที่ยว ได้ถูกทิศทางยิ่งขึ้นเนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการซึ่งประกอบด้วย ธุรกิจที่มีความเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ มีธุรกิจหลัก ได้แก่ ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจการเดินทาง ระหว่างประเทศ ธุรกิจโรงแรม และธุรกิจรองได้แก่ ธุรกิจการจำหน่ายของที่ระลึก ธุรกิจการเดินทางในประเทศ ธุรกิจร้านอาหาร เป็นต้น และยังเป็นธุรกิจที่กระตุ้นอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรมอาหาร การก่อสร้างและการพัฒนาที่ดิน จากการที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสัมผัสกับแหล่งท่องเที่ยว ณ ถิ่นที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (Tourism service system) ได้แก่

1) การบริการข้อมูลข่าวสาร การคมนาคมขนส่ง การบริการอำนวยความสะดวกในการผ่านเข้า - ออกระหว่างประเทศ การให้บริการโดยบริษัทนำเที่ยว การบริการมัคคุเทศก์ การบริการสถานที่พักผ่อน การบริการ ภัตตาคารร้านอาหาร การบริการสินค้าของที่ระลึก การบริการด้านการบันเทิง และระบบการให้ ความคุ้มครองรักษาความปลอดภัย ระบบการให้บริการ จึงทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม

2) อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวในการเดินทางไปสัมผัสยังแหล่งท่องเที่ยว (Tourist attraction) ตามปรารถนา ซึ่งความปรารถนาหรือความต้องการ (Demand) ของการท่องเที่ยว จะถูกกระตุ้นโดยระบบของการตลาด (Marketing system) และผลจากการใช้บริการร่วมกับการสัมผัสแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเป็นผู้ตัดสินใจว่าได้รับความประทับใจหรือมีความพึงพอใจเพียงใด รายได้ที่ได้มาจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจึงเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ การลงทุนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยสร้างงานอาชีพเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ จึงกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ดังนี้

(1) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างงาน สร้างอาชีพ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้คนในการให้บริการ

(2) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่กระจายรายได้สู่ประชาชน

(3) เป็นอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศ

(4) เป็นอุตสาหกรรมที่ช่วยสนับสนุนการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณีการเล่นที่เป็นมรดกควรค่าแก่การอนุรักษ์และนำออกมาเผยแพร่ให้ชาวโลกรู้

(5) เป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดความเจริญไปสู่ภูมิภาค ทำให้พื้นที่หรือท้องถิ่นนั้น ๆ ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย และมั่นคง

(6) ช่วยส่งเสริมสันติภาพและสัมพันธไมตรี ความเข้าใจอันดีให้มนุษย์ได้รู้จัก และ เข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อนำไปสู่สันติภาพ

(7) เป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดความกลมกลืนระหว่าง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว นับเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้การท่องเที่ยวเกิดการพัฒนา ทั้งทางตรงและทางอ้อม เกิดการผลิตสินค้าและบริการเพื่อเป็นการรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการกระจายของรายได้ และส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นกับนักท่องเที่ยวผู้มาเยือน เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟู ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น พัฒนาสิ่งแวดล้อมให้สะอาดสวยงามเพื่อเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวขยายตัว กล่าวคือการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีได้ส่งผลกระทบต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียม ประเพณีของประเทศ อันเป็นเหตุปัจจัยให้เกิดการปรับตัวของระบบการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก และหากพิจารณาถึงองค์ความรู้ทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนรวมทั้งกระบวนการบริหารจัดการ พบว่า หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและผู้ประกอบการที่ให้การสนับสนุนและใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบดังกล่าวกลับยังมีความไม่ชัดเจนในด้านแนวความคิดและหลักการ วิธีการ และกระบวนการ รวมทั้งการบริหารจัดการฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวและการกระจายผลประโยชน์ให้ชุมชนท้องถิ่น (ปทุมพร วรดิพิงศ์, 2552)

การท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศ จะเห็นได้จากจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวที่มีอัตราการขยายตัวใน พ.ศ. 2546 - 2549 ถึงร้อยละ 4.55 และ 4.05 ใน พ.ศ. 2552 แม้จะประสบกับวิกฤติเศรษฐกิจโลก และสถานการณ์การเมืองในประเทศก็ตาม รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าประเทศไทยมากถึง 14 ล้านคน และมีรายได้จากการท่องเที่ยวตลอดปี จำนวน 527,000 ล้านบาท (กรมการท่องเที่ยว, 2553) และในปัจจุบัน รัฐบาลให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวโดยกำหนดให้ พ.ศ. 2558 เป็นปีท่องเที่ยววิถีไทย 2558 (2015 Discover Thainess) รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมให้เป็นปีแห่งการท่องเที่ยวไทยอย่างเป็นทางการ โดยรัฐบาลพร้อมสนับสนุนส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ให้มีการรับรู้ไปอย่างกว้างขวางรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และผลักดันการท่องเที่ยวเป็นวาระแห่งชาติ เริ่มต้นตั้งแต่เดือนมกราคม - ธันวาคม พ.ศ. 2558 เพื่อนำเสนอภาพลักษณ์ของประเทศไทยในมุมมองใหม่ เน้นคุณค่าที่นักท่องเที่ยวจะได้รับจากการมาเที่ยวเมืองไทยผ่านวิถีความเป็นไทย เพื่อให้เกิดความเข้าใจและยอมรับความเป็นไทยตลอดจนให้เกิดการแบ่งปันประสบการณ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างการรับรู้ถึงภาพลักษณ์อันงดงามและความเป็นเอกลักษณ์ของไทย (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2557)

ผลจากความเจริญเติบโตของการท่องเที่ยว ประกอบกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยวแตกต่างกัน ดังนั้น ชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรในพื้นที่จำเป็นต้องมีการวางแผนการท่องเที่ยว และมีการบริหารจัดการที่ดี มีความรอบคอบ คำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เพื่อป้องกันผลเสียที่อาจเกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเกิดการพัฒนาอย่างเหมาะสมกับท้องถิ่น และก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจสังคม และสิ่งแวดล้อม และสำคัญอย่างยิ่ง

ก็คือการสร้างความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยว และการอยากกลับมาเยือนอีกครั้ง (ปทุมพร วรดิพิงศ์, 2552)

สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยชุมชนคือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมโดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สร้างความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านในการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาประเทศไทยจะยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ให้การพัฒนาอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลพอดีและความพอประมาณอย่างมีเหตุผล โดยนำไปสู่สังคมที่มีคุณภาพทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งสามารถพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก คนไทยส่วนใหญ่มีการศึกษาและรู้จักเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต เป็นคนดี มีคุณธรรม และซื่อสัตย์สุจริต อยู่ในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ สามารถรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของสังคมไทยที่มีความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” จึงต้องอาศัยนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศระยะกลาง เพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ระยะยาว ที่ทุกภาคส่วนในสังคมไทยได้เห็นพ้องร่วมกัน กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ พ.ศ. 2570 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรี บนวิถีชีวิตความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตยและหลักธรรมาภิบาล โดยกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวกับชุมชนและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) ดังนี้

1.1. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข

2) เพื่อพัฒนาคนไทยทุกวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

3) บริการบนฐานปัญญา นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน มีความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ

4) เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ

1.2 เป้าหมาย

1) ความอยู่เย็นเป็นสุขและความสงบสุขของสังคมไทยเพิ่มขึ้น ลดเหลื่อมล้ำในสังคม สัดส่วนความยากจนลดลง และลดการคอร์รัปชัน

2) คนไทยมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีสุขภาพที่ดีขึ้น มีคุณธรรม จริยธรรม และ สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น

3) เศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่เหมาะสม การเพิ่มการผลิต การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

4) คุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศน์

1.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนา

1) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม ด้านการเสริมสร้างให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคมและมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงเพิ่มศักยภาพ และ ขีดความสามารถของชุมชนในการจัดการปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง สนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชน ภาคประชาสังคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นพลังในการพัฒนาสังคม การพัฒนามาตรฐานระบบการคุ้มครองผู้บริโภคเพิ่มช่องทาง การเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้เกี่ยวกับสิทธิของผู้บริโภค ส่งเสริมบทบาทสตรีในระดับการบริหารและการตัดสินใจทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ

2) ยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืนในด้านการพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทย และ สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรมในการแก้ปัญหา และพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์

ปลูกฝังการรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย พัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการ ให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความรับผิดชอบต่อสังคม การเคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมการผลิตและบริการที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

3) ยุทธศาสตร์การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน พัฒนา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน เน้นการนำความคิดสร้างสรรค์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพย์สินทางปัญญา วิจัยและพัฒนาไปต่อยอด ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ สังคมและชุมชน สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี วิจัยและนวัตกรรม ที่ส่งเสริมการใช้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการผลิต ตลอดจนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมให้ทั่วถึงและเพียงพอในเชิงปริมาณและคุณภาพในลักษณะความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่าง ๆ ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยใช้แนวคิดในการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พร้อมทั้งขยายการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพจาก 3 ทุน คือ ทุนสังคม ทุนเศรษฐกิจและทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม 6 ทุน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และทุนทางวัฒนธรรม มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกัน โดยสร้างฐานทางปัญญาเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนและสังคมไทยเป็นสังคมที่มีคุณภาพ มีระบบเศรษฐกิจสีเขียวที่ใช้ความรู้และจุดแข็ง โดยอัตลักษณ์ไทยไปปรับโครงสร้างเศรษฐกิจบนฐานนวัตกรรมที่เข้มแข็ง เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจในภูมิภาคอย่างรู้เท่าทัน สร้างความยั่งยืนของภาคเกษตร และความมั่นคงด้านอาหารพลังงานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ควบคู่กับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลและความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วน เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุลมุ่งสู่การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขและเป็นธรรม

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนและสังคมจึงต้องพัฒนาแบบบูรณาการที่เน้นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพื่อสร้างรากฐานความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนและสังคม สามารถนำจุดแข็งหรือความเป็นเอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่นนำมาสร้างสรรค์บนพื้นฐาน ความรู้ ความเข้าใจของภูมิปัญญาดั้งเดิม แล้วนำมาใช้ประโยชน์ให้เกิดมูลค่าทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เป็นการสร้างโอกาส สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน อีกทั้งยังเป็นการเสริมศักยภาพและขีดความสามารถของชุมชนให้พึ่งตนเองได้

2. วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ กระทรวงวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรม มีวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ และแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี กรอบทิศทางตามนโยบายการพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 เพื่อขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศที่เกี่ยวข้องด้านวัฒนธรรม และบริหารการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรมทั้งภายในและภายนอกประเทศ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559) ดังนี้

2.1 วิสัยทัศน์ ของกระทรวงวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมสร้างคนดี สังคมสันติสุข ทูตทางวัฒนธรรมเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ

2.2 พันธกิจ

1) เติบโตสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ให้มีการรักษา สืบทอดและพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) สร้างจิตสำนึก สร้างค่านิยม และวิถีชีวิตที่ดีงามในสังคมไทย

3) ส่งเสริมการพัฒนาและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

4) จัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการองค์ความรู้และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

5) ส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมกับต่างประเทศเพื่อนำความเป็นไทยสู่สากล

2.3 ยุทธศาสตร์

1) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรม

2) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และความเป็นไทย

3) ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

4) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา วิจัย การบริหารจัดการ ความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม

5) พัฒนาศักยภาพการเสริมสร้างความสัมพันธ์ เกียรติภูมิและภาพลักษณ์ที่ดี เพื่อนำความเป็นไทยสู่สากล

6) พัฒนากลไกและยกระดับการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม

2.4 เป้าประสงค์

1) วัฒนธรรมได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน

2) ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานมรดกทาง
ศิลปวัฒนธรรม

3) คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม

4) คนไทยมีความรัก ภูมิใจในวัฒนธรรมและความเป็นไทย

5) ประเทศไทยมีรายได้จากอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพิ่มมากขึ้น

6) การจัดการศึกษาด้านนาฏศิลป์และดนตรีมีคุณภาพและมาตรฐาน

7) ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ เกียรติภูมิและภาพลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดีใน
ระดับนานาชาติเพิ่มมากขึ้น

8) กระทรวงวัฒนธรรมมีกลไกและสามารถยกระดับการบริหารจัดการงาน
วัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพสูง

2.5 แนวทางการพัฒนาในแต่ละยุทธศาสตร์ มีดังนี้

2.5.1 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม
มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

1) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และพระบรมวงศานุวงศ์ รวมทั้งกิจกรรมเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2) ดำเนินงานตามพระราชดำริ และส่งเสริมการนำแนวคิดปรัชญาของ
เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

3) อนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม โดยการ
บูรณะ ปฏิสังขรณ์ อนุรักษ์ ฟื้นฟู ขึ้นทะเบียน ปกป้องคุ้มครอง เผยแพร่ พัฒนาและสืบสานมรดกทาง
ศิลปะและวัฒนธรรม

2.5.2 เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมและความเป็นไทย มีแนวทางการ
พัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

1) อุปลักษณ์คุ้มครองศาสนาและส่งเสริมการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้
ในชีวิตประจำวัน

2) เสริมสร้างค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ

3) เสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม แก่เด็ก เยาวชนและประชาชน
ทั่วไป

4) เสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่เด็ก เยาวชนและประชาชนทั่วไป โดยใช้มิติ
ทางวัฒนธรรม ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ การพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ ตลอดจนเปิดพื้นที่
สร้างสรรค์สำหรับเด็กและเยาวชน

5) ส่งเสริมการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชาติไทยและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

6) รมรงค์ส่งเสริมความเป็นไทยทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติและนานาชาติ

2.5.3 ส่งเสริมอุตสาหกรรมวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทาง

เศรษฐกิจมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

- 1) ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาพยนตร์และวีดิทัศน์
- 2) ส่งเสริมการพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์และบริการทางวัฒนธรรม
- 3) พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม
- 4) ส่งเสริมกิจกรรม ประเพณีหรือเทศกาลสำคัญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนและชุมชน
- 5) ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทศิลปิน เพื่อการสร้างงาน และสร้างรายได้
- 6) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนการนำทุนและทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาต่อยอด เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ

2.5.4 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานในการจัดการศึกษา วิจัย บริหารจัดการความรู้ และสร้างนวัตกรรมด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

- 1) พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาเฉพาะด้านศิลปวัฒนธรรม
- 2) พัฒนาศักยภาพแหล่งเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม
- 3) พัฒนาการบริการการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย ทันสมัยและน่าสนใจ รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม ให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชนทั่วไป
- 4) ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาทางด้านศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการความรู้ และการนำผลงานวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาและพัฒนาสังคมในมิติวัฒนธรรม

2.5.5 พัฒนาศักยภาพการเสริมสร้างความสัมพันธ์ เกียรติภูมิและภาพลักษณ์ที่ดีเพื่อนำความเป็นไทยสู่สากล มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

- 1) เชื่อมโยงและพัฒนาความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับสมาชิกอาเซียนและนานาชาติทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี
- 2) ผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ และส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ วัฒนธรรมและนำความเป็นไทยสู่สากล โดยดำเนินงานทั้งเชิงรับและเชิงรุก
- 3) ส่งเสริมบทบาทด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยในเวทีอาเซียน และนานาชาติ

4) พัฒนาศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ให้เป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมระดับนานาชาติ

5) เสริมสร้างและพัฒนาบทบาทของสภาวัฒนธรรม ศูนย์วัฒนธรรม และภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมในต่างประเทศ

2.5.6 การพัฒนาโลกและยกระดับการบริหารจัดการงานวัฒนธรรม มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ดังนี้

1) พัฒนากฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

2) เสริมสร้างภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาศักยภาพ และ บูรณาการการดำเนินงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ

3) เสริมสร้างและพัฒนาโลกอื่นๆ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนงานวัฒนธรรม อาทิ มาตรการด้านภาษี มาตรการด้านงบประมาณและด้านกองทุน มาตรการความรับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมขององค์กร (CSR) เป็นต้น

จากวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ กระทรวงวัฒนธรรมสรุปได้ว่า กระทรวงวัฒนธรรมมีเป้าประสงค์ในการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของความเป็นไทยและนำเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยมาสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เกิดมูลค่าในสังคม สร้างสรรค์ทุนทางวัฒนธรรม และทุนทางความรู้ให้เกิดการเผยแพร่และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

3. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และจารีตประเพณีท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2558 – 2560) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ เป็นองค์กรหลักในการพัฒนาท้องถิ่น บนพื้นฐานของความเข้าใจในปัญหาและศักยภาพของท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นโดยกำหนดยุทธศาสตร์ (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่, 2558) ไว้ดังนี้

3.1 ยุทธศาสตร์ การอนุรักษ์ พื้นฟูและ สืบสาน ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 เป้าประสงค์ ชุมชนและองค์กรภาค สังคมในท้องถิ่น สามารถ อนุรักษ์ พื้นฟู และสืบสาน ศิลปวัฒนธรรม จารีต ประเพณีและภูมิปัญญาอัน เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ของตนให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

3.3 กลยุทธ์พัฒนาองค์ความรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมีแนวทาง

การพัฒนา

1) การพัฒนาองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายบุคลากรหรือกลุ่มบุคคลที่สร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) สร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อการสืบค้นภูมิปัญญา อัตลักษณ์ท้องถิ่น เชื่อมโยงกับแหล่งการเรียนรู้ใน ชุมชน โดยใช้วัด สถานศึกษา พิพิธภัณฑ์ หรือสถานที่ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เยาวชนและผู้สนใจ

3) ส่งเสริม สนับสนุนการแลกเปลี่ยน เรียนรู้และสร้างกลุ่มกิจกรรมการพัฒนาและสร้างสรรค์ งานศิลปะ ภูมิปัญญาท้องถิ่นสาขาต่าง ๆ

3.4 กลยุทธ์ อนุรักษ์และส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น แนวทางการพัฒนา ดังนี้

1) ปลุกจิตสำนึกการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นในระดับครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันรากฐานให้เด็กและเยาวชนในชุมชน นอกเหนือจากสถาบันการศึกษา

2) รณรงค์การใช้ภาษา การแต่งกายล้านนา การอนุรักษ์อักษรเมือง ดนตรีพื้นบ้าน ส่งเสริม วัฒนธรรมประเพณีในสถานศึกษา รวมถึงการอนุรักษ์ด้านสถาปัตยกรรมต่าง ๆ แห่งล้านนา มีการออกแบบหรือก่อสร้างโดยคงเอกลักษณ์ทางด้านศิลปะ

3) ส่งเสริมชุมชนในการจัดกิจกรรมและการสร้างกลุ่มส่งเสริมวัฒนธรรมล้านนา และคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงกิจกรรมทางศาสนา

4) ส่งเสริมและจัดกิจกรรมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีของชนเผ่าในท้องถิ่น รวมถึง กิจกรรมทางศาสนา

5) ฝ้าระวังและป้องกันผลกระทบจากการเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติที่มีต่อวิถีชีวิตชุมชน

3.5 กลยุทธ์การเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่ภายนอก แนวทางการพัฒนา มีดังนี้

1) จัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเผยแพร่ให้เกิดการรับรู้อย่างแพร่หลาย

2) จัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายนอก เช่น การจัดกิจกรรม Road show การเข้าร่วมงานแสดงสินค้าเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการรับรู้อย่างแพร่หลายและเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ เป็นยุทธศาสตร์การส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและจารีตประเพณีท้องถิ่น ตามนโยบายของกระทรวงการท่องเที่ยว ที่กำหนดและส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคประชาชนและองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนด ให้มีการอนุรักษ์ พื้นฟูและสืบสาน ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและ ภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตนให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

4. แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2541) ได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง โดยให้รายละเอียดว่า เป็นการมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างของสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล โดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ด้วยการสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียง หรือเศรษฐกิจชุมชน พึ่งตนเองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย การสร้างระบบบริหารจัดการสนองความต้องการของประชาชน โดยเน้น การปฏิบัติงานของกลุ่มชน และความร่วมมือจากทุกฝ่ายในลักษณะพหุภาคี รวมทั้งให้ความสำคัญต่อ กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น

จากยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองดังกล่าว ได้กำหนดเป็นกลยุทธ์ 5 ประการ และแนวทางปฏิบัติ 9 มาตรการ เพื่อให้กรมในสังกัดกระทรวงมหาดไทย และจังหวัด ถือปฏิบัติต่อไปดังนี้

กลยุทธ์ 5 ประการดังนี้

- 1) ยึดชุมชนและครอบครัวเป็นหลัก ตามแนวพระราชดำริ (ทฤษฎีใหม่) โดย เริ่มจากการส่งเสริมการผลิตในขั้นพื้นฐานตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 เป็นการทำเกษตรผสมผสาน และเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนเป็นหลัก
- 2) ยึดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ โดยใช้กิจกรรมทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือ โดยเริ่มที่กลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนชุมชน และนำทุนไปใช้ในกิจกรรมการแปรรูปผลผลิต หรือกลุ่มอาชีพ และมีร้านค้าชุมชน หรือสหกรณ์ ดำเนินการด้านการรวมกันซื้อและการรวมกันขาย
- 3) ยึดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่าย โดยส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายของกลุ่มชาวบ้าน ขึ้นและจัดทำผังเครือข่ายองค์กรชุมชน และส่งเสริมการเรียนรู้จากกระบวนการพัฒนาที่ประสบผลสำเร็จ
- 4) ยึดการส่งเสริมการตลาดชุมชน โดยจัดให้มีตลาดนัดชุมชนหรือลานค้าชุมชน ในทุกอำเภอ เพื่อให้เกษตรกรหรือกลุ่มอาชีพนำผลผลิตออกมาจำหน่าย
- 5) ยึดการจัดเวทีชาวบ้านเป็นหลัก คิดเอง ทำเอง โดยจัดให้การประชุม ประชาคมเศรษฐกิจหรือเวทีประชาคมอำเภอ เป็นฐานชุมชนระดับอำเภอในทุกอำเภอ เพื่อเป็นเวที การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ปรึกษาหารือ ในลักษณะคิดเอง ทำเอง ระหว่างเพื่อนด้วยกัน

มาตรการ กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติการพัฒนาเศรษฐกิจ ชุมชนพึ่งตนเอง 9 มาตรการ ดังนี้

1) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง เกษตรผสมผสาน (ทฤษฎีใหม่) และเกษตรยั่งยืน เป็นกิจกรรมเบื้องต้นที่มุ่งให้ชาวบ้านยากจน ผู้มีที่ดินขนาดเล็ก (15 ไร่) โดยให้ชาวบ้านรู้จักการผลิตเพื่อเลี้ยงตัวเองได้ ตามแนวทางทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 โดยภาครัฐจะต้องเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุน ให้เกษตรกรมีการจัดแปลงไร่นาให้เหมาะสม จัดให้มีสระน้ำในแปลงไร่นา และมีการบริหารที่ดินให้เกิดประโยชน์ ประสิทธิภาพและประหยัดที่สุด

2) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง การพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกิจกรรมที่มุ่งจะพัฒนาแหล่งน้ำในชนบท เพื่อให้ชนบทมีแหล่งน้ำขนาดเล็กเพียงพอ ที่จะเป็นแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคของชุมชน และเป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรซึ่งจะเป็นแหล่งน้ำสำรองสำหรับเพิ่มเติมให้กับสระน้ำในไร่นาของเกษตรกร และเป็นการป้องกันแก้ไขปัญหายภัยแล้งในชนบท

3) สนับสนุนการดำเนินการ ระดมทุนหรือจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียน และพัฒนาไปสู่องค์กรการเงินในที่สุด เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการรวมตัวของคนในชุมชนให้สามารถช่วยเหลือกันโดยการออมเงินและระดมทุนตามความสามารถและความสมัครใจของสมาชิก สำหรับเป็นเงินทุนหมุนเวียนให้บริการแก่สมาชิกในชุมชน โดยดำเนินการรับฝากเงินให้กู้ประกอบธุรกิจและจัดสวัสดิการแก่สมาชิกและชุมชน ทั้งนี้จะต้องยึดหลักคุณธรรมและวิถีประชาธิปไตยเพื่อพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ อันจะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน

4) สนับสนุนการดำเนินการการพัฒนากลุ่มอาชีพ การปลูกพืชสมุนไพร การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แพทย์แผนไทย การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรและการพัฒนาชุมชนโบราณเพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจชุมชน และอนุรักษ์ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ซึ่งกลุ่มอาชีพ คือ กลุ่มที่ชาวบ้านรวมกันเพื่อดำเนินกิจกรรมในด้านอาชีพทั้งการเกษตร การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์ อื่น ๆ เช่น ผลิตภัณฑ์จักสาน ผลิตภัณฑ์ทอผ้า ผลิตภัณฑ์จากผ้าหรือศิลปะประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้อื่น ๆ เป็นต้น

5) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง การทำฝั่งเครือข่ายขององค์กรชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะสร้างระบบข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรชุมชนที่มีอยู่ในชุมชนทั่วประเทศ เพื่อให้หน่วยงานของรัฐองค์กรพัฒนาเอกชน และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องสามารถทราบถึงศักยภาพขององค์กรชุมชนแต่ละองค์กร ชุมชนแต่ละชุมชน ซึ่งทำให้สามารถเข้าไปให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ หรือติดต่อกับองค์กรชุมชน หรือชุมชนได้ตามความเหมาะสม

6) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง การจัดลานค้าชุมชนและตลาดนัดชุมชน เป็นกิจกรรมที่มุ่งสร้างรายได้ให้ชาวบ้าน โดยจัดเป็นตลาดที่ให้ชาวบ้านได้นำผลผลิต หรือผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในชุมชนมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน และเป็นตลาดที่ขายผลิตผลของชุมชนให้แก่ชุมชนเมืองในราคาถูก

ตลอดจนเป็นจุดที่ให้ภาคธุรกิจได้เลือกซื้อสินค้าที่ผลิตในชุมชน เพื่อนำไปสู่การติดต่อค้าขายต่อไป ขณะเดียวกัน ก็เป็นเวทีการเรียนรู้ของชาวบ้านได้แลกเปลี่ยนแนวทางการผลิต รูปแบบและพัฒนาคุณภาพเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนทางด้านวิชาการ ทักษะ และประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการผลิตต่อไป การจัดลานค้าชุมชนหรือตลาดนัดชุมชน อาจจัดในรูปของร้านค้าริมทาง ซึ่งเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนอีกทางหนึ่งด้วย

7) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายร้านค้าชุมชน เป็นกิจกรรมที่มุ่งลดรายจ่ายให้กับชาวบ้าน โดยให้ชาวบ้านประหยัดและออม โดยการณรงค์ในด้านจิตสำนึก การพึ่งตนเอง การใช้จ่ายอย่างประหยัดด้วยการให้ชาวบ้านนำผลผลิตของตนเองมาซื้อขาย แลกเปลี่ยนกันเองในชุมชน ส่วนสินค้าที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน แต่ต้องซื้อจากภาคธุรกิจ ก็ควรซื้อได้ในราคาถูก โดยการรวมกันซื้อจากบริษัทผู้ผลิตโดยตรง และแสวงหาความรู้ทางธุรกิจจากภาคธุรกิจที่ติดต่อค้าขาย เป็นการดำเนินงานตามแนวทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 และขั้นที่ 3

8) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง ประชาคมอำเภอ เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเวทีเพื่อให้คนในชุมชน ได้มาร่วมกันคิด ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการแก้ปัญหา และร่วมกันแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ชาวบ้าน ชุมชนจะต้องเป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งภาคราชการจะทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนกิจกรรมที่ชาวบ้านได้ริเริ่มขึ้น ช่วยประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาส่งเสริม โดยมุ่งที่จะแก้ปัญหาวิกฤติของชุมชนด้วยชุมชนเอง และเพื่อประโยชน์ร่วมกันของทุกฝ่าย

9) สนับสนุนการดำเนินการเรื่อง การจัดตั้งศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ ด้านการเกษตร (One stop service) เป็นศูนย์กลางที่จัดให้บริการด้านการเกษตรแก่เกษตรกรในทุก ๆ ด้าน ทั้งในด้านความรู้ การสนับสนุน การช่วยเหลือในการประกอบอาชีพการเกษตรในทุกประเภททั้งการปลูกพืชทำนา ทำไร่ ทำสวน เลี้ยงสัตว์ การประมง ตลอดจนการแปรรูปผลผลิตการเกษตร เพื่ออำนวยความสะดวกแก่เกษตรกรที่ต้องการความรู้ คำแนะนำ และการสนับสนุนจากราชการตลอดจนการขออนุญาตเกี่ยวกับการเกษตร

สรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง เป็นการมุ่งสู่การพัฒนาเศรษฐกิจฐานล่างของสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน หมู่บ้าน ตำบล โดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนด้วยการสร้างกระแสเศรษฐกิจพอเพียง หรือเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ให้ความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ และช่วยอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาอันเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นของตนให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

5. นโยบายถนนคนเดิน ของเทศบาลนครนครเชียงใหม่

5.1 แนวคิดถนนคนเดิน

ถนนคนเดิน (Walking street) เป็นหนึ่งในแนวคิดการพัฒนาเมืองและการกำหนดใช้พื้นที่เมืองให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์พื้นที่เมือง ในหลายประเทศก็ได้กลายเป็นที่รู้จักในฐานะแหล่งรวมงานศิลปะ วรรณศิลป์ จิตรกรรม เป็นต้น ตลอดจนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งนักท่องเที่ยวต่างชาติจะต้องแวะมาเยี่ยมชมเยือน

ถนนคนเดิน เป็นการจัดกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้พื้นที่บนถนนจัดงานตามโครงการหรือนโยบายต่าง ๆ ของท้องถิ่น เพื่อประโยชน์หรือวัตถุประสงค์ใดประสงค์หนึ่ง เช่น จัดกิจกรรมเผยแพร่การแสดง ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีพื้นบ้าน การจัดงานประเพณี หัตถกรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลงานทางภูมิปัญญา ท้องถิ่น งานร่วมสมัย ผลงานสร้างสรรค์ประเภทอื่น ๆ รวมทั้งการจำหน่ายสินค้าและบริการ ซึ่งการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน เกิดขึ้นในประเทศไทยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2540 ณ กรุงเทพมหานคร โดยการจัดกิจกรรมในขณะนั้นได้รับการตอบรับจากประชาชน ซึ่งถือว่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 - 2545 ประเทศไทยได้เกิดโครงการถนนสายวัฒนธรรมกระจายไปในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ (วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, 2554)

ระวีวรรณ โอหารรัตน์มณี และรุจิยา มุสิกะลักษณ์ (2547) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับลักษณะถนนคนเดินในประเทศไทยว่า บริบททางวัฒนธรรมถือเป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาถนนคนเดินในประเทศไทย ด้วยเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากชาติตะวันตก เนื่องจากความหลากหลายของกิจกรรม บนทางเท้าเอกลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ความสดใสมีชีวิตชีวาของสภาพภูมิอากาศ รวมไปถึงบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นมิตร ส่งเสริมการเดินเท้าในระยะยาว โดยมุ่งเน้นไปที่การสร้างถนนคนเดินอย่างยั่งยืน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวคิดสาธารณะ ของสิทธิคนเดินเท้าที่เหมาะสมกับบริบททางสังคมวัฒนธรรมไทย ภายใต้ความร่วมมือของภาครัฐและประชาชนอย่างจริงจัง

จูดประกายปรีทัศน์ (2545) กล่าวถึงโครงการปิดถนนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวว่าเป็นลักษณะของ “กิจกรรมรณรงค์” เพื่ออนุรักษ์ที่เน้นความสอดคล้องกับวิถีชุมชนในพื้นที่ดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวตลอดจนการกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานตามโครงการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมการรณรงค์ และการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจหรือตระหนักถึงการเห็นคุณค่า หรือการให้ความสำคัญในสิ่งนั้น ๆ ตามนโยบายของการจัดกิจกรรม เช่น การเชิญชวนหรือสร้างจิตสำนึกกับผิชอบร่วมกันในการดูแลรักษา อนุรักษ์ มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี งานหัตถกรรม การแสดงพื้นบ้าน เป็นต้น

2. การใช้พื้นที่การจราจรทางถนนมาจัดกิจกรรมถนนคนเดิน เป็นกุศโลบายประการหนึ่งในการเชิญชวนประชาชนใช้พื้นที่สาธารณะในการสร้างสรรค์ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และเป็นหันมาใช้รถสาธารณะมากกว่ารถส่วนบุคคล

3. รูปแบบกิจกรรมที่จัดขึ้นบนถนนคนเดิน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เกิดความสอดคล้องกับชุมชนหรือพื้นที่ดำเนินการ ซึ่งสิ่งเหล่านี้นอกจากเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของ และการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้ว ยังเป็นการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมในพื้นที่ไปด้วย อันนำมาซึ่งสิ่งที่น่าสนใจของกิจกรรมที่ได้มีการจัดแสดงสาธิต ทั้งงานแสดงทางวัฒนธรรมดนตรี งานศิลปะ งานฝีมือ หัตถกรรม หัตถศิลป์ และอีกมากมายที่เกิดขึ้นบนถนนคนเดินในแต่ละแห่ง ซึ่งเสน่ห์เหล่านี้ คือ แรงจูงใจให้แก่ประชาชนให้หันมาสนใจในกิจกรรม ที่จัดขึ้นบนถนนคนเดินในรูปแบบของการส่งเสริมการท่องเที่ยว

4. วัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน สามารถสร้างการกระจายรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น และเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชน ท้องถิ่น จังหวัดตามลำดับ

5. การรณรงค์อย่างใดอย่างหนึ่งสามารถปลูกฝัง สร้างความเข้าใจ กระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชนเห็นความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและลงมือปฏิบัติไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการและส่งผลดีต่อส่วนรวม

การจัดกิจกรรมบนถนนสาธารณะ หรือ ถนนคนเดิน จึงเป็นการรณรงค์เพื่อลดมลพิษ และเป็นการสร้างพื้นที่การแสดงสินค้าหัตถกรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นพื้นที่แสดงศิลปวัฒนธรรม หลากหลายแขนง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในรูปแบบการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน

5.2 ความเป็นมาของการจัดกิจกรรมบนถนนสาธารณะ

ปี พ.ศ. 2544 กรุงเทพมหานครร่วมกับสำนักงานเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อยกระดับชุมชน หรือ สำนักงานชุมชนพอเพียง และหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ร่วมกันจัดกิจกรรม “7 มหัศจรรย์ที่สีลม” คืนชีวิตให้แก่ชุมชน คืนถนนให้คนเดิน เป้าหมายของการจัดกิจกรรม คือ เพื่อกระตุ้นการประหยัดพลังงาน ลดมลพิษ และส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยการส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมถนนคนเดินที่ยั่งยืนในกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนในกรุงเทพฯ และนักท่องเที่ยวมีแหล่งกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญในการลดการใช้ยานพาหนะส่วนบุคคล โดยหันมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะ จักรยาน หรือการเดินเท้า เพื่อประหยัดพลังงานและ ลดมลพิษบนท้องถนน นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวบนถนนซึ่งมีศักยภาพเหมาะสมที่จะเป็นถนนคนเดิน ซึ่งจัดกิจกรรมทุกวันอาทิตย์ของเดือน เริ่มอาทิตย์ที่ 18-31 ธันวาคม 2544 ตั้งแต่เที่ยงวันถึงเที่ยงคืน พบกับกิจกรรม 7 มหัศจรรย์ที่ตระการตา สร้างสีสันให้กับถนนสีลม ทั้งนี้การปิดถนนสีลม จะปิดทุกวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 12.00-24.00 น. เริ่มตั้งแต่วันที่ 18 พ.ย. 2544 - 31 ธ.ค. 2544 บริเวณถนนสีลมตัดกับถนนพระรามที่ 4 จนถึงบริเวณถนนสีลมตัดกับถนนราชมรรคาสาทรนครินทร์

โดยมีการปิดถนน 2 ช่องทางการจราจร จากการจัดกิจกรรมดังกล่าวทำให้รัฐบาลเห็นรูปแบบของกิจกรรมที่สอดคล้องกับแผนการพัฒนาเมือง สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นอย่างเหมาะสมเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิต (วัชรวิวัฒน์ ศศิผลิน, 2549)

ถนนคนเดินในประเทศไทยเริ่มขึ้นครั้งแรกที่ถนนสีลมในกรุงเทพฯ และเป็นต้นแบบของ “โครงการ ถนนคนเดินในประเทศไทย” โดยจังหวัดเชียงใหม่ได้จัดรูปแบบกิจกรรม “ถนนคนเดิน” ให้สอดคล้องกับความต้องการท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมทั้งในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว การกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน ตลอดจนส่งเสริมคุณภาพชีวิต ระยะแรกกิจกรรมถูกกำหนดให้จัดทุก ๆ วันอาทิตย์ โดยเริ่มตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 3 กุมภาพันธ์-วันอาทิตย์ที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2545 รวม 10 ครั้ง โดยใช้ชื่อว่า “10 มหัทศวรรษล้านนาที่ท่าแพ” ดำเนินการโดยบริษัทเจ เอส แอล หลังจากเสร็จสิ้นกิจกรรมนี้จังหวัดเชียงใหม่ได้มอบหมายให้เทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการจัดกิจกรรมถนนคนเดินต่อเนื่องทุกสัปดาห์ โดยเริ่มตั้งแต่วันอาทิตย์ที่ 14 เมษายน พ.ศ. 2545 เวลา 13.00 - 22.00 น. ต่อมาเทศบาลนครเชียงใหม่จะทำการย้ายสายสาธารณูปโภคบนถนนท่าแพ ลงไปยังใต้ดิน จึงได้ย้ายการจัดกิจกรรมถนนคนเดินจากถนนท่าแพ ไปจัดที่ถนนราชดำเนิน ตั้งแต่วันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ระยะทางประมาณ 1.5 กิโลเมตรและจัดกิจกรรมการแสดงบริเวณลานอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ และได้เปลี่ยนเวลาเป็น 15.00 - 22.00 น. เพื่อความเหมาะสมถนนคนเดินจึงจัดได้ว่าเป็นโครงการที่ดีมากของจังหวัดเชียงใหม่ที่ทุกฝ่ายสมควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้คงอยู่ตลอดไป ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ทั้งคนท้องถิ่นที่สามารถใช้เป็นแหล่งจัดจำหน่ายหัตถกรรมพื้นเมือง และนักท่องเที่ยว ก็มีโอกาสซื้อสินค้าจากผู้ผลิตท้องถิ่น เป็นสิ่งที่น่าประทับใจอีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยวที่จะนำเชียงใหม่ให้มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วทุกสารทิศ และมีเสน่ห์ในการมาเยี่ยมเยือนอยู่ตลอดไป (เชียงใหม่ล้านนาโปรดักส์, 2555)

จังหวัดเชียงใหม่ ในนาม “เชียงใหม่่นบุรีศรีนครพิงค์” นครแห่งความรุ่งเรืองในด้านของศิลปกรรม โบราณวัตถุ ตลอดจนวัฒนธรรมล้านนาที่เปี่ยมไปด้วยมนต์เสน่ห์ ซึ่งเป็นความรุ่งเรืองที่ก้าวไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ โดยเชียงใหม่ได้กำหนดกรอบวิสัยทัศน์ และแนวทางการพัฒนาจังหวัด ซึ่งหนึ่งในแนวทางการดำเนินงานก็คือ การกำหนดให้มีการใช้ที่ดินในจังหวัดอย่างเหมาะสมเพื่อให้เชียงใหม่เป็นเมืองน่าอยู่ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีไปพร้อม ๆ กับการเป็นเมืองท่องเที่ยวที่เปี่ยมศักยภาพและกิจกรรม “ถนนคนเดิน” ก็คืออีกหนึ่งกิจกรรมที่จะมีการนำมาดำเนินการในจังหวัดเชียงใหม่ โดยกำหนดให้พื้นที่ดำเนินการคือ “ถนนท่าแพ” อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งถือเป็นถนนสายเศรษฐกิจแห่งแรกของจังหวัด ภายใต้แนวคิด “คืนชีวิตให้ชุมชน คืนถนนให้คนเดิน” โดยปิดถนนตั้งแต่แยกอนุคุตถึงประตูท่าแพ ความยาวประมาณ 950 เมตร โดยนำความเป็นวิถีชาวล้านนา ที่แสดงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรมมาจัดกิจกรรมบนถนนคนเดิน ผนวกกับการอนุรักษ์เพื่อลด

มลพิษ และส่งเสริมการท่องเที่ยวไปในกิจกรรมพื้นฐานของ “ถนนคนเดิน” โครงการนี้ นอกจากดำเนิน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังจะเป็นการก่อประโยชน์ให้ชุมชน ทั้งในแง่ของสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิต เพราะการปิดถนนจะทำให้สามารถนำพื้นที่มาสร้างเป็นลานกิจกรรมทางสังคม กลายเป็นที่สาธารณะกลางเมืองให้แก่ชุมชน และนอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น ให้มีรายได้จากการนำผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในครัวเรือนมาจำหน่าย เป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาของชาวบ้านได้อีกทางหนึ่ง พร้อมทั้งให้โอกาสถนนและพื้นที่ได้ฟื้นตัวจากมลพิษ ปรับปรุงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมือง และสุขภาพจิตของประชาชน (เชียงใหม่ล้านนาโปรดักส์, 2555)

ภายหลังการจัดงานถนนคนเดินช่วงประตูท่าแพ เป็นที่ยอมรับของชาวไทยและชาวต่างชาติมากมาย จึงทำให้พื้นที่อื่น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่มีแนวคิดในการทำโครงการถนนคนเดินด้วยเช่นกัน คือ ถนนคนเดินวัวลาย ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่ทำเครื่องเงินย่านเก่าแก่ของเมืองเชียงใหม่ที่ผู้คนเกือบทั้งย่านมีอาชีพทำเครื่องเงินสืบต่อกันมานานรุ่นแล้วรุ่นเล่า โดยกำหนดจัดกิจกรรมในทุกวันเสาร์บนถนนวัวลาย และถนนคนเดิน ที่อำเภอสันกำแพง โดยจัดกิจกรรมทุกบ่ายวันเสาร์จนถึงประมาณ 22.00 น. มีสินค้าที่นำมาขายจากอำเภอใกล้เคียงกัน คือ อำเภอสันกำแพง กิ่งอำเภอแม่ออน อำเภอดอยสะเก็ด และอำเภอสารภี ซึ่งเป็นสินค้าหัตถกรรมพื้นบ้านของท้องถิ่น หรือชุมชนนั้น ๆ เช่น อาหาร ของใช้ เสื้อผ้า เครื่องประดับ ผลิตภัณฑ์จากไม้ ของเก่าประเภทต่าง ๆ และต้นไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น

ปัจจุบันถนนคนเดินจึงได้กลายมาเป็นสีสันของสังคมเมืองเชียงใหม่ในทุกยามเย็นของวันหยุด ซึ่ง ระวีวรรณ โอฬารรัตน์มณี และรุจิยา มุสิกสถักษณ์ (2547) ได้กล่าวไว้ว่า ถนนคนเดินใจกลางเมืองเชียงใหม่ มีการพัฒนาที่ชัดเจนในเรื่องของเอกลักษณ์ และบรรยากาศของถนนที่ไม่เหมือนที่ใด ผู้คนยิ้มแย้มแจ่มใส การซื้อขายบางครั้งก็เป็นเรื่องรอง เมื่อการได้พบปะพูดคุย ปะทะสังสรรค์กันเป็นเรื่องที่ทั้งสองฝ่ายมีความสุข ถนนคนเดินแห่งนี้ไม่ใช่พื้นที่เพียงแค้ให้คนเดินจับจ่ายซื้อของที่ระลึก แต่กลายเป็นถนนที่สร้างกิจกรรมที่หลากหลายเกิดขึ้น

สามารถสรุปได้ว่าถนนคนเดินก่อประโยชน์ให้กับชุมชนทั้งในแง่ของสังคม เศรษฐกิจ และวิถีชีวิต เพราะการปิดถนนจะทำให้สามารถนำพื้นที่มาสร้างเป็นลานกิจกรรมทางสังคม กลายเป็นที่สาธารณะกลางเมืองให้ชุมชน พร้อมทั้งให้โอกาสถนนและพื้นที่ได้ฟื้นตัวจากมลพิษ เป็นการพัฒนาทั้งทางด้านรูปธรรมและนามธรรมคือได้มีโอกาสปรับปรุงทั้งทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน และสุขภาพจิตใจของประชาชนด้วย

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

สำหรับความหมายการมีส่วนร่วม มีนักวิชาการทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศที่ ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

Arnstien (1969) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลย ย่อมไม่ได้ผลการมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

Berkley, G. E. (1975) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

William (1976) การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งการลงมือปฏิบัติตามในสิ่งที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานร่วมกัน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

United Nations (1981) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้นและมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

Putti (1987) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง พื้นฐานของกิจกรรมต่างๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่ทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์กร

นิคม ผัดแสน (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ให้ประชาชนคิดค้นแนวทางขึ้นเอง เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้น วิเคราะห์ปัญหา และการดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ เช่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

พีระ พรนวม (2544) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาความต้องการร่วมกัน ในการตัดสินใจร่วมกัน วางแผนดำเนินงานหรือแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ดำเนินการหรือปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนรับรู้ผลดี ผลเสีย จนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

สมยศ นาวิการ (2545) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
ในกระบวนการตัดสินใจ (Participative management) เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของ
บุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหา

อุทัย บุญประเสริฐ (2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิก
ของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใด ๆ การให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพล
ต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด
ที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น
เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มีใจเพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น

จิราภรณ์ ศรีคำ (2547) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลที่มีความสนใจ
หรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติการกิจด้านการวางแผนในการดำเนินงาน
การดำเนินงาน การติดตาม การประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้
ตกลงกันไว้

จินตนา สุขจามันท์ (2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินงาน
รวมพลังประชาชนกับองค์กรรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน
โดยให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมวางแผนปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์ (2550) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้
ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถ
ของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบและการประเมินผล
ร่วมกัน นำผล ที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สัญญา เคนาภูมิ (2551) การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกมีโอกาสร่วมคิด ร่วม
ตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน ร่วมกันปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่
พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิด
จากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือ
กลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด
ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

วันชัย วัฒนศัพท์ (2553) กล่าวว่า การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็น ระดับ
ครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งใน
กระบวนการปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดของความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership)
และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) รวมถึง การตกลง
ยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ (2545) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคล ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกขั้นตอนของโครงการพัฒนา โดยผู้มีส่วนร่วมจะต้องเป็นไปในรูปของผู้รับการพัฒนา และการเข้ามามีส่วนในการทำให้เกิดการพัฒนา มิใช่เป็นผู้รับการพัฒนาตลอดไป ทั้งนี้ เป็นการเกื้อหนุนให้เกิดการพัฒนาที่แท้จริงและถาวร การมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่หมายความว่าเพียงการดึงประชาชนเข้ามาทำกิจกรรมตามที่ผู้นำท้องถิ่นคิด หรือจัดทำขึ้น เพราะแท้จริงแล้วในหมู่บ้านหรือชุมชนต่าง ๆ มีกิจกรรม และวิถีดำเนินงานของตนอยู่แล้ว ประชาชนมีศักยภาพที่จะพัฒนาหมู่บ้านของตนได้ แต่ผู้บริหารพัฒนามักไม่สนใจสิ่งที่มีอยู่แล้ว โดยพยายามสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นมาเพื่อให้ได้ชื่อว่าเป็นความคิด หรือโครงการของตน

กรมการปกครอง (2541) กล่าวถึงการมีส่วนร่วม ไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นหลักการทำงาน และวิธีการทำงาน ให้สมาชิกเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Learning by doing) เป็นการเสริมสร้างประสบการณ์ให้แก่สมาชิกได้รู้จักคิดเป็น และยังมีส่วนช่วยให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมนั้น ๆ (Sense of belonging) ทำให้เกิดความรู้สึกหวงแหน และบำรุงรักษางานที่เกิดจากความร่วมมือของตนเองด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547) ให้ความหมายการมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจเพื่อกำหนดแนวทางดำเนินกิจกรรมใด ๆ ร่วมกันอย่างเสมอภาค เพื่อให้ได้ข้อตกลงร่วมกัน เป็นการประสานความร่วมมือตั้งแต่ขั้นตอนแรกไปจนถึงสิ้นสุดขบวนการ

พัชรี สีโรรส (2546) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้มีโอกาสแสดงทรรศนะในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม โดยยอมรับร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการครั้งนี้ตั้งแต่เริ่มกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ การเรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

ศิริเพ็ญ เนื่องจางค์ (2542) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือ ความร่วมมือของปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม เพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการด้วยความสมัครใจ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

วันชัย วัฒนศัพท์ (2553) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า หมายถึง กระบวนการซึ่งบุคคลและครอบครัวมีส่วนร่วมรับผิดชอบในเรื่องสวัสดิการ รวมทั้งชุมชนที่อาศัยอยู่ โดยเน้นเรื่องการพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน ในการพัฒนาชุมชนของตนเอง โดยประชาชนมีสิทธิและหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และความเป็นอยู่ของตนเอง

จุฬารณีย์ โสตะ (2543) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมหมายถึง การที่บุคคล หรือ คณะบุคคล ช่วยเหลือ ส่งเสริมสนับสนุนทำประโยชน์ต่าง ๆ หรือกิจกรรมต่าง ๆ อาจเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ หรือกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพขององค์การขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์การในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย ในการรวมพลังความคิด สติปัญญา ก็คือ การให้มีส่วนร่วมให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์การนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้อง ในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อภารกิจและองค์การ

สามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนในทุกภาคส่วน ร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานเพื่อพัฒนาหรือใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางานในกลุ่มให้มีความโปร่งใส และให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

1. การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543) การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเป็นการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

สมทรง รักษ์เฝ้า และ สรวงศ์ภรณ์ ดวงคำสวัสดิ์ (2540) กล่าวว่า การที่จะพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชนให้ได้ยั่งยืนจะต้องช่วยให้ประชาชน และชุมชนมีศักยภาพ และความสามารถที่จะดำเนินการพัฒนา และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพของชุมชนได้ด้วยตนเอง ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน เพื่อจะช่วยให้ชุมชนได้พัฒนาในเรื่องต่าง ๆ คือจะช่วยให้แผนงานต่าง ๆ ที่วางไว้นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม กับความสนใจ ความต้องการ และค่านิยมของประชาชน หรือชุมชนจะได้แนวคิดใหม่ ๆ และ ภูมิปัญญาของชุมชนมาช่วยแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพช่วยให้เกิดการไว้วางใจ และสนับสนุนในการดำเนินงานช่วยให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหา หรือให้ความสนใจปัญหา และพัฒนาความสามารถที่จะนำไปสู่การรับผิดชอบในการดำเนินงานด้วยตนเอง จะช่วยให้เกิดการประสานงานภายในชุมชน ช่วยพัฒนาให้เกิดแนวคิดที่เป็นประชาธิปไตย

หลักสำคัญของการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา นั้นเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของนักพัฒนาและการเรียนรู้ร่วมกับองค์กรชุมชน หลักการสำคัญในการปฏิบัติกร่วมกับประชาชนที่สำคัญ ๆ (วรลักษณ์ ไชยทัฬห, 2544) มีดังนี้

1) การจัดความสัมพันธ์ที่เสมอภาคเท่าเทียมกัน การจัดความสัมพันธ์ด้านบทบาทระหว่างนักพัฒนากับชุมชนที่เท่าเทียมกัน เป็นหลักการสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วม โดยต่างฝ่ายควรมีความตระหนัก ความต้องการของตนเอง และสิ่งที่ตนเองสามารถทำได้ รวมทั้งองค์กรชุมชนควร

ตระหนัก ในความเป็นเจ้าของ ต้องการคิดเอง ทำเอง กำหนดเอง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นส่วนที่คอยกำกับ กำหนดให้เกิดบทบาทการทำงานที่เหมาะสม ตามศักยภาพ เป็นที่พอใจร่วมกันทั้งสองฝ่าย

2) การมีอิสระไม่ครอบงำ เป็นความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ ควรอยู่บนฐานของการ ไม่ ครอบงำ การให้อิสระภาพในการคิด และการแสดงออกโดยไม่มีอคติ และไม่นำความคิด ความเชื่อของตนมาวัด หรือตีคุณค่า หรือชักจูงครอบงำให้เปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะความเชื่อมั่น ใน ศักยภาพของ ฐานความรู้ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เป็นฐานพลังสำคัญ ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองต่อไป โดยที่นักพัฒนาต้องมีวิสัยทัศน์ที่เปิดกว้าง พร้อมทั้งจะยอมรับฟัง ความแตกต่าง ความเคารพในความเป็นคนของทุกคน

3) การมีส่วนร่วมของทุกกลุ่มในสังคม หมายถึง ชุมชน ประกอบด้วยความแตกต่าง หลากหลาย ทั้ง ฐานะ เพศ วัย สถานะทางสังคม เป็นต้น การสร้างโอกาสเปิดพื้นที่ทางสังคมอย่างเท่าเทียม ในการให้ทุกส่วนได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิด ศักยภาพ ความรู้ และร่วมมือบทบาทดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะทำให้งานที่ดำเนินไปนั้นไม่กระจุกตัวอยู่ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และกระจายไปสู่คน ทุกส่วนในชุมชน ในสังคมอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

4) การมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ทุกขั้นตอน การดำเนินงานพัฒนาตามโครงการ พัฒนาหนึ่ง ๆ นั้น มีกระบวนการขั้นตอนที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน หลายครั้งที่เราพบว่า โครงการพัฒนา ต่างๆที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาข้อมูล และการ รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ซึ่งเมื่อถึงขั้นดำเนินการแล้ว มักเกิดปัญหาความขัดแย้ง และสร้างผลกระทบต่อ ชุมชนมากมายตามมา รวมทั้ง ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมที่ขาดความเข้าใจอย่างแท้จริง ซึ่ง หน่วยงานทั้งหลายที่เข้ามาดำเนินงานร่วมกับชุมชน มักอ้างเสมอว่า ได้เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของ ชุมชนแล้ว โดยการเชิญตัวแทนของชุมชนเข้าร่วมประชุม และร่วมกิจกรรม ในขณะที่โครงการที่ ดำเนินการไปนั้นผ่านการวางแผน และตัดสินใจมาแล้ว โดยที่ชุมชนไม่มีโอกาสรับรู้มาก่อน แต่เป็น เพียงผู้ร่วมในบางส่วนที่กำหนดโดยเจ้าของโครงการนั้น ๆ

ราณี อิศัยกุล (2546) กล่าวไว้ว่า ความหมายของการมีส่วนร่วมกับการพัฒนา หมายถึง การเพิ่มพูนการอยู่ดีกินดีของพลเมืองโดยอาศัยการมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ในกระบวนการพัฒนา และกระจายผลประโยชน์ได้อย่างยุติธรรม การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่นำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตโดยถ้วนหน้า

การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนาที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ ตั้งแต่ ภาคประชาชน ภาคเอกชน ภาครัฐบาลและส่วนงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการพัฒนาที่แท้จริงต้องเริ่มจากการพัฒนา สังคมเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการประสานความร่วมมือเพื่อสร้าง กระบวนการพัฒนา ซึ่งการเตรียมการด้านสังคม เพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งระหว่าง ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ (ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543) ดังนี้

การเสริมสร้างการดำเนินงานในการพัฒนาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีส่วนร่วมโดยแท้จริง ผู้ที่มีส่วนร่วมทั้ง 3 ระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลในการพัฒนาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะพื้นฐาน 3 ประการ คือ (ธีระพงษ์ แก้วหาญ, 2543) ได้แก่

1. ทักษะในการแก้ปัญหา
2. ทักษะในการสื่อสารข้อมูลข่าวสาร
3. ทักษะในการทำงานเป็นทีม

การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมหมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันของกลุ่มบุคคลในขั้นตอนต่าง ๆ ของการดำเนินกิจกรรมอย่างหนึ่ง การพัฒนาที่เป็นกระบวนการขั้นต้นของการวางแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่เป็นที่อยู่อาศัยในการดำรงชีวิตของตนเอง นอกจากนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนร่วมกันก็เป็นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามแผนงานโครงการดังกล่าว และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการบริการ รวมทั้ง มีส่วนร่วมในการควบคุมการประเมินโครงการของชุมชน ซึ่งอาจมีส่วนร่วมแบบตัวแทนหรือเป็นไปโดยการได้เข้ามามีส่วนร่วมด้วยตนเอง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนได้เกิดการพัฒนา ซึ่งมีปัจจัยหลายประการที่จะทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนา เช่น การมีส่วนร่วม หลักการพัฒนาชุมชน กระบวนการพัฒนาชุมชน เป็นต้น โดยสิ่งเหล่านี้จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องใช้ในงานพัฒนาชุมชน และคนก็มีส่วนสำคัญที่สุด เพราะคนเป็นศูนย์กลางหลักในการพัฒนาที่จะทำให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจของการพัฒนาชุมชน ไม่มีประเทศไหนที่พัฒนาโดยปราศจากการร่วมมือของประชาชน (สรยุทธ จันสุข, 2552)

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2543) ได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ยิ่งฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนกว้างขวางมากขึ้นเท่าใด ก็จะทำให้อิทธิพลของประชาชนต่อการกำหนดนโยบายและแผนมีมากขึ้นเพียงนั้น นอกจากนี้หากฐานการมีส่วนร่วมมากขึ้นเท่าใด ผู้วางแผนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็จะสามารถนำเสนอทางเลือกของสังคมมากขึ้นเท่านั้น และทางเลือกดังกล่าวสอดคล้องกับความปรารถนาของสังคมชุมชน และแผนดังกล่าวจะได้รับการสนับสนุนจากมหาชน การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวทางในการพัฒนาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่เหมาะสมทั้งในด้านนโยบายและบทบาทของบุคลากรที่เข้ามาพัฒนาชุมชน ที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและอุดมการณ์ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนมากกว่าการพัฒนางาน ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการเป็นผู้กระตุ้นปลุกประชาชนให้ตื่น และสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม อุทิศตนสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึง ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ของการตัดสินใจในโครงการพัฒนาและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา

ของชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกเป็นเจ้าของเพื่อให้บรรลุการพัฒนาภายใต้การพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง

2. รูปแบบการมีส่วนร่วม

United Nations (1975) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชนควรมีลักษณะ 3 ประการ ดังนี้

- 1) ประชาชนได้รับส่วนแบ่งในผลประโยชน์จากการพัฒนา
- 2) ประชาชนเข้าร่วมดำเนินการในการใช้ความพยายามในการพัฒนา
- 3) ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการพัฒนา

รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการวางแผน คือ ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผน คือ การมีส่วนร่วมโดยศึกษาจากนิทรรศการที่แสดงแก่ประชาชนทั่วไปหรือการให้ข้อมูลการมีส่วนร่วมในลักษณะการสำรวจรวบรวมข้อมูลข่าวสาร และการมีส่วนร่วมโดยเสนอแนวทางการแก้ไขปัญห และแผนงานโครงการที่เป็นทางเลือกสำหรับการตัดสินใจ (ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์, 2543) นอกจากนี้ การวางแผนประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการเพื่อให้สามารถเลือกแนวทางในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาที่ดีที่สุด โดยประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมตั้งแต่การสร้างเป้าหมาย การตรวจสอบเป้าหมายและการพัฒนาทางเลือก การเลือกเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาที่ดีที่สุด การกำหนดแผนจัดทำ และอนุมัติแผนการร่วมดำเนินการและติดตามประเมินผล อย่างไรก็ตามเราสามารถพิจารณาการมีส่วนร่วมในการวางแผน

การพิจารณาระดับความเหมาะสมของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจพิจารณาการมีส่วนร่วมวิธีใด ในระดับใดจึงเหมาะสม ซึ่ง ธีระพงษ์ แก้วหาวงษ์ (2543) ได้เสนอหลักในการพิจารณา ดังนี้

1) ความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชนและระดับความยึดมั่นผูกพัน (Need for public commitment) พิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน การมีส่วนร่วมรับผิดชอบของกลุ่มต่าง ๆ และชุมชน ความต่อเนื่องยั่งยืนของงาน อีกทั้งความมีประสิทธิภาพของงาน

2) ระดับความขัดแย้งและผลประโยชน์ (Level of conflict) หากมีความขัดแย้งซึ่งเกิดจากผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมหรือโครงการ หรือกิจกรรมโครงการนั้นก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่กลุ่มต่าง ๆ หลายกลุ่ม ย่อมต้องการมีส่วนร่วมในระดับของการเจรจาและการตัดสินใจร่วมกันมากขึ้น

3) ธรรมชาติหรือความซับซ้อนของประเด็นปัญหา (Nature and complexity of the issues) หากมีความซับซ้อนของประเด็นปัญหามีมาก รวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาที่หลากหลาย การตัดสินใจมีผลต่อการเมืองและความขัดแย้งของกลุ่ม ต้องส่งเสริมให้มีการประชาพิจารณ์ การได้รับทราบข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง และการนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาและมีการตัดสินใจร่วมกัน

4) อุปสรรค ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร (Time and resource constraints)

อุปสรรคด้านทรัพยากร หากต้องการระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ ส่งผลต่อการพิจารณากลุ่ม หรือองค์กรหรือบุคลากรที่จะเข้าร่วม รวมทั้งข้อจำกัดด้านเวลาจะส่งผลต่อการพิจารณาระดับความเหมาะสมของการมีส่วนร่วม

5) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Range of interested parties) ความสามารถในการระบุผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจำนวนผู้เกี่ยวข้องในกิจกรรมต่าง ๆ

6) เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ (Decision maker's discretion) ความเป็นตัวแทน ความมีเสรีภาพ มีอำนาจข้อมูล และมีเพียงพอในการตัดสินใจ หากชุมชนไว้วางใจในผู้แทนหรือผู้นำของตนเองอาจมอบหมายให้คนเหล่านี้ดำเนินการแทน

ดังนั้น การที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมสาธารณะที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ส่วนหนึ่งจะต้องจัดกระบวนการที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่แท้จริง คือ อำนาจในการตัดสินใจอยู่ที่ประชาชน (Genuine participation) และภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือหน่วยสนับสนุน สามารถปรับแนวคิดไปสู่การสนับสนุนขบวนการของประชาชน และพัฒนาความร่วมมือให้มีประสิทธิภาพ

3. กระบวนการมีส่วนร่วม

กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ ในแนวคิดของการพัฒนาชุมชนนั้น ไม่แตกต่างจากแนวคิดของนักการศึกษาเชื่อว่า การเรียนรู้เป็นประสบการณ์ชีวิตของบุคคล ดังนั้น ประสบการณ์และกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม โดยการเรียนรู้ของชุมชนนั้น จะเป็นวงล้อหรือบันไดเวียน ที่มีการเรียนรู้ของการสะท้อนกลับ เพื่อนำไปสู่การเรียนรู้ไม่สิ้นสุด ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ (ราณี อธิชัยกุล, 2546) มีดังนี้

1) การได้รับประสบการณ์ (Experiencing) การมีประสบการณ์จัดเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้ และเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการสะท้อนกลับ ประสบการณ์ที่จะรวบรวมทุกสิ่งทุกอย่างที่ประสบมา ทุกอย่างที่เราเป็น ทุกอย่างที่เราทำ ทุกอย่างที่เรารู้สึก ที่เราเห็น ที่เราได้ยิน ประสบการณ์ที่เป็นจริงหรืออาจจะเป็นประสบการณ์จำลองโดยใช้ภาพยนตร์ บทบาทสมมติ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนประสบการณ์สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็เสริมประสบการณ์ชีวิตให้แก่เรา เป็นจุดเริ่มต้นของการเรียนรู้

2) การระบุประสบการณ์ (Naming experience) การระบุประสบการณ์เป็นขั้นที่ 2 ของการเรียนรู้ กล่าวคือ เป็นการอธิบายเหตุการณ์ว่าเกิดอะไรขึ้น เราได้พูดอะไรไป เราได้กระทำอะไรลงไป เรารู้สึกอย่างไร คนอื่นพูดอย่างไร แล้วคนอื่นทำอย่างไร รู้สึกอย่างไร แล้วทำไมเหตุการณ์นี้จึงมีความสำคัญ เพราะหากสิ่งใดที่ไม่เข้าใจในกระบวนการเรียนรู้ ก็จะมีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้สึก ค่านิยมของเราต่อสิ่งต่าง ๆ และพยายามที่จะเชื่อมโยงสิ่งนั้นกับชีวิตของเรา

ที่มา : ราณี อิศัยกุล (2546)

ภาพประกอบ 54 แผนภูมิกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมโดยการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ

3) การวิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis of an experience) เป็นขั้นตอนที่ต้องพยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์โดยละเอียด เช่น ใครคือผู้ที่มีพลังอำนาจในสถานการณ์ดังกล่าว ใครเป็นผู้ที่มีเสียงหรือมีอิทธิพล ใครเป็นผู้ที่ได้รับความไว้วางใจ ใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ และใครเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการตัดสินใจ และประสบการณ์ที่กำลังวิเคราะห์อยู่นั้นมีอะไรคล้ายคลึงกับสถานการณ์อื่นที่เคยประสบมาก่อน

4) การวางแผน (Planning) การวางแผนเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่ง เมื่อเริ่มที่จะกำหนดกลยุทธ์สำหรับสิ่งที่เขาต้องการกระทำและนำไปสู่การปฏิบัติ หลักการศึกษาเพื่อปวงชนมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงและเชื่อว่าการเรียนรู้ที่ปราศจากการกระทำจะนำไปสู่ความเฉื่อยชาและขาดประสิทธิผล ดังนั้น ในขั้นของการพัฒนากลยุทธ์ที่จะนำไปสู่การปฏิบัตินั้น ผู้วางแผนกิจกรรมจะต้องกระตุ้นให้เกิดคำถามต่อตัวเองของแต่ละคนว่า อะไรคือสิ่งที่เขาปรารถนาและต้องการจะดำเนินการปฏิบัติ และจะนำประสบการณ์การเรียนรู้นั้นไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างไร

5) การปฏิบัติ (Doing) การลงมือปฏิบัติเป็นขั้นตอนต่อไป นอกจากการทดสอบ การค้นหา การทดลอง และการปฏิบัติ ยังอาจหมายถึงการรอคอย การฟัง การเฝ้าดู ทั้งนี้เพราะการลงมือปฏิบัติจะเป็นประสบการณ์ใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้นนี้ และประสบการณ์ใหม่จึงเป็นเป้าหมายใหม่ของการเรียนรู้ใหม่ของเรา

การมีส่วนร่วมนั้น จะต้องอาศัยหลักการทางกิจกรรมต่าง ๆ เป็นกระบวนการมีขั้นตอนมากมาย ตามขั้นตอนการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2551) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision making) หมายถึง การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ นโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการตัดสินใจจึงเป็นกระบวนการต่อเนื่องตั้งแต่ช่วงเริ่มต้น ช่วงดำเนินการวางแผน และช่วงปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) เป็นองค์ประกอบต่าง ๆ ของการดำเนินงาน การบริหารงานและการประสานงาน

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) เกี่ยวกับผลประโยชน์ที่สำคัญในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในลักษณะผลประโยชน์ในทางบวก และผลกระทบในทางลบและการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่ม

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องสังเกตคือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่ม

ดังนั้น การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือโครงการตั้งแต่ต้น กล่าวคือ มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และตัดสินใจในเรื่องที่จะพัฒนา พร้อมทั้งเข้าร่วมปฏิบัติในกิจกรรมของโครงการพัฒนา และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนานั้น ๆ ด้วย

การมีส่วนร่วมยุคของการเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบตัวแทน เป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม การทำงานแบบมีส่วนร่วมนั้นไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้นว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในระบอบที่ศึปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกความเป็นเจ้าของ (Ownership) และทำให้ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยินยอมปฏิบัติตาม (Compliance) และรวมถึงตกลงยอมรับ (Commitment) ได้อย่างสมัครใจ เต็มใจ และสบายใจ ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาความไม่เรียบร้อยโดยกระบวนการมีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศัพท์, 2553)

การออกแบบสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของสาธารณชนในการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมและการที่จะประเมินเพื่อหาวิธีการที่เหมาะสม และการวางแผนส่งเสริมการมีส่วนร่วมนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของการตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล ตลอดจนความคาดหวังของสาธารณชนต่อกระบวนการหรือการพัฒนา โดยทั่วไปภาพรวมของการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมอาจจะมีขั้นตอน (ราณี อธิชัยกุล, 2546) ดังต่อไปนี้

1) ประเมินความต้องการในการเข้าร่วม โดยรวบรวมและประเมินข้อมูลสาธารณะเบื้องต้น เพื่อแยกแยะผลกระทบต่อบุคคลหรือกลุ่มเบื้องต้น หาข้อมูลสภาพสังคมของชุมชนที่ถูกกระทบ ประเมินความต้องการของชุมชนในการเข้าร่วมในแผนงานโครงการต่าง ๆ และวิธีการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม อาจใช้วิธีการสำรวจข้อมูลหรือการปรึกษากับชุมชนในระยะแรก เช่น การประชุมร่วมกับชุมชน การนำเสนอข้อมูลกับผู้นำชุมชน หรือกระจายข่าวสารด้วยวิธีการต่าง ๆ จัดตั้งผู้ประสานงานระดับชุมชนเพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจ การแสวงหาวิธีการมีส่วนร่วมที่ชุมชนเห็นด้วย เป็นต้น

2) จัดสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนที่สำคัญ คือ สร้างความเข้าใจร่วมกันในประเด็นต่าง ๆ ของการพัฒนาและการมีส่วนร่วมโดยการแยกแยะความสนใจ ความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มและความต้องการในการมีส่วนร่วม

3) กำหนดเป้าหมาย และสร้างแนวทางแก้ไขต่าง ๆ ที่อาจเป็นไปได้ร่วมกันประเมินแนวทางการพัฒนา ยืนยันแนวทางที่ถูกเลือก โดยวิธีการมีส่วนร่วมที่อาจจะเหมาะสม คือ

(1) การสัมภาษณ์และสำรวจใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างหรือไม่มีโครงสร้างแล้วแต่กรณีเพื่อหาข้อมูลความคิดเห็นของสาธารณะหรือนำข้อมูลที่มีอยู่แล้วในชุมชนมาประกอบใช้ในการวางแผน

(2) การอบรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการปรึกษาหารือและวางแผนร่วมกันของผู้แทนกลุ่ม ที่ตกลงจะทำงานร่วมกันในการอบรมนี้เนื้อหาจะประกอบด้วยวิธีการต่าง ๆ ของการมีส่วนร่วม เช่น การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (AIC) วิธีการสื่อสารและการเจรจา โดยอาจใช้กรณีศึกษา บทบาทสมมติ หรืออื่น ๆ การฝึกอบรมอาจจะทำก่อนหรือหลังจากที่ตกลงการใช้กระบวนการมีส่วนร่วมก็ได้ เพราะการฝึกอบรมจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงกระบวนการหรือกำหนดกระบวนการใหม่ ๆ ที่สามารถใช้กับกรณีที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การอบรมร่วมกันจะช่วยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายต่าง ๆ ดีขึ้นด้วย ซึ่งอาจจะเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่ผลสำเร็จของการแก้ปัญหา

(3) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง โดยเฉพาะและผลการสัมมนาจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางปฏิบัติต่อไป โดยช่วยสนับสนุนกระบวนการแก้ปัญหาตัวอย่างเช่น การจัดสัมมนาหลาย ๆ ครั้ง ต่อเนื่องกันจะช่วยให้มีการกำหนดประเด็นและข้อมูลที่ต้องการหาสาเหตุ ปัจจัยเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาที่เหมาะสม อีกทั้งกำหนดประเด็นการติดตามประเมินผลในบางครั้งจำเป็น ต้องให้มีการตั้งอนุกรรมการสนับสนุนการจัดกิจกรรมสัมมนาอย่างต่อเนื่องนี้

4) ประชาพิจารณ์ (Hearing) การจัดประชาพิจารณ์เพื่อให้สาธารณชนและผู้สนใจได้แสดงความคิดเห็นประเด็นใดประเด็นหนึ่งโดยเฉพาะหรือทั้งโครงการ

5) กระบวนการนำไปปฏิบัติ และติดตามผล ติดตามการนำการตัดสินใจในแผนงาน โครงการที่นำไปปฏิบัติ การดำเนินการร่วมกัน เครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาระบบการทบทวน และปรับปรุงวิธีการส่วนร่วมที่อาจจะเหมาะสม คือ

- (1) ประสานแผนและทรัพยากรของแต่ละองค์กรที่จะนำกิจกรรมไปปฏิบัติ
- (2) ตั้งกรรมการที่ปรึกษา (Advisory committee) ซึ่งทำหน้าที่ติดตามผล
- (3) ตั้งคณะกรรมการติดตามประเมินผลของชุมชนท้องถิ่น

(4) ประชุมร่วมกับชุมชนที่มีผู้แทนกลุ่มต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วม มีการกำหนด หัวข้อหรือประเด็นการประชุม ที่เกี่ยวข้องในการติดตามแผนงาน โครงการ ผู้เชี่ยวชาญหรือที่ปรึกษา อาจถูกเชิญมาให้ข้อมูลหรือความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะมีการสรุปทบทวนร่วมกันและปรับปรุง ขั้นตอนการดำเนินงาน

6) การติดตามประเมินผลภายใต้การมีส่วนร่วม ในกระบวนการพัฒนาเพื่อเสริมสร้าง ชุมชนให้เข้มแข็ง ความคาดหวังสูงสุด คือ จะทำอะไรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับอำนาจ เป็นของประชาชน โดยมีส่วนแรก การพัฒนาที่ชุมชนหรือคนในชุมชนต้องเข้าไปเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิด และมีผลต่อคุณภาพชีวิตโดยตรง ทั้งในเรื่องการทำงานสุขภาพเศรษฐกิจ การเมือง และการอยู่ร่วมกัน ในสังคมระดับชุมชน ประชาชนควรจะไปมีส่วนร่วมในระดับของการตัดสินใจและเป็นผู้ลงมือกระทำ (Community action) ส่วนกิจกรรมการพัฒนาอื่น ๆ ที่มีผลโดยอ้อมหรือกระทบต่อชุมชนในวงกว้าง เป็นสังคมโดยรวม ประชาชนทุกคนอาจไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ อาจมีการใช้อำนาจผ่านตัวแทน หรือกระบวนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เช่น การให้ข้อมูลและทางเลือกเพื่อตัดสินใจ การจัดทำ ประชาพิจารณ์ ประชามติ หรือเข้าไปตรวจสอบ ภายใต้ระบบข้อมูลข่าวสาร กฎหมาย และเครือข่าย ความเป็นประชาคม หรือประชาสังคมโดยเน้น “การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง” อย่างไรก็ตาม ความสำคัญที่ต้องย้ำก็คือ “กิจกรรมการพัฒนาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของบุคคลในชุมชน ท้องถิ่น และอำนาจการตัดสินใจควรอยู่ที่ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นนั้น”

กล่าวสรุปได้ว่ากระบวนการพัฒนาที่ผ่านมาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างยอมรับกันว่า การพัฒนาที่มุ่งแต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยมิได้ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา หรือมิได้ให้ประชาชนเข้ามามี “ส่วนร่วม” นั้น ส่งผลให้บังเกิดความล้มเหลวของการพัฒนา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการพัฒนาที่ทอดทิ้งประชาชน ประชาชนกลายเป็นผู้ร่วม (Passive participation) ในการพัฒนา โดยไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยการมีส่วนร่วมถือเป็นแนวทางในการพัฒนาที่สำคัญ ในการสร้างรูปแบบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ดังนั้น ในการมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการที่เน้นการให้คุณค่าและมองในแบบ “องค์กรรวม” ที่ทุกคนในสังคมชุมชน ต้องปฏิสัมพันธ์กัน เป็นการร่วมสร้างการเรียนรู้ สร้างจิตสำนึก และสร้างมูลค่า จากภูมิปัญญาพัฒนาให้เกิดเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในชุมชน โดยร่วมกันระหว่างชุมชน เป็นการร่วมมือร่วมใจ

และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อีกทั้งเป็นการสร้างจิตสำนึกของการมีส่วนร่วม ร่วมกันเสนอประสบการณ์ การยอมรับความคิดเห็น เพื่อร่วมกันคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหาร่วมกันพัฒนาชุมชน เพื่อให้สามารถก่อเกิด ประโยชน์และคุณค่าในเชิงปริมาณและคุณภาพแก่ชุมชนอย่างสูงสุด

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

1. ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งให้ทุกคนสามารถพึ่งพาตัวเองได้ รวมถึงการพัฒนา ให้ดียิ่งขึ้น จนเกิดความยั่งยืน คำว่า พอเพียง คือ การดำเนินชีวิตแบบทางสายกลาง โดยตั้งอยู่บนหลัก สำคัญสามประการ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

จุนฉิม ญวรี และคณะ (2551) ได้กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองได้ ภายใต้หลักความพอเพียง ความพอประมาณ หรือการดำรงชีวิต อย่างพอกินพอใช้ ไม่ฟุ้งเฟ้อ เป็นการสร้างพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจของตนเอง หรือในครัวเรือนให้ดี แล้วจึงค่อยสร้างความเจริญทางด้านเศรษฐกิจให้กับสังคมตามลำดับ

ทองทิพภา วิริยะพันธุ์ (2550) ให้ความหมายของคำว่าพอเพียง ตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึง ความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ใน ตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายใน ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการ วางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานด้านจิตใจของ บุคคลในชาติทุกระดับชั้น ให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีการประพฤติปฏิบัติอยู่ในศีลธรรม ไม่เบียดเบียน ผู้อื่น สามารถนำความรู้ ความเพียรสติปัญญา มาพัฒนานตนเองและสังคมให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนตน และส่วนร่วมให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมทั้งในประเทศและ ภายนอกประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ให้เกิดความสมดุล เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ภายใต้ เงื่อนไขความพอเพียงตามแนวพระราชดำริช

สีลาภรณ์ บัวสาย (2547) กล่าวว่า การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนา ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และอยู่บนความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ มีเหตุ มีผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการ วางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

มูลนิธิพัฒนาไท (2555) ได้กล่าวถึง ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองของ ชุมชนว่า สามารถแบ่งได้เป็น 3 ระดับ คือ

1) ระดับจิตสำนึกนั้นเกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในชุมชนแต่ละคนตระหนักถึงความสุข และความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี และรู้สึกถึงความพอเพียง คือดำเนินชีวิตอย่างสมณะประกอบ

สัมมาอาชีพหาเลี้ยงตนเองได้อย่างถูกต้อง ไม่ให้อดอยาก หรือโง่แล้วตักดวงหรือเปียดเบียนผู้อื่นจนเกินความจำเป็น แต่คิดเพื่อแบ่งปันไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน อย่างไรก็ตามแม้ระดับความพอเพียงของสมาชิกแต่ละคนจะไม่เท่าเทียมกัน แต่สมาชิกทุกคนที่ดำเนินชีวิตตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเห็นสอดคล้องกันในการยึดมั่นหลักการ 3 ประการ คือ

(1) การใช้ชีวิตบนพื้นฐานของการรู้จักตนเอง รู้จักพัฒนาตนเองด้วยการพยายามทำจิตใจให้ผ่องใส รวมทั้งมีความเจริญและมีความเย็นในจิตใจอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง

(2) การคิดพึ่งพาตนเองและพึ่งพาซึ่งกันและกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือเมื่อมีปัญหาจากการดำเนินชีวิต ก็ให้ใช้สติปัญญาไตร่ตรองหาสาเหตุของปัญหาและแก้ไขไปตามเหตุและปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ภายใต้การแก้ปัญหาด้วยทักษะความรู้ความสามารถตามศักยภาพของตนเอง หรือในกรณีที่มีการพึ่งพาผู้อื่น ควรปรึกษาด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ถ้อยทีถ้อยอาศัยและให้เกียรติ

(3) การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง ลดกิเลส ลดความต้องการของตนเองลงเพื่อให้เหลือแรงและเวลาในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ตลอดจนทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากขึ้น

2) ระดับปฏิบัติตามแนวทางในการนำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในระดับปฏิบัติ แบ่งเป็น 4 ชั้นคือ

(1) การพึ่งตนเอง คือ การยึดหลักการสร้างรากฐานของตนเองและครอบครัวให้มั่นคง โดยอาศัยทรัพยากรที่มีทั้ง ความรู้ ทักษะ ความสามารถ รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ที่สามารถนำมาบริหารจัดการกลไกต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ซึ่งการพึ่งตัวเองของสมาชิกในครัวเรือนควรเริ่มจากการประหยัด อดออม ทำบัญชีรายรับรายจ่ายในครัวเรือน เพื่อให้สถานะเศรษฐกิจในครัวเรือนมีเสถียรภาพ และลดการก่อหนี้ให้ได้มากที่สุด

(2) อยู่อย่างพอเพียง คือ การดำเนินชีวิตยึดหลักทางสายกลางมีชัยมาปฏิบัติให้ตนเองอยู่ได้อย่างสมดุล คือ มีความสุขที่แท้ โดยไม่ให้อึดอัดแค้นใจต้องเปียดเบียนตนเอง หรือดำเนินชีวิตอย่างเกินพอดีจนต้องเปียดเบียนผู้อื่นหรือเปียดเบียนสิ่งแวดล้อม แต่ให้ดำเนินชีวิตตั้งที่สมาชิกในภาคเหนือเรียกว่า เป็นดำเนินชีวิตด้วยการทำเกษตรแบบแก่งไเฮ้ คือ ให้มุ่งทำเกษตรแบบพออยู่พอกิน ปลูกไว้กินเองก่อน หากเหลือจึงขาย และขยายพันธุ์ สนับสนุนให้มีการลงแขกเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกแทนการใช้เครื่องจักรเพื่อทุ่นแรง

(3) อยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร คือ การแสดงออกต่อผู้อื่นด้วยจิตใจและพฤติกรรมที่เอื้ออาทร มีการแบ่งปัน เอื้อเฟื้อสิ่งต่าง ๆ ให้กับผู้อื่นด้วยจิตใจที่เป็นมิตร จนพัฒนาเป็นวัฒนธรรมทางสังคมของการอยู่ร่วมกันแบบมิตรภาพ โดยวัฒนธรรมดังกล่าว สามารถสร้างจิตสำนึกด้านคุณธรรมและจริยธรรมต่อเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม สร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างสมาชิก

(4) อยู่ด้วยการเรียนรู้ คือ ต้องรู้จักพัฒนาตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ และประสบการณ์ในโลกกว้างด้วยตนเองหรือจากการแลกเปลี่ยนร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดเป็นแหล่งชุมชน แห่งการเรียนรู้ที่ทุกคนช่วยกันพัฒนาชีวิตของตนเองและผู้อื่นร่วมกัน เพื่อสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญรุ่งเรือง มั่นคงและยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

3) ระดับการปฏิเวธ ปฏิเวธ คือ ผลที่เกิดขึ้นกับตนหลังจากการปฏิบัติตามหลัก ศีล สมาธิ ปัญญา กล่าวคือ สมาชิกแต่ละชุมชนดำรงชีวิตตามหลักศีลธรรมตามปรีชาธรรม ทั้งในระดับ ครอบครัว ชุมชน และขยายไปถึงในระดับสังคม ดังนี้

(1) ความพอเพียงในระดับครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีความ เป็นอยู่ในลักษณะที่พึ่งพาตนเองได้อย่างมีความสุข ทั้งทางกายและทางใจ สามารถดำเนินชีวิต โดยไม่ เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งไม่เป็นหนี้หรือมีภาระหนี้สินของตนเองและครอบครัว แต่สามารถ หาปัจจัย 4 มาเลี้ยงตนเองได้โดยที่ยังมีเหลือเป็นส่วนออมของครอบครัวด้วย

(2) ความพอเพียงในระดับชุมชน เกิดขึ้นจากสมาชิกในครอบครัวมีความพอเพียง และเมื่อครอบครัวอื่น ๆ ในชุมชน มีพฤติกรรมหรือมีจิตสำนึกของความพอเพียง จึงแผ่ขยายวงกว้าง ไปในชุมชน สามารถนำไปสู่การมีจิตสาธารณะร่วมกันในการส่งเสริมหรือพัฒนาชุมชน เช่น การบริหาร ทรัพยากรในท้องถิ่น การนำภูมิปัญญา หรือศักยภาพของสมาชิกในท้องถิ่น ที่มีอยู่ให้สามารถนำไปใช้ ดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและสมดุล เพื่อให้เกิดความเป็นอยู่ที่พอเพียงของชุมชนในที่สุด

(3) ความพอเพียงในระดับสังคม เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของชุมชนหลาย ๆ แห่ง ที่มีความพอเพียงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้ สืบทอดภูมิปัญญาและร่วมกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ให้เกิดเป็นสังคมแห่งความพอเพียงในที่สุด

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มีพระราช ดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้ อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

2. หลักการที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

จตุรณเจิม ยური และคณะ (2551) เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงใน รูปแบบของหลักคิดในบทบาทของการเป็นผู้ผลิตหรือทำธุรกิจ ว่าการผลิตและทำธุรกิจอย่างพอเพียง ทำได้โดยการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมในปริมาณที่ไม่มากและไม่น้อยจนเกินไปไม่ผลิต มากเกินปริมาณซื้อจนทำให้เกิดสินค้าคงเหลือจำนวนมากและขายไม่ได้จนกระทั่งผู้ผลิตต้องมาใช้กล ยุทธ์ทางการตลาด เช่น การโฆษณา เพื่อกระตุ้นความต้องการซื้อของผู้บริโภคทั้งที่สินค้านั้นไม่ใช่ สินค้าจำเป็นในการดำรงชีพของผู้บริโภคแต่อย่างใดเลย ในขณะเดียวกันก็ไม่เอาเปรียบเจ้าของปัจจัย การผลิตหรือผู้ขายวัตถุดิบ (Suppliers) ด้วยการซื้อผลิตผลหรือวัตถุดิบต่างๆในราคาที่เหมาะสมกับ

คุณภาพโดยยึดหลักคุณธรรม ความมีน้ำใจและการพึ่งพาซึ่งกันและกันเป็นที่ตั้ง และเมื่อคิดจะลงทุนทำธุรกิจไม่ควรใช้หลักการลงทุนเชิงการพนัน ให้ยึดหลักการพึ่งตนเองด้วยการเก็บออม เมื่อผลิตสินค้าเสร็จก็ตั้งราคาขายก็ควรคิดกำไรในระดับที่เพียงพอต่อการดำรงชีพของตนเอง และไม่เอาเปรียบผู้บริโภค ทั้งด้านราคาและคุณภาพ

หลักการสำคัญของระบบเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ (เคน จันทรวงษ์, 2549) ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับกิจกรรมในทางเศรษฐกิจ 4 อย่าง คือ

(1) การผลิต จะเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น และการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้าน เพื่อให้เกิดความสมดุลทางธรรมชาติ และการพึ่งตนเอง

(2) การบริโภค มนุษย์มีความต้องการที่ไม่สิ้นสุด เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งกำหนดขอบเขตความต้องการของมนุษย์ โดยใช้หลักศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญ ด้วยการซื้อสัตย์สุจริต และความพอประมาณแก่ฐานะของตน

(3) การแลกเปลี่ยน โดยอาศัยเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเน้นความเป็นธรรม ด้วยการรวมกลุ่มกันในการทำธุรกิจ เพื่อให้เกิดอำนาจทางการต่อรองทางธุรกิจที่เพิ่มขึ้น

(4) การจัดสรรค่าตอบแทน เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการจัดสรรค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรมกับสมาชิกในสังคมทุกคน ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้ง 4 อย่างจะเป็นฐานสร้างความมั่นคงให้กับเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

2) ด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยระบบเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นให้ความสำคัญกับความมั่นคงในระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ ด้วยการสนับสนุนให้มีการรวมกลุ่ม ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันของทุกคนในสังคม

(1) การส่งเสริมศีลธรรมอันดีในสังคมตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงสังคมจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะการอบรมศีลธรรมอันดีให้กับประชาชนในชุมชนนั้น เพื่อให้เกิดความสงบสุขความรักใคร่ สามัคคีกันตามความเชื่อของแต่ละศาสนา

(2) การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต ซึ่งทำให้ทุกคนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตน รวมทั้ง การเพิ่มมูลค่าของสินค้าในท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น สามารถช่วยให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

(3) การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเศรษฐกิจพอเพียงจะส่งเสริมให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นวัตถุดิบสำคัญในการผลิตสินค้า ต้องใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่ามากที่สุด รวมถึงการสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดขึ้นในจิตสำนึก

ของสมาชิกในสังคม โดยให้มีความรักและห่วงใยกันเพื่อมิให้ใช้ได้นานและทำให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนา

(4) ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการศึกษาหาความรู้ เพื่อเพิ่มพูนทักษะต่าง ๆ อยู่เสมอ ซึ่งจะช่วยให้รู้เท่าทันของการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และความรู้ในเรื่องต่าง ๆ จะได้หาวิธีการในการแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม และมีเทคนิคในการพัฒนาตนเองได้ดีขึ้น

(5) เศรษฐกิจ พอเพียงส่งเสริมให้ใช้หลักธรรมของศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตซึ่งจะทำให้คนมีความรู้จักพอในด้านจิตใจด้วย ซึ่งตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจะส่งเสริมให้คนมีความสุขพอเพียงทั้งกายและทางใจ โดยทางกายจะต้องดำเนินชีวิต ตามฐานะตามอัตภาพไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ้งตนเองให้มากที่สุด และทางจิตต้องรู้จักพอ มีความซื่อสัตย์สุจริตโดยยึดทางสายกลาง คือ มัชฌิมาปฏิปทา จะทำให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม

3) ด้านการเมืองการปกครอง คือเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญกับการเมืองและการปกครอง ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วมในการปกครองประชาชน หลักเศรษฐกิจพอเพียงจะส่งเสริมให้เปิดโอกาสให้มีการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ยอมรับในความคิดเห็นที่แตกต่างจากตน ใช้เหตุและผลในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม ทำให้ปัญหาที่มีอยู่ลดลงหรือเบาบางจนหมดไปเป็นที่สุด จะนำมาซึ่งความสามัคคีปรองดองกันของคนในชาติความอุ่นใจต่าง ๆ ก็จะมีหมดไป

(2) การให้ความสำคัญกับการพัฒนาชนบทมากขึ้น ซึ่งถือเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งในอดีตรัฐบาลมุ่งพัฒนาเฉพาะด้านอุตสาหกรรมและบริการเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาประเทศให้ก้าวไกลเท่าทันกับนานาประเทศ โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเกษตรมากนัก ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากแนวคิดที่ช่วยให้คนส่วนใหญ่ที่อาศัยในชนบทห่างไกลมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่ขาดแคลนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ดังนั้นรัฐบาลไทยจึงได้น้อมนำเอาวิธีการของหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทาง การพัฒนาประเทศ โดยเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9

(3) การที่เจ้าหน้าที่รัฐจะต้องมีคุณธรรมในการปกครองประชาชน โดยจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน และมีสติรอบคอบในการดำเนินงานต่าง ๆ อันส่งผลดีให้เกิดความมั่นคงขึ้นในประเทศ

แนวคิดระบบเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางในการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา เป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของ หลักการการพัฒนา (ทองทิพภา วิริยะพันธุ์, 2550) ดังนี้

1) การยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นสำคัญ โดยมุ่งผลิตพืชผลเพื่อให้มีความพอเพียง กับความต้องการอุปโภคบริโภคในครอบครัวเป็นสำคัญ เมื่อมีความพอเพียงแล้วจึงคำนึงถึงการผลิตเพื่อ การค้า คือการนำเอาผลผลิตส่วนเกิน หรือผลผลิตที่มีมากกว่าการบริโภคในครัวเรือนออกสู่ตลาด เป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

2) เศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มชาวบ้าน เมื่อประชาชน สามารถพึ่งตนเองได้ จำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มเพื่อการทำธุรกิจร่วมกัน เป็นการป้องกันการเอารัดเอาเปรียบ จากพ่อค้าคนกลาง และเป็นการช่วยเหลือกันของสมาชิกในกลุ่มให้สามารถมีเครื่องอุปโภคบริโภคที่มี ราคาถูกกว่าตลาดทั่วไป

3) เศรษฐกิจพอเพียงตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเมตตา เอื้ออาทร ความสามัคคี ของสมาชิกในชุมชน การร่วมแรงร่วมใจ การประกอบอาชีพ นำมาซึ่งความสงบสุขในชุมชน ความเห็นอก เห็นใจ เป็นพลังให้เศรษฐกิจตั้งแต่ระดับ ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติมีความมั่นคงและเจริญรุ่งเรือง กล่าวสรุปหลักการสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงดังนี้

1) ใช้ทางสายกลาง โดยเน้นการดำเนินชีวิตหรือการดำเนินงานในลักษณะไม่เร่งรัด หรือเขื่องช้าจนมากเกินไปมีความพอดี ถ้าเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลจะคำนึงถึงความสามารถ ในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน การกำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตน ตามฐานะ ตาม ทัศนภาพ ไม่หลงใหลกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพเสรีภาพที่ไม่พันนาการกับสิ่งใด เป็นการสร้างพื้นฐาน ความมั่นคงในการดำรงชีวิต ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ หากเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับประเทศ จะคำนึงถึงความสามารถของชุมชนเมือง ภูมิภาค ประเทศ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยง สังคมนั้น ๆ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่าง ๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

2) ให้ความสำคัญกับความพอประมาณ โดยยึดหลักความมีเหตุผล ซึ่งการตัดสินใจ เรื่องต่าง ๆ ควรใช้เหตุผล และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท ใช้สติปัญญาพิจารณาเรื่องราว ต่าง ๆ ไม่หลงกระแสวัตถุนิยม ซึ่งนำไปสู่การใช้จ่ายเกินตัวหรือการใช้เงินอย่างไม่คุ้มค่า และ ขาดประสิทธิภาพ

3) การให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างพื้นฐานด้านจิตใจคนในชาติ ให้มีความพอเพียง ทั้งในด้านวัตถุและด้านจิตใจ สร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตของคน ในประเทศให้รู้จักคำว่า พอ เพื่อขจัดหรือลดความโลภให้น้อยลง จะได้มีความสุขทั้งทางกายและ ใจ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ก่อความวุ่นวายให้แก่สังคมส่วนรวม

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

1. ความหมายเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ความหมายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นแนวคิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของ การใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทาง

ปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม และ เทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่สร้าง “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” และ “คุณค่าทางสังคม”

วราภรณ์ สามโกเศศ (2555) กล่าวว่า Creative Economy คือ ระบบเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงกระบวนการ ซึ่งรวมเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมปัจจุบัน จึงทำให้ Creative Economy เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์ โดยการผลิต จำหน่ายสินค้าและบริการที่ใช้ทุนทางปัญญาเป็นปัจจัยการผลิตพื้นฐานซึ่งก็คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่บนพื้นฐานของความรู้อันประกอบด้วยศิลปะ การสร้างรายได้จากการค้าและทรัพย์สินทางปัญญาสามารถผลิตได้ทั้งสินค้าที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ความคิดสร้างสรรค์มีมูลค่าทางเศรษฐกิจและมีเป้าหมายทางการตลาด นอกจากนี้สินค้าที่ความคิดสร้างสรรค์สามารถเป็นสินค้าที่ผลิตขึ้นเป็นพิเศษหรือผลิตครั้งละจำนวนมาก ๆ เกิดจากการเชื่อมต่อระหว่างช่างฝีมือหรือหัตถกรรม ภาคอุตสาหกรรมประกอบไปด้วย กลุ่มองค์ความรู้ดั้งเดิม เช่น ศิลปะหัตถกรรม กลุ่มการแสดงศิลปะ เช่น การละคร กลุ่มสิ่งพิมพ์ และวรรณกรรม เช่น หนังสือ ในส่วนของกลุ่มดนตรี เช่น คอนเสิร์ต และ CD กลุ่ม Visual Arts เช่น ภาพเขียน กลุ่ม Audio-Visuals เช่น ภาพยนตร์และโทรทัศน์ กลุ่มงานออกแบบ เช่น สถาปัตยกรรม และกลุ่มดิจิทัล มัลติมีเดีย เช่น ซอฟต์แวร์ และเกม เป็นต้น และเพื่อเป็นปัจจัยในการสร้าง Creative Industries หัวใจสำคัญของการพัฒนาก็คือความคิดสร้างสรรค์ (Creative ideas) ซึ่งมีได้ติดตัวทุกคนมาแต่กำเนิด หากเกิดขึ้นจากทักษะในการคิด (Thinking skills) และการมีความคิดริเริ่ม (Originality) โดยจัดสรรให้แก่การส่งเสริมและพัฒนาภาคทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา การส่งเสริมเอกลักษณ์ด้านศิลปะและวัฒนธรรม การส่งเสริมพัฒนาอุตสาหกรรมช่างฝีมือไทย การส่งเสริมอุตสาหกรรมสื่อบันเทิง

ผู้จัดการรายสัปดาห์ (2555) กล่าวว่า เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง แนวคิด ที่สร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อภาคการผลิต บริการ การขาย หรือ แม้แต่อุตสาหกรรมบันเทิงเป็นแนวคิดที่อยู่บนการทำงานแบบใหม่ มีปัจจัยหลักมาจากความสามารถ และทักษะพิเศษของบุคคล เป็นระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีกระบวนการนำเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีมารวมเข้าด้วยกัน จึงก่อให้เกิดอุตสาหกรรมความคิดสร้างสรรค์ (Creative Industry) อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม (Culture Industry) ได้แก่ งานโฆษณา สถาปัตยกรรม งานฝีมือ และการออกแบบ แฟชั่น และเครื่อง นุ่งห่ม ภาพยนตร์ และวิดีโอ การออกแบบกราฟิก ซอฟต์แวร์ เพื่อการศึกษา และการพักผ่อนหย่อนใจดนตรีและผลงานเพลง งานศิลปะการแสดงและบันเทิง การเผยแพร่โทรทัศน์ วิทย์ และอินเทอร์เน็ตผลงานทัศนศิลป์ของเก่า งานเขียน และงานพิมพ์ต่าง ๆ

ฮาวกินส์ (John Howkins) ให้คำนิยามของคำว่า “เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์” หมายถึง แนวคิด ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งต่อภาคการผลิต บริการ ภาคการขายหรืออุตสาหกรรมบันเทิง เป็นแนวคิดที่อยู่บนการทำงานแบบใหม่ ที่มีปัจจัยหลักมาจากความสามารถ และทักษะพิเศษของบุคคล

เป็นระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีกระบวนการ นำเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมารวมเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมความคิดเชิงสร้างสรรค์ หรือ อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรม หากนำโมเดล Creative Economy - CE มาใช้ให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยองค์ประกอบที่เป็นตัวเร่งให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งหลักการ 3 ข้อ ดังนี้ (www.pantown.com., n.d.)

1. ความเชื่อที่ว่า ทุกคนสามารถมีความคิดสร้างสรรค์ (Everyone needs creativity or everyone can be creativity) เพราะเชื่อว่า คนเราทุกคนมีความคิดสร้างสรรค์อยู่ในตัวตั้งแต่เด็ก ๆ
2. ความสร้างสรรค์ต้องการอิสรภาพ (Creativity needs freedom) ทั้งนี้ในสังคมที่สนับสนุนให้คนแสดงความคิด และสามารถแสดงออกได้ จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการศึกษา ฝึกฝน และเรียนรู้
3. อิสรภาพความคิดสร้างสรรค์ต้องการตลาด (Freedom needs markets) ทั้งอิสระของความคิดสร้างสรรค์ก่อให้เกิดตลาด อันเนื่องมาจากความคิดสร้างสรรค์ได้มีการค้นคว้า ทำเป็นข้อมูลที่มีมูลค่าราคา และสามารถแลกเปลี่ยนนำไปใช้ประโยชน์ได้นั่นเอง

ฐิติเทพ สิทธิยศ (2549) กล่าวว่า เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง เศรษฐกิจที่ส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าและบริการ อาศัยความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบ (Comparative advantage) โดยใช้ประโยชน์จาก สินทรัพย์ทางวัฒนธรรม (Cultural assets) หมายความว่า ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ผสมผสานกับความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และระดับเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างความแตกต่างให้กับสินค้าและบริการ รวมทั้ง สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ มีความเป็นเอกลักษณ์ โดยสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ของไทย ได้แก่ หัตถกรรม ศิลปะ ภาพยนตร์ สถาปัตยกรรม การออกแบบ (Design) โฆษณาการท่องเที่ยวและบริการ ทักษะสภาพบรรยากาศ อาหาร ประเพณี และวัฒนธรรม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าสินค้าและบริการที่ผลิตบนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์จริง ๆ แล้วจะเป็นสินค้าและบริการประเภทใดก็ได้ ไม่จำกัดขึ้นอยู่กับลักษณะความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบทางสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ผสมผสานกับความรู้และความคิดสร้างสรรค์

ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2553) กล่าวถึง เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษา การสร้างสรรค์งาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคมและเทคโนโลยีนวัตกรรมสมัยใหม่

กรมการปกครอง (2541) กล่าวถึง ความหมายของ เศรษฐกิจสร้างสรรค์ หมายถึง องค์ประกอบร่วมของแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานขององค์ความรู้ รวมถึงการศึกษา และการสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม การสั่งสมความรู้ของสังคม เทคโนโลยีและเทคโนโลยีสมัยใหม่

พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553) ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไว้ว่าเป็นแนวคิดใหม่ในการสร้างรายได้จากการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ผ่านการค้าและลิขสิทธิ์ของทรัพย์สินทางปัญญาบนพื้นฐานขององค์ความรู้ และการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุปได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์เป็นแนวคิดการพัฒนาบนพื้นฐานของความคิดสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เป็นกระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งานและการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา กับเทคโนโลยี ทางสร้างสรรค์ สอดคล้องกับการพัฒนาเอกลักษณ์และการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บนเส้นทางถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่ผู้วิจัยนำแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ นำมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2. ประเภทของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ดิเรก พงษ์มขพัฒน์ (2555) กล่าวว่า ประเทศอังกฤษ คือประเทศแรกที่น่าเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มาใช้โดยนำมาใช้ผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่เกิดจากภูมิปัญญา โดยหลักเกณฑ์สำคัญ คือแนวคิดขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ ใช้การศึกษา การสร้างสรรค์ใช้ทรัพย์สินทางปัญญา เชื่อมโยงกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ และอาศัยวัฒนธรรมเป็นจุดขาย ซึ่งแบ่งเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน คือ

กลุ่มที่ 1 คือ มรดกและวัฒนธรรม สินค้าที่อยู่ในกลุ่มนี้ เช่น งานฝีมือ หัตถกรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แพทย์แผนไทย อาหารไทย เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 คือ ศิลปะการแสดง เช่น ทัศนศิลป์ต่าง ๆ

กลุ่มที่ 3 คือ สื่อสมัยใหม่ เช่น ภาพยนตร์ วิดีทัศน์ การพิมพ์ กระจายเสียง และดนตรีต่าง ๆ

กลุ่มที่ 4 คือ การสร้างสรรค์ออกแบบ เช่น แฟชั่น สถาปัตยกรรม การโฆษณา และ ซอฟต์แวร์

สิริพัฒน์ ชนะกุล (2555) กล่าวว่า เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative economy) ถือเป็นการสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ โดยอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์จะมีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นกับลักษณะของโครงสร้างทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม ในประเทศนั้น ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา (Heritage) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ จำแนกเป็นกลุ่มการแสดงออกทาง

วัฒนธรรมแบบดั้งเดิม (Traditional cultural expression) และกลุ่มที่ตั้งทางวัฒนธรรม (Culture sites)

2) กลุ่มศิลปะ (Arts) เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างสรรค์บนพื้นฐานของศิลปะ ทั้งด้านวัตถุและงานแสดงต่าง ๆ

3) กลุ่มสื่อ (Media) เป็นกลุ่มสื่อผลิตงานสร้างสรรค์ที่ สื่อสารกับคนกลุ่มใหญ่ ได้แก่ งานสื่อสิ่งพิมพ์ (Publishing and printed media) รวมถึงงานโสตทัศน (Audiovisual)

4) กลุ่มงานสร้างสรรค์ (Function creation) ซึ่งเป็นกลุ่มของสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่มีความแตกต่างกัน จำแนกเป็น 3 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มการออกแบบ (Design) กลุ่มสื่อสมัยใหม่ (New media) และกลุ่มการบริการเชิงสร้างสรรค์ (Creative services)

ดังนั้น แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อาจจำแนกได้ 4 ประเภท คือ 1) วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ประเพณี 2) กลุ่มศิลปะ (Arts) 3) กลุ่มสื่อ สิ่งพิมพ์ และ 4) งานสร้างสรรค์ ดังนั้น เศรษฐกิจสร้างสรรค์ จึงเป็นแนวคิดในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจการใช้ทักษะการศึกษา การสร้างสรรค์ผลงาน (Creativity) และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม ภายใต้การส่งเสริม ทักษะ ความรู้ และ การใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมสมัยใหม่ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่สร้าง “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” และ “คุณค่าทางสังคม” ซึ่งตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลกหรือ “การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิด”

การวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and development : R&D) มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนานอันเนื่องมาจากการสร้างนวัตกรรม (Innovation) และด้านประดิษฐ์กรรม (Invention) ต่าง ๆ ในหลากหลายสาขา เช่น วิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม เทคโนโลยี เป็นต้น และการวิจัยและพัฒนาดังกล่าว จึงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีในทุกๆ ด้าน นับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน เช่น การวิจัยและพัฒนาวัคซีน เพื่อป้องกันโรค การประดิษฐ์หลอดไฟฟ้า เครื่องผลิตกระแสไฟฟ้าจากพลังงานต่าง ๆ การพัฒนา เครื่องจักรสำหรับงานอุตสาหกรรม เครื่องมือสื่อสาร เป็นต้น ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาจึงเกิดจากการ สังเกต ศึกษาปัญหาวิเคราะห์ การออกแบบ การทดลอง แก้ไขปรับปรุง จนเกิดองค์ความรู้ใหม่ และ เกิดนวัตกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์นำมาประยุกต์ใช้ หรือนำไปสู่การพัฒนาเพื่อยกระดับชีวิตให้ดีขึ้น (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2559)

1. ความหมายของการวิจัยและพัฒนา

วาโร เฟ็งส์วัสตี (2552) ได้ให้ความหมายของการวิจัยและพัฒนา (Research and development) หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างมีระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบ

และพัฒนาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนากลุ่มคน หน่วยงานหรือองค์กร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สมคิด พรหมจ้อย และ สุพักตร์ พิบูลย์ (2552) ให้ความหมายการวิจัยและพัฒนาไว้ 2 ลักษณะคือ 1) การวิจัยและพัฒนาที่เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) อาศัยกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งไปสู่การพัฒนาหรือสร้างกระบวนการดำเนินงานหรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งในรูปแบบใหม่ที่ดีกว่ารูปแบบเดิม เพื่อยกระดับคุณภาพงานหรือคุณภาพชีวิต 2) การวิจัยและพัฒนาที่เป็นการวิจัยเชิงทดลองซึ่งให้ผลลัพธ์ 2 ประการ คือ นวัตกรรมวัสดุที่เป็นขึ้น (Materials) เช่น ชุดการสอน สื่อการสอน ชุดกิจกรรมเสริมความรู้ เป็นต้น และ นวัตกรรมประเภทที่เป็นรูปแบบวิธีการ กระบวนการ ระบบปฏิบัติการ (Methods process procedure style) เช่น รูปแบบการบริหารจัดการ เป็นต้น ส่วน ญาณภัทร สีหะมงคล (2552) ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยและพัฒนาถือเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนารูปแบบการทำงาน หรือระบบบริหารจัดการ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ทั้งนี้ ศิริชัย กาญจนวาสิ (2559) ได้ให้ความหมายของการวิจัยและพัฒนา หมายถึง คือ กระบวนการตรวจสอบ การแสวงหา การสืบค้นข้อมูลเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงแล้วนำมาพัฒนา ผ่านการปรับปรุง แก้ไข วิธีการหรือเกิดเป็นผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ

ทิสนา แฉมมณี (2548) ได้กล่าวว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนา เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และพัฒนางาน เนื่องจากการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือ หรือ ยุทธวิธีในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีขึ้นหรือสอดคล้องกับต้องการ

ธเนศ ขำเกิด (2540) กล่าวว่า การบริหารหรือการทำงานใดที่มุ่งแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เกิดคุณภาพนั้นจะต้องค้นพบปัญหาและตระหนักในปัญหา เพื่อนำไปสู่การคิดค้นรูปแบบการพัฒนาเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการดำเนินงานดังกล่าว ภายใต้การคิดด้วยเหตุผล หลักการ หรือ ทฤษฎีรองรับ ดังนั้น การวิจัยและพัฒนาจึงเป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างสัมฤทธิ์ผล

สุพักตร์ พิบูลย์ (2549) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถยกระดับคุณภาพงาน รวมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคล หน่วยงาน ชุมชน โดยใช้วิธีการทำงานใหม่ ๆ มาพัฒนางานให้ประสิทธิภาพ หรือเป็นทางเลือกเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตที่ช่วยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

จากความหมายการวิจัยและพัฒนา สรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนาเป็นการศึกษาค้นคว้า ภายใต้การติดตามตรวจสอบข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้แนวทางในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปพัฒนากิจกรรมหรือการดำเนินงานนั้น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล ชุมชน หน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือสังคมโดยรวม

2. ลักษณะการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา มีลักษณะสำคัญ (วาโร เพ็งสวัสดิ์, 2552) ดังต่อไปนี้

1) การวิจัยและพัฒนาเป็นการนำข้อมูลที่ผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้เพื่อสร้างความเข้าใจใหม่ขึ้นมาพัฒนาเป็นต้นแบบสำหรับการใช้งาน เพื่อสร้างสรรค์หรือพัฒนา ภูมิปัญญา หรือต่อยอดความรู้ความเข้าใจเดิมให้ดียิ่งขึ้น

2) การวิจัยและพัฒนาเป็นการศึกษาค้นคว้าอย่างต่อเนื่องอย่างระบบ มีกระบวนการสำคัญ 3 ประการ คือ การวิจัย การพัฒนา และการเผยแพร่ ดังนั้น การค้นคว้าเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับนำไปพัฒนา จึงต้องอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ผ่านกระบวนการดำเนินงานที่ใช้ระยะเวลาในการทำกิจกรรมในแต่ละลำดับขั้นเพื่อให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด

3) การวิจัยและพัฒนาเป็นการดำเนินงานวิจัยอย่างเป็นระบบด้วยวิธีที่เชื่อถือได้ โดยทุกขั้นตอนดำเนินการภายใต้การกำกับติดตามและตรวจสอบหลายครั้งเพื่อให้เกิดข้อมูลที่แม่นยำ และถูกต้องที่สุด ก่อนนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การปฏิบัติ

4) การวิจัยและพัฒนาเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน อาจใช้วิธีการวิจัยที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการพัฒนา

5) การวิจัยและพัฒนามุ่งเน้นการสร้างประโยชน์หรือตอบสนองความต้องการของกลุ่มคน ชุมชนหรือพื้นที่ เพื่อนำข้อมูล รูปแบบหรือนำแนวทางไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมหรือกิจการใด ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมคิด พรหมจ้อย และ สุพักตร์ พิบูลย์ (2552) กล่าวถึง ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

1) การวิจัยและพัฒนาช่วยให้เกิดวิทยาการใหม่ แนวคิดทฤษฎีใหม่ที่จะช่วยเพิ่มพูน วิทยาการและความรู้ใหม่ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น คือ ทำให้ทราบข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาเป็นแนวทาง ในการพัฒนารูปแบบการทำงานให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการนั้น ๆ

2) การวิจัยและพัฒนาสามารถแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ โดยการวิจัยและพัฒนา มีลักษณะของการดำเนินการศึกษาค้นคว้าปัญหาอย่างเป็นระบบ จึงทำให้ ทราบถึงสาเหตุของปัญหา รวมถึงแนวทางและวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องเหมาะสม

3) การวิจัยและพัฒนาช่วยในการกำหนดแผนการดำเนินงานได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากการวิจัยและพัฒนา มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ เพื่อ นำไปวางแผน หรือกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

4) การวิจัยและพัฒนา สามารถพัฒนาระบบการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น เนื่องจากการวิจัยมีส่วนเสริมสร้างสมรรถนะทางการดำเนินงาน โดยการใช้ความรู้ทางวิชาการ มาอธิบายพฤติกรรมและปัญหาการดำเนินงาน การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน ประเมิน

ประสิทธิภาพของการทำงาน จะช่วยให้ทราบข้อเท็จจริงตามความเป็นจริง ปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นข้อมูลที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

สามารถกล่าวสรุปได้ว่า ความสำคัญของการวิจัยและพัฒนา ก่อให้เกิดแนวคิดรูปแบบ กระบวนการและวิธีการใหม่ ที่สามารถพัฒนาและแก้ไขระบบการดำเนินงานหรือกิจกรรม รวมไปถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่สามารถนำไปสู่ความรู้ หรือการดำเนินงานใหม่ที่คุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ขั้นตอนการวิจัยและพัฒนา

ทิสนา แคมมณี (2548) กล่าวว่า ขั้นตอนหลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญแบ่งตามกระบวนการหลักเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการวิจัย (R) และขั้นตอนการพัฒนา (D) ซึ่งอาจเริ่มต้นจาก R เพื่อแสวงหาความรู้และแนวทางการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ และต่อยอดด้วย D1 คือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ตามแนวทางนั้นต่อไป คือ ขั้นตอนของการวิจัย R2 เพื่อตรวจสอบและประเมินคุณภาพของนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นหาข้อบกพร่องและวิธีการปรับปรุงแก้ไข และนำข้อมูลไปใช้ในการปรับปรุง D1 ให้เป็นนวัตกรรม D2 ที่ดีขึ้น ทั้งนี้การวิจัยอาจดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าว ซ้ำหลาย ๆ รอบจนกว่าจะได้นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดกระบวนการวิจัยและพัฒนาจึงมีขั้นตอนเรียงลำดับดังนี้ คือ R1 D1 R2 D2 ซึ่งอาจมีขั้นตอนต่อเนื่องกันไปจนกว่าจะได้นวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน หรืออาจเริ่มต้นจาก D1 R1 D2 R2 ก็ได้ หากเริ่มต้นจากนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ที่คิดขึ้น

ธเนศ ขำเกิด (2540) ได้ระบุขั้นตอนการวิจัยและพัฒนาโดยเริ่มจาก ขั้นตอนแรก วิเคราะห์สภาพปัญหาความต้องการ เป็นเพียงการศึกษาให้รู้ว่าจะงานในหน้าที่ความรับผิดชอบนั้นมีปัญหาที่แท้จริงคืออะไร การสืบค้นหรือวิธีการหาปัญหาอย่างมีระบบก็คือ การวิจัยเชิงสำรวจ นั่นเอง และเมื่อได้ทราบปัญหาแล้ว ถ้าหยุดนิ่งไม่แก้ปัญหาหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ก็ย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีเกิดขึ้น จึงต้องคิดค้นรูปแบบหรือนวัตกรรมเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา นั่นคือ การพัฒนา และเมื่อพัฒนารูปแบบการแก้ปัญหาหรือนวัตกรรมแล้ว เพื่อให้รู้ว่ามีรูปแบบหรือนวัตกรรมนั้นมีประสิทธิภาพเพียงใด ก็ต้องนำไปทดลองใช้ นั่นคือ การวิจัยเชิงทดลอง หากแก้ปัญหาไม่สำเร็จก็กลับไปวิเคราะห์ปัญหาและปรับปรุงรูปแบบหรือนวัตกรรม แล้วทดลองใช้ใหม่จนสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ หากแก้ปัญหาได้สำเร็จแล้วก็เขียนรายงานการวิจัย และ เผยแพร่ รูปแบบหรือนวัตกรรมนั้น ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและวงวิชาการต่อไป

กล่าวสรุปได้ว่า การวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนสำคัญคือ

- 1) ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล
- 2) ขั้นตอนการออกแบบการพัฒนา
- 3) ขั้นตอนการปรับปรุง

4) ขั้นตอนการแก้ไขการพัฒนา

ซึ่งกระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นการดำเนินงานภายใต้การศึกษา วิเคราะห์ปัญหา และความต้องการในบริบทต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำในการในการกำหนดรูปแบบ เพื่อการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงให้มากที่สุด ภายใต้การศึกษา วิจัย อย่างเป็นกระบวนการ

ทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่ (Structural – Functional Theory)

ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ (Structural – Functional Theory) เป็นแนวคิดในการพัฒนา เป็นผลมาจากการนำแนวความคิดด้านชีววิทยามาใช้อุปมา โครงสร้างของสังคมเป็นเสมือนกับร่างกาย มนุษย์ประกอบด้วยเซลล์ 80-100 ล้านแต่ละเซลล์จะถูกกำหนดให้มีการเจริญเติบโตและทำหน้าที่เฉพาะ กลายเป็นเนื้อเยื่อ พัฒนาเป็นอวัยวะเพื่อทำงานอย่างเป็นระบบ (System) ร่วมกับองค์ประกอบของ ร่างกายส่วนอื่น ๆ ดังนั้น เซลล์ต่าง ๆ จึงเปรียบเสมือนบุคคลที่มีหน้าที่ต่าง ๆ ของสังคมให้สามารถ ขับเคลื่อนช่วยเหลือและเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ

ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ และคณะ (2555) กล่าวว่า บุคลิกของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลง ไปตามสภาวะการณ์ของสังคมและปัจจัยแวดล้อม ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น บุคคลต้องมีการเปลี่ยนแปลงการ ดำเนินกิจกรรม จะต้องนำเอาปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของสังคมสมัยใหม่เข้าไปแทนที่ ในสังคมดั้งเดิม และเมื่อบุคคลมีบทบาทหน้าที่ทางสังคม ตามสภาวะของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม นั้น ๆ แล้ว ก็ก่อให้เกิดโครงสร้างทางสังคม โดยหน้าที่ทางสังคมจะประกอบไปด้วย หน้าที่หลัก (Manifest) หน้าที่รอง (Latent) และหน้าที่ที่ไม่พึงปรารถนา (Dysfunctional) ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือประโยชน์ ทางสังคมที่จะได้รับ

สุภางค์ จันทวานิช (2553) กล่าวถึง แนวคิดของ เดิร์กเฮม (Emile Durkheim) ไว้ว่า หน้าที่ของสังคม คือ ส่วนสนับสนุนให้สังคมสามารถดำรงอยู่ คือหน้าที่ของสังคม เพราะสังคมมีกระบวนการ ทางสังคมที่ทำให้สังคมเกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น บรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

สเปนเซอร์ (Herbert Spencer) (1990 อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช, 2553)) เป็นผู้วาง รากฐานความคิดกว้าง ๆ เกี่ยวกับสังคม และคำอธิบายเกี่ยวกับสังคม โดยใช้ความคิดเกี่ยวกับหน้าที่ นิยมเป็นหลักในการนำวิชาสังคมวิทยาเข้าสู่วิชาการของยุโรปในสมัยนั้น ซึ่งเขาได้ศึกษาเกี่ยวกับสังคม ว่า สังคม คือ ส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นมวลรวม เปรียบเหมือนระบบร่างกายมนุษย์ที่ประกอบด้วย กลุ่มก้อนจุลินทรีย์ซึ่งเล็กมาก สังคมเติบโตด้วยกระบวนการสองแบบ แบบแรกคือการพอกพูนของ หน่วยต่าง ๆ ตามธรรมชาติในลักษณะวิวัฒนาการอีกแบบหนึ่งคือ การประสานกันของส่วนต่าง ๆ หน่วย ต่าง ๆ ที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกันมาก่อน การรวมตัวของกลุ่มต่าง ๆ ทำให้เกิดความสลับซับซ้อนมากขึ้นใน

โครงสร้าง โดย สเปนเซอร์ เสนอว่า โครงสร้างสังคมประกอบด้วยสถาบันสังคม มี 6 สถาบัน ซึ่งมีหน้าที่ต่าง ๆ กันไปดังนี้

- 1) สถาบันครอบครัว ทำหน้าที่ผลิตและเลี้ยงดูสมาชิกใหม่
- 2) สถาบันพิธีกรรม ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์
- 3) สถาบันการเมืองเช่น ประชาธิปไตย อนาธิปไตย
- 4) สถาบันศาสนา มีหลักคำสอนให้มนุษย์ยึดถือ
- 5) สถาบันอาชีพ ทำให้เกิดการแบ่งงานเป็นส่วน ๆ ในสังคม
- 6) สถาบันเศรษฐกิจ มีการแบ่งระบบเป็นระบบทาส ระบบศักดินา และแรงงานเสรี

ทัลคอตต์ (Parsons Talcott) (1980 อ้างถึงใน สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544) ได้เสนอความคิดว่า การกระทำ (Action) มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาระบบสังคม การกระทำคือการกระทำระหว่างกัน (Interaction) ระหว่างผู้กระทำ (Actor) สถานการณ์ (Situation) จุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ (Goals) วิธีการ (Means) และแนวคิดของผู้กระทำ (Actor's Orientation) สิ่งสำคัญคือการเริ่มทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ด้วยความจำเป็นทางหน้าที่ 4 ประการ คือ AGIL

1) Adaptation (การปรับตัว) การปรับตัวมีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน การที่สมาชิกในสังคมมีความสัมพันธ์และกระทำระหว่างกันนั้นจำเป็นต้องคิดหาเทคนิควิธีต่าง ๆ ที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของสังคมและเสริมสร้างพลังต่าง ๆ ภายในระบบให้ดีขึ้นสถาบันเศรษฐกิจจะมีส่วนช่วยในหน้าที่นี้ได้ดีมาก

2) Goal Attainment (การบรรลุเป้าหมาย) การจัดการระบบจะต้องกำหนดและบรรลุเป้าหมายเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดแห่งสังคม โดยสมาชิกในสังคมจะอยู่ได้อย่างสงบสุขทำอย่างไรที่จะถ่ายทอดเป้าหมายของสังคมนี้ไปสู่สมาชิกในสังคม มีการดำเนินการไปสู่เป้าหมายสถาบันสังคมที่ทำหน้าที่นี้ ได้แก่ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา

3) Integration (บูรณาการ) การบูรณาการรวมหน่วยมีความสำคัญต่อระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจภายในระบบ เพื่อช่วยการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายของสังคมสถาบันสังคมที่ทำหน้าที่นี้ ได้แก่ สถาบันการเมืองการปกครอง และสถาบันพระมหากษัตริย์

4) Latency (การรักษาแบบแผนไว้) ภายในระบบสังคมย่อมจะมีความขัดแย้งหรือความตึงเครียดอย่างเป็นธรรมดาจากบุคคล กลุ่มคน สถาบันหรือชุมชน ระบบสังคมจะต้องมีหน้าที่แก้ไขหรือจัดการกับสิ่งเหล่านั้น เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลในสังคม ทั้งนี้สถาบันสังคมที่ทำหน้าที่นี้ได้แก่ สถาบันศาสนา และสถาบันศาล เป็นต้น

บราวน์ (Alfred Reginald Radcliffe-Brown) (1990 อ้างถึงใน จุไรรัตน์ จันทรธำรง, ม.ป.ป.) ได้กล่าวว่า จะต้องศึกษาบทบาท สถาบัน และความสัมพันธ์ทางสังคมภายในระบบสังคมนั้น ๆ กล่าวคือ จะต้องมีการศึกษาว่าระบบสังคมทำงานและมีบูรณาการอย่างไร เขาใช้วิธีเปรียบโครงสร้าง

และระบบการทำงานของสังคมกับโครงสร้างและระบบการทำงานของสิ่งมีชีวิต ส่วนต่าง ๆ ของสังคม ทำงานประสานกันเพื่อให้สังคมทั้งระบบดำรงอยู่ได้ ในลักษณะเดียวกับอวัยวะต่าง ๆ ของสิ่งมีชีวิต เพื่อให้สิ่งมีชีวิตดำรงอยู่ได้

ทฤษฎีโครงสร้าง -หน้าที่ ของพาร์สันส์ว่า ภายในสังคมจะมีส่วน หรือหน่วย หรือระบบย่อย ทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างเป็นระเบียบระบบ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างมีระเบียบ ซึ่งเชื่อว่าเป็นจุดมุ่งหมายของสังคม

สรุปได้ว่า ทฤษฎีโครงสร้าง - หน้าที่ ให้ความสำคัญกับหน้าที่เป็นหลัก โครงสร้างเป็นรอง โดยมองว่าสังคมมีหน้าที่หลายอย่าง แต่ละอย่างก็ต่างปฏิบัติหน้าที่ประสานกันเพื่อความคงอยู่ของสังคม และยึดระบบค่านิยมเป็นแนวในการปฏิบัติหน้าที่ จุดที่สำคัญในการนำเอาทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อให้เห็นว่า เศรษฐกิจชุมชนจะพัฒนาได้ด้วยปัจจัยทางทรัพยากรมนุษย์ องค์กรสังคม ผู้นำ และทุกคนมีหน้าที่ที่จะต้องทำและทำให้มีคุณภาพเพื่อความเจริญงอกงามของตนเอง

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory)

ทรงคุณ จันทจร (2549) กล่าวว่าทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory) หมายถึง การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งกระจายไปสู่สังคมอื่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่จะมาจากการแพร่กระจาย ซึ่งการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีทั้งด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุ เมื่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาพบกันก็จะเกิดการเปรียบเทียบกัน เมื่อวัฒนธรรมด้านไหนเด่นกว่า คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีก็จะรับเอาวัฒนธรรมนั้นมา โดยเฉพาะวัฒนธรรมทางด้านวัตถุ นั้นจะรับได้ง่ายกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ นอกจากนี้ การสื่อสารการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว และในปัจจุบันมีส่วนช่วยทำให้การแพร่กระจายเป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม มีกลุ่มนักคิด 3 กลุ่มที่เสนอแนวความคิดในเรื่องของทฤษฎีนี้ ดังนี้

- 1) กลุ่มอังกฤษ นำโดย สมิท (Grafton Elliot Smith), เพอร์รี่ (William j. Perry) และริเวอร์ส (W.H.R. Rivers) ซึ่งสมิท (Grafton Elliot Smith) (จูไรต์นั้ จันทรธำรง. ม.ป.ป.) เสนอว่าสังคมโลกและวัฒนธรรมชนเผ่าดั้งเดิมมีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอียิปต์โบราณ เนื่องจากมนุษย์ได้มีการติดต่อระหว่างกันทางภาคพื้นดินและมหาสมุทร ชาวพื้นเมืองบางกลุ่มก็พัฒนาวัฒนธรรมขึ้น หลังจากได้รับอารยธรรมอียิปต์ บางสังคมไม่สามารถพัฒนาอารยธรรมนั้น ผลก็คือเกิดความเสื่อมแบบถอยหลังเข้าคลอง หลังจากที่ได้รับอารยธรรมอียิปต์ทำให้เจริญสูงสุด วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันอธิบายได้จากสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความเสื่อมของอารยธรรมอียิปต์ และวัฒนธรรมดั้งเดิม

2) กลุ่มวงแหวนวัฒนธรรมหรือกลุ่มเยอรมัน โดยมีนักมานุษยวิทยา คือ เกรบเนอร์ (Fritz Graebner) และ ชมิดต์ (Wilhelm Schmidt) ได้เสนอวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปสร้างทฤษฎี (จูไรต์น จันท์ธำรง, ม.ป.ป.) ดังนี้

(1) เมื่อมนุษย์มีวัฒนธรรมของตนเองแล้วเกิดการขยายไปยังกลุ่มชนอื่นจนพัฒนา กลายเป็นการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมหรือเรียกว่า วงแหวนวัฒนธรรม โดยมนุษย์มีการเปลี่ยนแปลง ปรับพฤติกรรมเพื่อผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมที่มีอยู่ หรือรับวัฒนธรรมใหม่ แล้วแผ่ขยายไปในวงกว้าง ตามลำดับจากหลักการดังกล่าว ทำให้นักมานุษยวิทยาสามารถกำหนดขอบเขตของวัฒนธรรม และ นำไปสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมได้

(2) ในหลายภูมิภาคมนุษย์ได้สร้างศูนย์กลางวงแหวนวัฒนธรรมขึ้นและถ่ายทอด วัฒนธรรมให้กับชุมชนอื่น ๆ ดังนั้น วัฒนธรรมหนึ่งอาจประกอบด้วยวัฒนธรรมหลายจุดศูนย์กลาง

(3) นักมานุษยวิทยาสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรม คือ ศึกษาอายุ จุดกำเนิดวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เป็นการศึกษาวงแหวนของวัฒนธรรม ระดับชั้นวัฒนธรรม (Cultural strata) วัฒนธรรมชั้นสูงหรือวัฒนธรรมปัจจุบัน (Upper strata) อาจศึกษาจากหลักฐานโบราณคดีต่าง ๆ สามารถจัดลำดับวงแหวนวัฒนธรรม ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวงแหวนวัฒนธรรมที่แพร่กระจาย ออกไป (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2544)

3) กลุ่มอเมริกัน นำโดย โบแอส (Franz Boas) ซึ่งโบแอส มองเห็นว่าส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นพิธีกรรมจะต้องถูกเข้าใจโดยพิจารณาถึงวัฒนธรรมทั้งหมด เพราะวัฒนธรรม เป็นระบบที่ส่วนต่าง ๆ สัมพันธ์กันเพราะประชากรในสังคมต่าง ๆ ไม่ได้ยอมรับส่วนใหม่ ๆ ของวัฒนธรรมที่ เห็น ๆ กันอยู่ เมื่อส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่ง ความหมาย และรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในที่สุดมันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว โบแอส ให้ความสนใจกับปัจจัยต่าง ๆ ทางจิตวิทยาและประวัติศาสตร์ ที่มีผลทำให้เกิดความเหมือนหรือความ แตกต่างกันในแบบแผนวัฒนธรรมของสังคมเฉพาะแห่ง นอกจากนี้โบแอส ยังเน้นความสำคัญของการ มองวัฒนธรรมเชิงสัมพัทธ์หรือเชิงเปรียบเทียบ คือการไม่นำวัฒนธรรมของตนไปเปรียบเทียบกับวัฒนธรรม อื่น ๆ ต้องยอมรับวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นใน งานวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาด้วย (จูไรต์น จันท์ธำรง, ม.ป.ป.) วิสเลอร์ (Clark Wissler) (1990 อ้างถึงใน จูไรต์น จันท์ธำรง, ม.ป.ป.) ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้กันมักจะมีลักษณะเหมือนกัน และเรียกบริเวณที่มีวัฒนธรรมคล้ายกันว่าเขตวัฒนธรรม (A culture area) และยังมีความเชื่อในแง่ ที่ว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง ไปตามพื้นที่เท่าที่จะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกันและ ยุคสมัยใกล้เคียงกัน ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่ม ๆ แพร่กระจายทุก ๆ ที่ที่ไม่มีอุปสรรคทาง ภูมิศาสตร์ขวางกั้นตามสภาพทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึง ดังนั้นรูปแบบของการกระจาย ตัวจึงไม่ใช่วงกลม

ทรงคุณ จันทจร (2549) กล่าวถึง ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของ โบแอส (Franz Boas) ว่า การแพร่กระจายวัฒนธรรมมีลักษณะการแพร่กระจายทุกทิศทางจากจุดศูนย์กลาง มีอิทธิพลจากลักษณะทางภูมิศาสตร์และมีอาณาเขตวัฒนธรรมจากจุดกำเนิดวัฒนธรรม ส่วนโครเบอร์ (Alfred Kroeber) กล่าวถึงการแพร่กระจายวัฒนธรรมรูปแบบของวัฒนธรรมนั้นสำคัญที่สุด ส่วนประกอบของวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ต้องเรียนรู้ สนใจสาเหตุของการเกิดวัฒนธรรม บุคคลเป็นเหตุให้เกิดวัฒนธรรมได้ และวัฒนธรรมเป็นเหตุให้เกิดอารยธรรมได้ นอกจากนี้ โลว์อี (Robert Lowie) มีแนวคิดที่ว่าทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม กฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะเดียวกัน หรือมีระบบคล้ายกัน (Regularity) วัฒนธรรมไม่ได้กำหนดลักษณะของสังคม แต่กฎเกณฑ์ทางธรรมชาติที่เป็นตัวกำหนดลักษณะของสังคมไม่ใช่วัฒนธรรม ปัจจัยทางเศรษฐกิจไม่มีบทบาทต่อสภาพโครงสร้างทางสังคม เพราะปัจจัยอื่น ๆ ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมพร้อม ๆ กับปัจจัยทางเศรษฐกิจ

โดยสรุป ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมนี้ จะช่วยอธิบายวิธีการ ขั้นตอนของการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงถึงข้อเหมือนและข้อต่างของวัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญและเป็นการช่วยอธิบายอย่างชัดเจนของการอพยพของชุมชนหมิ่นสารที่ได้รับเอาวัฒนธรรมมาจากกลุ่มแม่น้ำคงที่เป็นแหล่งต้นกำเนิดวัฒนธรรมด้านหัตถกรรมเครื่องเงินเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนหมิ่นสารปัจจุบัน

ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology theory)

ทฤษฎีนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology theory) เป็นแนวคิดมานุษยวิทยาแนวหนึ่ง ที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทาง สังคมวัฒนธรรม นักมานุษยวิทยากลุ่มนี้ที่สำคัญได้แก่

Steward, Julien H. et al. (1968) ให้ความหมาย นิเวศน์วิทยาว่า คือการปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อม ส่วน นิเวศน์วิทยาทางวัฒนธรรม จึงหมายถึงวิธีการศึกษาหาข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นผลกระทบจากการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมของมนุษย์แต่ละสังคม นิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมจึงแตกต่างไปจากนิเวศน์วิทยาสังคม (Social ecology) เพราะนิเวศน์วิทยาวัฒนธรรมมุ่งแสวงหากฎเกณฑ์เพื่ออธิบายที่มาของลักษณะและแบบแผนวัฒนธรรมบางประการที่มีอยู่ในแต่ละสภาวะแวดล้อมมากกว่ามุ่งแสวงหาหลักการทั่วไปที่ใช้กับทุกวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม สิ่งที่สำคัญที่สุดในแนวคิดนี้คือ “แก่นวัฒนธรรม” (Cultural core) ซึ่งหมายถึง กลุ่มของลักษณะหรือแบบแผนวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพและการจัดการทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้จะมุ่งสนใจการนำวัฒนธรรมทางวัตถุ (ระบบเทคนิควิทยาที่ใช้หรือเครื่องมือเทคโนโลยี) มาใช้แตกต่างกัน

และก่อให้เกิดการจัดการทางด้านสังคมที่แตกต่างกันอย่างไรในสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกัน เพราะสภาวะแวดล้อมแต่ละแห่งอาจเป็นตัวช่วยหรือข้อจำกัดใช้เทคนิควิทยาเหล่านี้ก็ได้

อิสรากรณ พัฒนวรรณ (2552) กล่าวสรุป แนวคิดวัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์ของคีตซ์ (Clifford Geertz) ไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์เป็นการกระทำ เหตุการณ์ คุณลักษณะ แนวคิด วิธีการ รูปแบบปฏิบัติหรือความสัมพันธ์ต่าง ๆ ที่ใช้เป็นสื่อแนวความคิด โดยสร้างโครงสร้างของสัญลักษณ์ขึ้นมาเลียนแบบสิ่งที่ไม่ใช่สัญลักษณ์ หรือ สิ่งที่เป็นจริง (Model of reality) ดังนั้น สัญลักษณ์ถูกสร้างขึ้นมาจากความจริงหรือจำลองความจริงขึ้นมา เพื่อให้รู้จักหรือเข้าใจความจริง โดยแบบแผนทางวัฒนธรรมมี 2 ลักษณะ คือ การให้ความหมายแก่สิ่งที่เป็นจริงทางสังคม และทางกายภาพโดยปรับรูปร่างของตัวแบบให้เหมือนสิ่งที่เป็นจริง กับ การปรับรูปร่างของสิ่งที่เป็นจริงให้เหมือนตัวแบบ “Model For”

ทรงคุณ จันทจร (2549) กล่าวถึง ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ สจิวาร์ด (Julian Steward) ว่าวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม วัฒนธรรม มีการปรับตัวอย่างไรให้เข้ากับสภาพแวดล้อม สภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันทำให้วิธีการผลิตและสภาพความเป็นอยู่ตลอดจนวัฒนธรรมต่างกัน ความแตกต่างนี้เกิดจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีและโครงสร้างทางสังคมเป็นหลัก วัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมจึงมีความแนบแน่นใกล้ชิดและส่งผลกระทบซึ่งกันและกันอย่างแยกไม่ออก โดยในยุคสมัยที่พัฒนาการด้านเทคโนโลยียังอยู่ในระดับต่ำ มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และทำให้สภาพแวดล้อมมีอิทธิพล เป็นตัวกำหนดรูปแบบวัฒนธรรม แต่เมื่อเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้น มนุษย์ย่อมมีศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงหรือตัดแปลงสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น อิทธิพลของสภาพแวดล้อมก็เริ่มลดถอยลง หากแต่รูปแบบและขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างยังคงอยู่ และได้รับการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ส่วน ไวท์ (Leslie White) กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมมีองค์ประกอบอยู่ 3 ประการ คือ

1) ระบบเทคโนโลยีซึ่งรวมถึงทรัพยากรธรรมชาติ และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์ประดิษฐ์คิดค้นขึ้น

2) ระบบสังคมซึ่งเป็นการรวมตัวขององค์กรทางสังคม (Social organization) และพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์

3) ระบบความคิด (Ideology) ซึ่งรวมถึงความรู้ ความเชื่อ ทศนคติและค่านิยมต่าง ๆ ระบบเทคโนโลยีเป็นโครงสร้างส่วนล่าง (Infrastructure) หรือพื้นฐานสำคัญของวัฒนธรรม

ชีวิตจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยระบบนี้ในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ส่วนองค์กรทางสังคมและระบบความคิดเป็นโครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ของวัฒนธรรม วัฒนธรรมจะพัฒนาสูงขึ้นเมื่อมนุษย์สามารถใช้เทคโนโลยีควบคุมและนำพลังงานมาใช้ประโยชน์ได้มากขึ้น และมนุษย์สามารถประดิษฐ์คิดค้นเครื่องมือเครื่องใช้ที่ก้าวหน้า ส่วนวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการในระดับต่ำ

คือ วัฒนธรรมที่มีวิธีการผลิต (Mode of production) ที่ใช้กำลังคน ส่วนวัฒนธรรมที่มีวิวัฒนาการสูงคือ วัฒนธรรมที่ใช้พลังงานธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรในการผลิต หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ สังคมอุตสาหกรรมนั่นเอง ตามแนวคิดนี้สังคมจะมีวิวัฒนาการสูงหรือต่ำจึงขึ้นอยู่กับจำนวนพลังงานที่สามารถนำมาใช้ได้ (ทรงคุณ จันทจร, 2549)

นอกจากนี้แนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม แฮร์ริส (Marvin Harris) ได้กล่าวถึงกระบวนการวิวัฒนาการ คือขั้นตอนการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมเพื่อรักษาความสมดุลระหว่างจำนวนประชากรกับสภาพแวดล้อม โดยมีเทคโนโลยีการผลิตเป็นตัวกำหนดสำคัญ ความเชื่อประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ทำหน้าที่ในการรักษาความสมดุลไว้ โดยประเพณีความเชื่อหรือกฎข้อห้ามต่าง ๆ จะยังยืนมั่นคงเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับว่าสิ่งเหล่านี้สามารถให้การผลิตซึ่งเทคโนโลยีเป็นตัวแปรหรือปัจจัยสำคัญ มนุษย์ในทุกสังคมจะพยายามปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และในขณะเดียวกันมนุษย์ก็พยายามดักตวงผลประโยชน์ทางวัตถุจากธรรมชาติให้มากที่สุด ความพยายามด้านนี้บวกกับการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้มนุษย์จำเป็นต้องคิดค้นเทคโนโลยีการผลิตขึ้นมาใหม่อยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างทรัพยากรธรรมชาติกับอัตราการเพิ่มของประชากรในสังคม (ทรงคุณ จันทจร, 2549)

โดยสรุปแล้ว ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรมนี้ จะช่วยให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชากร สิ่งแวดล้อมทางสังคมและลักษณะทางกายภาพในสังคมเป็นการช่วยอธิบายถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนหมื่นสารได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง“การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา สรุปประเด็น การวิเคราะห์และอภิปรายผลพอสังเขปดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

เกนหลง นาคธร (2544) ได้ศึกษาเรื่อง “ชุมชนวัวลายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ได้เก็บข้อมูลจากการสอบถามคนในชุมชนทั้งในส่วนของหัวหน้าชุมชน ร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องเงิน สมาชิกกลุ่มหัตถศิลป์ที่ตั้งขึ้นเพื่อสืบทอดหัตถกรรมท้องถิ่น ประชาชนบางส่วนในชุมชน และนักวิชาการทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมล้านนา สรุปความเห็นตรงกันว่า สภาพปัญหาที่สำคัญของชุมชนสองฝั่งถนนวัวลายในปัจจุบัน ได้แก่ 1) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสภาพความชบเซาทางเศรษฐกิจอันเป็นผลกระทบจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมโดยรวมของประเทศไทยเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อเนื่องไปยัง

ปัญหาของการสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชนเนื่องจากภาวะชบเซาของการค้าเครื่องเงินรวมไปถึงกรรมวิธีที่ยุงยาก ละเอียดอ่อน ทำให้คนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นที่มีความมั่นคงมากกว่า หรือบางส่วนก็โยกย้ายออกไปค้าขายในพื้นที่ที่เป็นแหล่งหัตถกรรมใหญ่ที่มีชื่อเสียงและมีกลยุทธ์ทางธุรกิจที่ดีเลิศเพื่อดึงดูดลูกค้า การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและความชัดเจนของเอกลักษณ์ชุมชนที่มีแต่จะเลือนหายไปนอกจากนี้ เกิดการแข่งขันทางธุรกิจภายในหมู่บ้านทำให้รูปแบบของการเกี่ยวคู่กันทางสังคมในบางส่วนลดลง 2) สภาพทางด้านกายภาพปัญหาทางกายภาพที่สำคัญของชุมชนสองฝั่งถนนวัวลายในปัจจุบัน คือ การขาดแคลนพื้นที่สาธารณะสำหรับคนในชุมชน เนื่องมาจากความแออัดของการใช้พื้นที่ ทำให้ไม่มีพื้นที่ว่างนอกจากวัด ที่จะป็นศูนย์รวมกิจกรรมและเป็นพื้นที่สำหรับเด็กในชุมชน เกิดปัญหา สิ่งปลูกสร้างที่เพิ่มขึ้นในชุมชน เพื่อรองรับการเติบโตของกิจกรรมตลาดนัดถนนคนเดิน

จิรวรรณ กาวิละ โอคาโมะโตะ (2544) ได้ศึกษาเรื่อง “ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” โดยแนวทางในการจัดทำโครงข่ายเส้นทางกิจกรรมบนถนนคนเดินเมืองเชียงใหม่อย่างยั่งยืน และศึกษาการเพิ่มศักยภาพประสิทธิภาพถนนคนเดินเมืองเชียงใหม่ ใช้พื้นที่เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยเน้นพื้นที่ถนนคนเดินปัจจุบันเป็นฐานในการเก็บข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวบนถนนคนเดินเมืองเชียงใหม่โดยส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่นมากกว่านักท่องเที่ยว ซึ่งมีจุดเด่นในด้านเอกลักษณ์ ในรูปแบบของสินค้าและบริการที่มาจากสินค้าของคนในท้องถิ่น มีการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้หลายกลุ่ม แต่มีข้อจำกัดในด้านของการสัญจรของทางเข้ากิจกรรมถนนคนเดิน เนื่องจากเกิดจราจรติดขัดในบางช่วงและประสบปัญหาด้านที่จอดรถที่มีไม่เพียงพอ ทั้งนี้ถนนคนเดินในอนาคต พบว่า คนส่วนใหญ่ต้องการให้มีถนนคนเดินที่อื่นอีก ผลโครงข่ายที่เป็นไปได้ประกอบด้วย ถนนท่าแพ ถนนช้างคลาน ถนนลอยเคราะห์ ถนนราชดำเนิน ถนนพระปกเกล้า โดยเสนอให้มีการจัดการถนนคนเดินตามความต้องการใช้พื้นที่ของสาธารณชน ส่วนถนนคนเดินบริเวณอื่นเสนอให้ชุมชนเลือกที่จะพัฒนาและจัดการตามศักยภาพ ตามความต้องการ ซึ่งถนนคนเดินในเมืองเชียงใหม่มีความต้องการ ในด้านการพัฒนาใน 2 ระดับ คือ การพัฒนาคุณภาพถนนคนเดินปัจจุบันและการพัฒนาระยะยาวเพื่อรองรับการไปสู่ถนนคนเดินที่ถาวรและยั่งยืน ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้เสนอแนะว่าถนนด้านในคูเมือง มีศักยภาพที่ควรจะได้รับการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เน้นคนเดิน หากทำได้ถนนคนเดินในเมืองเชียงใหม่จะมีศักยภาพในการพัฒนาที่เทียบเคียงได้กับถนนคนเดินคุณภาพที่มีอยู่ในประเทศต่าง ๆ

อภิโชค เลขะกุล และกรรณา รักชวิณ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง “โครงการเส้นทางการท่องเที่ยวแบบจับจ่ายสินค้าศิลปหัตถกรรมและได้ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านวัวลายไว้ว่า แต่เดิมชาวบ้านวัวลายแทบทุกหลังคาเรือนจะประกอบอาชีพการทำเครื่องเงิน บริเวณโดยรอบวัดหมื่นสารและวัดศรีสุพรรณตั้งแต่ถนนวัวลายซอย 1 ถึง ซอย 7 เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมของบรรดาช่างฝีมือเครื่องเงินแทบทุกหลังคาเรือนจะมีโรงงานผลิตเครื่องเงินขนาดย่อมตั้งอยู่ภายในบริเวณบ้าน สมาชิกในครอบครัว

จะช่วยกันทำงาน เมื่อทำเสร็จแล้วก็จะนำส่งไปจำหน่ายตามร้านค้าเครื่องเงิน ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่บริเวณสองข้างทางของถนนวัวลาย หรือส่งให้ลูกค้าที่สั่งทำทั้งในเชียงใหม่และพื้นที่อื่น ๆ มีชมรมเครื่องเงินบ้านวัวลาย เป็นกลุ่มคนที่ประกอบด้วยเจ้าของกิจการร้านจำหน่ายเครื่องเงินถนนวัวลายและช่างฝีมือเครื่องเงินหมู่บ้านวัวลาย ได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชมรมเครื่องเงินบ้านวัวลาย เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2543 โดยได้รับการสนับสนุนจากหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูอุตสาหกรรมเครื่องเงินบ้านวัวลายให้เป็นที่รู้จักของชาวไทยและชาวต่างชาติอย่างกว้างขวาง เพื่อรวบรวมกลุ่มผู้ค้าเครื่องเงินบ้านวัวลายให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมแก่ ภูมิปัญญาฝีมือท้องถิ่น เพื่อสร้างอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนให้มั่นคงยั่งยืน และเพื่อเสริมสร้างและสืบสานเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น โดยลักษณะทางกายภาพของบ้านวัวลาย มีลักษณะเป็นอาคารที่อยู่สองข้างของถนนวัวลายเป็นอาคารเพื่อการค้าขาย การประกอบกิจการหลากหลาย

ศุภกิจ วรอุไร (2548) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนกรณีศึกษาชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลายเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงิน เป็นวิถีการผลิตของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการรวมตัว และสามารถสร้างความเข้มแข็งได้ โดยมีปัจจัยที่ส่งเสริมคือ การมีบุคลากรที่มีคุณภาพโดยเฉพาะผู้นำชุมชน การมีวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินที่เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางโดยทั่วไป ตลอดจนการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ แต่อย่างไรก็ตาม มีปัญหาบางประการในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย คือการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนแบบมีเงื่อนไข คือ ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน ถ้าเห็นว่าการจัดกิจกรรมไม่ได้ส่งผลประโยชน์ให้แก่ตนก็จะไม่เข้าร่วม และการที่วัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินในชุมชนค่อย ๆ เสื่อมลงเป็นผลเนื่องมาจากการขาดช่างฝีมือแรงงานและการขาดผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่จะสืบทอดวัฒนธรรมการผลิตเครื่องเงินของชุมชนต่อไป

กนกวรรณพร ภัคมาน (2551) วิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อเสนอแนะการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชย์กรรมเก่าชุมชนเมืองฉะเชิงเทราบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน” พบว่าประชาชนโดยส่วนใหญ่มีการเข้าอาคารโดยตรงกับสำนักงานทรัพย์สิน ผู้เช่าโดยตรง คือผู้เช่าที่อยู่อาศัยมาเป็นเวลานานการโยกย้ายถิ่นฐานจึงไม่มี ดังนั้นจึงเห็นความสำคัญของพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ ทำให้ประชาชนในชุมชนมีศักยภาพสูงในการอนุรักษ์ แต่ขาดความเข้มแข็งของชุมชน เพราะชุมชนไม่มีผู้นำประชาชนในพื้นที่ ไม่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ แต่มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะเข้าร่วมประชุมเมื่อมีการประชุมให้มียไรได้ที่เพิ่มขึ้น และต้องการให้นักวิชาการเข้ามาให้ความรู้ อย่างสม่ำเสมอ จึงเสนอแนะให้นำกระบวนการที่ดีที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็งมาใช้เช่น กระบวนการกลุ่ม (Group dynamic) เพื่อที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง และนำหลักการ การมีส่วนร่วม โดยการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่มมาใช้เช่นกัน เพื่อทำให้ชุมชนมีศักยภาพ มียไรได้ ในการอนุรักษ์ต่อไป

พจนาน ชัชวาล (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์” พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีทั้งหมด 9 แห่ง ซึ่งกระจายอยู่ในทุกตำบลของอำเภอคำม่วง โดยมีสภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอยู่ 3 ด้าน คือ 1) ด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี จำนวน 3 แห่ง คือ สิมโบราณ ตำบลเนินยาง พระบรมธาตุเจดีย์ฐิตสีลมหาเถรานุสรณ์ ตำบลโพธิ์ หม้อไหโบราณ ตำบลนาทัน 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 3 แห่ง คือ ภูพานหยอด ตำบลทุ่งคลอง อ่างเก็บน้ำห้วยสมอทาบ ตำบลดินจี่ แหล่งไม้กลายเป็นหิน ตำบลนาบอน และด้านวิถีชุมชน จำนวน 3 แห่ง คือ สวนศิริบุตร ตำบลโพธิ์ ศูนย์วัฒนธรรมผู้ไทย ผ้าไหมแพรวาบ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ กลุ่มแม่บ้านเกษตรพื้นฟู เศรษฐกิจ ตำบลนาบอน จากการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการดำเนินการ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มราชการและชุมชน ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มราชการ โดยกำหนดนโยบายและแผนงานการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ด้วยการจัดสรรงบประมาณ ในการเตรียมความพร้อม การทำนุบำรุงและพัฒนาพื้นที่ที่มีการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวให้มีความสะอาด สวยงาม ผนวกกับการส่งเสริม และสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยให้ความรู้ต่อชุมชนในการวางแผนการจัดการ การจัดนิทรรศการแสดงผลงานผลิตภัณฑ์ของชุมชน และการประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ 2) การจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชนพบว่า กลุ่มชุมชนมีการจัดการการท่องเที่ยว 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยวประวัติความเป็นมา การกำหนดบุคลากรในการเป็นอาสาสมัครในการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยว ขั้นตอนต่อมาคือ การจัดเตรียมสถานที่ให้มีความสะอาด ตกแต่งให้สวยงาม บำรุง รักษาสถานที่ต่าง ๆ ให้คงสภาพเดิมเพื่อเป็นการอนุรักษ์และขั้นตอนสุดท้ายคือ สรุปผลการดำเนินงานของการจัดการการท่องเที่ยวโดยการประชุมร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานการปรับปรุงหรือพัฒนาการท่องเที่ยวในเดือนถัดไป

สุชาติดา วงษ์ชัยภูมิ (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปราสาทได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการพัฒนาเป็นหมู่บ้านตัวอย่าง ไปจนถึงการค้นพบซากโบราณวัตถุ และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมพร้อมทั้งการบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และในส่วนของจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบัน พบว่า สามารถจัดการท่องเที่ยวได้ดีเหมาะสมกับศักยภาพมีระเบียบดำเนินการโดยชมรม กระจายหน้าที่เป็นระบบ กิจกรรมเหมาะสมสามารถทำให้นักท่องเที่ยว เข้าถึงรูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน จัดการเรื่องสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัยได้ โดยมุ่งเน้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านปราสาท ให้เป็นลักษณะการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา และควรให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่รุ่นหลัง

สุดชีวิต นันทวัน ณ อุทยา (2551) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นศูนย์กลางกรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” พบว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม และวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยประชาชนควรมีการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีแบบดั้งเดิม เพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์อันเป็นแรงจูงใจให้แก่นักท่องเที่ยวในการมาเที่ยวชมโบราณสถาน สินค้า หัตถกรรม วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถาน พิพิธภัณฑ์ และวรรณกรรมท้องถิ่น โดยเอกลักษณ์ดังกล่าวเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัด และนำไปสู่การจ้างงานรวมถึงเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในสังคม โดยการศึกษาครั้งนี้พบปัญหาในประเด็นต่าง ๆ คือ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และภาครัฐขาดการส่งเสริมสนับสนุนและขาดการกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงประชาชนขาดองค์ความรู้ในการร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และขาดการสนับสนุนในด้านงบประมาณ และจากผลการศึกษาดังกล่าวสามารถเสนอแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลาง คือ

- 1) สอดแทรกการเนื้อหาความรู้ด้านประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านหรือชุมชนในหลักสูตรการศึกษาหรือการจัดการเรียนการสอนเพื่อเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังการอนุรักษ์แก่เยาวชน
- 2) รัฐควรมีการกำหนดนโยบายการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้เกิดการแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทางเดียวกัน
- 3) เสริมสร้างกลไกการมีส่วนร่วมในภาคประชาชนอย่างมีกระบวนการ
- 4) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยศึกษา ความต้องการของชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวภายใต้หลักการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

กฤษดา ชุ่ยอาภัย (2552) ได้ศึกษา “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณี ศึกษาบ้านหลวงเหนือ อำเภอต๋อยสะแกต จังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยที่ตัดสินใจมาเที่ยวเชียงใหม่เพราะชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แต่นักท่องเที่ยวต่างประเทศมาเที่ยวเชียงใหม่เพราะมีความชื่นชอบในศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของวิถีความเป็นชาวล้านนา โดยนักท่องเที่ยวจะทราบข้อมูลการท่องเที่ยวจากบุคคลรอบข้างและสื่ออินเทอร์เน็ตซึ่งมีอิทธิพลทางการตลาดมากที่สุด ส่วนในด้านของค่าครองชีพและงบประมาณในการท่องเที่ยวมีอิทธิพลมากที่สุด ส่วนด้านความน่าสนใจในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมีความเห็นว่าจะยังไม่แน่ใจและผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวมีความเห็นว่า สถานการณ์ท่องเที่ยวจังหวัดเชียงใหม่ค่อนข้างชะลอตัวเนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจและปัญหาทางการเมือง โดยเล็งเห็นว่านักท่องเที่ยวชาวไทยจะมีความสำคัญมากขึ้น สำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่เห็นว่าควรจัดขึ้นในรูปแบบ

ของโฮมสเตย์ ซึ่งต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐ ในส่วนของปัญหาที่พบ คือ ชุมชนขาดความเข้มแข็งในด้านวัฒนธรรม ท้องถิ่น และบุคลากรขาดทักษะทางด้านภาษาอังกฤษ และขาดการส่งเสริมสนับสนุนจากทางภาครัฐ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนผ่านการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ โดยแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านลวงเหนือ คือการพัฒนารูปแบบของโฮมสเตย์ และการสร้างแหล่งความรู้ชุมชน

บังอร ทาประเสริฐ (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “ตลาดน้ำลำพญา การจัดการเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันชุมชนตลาดน้ำวัดลำพญา มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบชนบทดั้งเดิม ประเพณีวัฒนธรรมยังยึดแบบแผนไทย ชุมชนมีศักยภาพใน การจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี เนื่องจากชุมชนตลาดน้ำวัดลำพญาอยู่ใกล้เขตกรุงเทพมหานคร มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกสบาย ชุมชนมีหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยใช้หลักการจัดการแบบเป็นระบบคือให้คนในท้องถิ่นยึดหลักคุณธรรมความดี ร่วมกันรักษาแม่น้ำและสภาพแวดล้อมของวัด สมาชิกของชุมชนแสดงความมีน้ำใจ โดยการยอมเสียสละเงิน เพื่อพัฒนาตลาดน้ำให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง มีการรักษาสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศ มีคณะกรรมการจัดการที่มีคุณธรรมสามารถควบคุมไม่ให้ตกเป็นทาสวัตถุ สมาชิกในชุมชนเน้นการใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตเพื่อให้ตลาดน้ำลำพญาเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี องค์กรชุมชน มีแผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำวัดลำพญา มีวัด ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นร่วมกันจัดการท่องเที่ยวโดยมีเจ้าอาวาสวัดลำพญาเป็นประธานและมีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำวัดลำพญา

สมภพ สายมา (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชน บ้านศรีน่าน ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน” จากผลการศึกษาพบว่า สถานภาพ ของราษฎรในชุมชนส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคือมี รายได้เฉลี่ย 10,000 - 25,000 บาท ต่อครอบครัว ต่อปี ราษฎรมีอาชีพทำเกษตรกรรม คือ ทำนา ปลูกข้าว เป็นหลัก รองลงไปคือการทำไร่ข้าวโพด ถั่วเหลือง และทำสวนเมี่ยง ซึ่งผลผลิตต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะนำมาบริโภคในครัวเรือน และถ้าเหลือจึงจำหน่ายภายในชุมชน ในสภาพสังคมชุมชน อยู่เย็นเป็นสุข มีวัฒนธรรมของชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของเผ่าพันธุ์ที่สืบทอดมาแต่โบราณ จากผลการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชน พบว่า หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาให้ความรู้แก่ชุมชน โดยการฝึกอบรมและเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม เพื่อร่วมกันจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ทำให้ชุมชนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปพัฒนาศักยภาพของตนเองและบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายใต้การนำความรู้ด้านภูมิประเทศและสังคมมากำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อบำรุงรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติให้มีความยั่งยืน เพื่อให้มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนเองและมีการจัดกิจกรรมนันทนาการทางการศึกษา การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชน จำนวน 8 กิจกรรม คือ กิจกรรมศึกษาพืชพรรณไม้ในป่าธรรมชาติ กิจกรรมศึกษาการดำรง ชีวิตของสัตว์ป่า

กิจกรรมถ่ายรูปรูปชมวิถีธรรมชาติ กิจกรรมการฟังเสียงนกร้อง ดูนกธรรมชาติบนป่าดอยหลวง ป่าเมี่ยงเขาสูงสลับซับซ้อน กิจกรรมศึกษาสมุนไพรป่าท้องถิ่น กิจกรรมประกอบอาหารป่าพื้นเมืองท้องถิ่น กิจกรรมเล่าขานตำนานโบราณ กิจกรรมนันทนาการรอกองไฟและกิจกรรมเข้าค่ายพักแรม นอกจากนี้ผลจากการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชน พบว่าชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์พื้นที่และได้นำทรัพยากรและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นมาใช้เป็นจุดเด่นและพัฒนาเป็นกิจกรรมทำให้เกิดความสำเร็จทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น โดยจะเห็นได้จากความสามัคคีในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และเกิดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นประชาชนมีรายได้จากนักท่องเที่ยวเฉลี่ยเพิ่มขึ้น และประชาชนในพื้นที่โยกย้ายไปหาอาชีพรับจ้างนอกพื้นที่ลดลงจากเดิม ร้อยละ 80 เหลือเพียงไม่เกินร้อยละ 10 เท่านั้น

นุจรินทร์ ทับทิม (2553) ได้ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน” พบว่า ลักษณะของอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลายสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะคือ 1) อัตลักษณ์ด้านจิตสำนึกกับผิวดอกต่อรากฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่แสดงถึงคุณค่าและประสบการณ์ทางสังคม ให้เป็นที่ประจักษ์ต่อนักท่องเที่ยว 2) อัตลักษณ์ของวิถีปฏิบัติเชิงประจักษ์ ด้านภาษา ด้านการแต่งกาย อาหาร ที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการเล่นดนตรี ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน 3) อัตลักษณ์ที่เป็นหลักปฏิบัติเชิงนามธรรมในด้านความศรัทธา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยมที่เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ชาวชุมชนสามารถนำเสนอผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน

พันทิพา มาลา และ ล้ายอง ปลั่งกลาง (2553) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนอำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” จากผลการศึกษา พบว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนในชุมชนยังคงดำรงซึ่งวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน โบราณวัตถุ โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ ในชุมชนที่มีเอกลักษณ์ โดยสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนประกอบกับมีสาธารณูปโภคที่สามารถอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ภายใต้การวางแผนปฏิบัติการร่วมกันของทุกฝ่าย มีแผนพัฒนาบุคลากรที่เหมาะสมชัดเจน ความร่วมมือจากชุมชนจะเป็นแนวทางสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืนได้ สอดคล้องกับแนวทางฟื้นฟู และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว และวิถีวัฒนธรรม รวมทั้งดำเนินกิจกรรมการตลาด ควรสอดคล้องกับแผนส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว รวมทั้งเสนอมาตรการเพื่อฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน โดยสรุปคือ การกระจายงานพัฒนาการท่องเที่ยวในส่วนที่สามารถเลี้ยงตัวเองได้ ระดมกำลังความคิด ความสามารถของสถาบันการศึกษาเข้ามาสนับสนุน พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง จัดตั้งระบบติดตามสภาพทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อรองรับของสาธารณูปโภค เพิ่มมาตรการในการรักษาความปลอดภัย เป็นต้น

พัชรี ลิธิษฐา (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่สากล” ได้ข้อสรุปว่า วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามหรือวัดโพธิ์เป็นมรดกโลกมีองค์ความรู้ที่เป็นสากล เป็นแหล่งองค์ความรู้ที่หลากหลายทั้งด้าน การแพทย์แผนไทย สถาปัตยกรรม พุทธศิลป์ วรรณศิลป์ ปรัชญา และประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์แบบที่สุด แต่มีการใช้องค์ความรู้เฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ และการนวดแผนไทยเท่านั้น ด้านการรองรับการท่องเที่ยว สามารถรองรับได้วันละ 5,000 – 10,000 คนจากทั่วโลก การมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้ขาดความสะดวก ทำให้การจราจรแออัด ที่จอดรถไม่เพียงพอ สุขาไม่สะอาด การปฐมพยาบาล การดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว น้ำดื่ม และถังขยะไม่เพียงพอ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีฝ่ายสงฆ์ที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน และมีคณะกรรมการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในวัด ซึ่งเป็นการจัดการกันเอง ไม่มีหน่วยงานภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมจึงเกิดปัญหาต่าง ๆ คือ ระบบสาธารณูปโภค การประชาสัมพันธ์ และการประสานงาน การบริหารทรัพยากรและการเงิน การจัดการสัตว์เลื้อยและสัตว์เร่ร่อน ในเขตท่องเที่ยวของวัด ด้านการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพียง 8 คน ทำให้ขาดประสิทธิภาพ การประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึงและยังไม่มีความเป็นสากล จึงได้กำหนดรูปแบบของการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่สากลของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม คือ มีเป้าประสงค์มุ่งพัฒนาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในระดับสากล โดยมียุทธศาสตร์ การพัฒนา 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว 2) ยุทธศาสตร์ การพัฒนาศักยภาพการรองรับการท่องเที่ยว 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการท่องเที่ยว 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนา ศักยภาพ การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เพื่อให้ได้มาตรฐานสากล ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ และกระตุ้นการประชาสัมพันธ์ ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมายแนวดำเนินการเช่น มีแบบสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนา นำเสนอคุณค่าสิ่งต่าง ๆ ในวัดโพธิ์ในโอกาสที่องค์การยูเนสโกรับรองว่า จารึกวัดโพธิ์เป็นมรดกความทรงจำแห่งโลก ประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบ ทั้งแผ่นพับ หนังสือ ประกาศข่าว เว็บไซต์ของวัดโพธิ์ มีตัวชี้วัดและเงื่อนไขความสำเร็จ เช่น วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในระดับสากล และนักท่องเที่ยวในระดับนานาชาติรู้จักและพึงพอใจมากขึ้น อัตราการเพิ่มของนักท่องเที่ยวนานาชาติมากขึ้นและชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารการท่องเที่ยวมากขึ้น

ยุวดี หัสดี (2555) ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรมบนถนนคนเดินวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ได้ข้อสรุปดังนี้ 1) ด้านพื้นที่การค้า ควรสำรวจข้อมูลร้านค้าในเชิงลึก ทำการลงทะเบียนและการตรวจสอบ และควบคุมพื้นที่การค้า 2) ด้านร้านค้า และสินค้า ควรจัดพื้นที่เฉพาะในการจำหน่ายและแสดงสินค้าพื้นบ้านของชุมชนวัวลาย 3) ด้านการแต่งกาย ควรรณรงค์ให้ผู้ค้าแต่งกายพื้นเมือง และสร้างพื้นที่ตัวอย่าง 4) ด้านภาษา ควรรณรงค์ให้ผู้ค้า

พูดคำเมือง โดยให้ร้านค้าที่เป็นคนในชุมชนปฏิบัติเป็นแบบอย่าง 5) ด้านวิพกหรือคนขอทาน ควรขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐในการเข้ามาควบคุมดูแลและแก้ปัญหาธุรกิจขอทาน 6) ด้านที่จอดรถ ควรประชาสัมพันธ์การใช้บริการรถสาธารณะ และสร้างแผนผังการใช้ข้อมูลเส้นทางอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว 7) ด้านไฟฟ้า ควรทำการสำรวจ และเพิ่มการให้บริการแสงสว่างให้เพียงพอ 8) ด้านถังขยะ ควรเพิ่มจุดบริการทิ้งขยะและเพิ่มถุงขยะสำรอง 9) ด้านการแสดงศิลปวัฒนธรรม ดนตรี และนาฏศิลป์พื้นบ้านควรจัด พื้นที่แสดงศิลปวัฒนธรรมของคนวัยกลาง ให้มีการแสดงสับเปลี่ยนหมุนเวียนทั้ง 3 ชุมชน 10) การแสดงสินค้า การสาธิตงานหัตถกรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ควรนำภูมิปัญญาดั้งเดิมด้านงานประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง สินค้าพื้นบ้าน ยาพื้นบ้าน และอาหารพื้นบ้านมาจำหน่าย มีการสาธิตการทำเครื่องเงิน และเครื่องเงิน ต่อเนื่องทุกสัปดาห์ 11) ด้านการสืบสานศิลปหัตถกรรม ควรให้ชุมชนเจ้าหน้าที่ของรัฐ และเอกชนสนับสนุนด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลแก่บุคคลทั่วไป และการเผยแพร่ความรู้ร่วมกับสถานศึกษา โดยจัดกิจกรรมเสริมทักษะ เพื่ออนุรักษ์งานหัตถศิลป์บ้านวัยกลาง

ดวงพร พุทธรังษี และ ทราบทอง อุন্নนภาศ (2556) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง” พบว่า

1. ผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมีความพึงพอใจต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

4 ประการ คือ 1) ด้านการบริหารจัดการถนนคนเดินกาดกองต้า ที่พัฒนาเอกลักษณ์และเสน่ห์ของสถาปัตยกรรมของแหล่งชุมชนตลาดเก่ามาเพิ่มคุณค่าด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว สร้างพื้นที่เพื่อจัดเป็นลานกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรมสำหรับเยาวชนหรือหน่วยงานต่าง ๆ โดยผู้มีส่วนร่วมได้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการบริหารจัดการ ในเรื่องของความชัดเจนและความโปร่งใสในการจัดระเบียบพื้นที่จำหน่ายสินค้า และการติดป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดสินค้าให้มีความหลากหลาย มีการสาธิตการผลิตอาหาร สินค้าหรืองานหัตถกรรม รวมถึงแก้ไขระบบไฟฟ้า เสียงสาธารณสุขโรคให้เพียงพอต่อความต้องการให้มากยิ่งขึ้น 2) ด้านการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว โดยการจัดกิจกรรมอีก 1 วัน คือ วันศุกร์ และจัดกิจกรรมในวันสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น 3) ด้านสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวก บรรยากาศโดยรวม ที่มีความสะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อยจากการประสานความร่วมมือของประชาชน ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว ด้วยการปลูกจิตสำนึกความรับผิดชอบในการอนุรักษ์พื้นที่ให้สวยงาม 4) ด้านการดูแลการรักษาความปลอดภัย จัดสรรพื้นที่จอดรถ การป้องกันการโจรกรรม และอาสาสมัครชุมชนในการดูแลความเป็นระเบียบในพื้นที่ตลอดการจัดกิจกรรม

2. ผลการประเมินความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนถนนคนเดินกาดกองต้า สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยความสำเร็จ 4 ประการ คือ 1) ศักยภาพความ

พร้อมของพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่มีประวัติความเป็นมามียาวนาน อาคารมีบ้านเรือนเก่าแก่ที่ยังคงศิลปะการก่อสร้างที่สวยงาม ผนวกกับกลิ่นอายของวัฒนธรรมเก่าแก่ของและบรรยากาศที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น 2) การรักษาความหลากหลายของรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งสินค้าและบริการรวมถึงกิจกรรมด้านศิลปะการฟ้อนรำ ดนตรีพื้นเมือง ที่อนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา 3) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการโดยร่วมคิด ร่วมวางแผนการกำหนดนโยบายการใช้ทรัพยากร การท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและยั่งยืน พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน 4) การรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคท้องถิ่นกับแผนการพัฒนาของเทศบาล เพื่อให้พัฒนากิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ เกิดประโยชน์ต่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

นางลักษณะ จันทาภากุล และนรินทร์ สังข์รักษา (2556) ได้ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินจังหวัดราชบุรี” โดยรวมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรม และด้านองค์กรอยู่ในระดับมาก แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ 1) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง 2) การให้ความรู้ด้านการจัดอบรมในการจัดการการท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จ 3) การศึกษาดูงานและการศึกษาด้านการปฏิบัติที่ดีในการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ 4) การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ หรือผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ในระดับจังหวัดและสื่อต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมการตลาดเชิงรุกของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ ส่วนปัญหาของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบ้านหัวเขาเงินโดยรวมอยู่ในระดับมาก ปัญหาด้านองค์กรมีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา เป็นปัญหาด้านกิจกรรม และด้านที่ต่ำที่สุดคือ ด้านพื้นที่ ส่วนแนวทางแก้ปัญหาด้านกิจกรรม มีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาเป็นแนวทางแก้ปัญหาด้านองค์กร และด้านที่ต่ำที่สุด คือ แนวทางแก้ปัญหาด้านพื้นที่

ณัฐพัชร มณีโรจน์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน” พบว่า จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นการท่องเที่ยวที่สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนโดยกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ และความผูกพันระหว่างเจ้าบ้านกับ ผู้มาเยือนผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมท่องเที่ยวซึ่งนำไปสู่การเรียนรู้ เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงรากเหง้าของชุมชนเน้นความยั่งยืน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สร้างความสมดุลระหว่างทรัพยากรการท่องเที่ยว สังคม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชน รวมถึง สร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับสมาชิกในชุมชน และก่อให้เกิดการเรียนรู้ประสบการณ์ที่มีคุณค่ากับผู้มาเยือน การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดการองค์กร การกำกับ การประสานงานและ การควบคุม โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมลงมือปฏิบัติ ร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมประเมินผล

ภิกษุ กัลยาณมิตร (2559) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาทุนทางสังคมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่า ทุนทางสังคมที่สำคัญจะสามารถช่วยให้ชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดการปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ

1. การสร้างบรรทัดฐานแบบพึ่งพาอาศัยกัน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน และกฎเกณฑ์ กติกาของความสัมพันธ์แบบเท่าเทียมกันขึ้นมา พร้อมทั้งพัฒนากระบวนการบังคับทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคม เพื่อให้บรรทัดฐานดังกล่าวเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และยั่งยืน
2. การสร้างเครือข่ายที่ทำให้บุคคลมาสัมพันธ์กันในเรื่องเกี่ยวกับชุมชน เช่น การพัฒนาความสัมพันธ์แบบวิสาสะและความสัมพันธ์แบบแนวราบ เพื่อให้ประชาชนสร้างนิสัยของการมีส่วนร่วม และความร่วมมือกัน ทำให้สามารถผลึกกำลังกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ
3. การสร้างเงื่อนไขสำคัญของการดำรงอยู่ภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยและความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบทุนนิยมก็คือศักยภาพของชุมชนในการจัดระเบียบทางสังคมใหม่ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานที่ทำให้ชุมชนสามารถสร้างศักยภาพในการปรับตัวอย่างมีอำนาจต่อรอง และดำรงความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตนเองไว้ได้ท่ามกลางบริบทที่เปลี่ยนแปลง

เจนจิรา อักษรพิมพ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีผู้นำกลุ่มที่มีความมุ่งมั่น มีความรู้ความสามารถและความเข้าใจในบริบทของการจัดการท่องเที่ยว มีการสร้างความร่วมมือในระดับปฏิบัติ ขาดการสร้างความร่วมมือในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และกลุ่มท่องเที่ยวของชุมชน มีความสามารถในการใช้สื่อและช่องทางในการประชาสัมพันธ์ที่มีความหลากหลาย แต่ทำไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งกลุ่มยังตระหนักถึงการรักษาวินัยชีวิตของชุมชนให้คงอยู่ แต่ปัญหาหนึ่งที่หลายชุมชนประสบก็คือ การขาดคนสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอกลยุทธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา ตามกรอบของรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน SEE Model ได้แก่ มิติด้านสังคม-วัฒนธรรม (Social-Culture) มิติด้านเศรษฐกิจ (Economic) และมิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental)

พระครูบรรลือรัต (สมพงษ์ สิริวัฒนโณ) (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวชุมชน การวิเคราะห์กระบวนการสร้างเครือข่าย และผลสัมฤทธิ์ในจังหวัดจันทบุรี” พบว่า รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี มี 6 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบเดินศึกษาธรรมชาติ 2) รูปแบบการจัดการเชิงวิถีชุมชน 3) รูปแบบการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ 4) รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนทาง

วัฒนธรรม 5) รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงผลงานสร้างสรรค์ และ 6) รูปแบบการท่องเที่ยวอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งแต่ละรูปแบบเป็นการสะท้อนโดยชุมชนด้วยคนในชุมชน และขับเคลื่อนการท่องเที่ยวด้วยคนในชุมชน ตลอดจนการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนในจังหวัดจันทบุรี เป็นเครือข่ายที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ให้การสนับสนุนงบประมาณ และพัฒนาพื้นที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เครือข่ายสมาชิกในชุมชนจะมีการรักษาวิถีชุมชน ให้สามารถรองรับการท่องเที่ยวชุมชน สถาบันการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสามารถมีกระบวนการสร้างเครือข่ายและผลสัมฤทธิ์ในจังหวัด แหล่งท่องเที่ยวชุมชนจะขยายผลการสร้างเครือข่ายไปยังส่วนย่อยที่สนับสนุนการท่องเที่ยวตามคุณลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวนั้น จะเชื่อมโยงกับภาครัฐและภาคเอกชน เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวเพราะเป็นเจ้าของท้องถิ่น มีส่วนได้ส่วนเสียและได้รับผลกระทบโดยตรง โดยชุมชนจะต้องพัฒนาตัวเองให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงกับหน่วยงานต่าง ๆ

ภูวเดช สีนทับศาล (2560) ได้ศึกษาเรื่อง “แบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย” ผลการวิจัยพบว่า หลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวก และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว ดังนั้นการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะมีการดำเนินการตามแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งมีนโยบาย วิสัยทัศน์ เมืองมรดกโลกล้ำ เมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และนวัตกรรมเมืองแห่งอารยธรรมและความสุขอย่างยั่งยืน ประเด็นสำคัญ ต้องรีบดำเนินการสนับสนุนเดินทางสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ประสานให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน โดยการร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว โดยสร้างกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญจะต้องมีการส่งเสริมบุคลากรเพื่อพัฒนาคนเพิ่มศักยภาพแรงงาน และผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวให้มีความเป็นมืออาชีพเพื่อสร้างมูลค่าด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังดึงเม็ดเงินทุนต่างชาติเข้ามาหมุนเวียน รายได้ทางการท่องเที่ยว มากกว่าการหวังพึ่งรายได้เฉพาะจากการเดินทางมาเที่ยวเท่านั้น ซึ่งจะทำให้รายได้ทางการท่องเที่ยวจากต่างชาติเพิ่มขึ้น และทุกฝ่ายต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของสังคมชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่การท่องเที่ยว นั้น ๆ และร่วมกันเสนอวิธีการในการแก้ปัญหาเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืน

ณัฐวรรณ สัจจรัมย์ (2561) ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาทวัดศาลาแดงและวัดพระพุทธฉาย” พบว่า การท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนา (การท่องเที่ยวเชิงพุทธ) เป็นการเดินทางไปท่องเที่ยวเยี่ยมชมวัด สถานที่สำหรับบรรดาศาสนิกชนมาประชุมกันเพื่อทำพิธีกรรมทางศาสนา ตลอดจนที่พำนักของนักบวชตามศาสนา เพื่อชื่นชมพุทธศิลปกรรม บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

และเกจิอาจารย์ ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาท วัดศาลาแดง และวัดพระพุทธฉาย จังหวัดสระบุรี เกิดจากความร่วมมือของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และวัด มีการบริหารจัดการ มีการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยวตามความเหมาะสม มีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เป็นกระบวนการจัดการท่องเที่ยว 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุน มีการประชาสัมพันธ์และหาจุดเด่นของแต่ละวัด เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาในวัด ทำให้มีการกระจายรายได้เข้าสู่วัดและชุมชนรอบข้าง หน่วยงานราชการ ภาครัฐ ภาคเอกชนและชุมชนรอบข้างเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนด้วยความสมัครใจ และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ (2) ด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นสภาพของศาสนาสถานอยู่ในสภาพที่เหมาะสม บริเวณสะอาด ร่มรื่น พระสงฆ์ปฏิบัติตนสมควรแก่กิจของสงฆ์ และสามารถให้ความรู้ที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ผู้ไปเยือน (3) ด้านการบริการนักท่องเที่ยว มีการจัดการที่ดี พัฒนาศาสนสถาน ศาสนวัตถุและสภาพแวดล้อมภายในวัดให้มีความสะอาดร่มรื่น มีภูมิทัศน์ที่น่าชื่นชม พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ทันสมัยทั้งทางโลกและทางธรรม มีการประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ อย่างแพร่หลายตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและ (4) ด้านการบริหารจัดการทั่วไป มีการจัดทำผังกำหนดการ การใช้พื้นที่ของวัด การจัดทำแผนพัฒนาวัดและแผนพัฒนาพื้นที่ภูมิทัศน์ในระยะสั้น และระยะยาว การจัดทำข้อมูลและฐานข้อมูลของวัดในระบบสารสนเทศ การท่องเที่ยวที่มี การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเข้าใจในวัฒนธรรมและการได้รับความเพลิดเพลิน พร้อมทั้งการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม สร้างเครือข่ายพัฒนาการท่องเที่ยวกับท้องถิ่น จัดประชุมและปรึกษาหารือกับผู้เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน การพัฒนาบุคลากร และการจัดเตรียมข้อมูล บริการข่าวสารการท่องเที่ยวและประเมินผล ตรวจสอบและวิจัยเพื่อทราบผลของการบริการ นำมาปรับปรุงและแก้ไขการจัดการเพื่อก่อให้เกิดการบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาครัฐบาล ที่ต้องสนับสนุนชุมชน มีการบริหารจัดการที่เป็นระบบ มีการร่วมกันตัดสินใจ เพื่อพัฒนา อนุรักษ์ เอกลักษณ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น หรือชุมชนให้เกิดคุณค่า และมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาทุก ๆ ด้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและยกระดับการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน

งานวิจัยต่างประเทศ

Koufman, F. H.F. (1949) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนในชนบท” พบว่า อายุ เพศ การศึกษา ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ ระยะเวลาการอยู่อาศัยในท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

Britton (1989) ได้ศึกษา “การท่องเที่ยวเมืองหลวงและไปยังสถานที่ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว” กล่าวว่า การท่องเที่ยวมีความซับซ้อนที่สุทธวมทั้งการบริโภคน ในเศรษฐกิจแบบตะวันตก

และกล่าวว่า โลกของการท่องเที่ยวคือเส้นทางสำคัญของนายทุน มีการแข่งขัน และในความพยายามจะรวมเอาทฤษฎีทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการเมือง เข้าไปในการศึกษา การท่องเที่ยวได้ถูกพัฒนาเกี่ยวกับทุนการเดินทาง การผลิตการท่องเที่ยว การบริโภคและการบริจาคตที่วิเคราะห์การแข่งขันเกี่ยวกับอาณาเขต เศรษฐศาสตร์ ประเด็นหลักคือการท่องเที่ยวช่วยเหลือให้เรารู้จักวิธีการและความหมายที่เกี่ยวกับสังคม

Douglas, Gavin Duncan (2001) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษา รัฐสนับสนุนเพลงพื้นบ้านพม่า” สรุปได้ว่าในทศวรรษที่พม่าอยู่ภายใต้อำนาจคณะรัฐประหารโดยรัฐบาลพม่า ได้เริ่มกำหนดโครงการที่มีมาตรการเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและการสร้างความสามัคคีของคนในชาติ ซึ่งโครงการประกอบด้วย การก่อตั้งมหาวิทยาลัยวัฒนธรรมที่เปิดสาขาการดนตรี ภาพยนตร์และศิลปะ ประติมากรรม จะเริ่มต้นโครงการด้วยการแข่งขันการแสดงศิลปะ การดำเนินการโครงการนั้นต้องสอดคล้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่ 500 ปี แต่ละโครงการจะได้รับสิทธิเพิ่มเติมที่ด้านงบประมาณจากทางรัฐบาลและเป็นที่น่าจับตามอง ในการที่พม่าจะต้องต่อสู้กับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ได้ทำการวิจัยในเรื่องของโครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมที่จะนำเสนอต่อคณะรัฐบาลเพื่อความเห็นชอบ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนของรัฐที่เคยผลักดันมาแล้วในอดีต ในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณี รวมถึง นักแสดงดนตรีพื้นเมือง ซึ่งทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญดนตรีก็มีความคิดเห็น และเหตุผลที่มีความขัดแย้งแตกต่างกัน ทั้งจากผู้ที่ได้รับผลประโยชน์จากโครงการดังกล่าว และผู้ที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุน อาจแสดงให้เห็นว่า การสนับสนุนของรัฐบาลกำลังจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่

Shahriari, Andrew C. (2001) ได้ศึกษาเรื่อง “ดนตรีและการฟ้อนรำชาวล้านนา ภาพลักษณ์อันโดดเด่นทางเหนือของไทย” สรุปได้ว่า วิทยานิพนธ์ได้ทำการศึกษาวิจัยในเรื่องบทบาทของดนตรีและการฟ้อนรำเพลงพื้นบ้าน เอกลักษณ์ของภาคเหนือของประเทศไทย จุดสำคัญของการศึกษาอยู่ที่วัฒนธรรมทางดนตรีของประชากรในลุ่มแม่น้ำ ที่เรียกว่า คนเมือง บทแรกแนะนำ หัวข้อบทความ วิจัยเกี่ยวกับบรรณคดี ที่สำคัญหลักการสำคัญของงานวิจัย และเค้าโครงของวิทยานิพนธ์ในบทที่ 2 กำหนดเรื่องที่เจาะถึงประวัติศาสตร์ภาคเหนือของประเทศไทยในราวคริสต์ศักราชที่ 17 ซึ่งตรงกับปลายทศวรรษที่ 19 ของไทย บทที่สามเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การตั้งรกรากของชาวล้านนา ในช่วงศตวรรษที่ 20 ในสมัยพระนางดารารัศมีแห่งนครเชียงใหม่ ประเพณีชนโตกแสดงให้เห็นถึงสาระสำคัญของวิถีชีวิตประชากร บทที่สี่เสนอในหัวข้อที่มีการบรรยายถึงรายละเอียดของเครื่องดนตรีและการละเล่น

Joel Richard Thomas (2014) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาธรรมชาติโดยกระบวนการสำรวจ ตรวจสอบสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน” การท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้อาศัยสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยกลุ่มผู้ชายที่ทำงานเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้การท่องเที่ยว บนพื้นฐานธรรมชาติใช้ทรัพยากร ธรรมชาติให้เกิดความสนุกสนาน ซึ่งคือส่วนที่สมบูรณ์ของชุมชน ซึ่งต้อง

วางแผนอย่างเหมาะสมเพื่อให้ดำเนินการอย่างมีคุณภาพต่อผู้ต้องการประสบการณ์นอกบ้านของนักท่องเที่ยว

Abdulla M. Alhemoud (2003) ได้ศึกษาเรื่อง “แผนการท่องเที่ยวเชิงตลาดประเทศคูเวตและประเทศอื่น ๆ” พบว่า การท่องเที่ยวมีส่วนให้ความสำคัญกับพื้นที่บริการ โดยนักท่องเที่ยวได้เสียเงินค่าบริการได้กระจายรายได้ไปสู่การปรับปรุงความสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการบริการการท่องเที่ยว เป็นกุญแจที่ส่งออกไปจกัยภายในประเทศ 2-3 ปี ที่จะพัฒนาเทศกาลท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวในส่วนนี้ชาวโลกรับรู้เป็นเพียงการเริ่มต้น การวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่คุณภาพการบริการที่จะปรับปรุงที่พักหรือโรงแรมให้เหมาะสมกับชาวต่างประเทศโดยมีเป้าหมายดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้าไปในช่วงเทศกาลการท่องเที่ยว

Robinson, Jr., Donald N. (2003) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาสามารถรักษาการท่องเที่ยวใน กียานา” และจากการศึกษาของมหาวิทยาลัย เรื่อง โลกควมามีมิติเรืจิดกว้างและแนวโน้มการท่องเที่ยว โดยเนื้อหาการอภิปรายส่วนใหญ่ บนความต้องการและท้าทายสำหรับการพัฒนารักษาการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่จะสามารถผดุงรักษาการท่องเที่ยวให้สามารถจัดการพัฒนาทั้งทางด้านประวัติศาสตร์และผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว

Amat Ramsa Yaman and Abdullah Mohd (2004) ได้ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยชุมชน โดยการเรียนรู้จะสามารถช่วยพัฒนาและอนุรักษ์ธรรมชาติในมาเลเซีย” โดยกล่าวว่า การให้อำนาจชุมชนจัดการและปกครองตนเองภายในพื้นที่ จะช่วยลดการรั่วไหลของเงินมีผลกระทบน้อยและเกิดคุณประโยชน์ต่อพื้นที่อย่างมหาศาลและการจัดการ ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการสนับสนุนของรัฐบาลสามารถรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวได้ และมีการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เป็นธรรม และยังส่งผลต่อองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งขึ้น

Kirsty Blackstock (2005) ได้วิเคราะห์การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นทางหนึ่งที่สามารถรักษาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ว่าปัญหาของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนไปไม่ถึงเป้าหมาย ประการที่หนึ่งคือความตั้งใจที่จะมุ่งงานเพื่อชุมชน ประการที่สองคือ ความตั้งใจที่จะรักษาการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความสามัคคีกัน และประการที่สามคือ การไม่สนใจปฏิบัติตามกฎกติกาขององค์กรที่ควบคุม การท่องเที่ยว ซึ่งการเอาใจใส่เนื้อหาเหล่านี้จะสามารถสนับสนุนให้สมาชิกสามารถรักษา การท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างเที่ยงธรรม

ชอย และเซ็ง (Choi and Cheung, 2007 อ้างอิงจาก บังอร ทาประเสริฐ, 2552) ได้ศึกษาพื้นฐานสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้วยเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และการศึกษาของโลกมีการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดความสนใจ ศึกษาผลกระทบถึงคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน เพื่อสร้างความมั่นใจ การสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของคนสังคม ชุมชน ใช้ภูมิปัญญาในการปรับตัวสัมพันธ์ในสภาพแวดล้อมหรือระบบนิเวศของชุมชนพบวิธีสร้างคุณภาพให้บรรลุวัตถุประสงค์และปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น คือต้องให้

คนในชุมชน มีส่วนร่วมในการคิดผลิตนโยบาย ซึ่งสะท้อนให้เห็นภูมิปัญญา ประสบการณ์และเสียงของคนภายในชุมชน เป็นยุทธศาสตร์การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตโดยกระบวนการนโยบาย ซึ่งสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง

Haug, Margrethe (2007) ได้ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมและผู้คนที่อยู่ในท้องถิ่นที่จะรักษาวัฒนธรรม” โดยสันนิษฐานว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งใหม่ที่เข้าไปทำลายวัฒนธรรมดั้งเดิม คนในท้องถิ่นสามารถพัฒนาการท่องเที่ยว โดยกำหนดข้อตกลงร่วมกัน การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นการเข้าไปศึกษาวัฒนธรรม เป็นการท้าทาย เพราะในเงื่อนไขการท่องเที่ยวในอดีตของชาติ โดยมีความต้องการให้ชุมชนท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาในความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยว กับการพัฒนาท้องถิ่น โดยทัศนคติที่น่าสนใจว่า ถ้าการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความชำนาญและรู้ตัวตนของท้องถิ่น ก็จะสามารถผดุงรักษาพัฒนาเศรษฐกิจได้

Darren Proulx et. al. (2015) กลุ่มวิจัยที่ให้บริการด้านสหสาขาวิชาชีพ ได้ “ศึกษาเชิงสังเกตการณ์ กรณีศึกษา ถนนที่สมบูรณ์แบบในการขับเคลื่อนเชิงพาณิชย์ ในแวนคูเวอร์ (Vancouver)” ซึ่งเป็นเมืองท่าชายฝั่งที่มีชื่อเสียงทางภาคตะวันตกเฉียงใต้ของรัฐบริติชโคลัมเบีย ได้วิเคราะห์ผลทางเศรษฐกิจและสังคม ของการจัดกิจกรรม Slow streets โดย Commercial drive เป็นย่านที่มีความรักและเป็นเอกลักษณ์ที่สุดแวนคูเวอร์ โดยเป็นถนนค้าปลีกชั้นนำสำหรับแหล่งช้อปปิ้ง ร้านอาหาร แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งการบริหารจัดการถนนบนเส้นทาง Commercial drive ในรูปแบบของถนนที่สมบูรณ์แบบในเชิงพาณิชย์สะท้อนถึงความเชื่อมั่นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่พื้นที่ท่องเที่ยวและประกอบการหรือผู้อยู่อาศัย จากการสังเกตการณ์ทางเดินเท้า การสำรวจธุรกิจ และสินค้าคงคลังเส้นทางเดินรถ และพื้นที่จอดรถ ตลอดบริเวณไม่พบข้อบกพร่องใด ๆ เนื่องจากประชาชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งรวมถึงเส้นทางการเดิน การขับขี่จักรยาน การขนส่งสาธารณะ ยานพาหนะที่ใช้ร่วมกัน ยานพาหนะส่วนบุคคล รวมถึง สาธารณูปโภคต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยให้แก่ส่วนร่วมอย่างครบครัน โดยการจัดกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดการปรับปรุงรายได้ให้กับธุรกิจ นำไปสู่การส่งเสริมสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ในบริเวณโดยรอบ เหมาะแก่การเดินเที่ยวชมร้านค้า ร้านอาหาร งานศิลปะ ชื้อสินค้าหรือการเข้าพัก และกิจกรรมดังกล่าวนำไปสู่การปรับปรุงความปลอดภัยสำหรับผู้เดินเท้า ผู้ปั่นจักรยานและผู้ใช้ระบบขนส่งสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพอย่างสูงสุด

จากการศึกษางานวิจัยข้างต้นนั้นจะเห็นได้ว่า ผลการศึกษาของนักวิจัย นักวิชาการหลายท่านมีความสนใจและมุ่งหมายเพื่อฟื้นฟู อนุรักษ์ พัฒนา เอกลักษณ์ของชุมชน ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเน้นกระบวนการบริหารจัดการทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับความต้องการและสอดคล้องกับบริบทของวิถีชีวิตของคนในชุมชน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary collection) และทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field study) ในพื้นที่ของชุมชนวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ขอบเขตการวิจัย
 - 1.1 เนื้อหาการวิจัย
 - 1.2 การออกแบบการวิจัย
 - 1.3 ระยะเวลาการวิจัย
 - 1.4 พื้นที่ศึกษาวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตในครั้งนี้ ประกอบด้วย เนื้อหาการวิจัย วิธีการวิจัย ระยะเวลาการวิจัย พื้นที่ศึกษาวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. เนื้อหาการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาในการวิจัยไว้ดังนี้

- 1.1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่
- 1.2 สภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่
- 1.3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย (Research methodology) ประเภท การวิจัยและพัฒนา (R&D) มีขั้นตอนการศึกษาดังต่อไปนี้

1) ศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร สภาพปัจจุบันรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

2) ศึกษาและออกแบบจัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวถนนสาย วัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการ

3) ดำเนินการทดลองปฏิบัติการในพื้นที่จริง และจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยว

4) ปรับปรุงและแก้ไขรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชน หมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการและผู้เข้าร่วมการประชุมปฏิบัติการ

2. การออกแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเป็นการศึกษา ตามปรากฏการณ์ทางสังคมจากสภาพแวดล้อม ที่เกี่ยวเนื่องกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สภาพปัจจุบันรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว และ การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุม เชิงปฏิบัติการ

ออกแบบการวิจัย แบบ R&D โดยการวิเคราะห์ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมทั้งปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชน หมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการ สนทนากลุ่ม แล้วนำไปปฏิบัติการจริงในพื้นที่และประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้เกี่ยวข้องร่วมกัน ตรวจสอบและพิจารณาแล้วนำข้อมูลที่ได้มาแก้ไขปรับปรุง

3. ระยะเวลาการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการ จัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ได้เริ่มดำเนินการวิจัยในเดือน มกราคม พ.ศ. 2559 สิ้นสุดในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2560

4. พื้นที่ศึกษาวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยเจาะจงเลือกพื้นที่ชุมชนหมื่นสาร ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

5.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) ชุมชนวัวลาย ประกอบด้วย 3 ชุมชน คือ ชุมชนศรีสุพรรณ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนนันทาราม เทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน วัด และโรงเรียน 2) นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศที่เข้ามาท่องเที่ยวบนถนนสายวัฒนธรรม โดยสามารถจำแนกประชากรที่ใช้ในการวิจัย ออกเป็น 3 ประเภท คือ กลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

5.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากประชากรในชุมชน วัดและโรงเรียน ทั้ง 3 ชุมชน จำนวน 98 คน ประกอบด้วย

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key informants) จำนวนทั้งสิ้น 18 คน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) เจ้าอาวาส จำนวน 3 คน
- 2) ไวยาวัจกร จำนวน 3 คน
- 3) ครู อาจารย์ของโรงเรียนในชุมชน จำนวน 3 คน
- 4) ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 3 คน
- 5) นายช่างสิบหมู่ จำนวน 3 คน
- 6) ประธานชุมชน จำนวน 3 คน

5.2.2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informants) ประชาชนชุมชนหมื่นสาร ประกอบด้วย คณะกรรมการชุมชนหมื่นสาร และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมื่นสาร รวมทั้งสิ้น 50 คน

5.2.3 ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informants) จำนวนทั้งสิ้น 30 คน คือ

- 1) ประชาชนและผู้ประกอบการในชุมชนวัวลาย ประกอบด้วย 3 ชุมชน คือ ชุมชนศรีสุพรรณ ชุมชนหมื่นสาร และชุมชนนันทาราม ชุมชนละ 3 คน รวม 15 คน
- 2) นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ จำนวน 9 คน
- 3) นักเรียน นักศึกษา จำนวน 6 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดการทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ใช้เครื่องมือวิจัยตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1.1 การศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วย เครื่องมือจำนวน 4 ชนิด ดังต่อไปนี้

1.1.1 แบบสำรวจ

แบบสำรวจ สภาพทั่วไปของพื้นที่และประชากร เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใช้สำหรับการสำรวจลักษณะของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชน และ สภาพปัจจุบันของการถ่ายทอดภูมิปัญญาและรูปแบบการนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน มีลักษณะเป็นประเด็นสำคัญในการสำรวจ

1.1.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใช้สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงโดยแบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร

1.1.3 แบบสังเกต

แบบสังเกต การอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดยการสังเกตพฤติกรรมหรือการแสดงออกในการอนุรักษ์ สืบทอด สืบสานเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร มีลักษณะเป็นประเด็นสำคัญในการสังเกต

1.1.4 การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus group) เรื่อง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มร่วมกันสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสารมีลักษณะเป็นประเด็นสำคัญในการสนทนาร่วมกัน โดยกำหนดผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประมาณ

10-12 คน

1.2 การศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบด้วยเครื่องมือจำนวน 4 ชนิด ดังต่อไปนี้

1.2.1 แบบสำรวจ

แบบสำรวจ สภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใช้สำหรับการสำรวจสภาพการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหา และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร มีลักษณะเป็นประเด็นสำคัญในการสำรวจ

1.2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ สภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใช้สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ใช้วิธีการเลือกแบบสุ่มตัวอย่าง โดยแบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบเจาะลึก (In-depth interview) สัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหา และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

1.2.3 แบบสังเกต

แบบสังเกต สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) โดย การสังเกตสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร มีลักษณะเป็นประเด็นสำคัญในการสังเกต

1.2.4 การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus group) เรื่อง สภาพการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการจัดการสนทนากลุ่มร่วมกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้รู้ และผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหา และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ มีลักษณะเป็นประเด็นหัวข้อสำคัญในการสนทนาร่วมกัน โดยกำหนดผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มประมาณ 10-12 คน

1.3 การศึกษา “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ประกอบด้วยเครื่องมือจำนวน 5 ชนิด ดังต่อไปนี้

1.3.1 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” เพื่อตรวจสอบปัญหาและความต้องการของชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยแบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบเจาะลึก (In-depth interview) ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยที่เป็นกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

1.3.2 การสนทนากลุ่ม

การสนทนากลุ่ม (Focus group) เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้ปฏิบัติ โดยกำหนดผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม 10-12 คน เพื่อออกแบบการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการ

1.3.3 การประชุม

การประชุม เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” เป็นการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้วิจัย และกลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual informants) เพื่อตรวจสอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามมติของการประชุมเชิงปฏิบัติการแล้วดำเนินการปรับปรุงแก้ไข

1.3.4 แบบสังเกต

แบบสังเกตการประเมินการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ใช้สำหรับการสังเกตกลุ่มตัวอย่าง ในการดำเนินการจัดการท่องเที่ยว ในการวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตาม และการประเมินผล

1.3.5 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์การประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยแบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบเจาะลึก (In-depth interview) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ การประเมินผล และข้อเสนอแนะ ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยยึดหลักข้อมูลที่มีลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการวิจัย ซึ่งมีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

2.1 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นความรู้เกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหา และความต้องการ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

2.2 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้วิธีสำรวจ สัมภาษณ์ในเชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการประชุม ในพื้นที่ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

2.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และ การสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการประกอบการศึกษาสำหรับการกำหนดรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารให้สอดคล้องกับเอกลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชน

2.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยใช้แบบสำรวจแบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม เพื่อเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษา และการกำหนดรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารให้สอดคล้องกับสภาพการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน

2.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวตามความต้องการของชุมชน เพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร

2.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับการประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัด การท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบสังเกต เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับการวิจัยในครั้งนี้

3. การจัดการกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การจัดการกระทำข้อมูล

การจัดการกระทำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามจำแนกตามความมุ่งหมายของการวิจัย สามารถนำมาจัดการกระทำข้อมูลได้ดังนี้

3.1.1 นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ดำเนินการจัดระบบหมวดหมู่ตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่กำหนดไว้

3.1.2 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ นำมาจัดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และการบันทึกเสียง มาถอดความ จำแนกประเภท จัดหมวดหมู่และสรุปสาระสำคัญของข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีแบบสามเส้า ดังนี้

1) ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีแบบสามเส้า ในด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยเก็บข้อมูลเดิมแต่แตกต่างกันด้านบุคคล เวลา สถานที่ เพื่อตรวจสอบแหล่งข้อมูลนั้นว่าถูกต้อง และข้อมูลคงเดิมหรือมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

2) ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีแบบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) โดยเก็บข้อมูลเดิมแต่แตกต่างกันด้านผู้วิจัยหรือบุคคลที่ทำการเก็บข้อมูล เพื่อตรวจสอบแหล่งข้อมูลนั้นว่า ถูกต้อง และข้อมูลคงเดิมหรือมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่

3) ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีแบบสามเส้า ด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลที่มีความตรงกัน

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ดำเนินการดังนี้

3.2.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) โดยดำเนินการวิเคราะห์ตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ขั้นตอนที่ 1 (R1) ศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร สภาพปัจจุบันรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

2) ขั้นตอนที่ 2 (D1) ศึกษาและออกแบบจัดทำรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการ

3) ขั้นตอนที่ 3 (R2) ดำเนินการทดลองปฏิบัติการในพื้นที่จริง และจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

4) ขั้นตอนที่ 4 (D2) ดำเนินการปรับและแก้ไขรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ตามข้อเสนอแนะจากขั้นตอนที่ 3

ในการวิเคราะห์กระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) สามารถแสดงเป็นตาราง ได้ดังนี้

ตาราง 1 การวิเคราะห์การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D)

ขั้นตอน/ประเด็นการวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
<p>ขั้นตอนที่ 1 (R1) ศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร สภาพปัจจุบันรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ รวมประเด็นการวิเคราะห์ 2 ประเด็น โดยแต่ละประเด็นจะศึกษาจำนวน 3 ด้าน คือ 1) ปัจจัยนำเข้า 2) กระบวนการ และ 3) ผลผลิต ในการนำเสนอผลการศึกษาระบุในรูปแบบของตารางการวิเคราะห์การวิจัยและพัฒนา สำหรับรายละเอียดของประเด็นการวิเคราะห์ มีดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษาสภาพเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ <ol style="list-style-type: none"> 1.1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร 1.2 ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร 2. ศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ <ol style="list-style-type: none"> 2.1. สภาพทั่วไปด้านพื้นที่ 2.2 ด้านบุคลากร 2.3. ด้านงบประมาณ 2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ 2.5 ด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร 			

ตาราง 1 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็นการวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
<p>ขั้นตอนที่ 2 (D1)</p> <p>ศึกษาและออกแบบจัดทำรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการ</p> <p>โดยกระบวนการ การสนทนากลุ่มร่วมกับ กลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติเพื่อร่วมกันออกแบบการจัดการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ “การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยความภาคภูมิใจ”</p>			
<p>ขั้นตอนที่ 3 (R2)</p> <p>ดำเนินการทดลองปฏิบัติการในพื้นที่จริง และจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว</p>			
<p>ขั้นตอนที่ 4 (D2)</p> <p>ปรับปรุงและแก้ไขรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ตามข้อเสนอแนะจากขั้นตอนที่ 3</p>			

3.2.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใน 4 มิติ คือ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนาประกอบภาพ ประกอบด้วย

4.1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

4.2 สภาพการจัดการท่องเที่ยว และความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

4.3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัย ตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและมีภูมิปัญญาที่หลากหลาย ซึ่งประชาชนสามารถนำองค์ความรู้มาพัฒนาเป็นสินค้าเพื่อสร้างรายได้ในครัวเรือนและเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในชุมชน อันเกิดจากการสืบสานภูมิปัญญาสืบมา ตลอดจนการดำรงและรักษาวัฒนธรรมอันดีงามให้อยู่คู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้เป็นอย่างดี และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจ สังเกตและการศึกษาในเชิงลึกประกอบเอกสาร การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนหมื่นสาร (บ้านวัวลาย) ที่เป็นพื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์เกี่ยวกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร โดยแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร

การศึกษาชุมชนหมื่นสาร พบว่า เป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยมีความรู้ความสามารถทางดนตรี นาฏศิลป์ ซึ่งเกิดจากการฝึกฝนและสั่งสมประสบการณ์ โดยค้นพบข้อมูล ดังนี้

1.1 ฟ้อนเล็บวัดหมื่นสาร

ผลการศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร พบว่า คือ การฟ้อนเล็บวัดหมื่นสาร ซึ่ง “การฟ้อน” เป็นการรำร่าที่อ่อนช้อยงดงามประกอบทำนองเพลงที่ไม่มีเนื้อร้อง มีจังหวะการฟ้อนประกอบ วง “ตึงโนง” เอกลักษณะของการฟ้อนเล็บ คือเล็บที่ทำจากโลหะ มีลักษณะยาวปลายงอน

สี่ทอง โดยสวมเล็บทั้ง 4 นิ้ว ยกเว้นนิ้วหัวแม่มือ และมีการแต่งกายแบบล้านนา โดยจำแนกการฟ้อน ออกเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบพื้นเมือง หรือ ฟ้อนเมือง และแบบคุ่มหลวง

ที่มา : สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ภาพประกอบ 55 ฟ้อนเล็บในอดีต

การฟ้อนในชุมชนหมื่นสารเป็นการฟ้อนแบบคุ่มหลวงที่ได้รับการถ่ายทอด ทำฟ้อนจากนางนวลฉวี เสนาคำ นางสมพันธ์ โชตนา (เสียชีวิตแล้ว) และบุคคลสำคัญอื่น ๆ ได้รับการ ถ่ายทอดทำฟ้อน ณ คุ่มหลวงของพระราชชายาเจ้าดารารัศมี ในสมัยรัชกาล ที่ 5 ซึ่งการฟ้อนดังกล่าว ใช้ สำหรับฟ้อนประกอบงานพิเศษ กิจกรรมงานรื่นเริง หรือการเฉลิมฉลอง ตามประเพณีหรือในวันสำคัญ ต่าง ๆ โดยจะฟ้อนรำตามทำนองเพลง อันแสดงถึงการเฉลิมฉลอง ยินดี การอำนวยการช่วยเหลือ หรือแสดง ความเคารพให้สอดคล้องตามทำนองของดนตรีพื้นบ้าน

ทั้งนี้ มีข้อมูลปรากฏการฟ้อนของชุมชนหมื่นสารในอดีต คือ ปี พ.ศ. 2473 สาวงามกลุ่มหนึ่งในชุมชนหมื่นสาร ได้ฟ้อนในงานฉลองอุโบสถของวัดหมื่นสารซึ่งมีชื่อเสียงเลื่องลือของ การฟ้อน ที่มีความงดงามอ่อนช้อยและช่างฟ้อนมีหน้าตาสวยงาม ภายหลัง ช่างฟ้อนบางคนถูกคัดตัวไป เป็นช่างฟ้อนคุ่มหลวง ในขณะนั้นช่างฟ้อนของวัดหมื่นสารได้มีโอกาสไปฟ้อนต้อนรับอาคันตุกะจาก ต่างเมืองและต่างประเทศ และไปฟ้อนที่กรุงเทพมหานครทุกปี จนได้รับคำชมเชยจาก จอมพล ป.พิบูล สงคราม อีกทั้งเคยได้รับเชิญให้ไปฟ้อนต่างประเทศ เช่น ประเทศไต้หวัน ประเทศเกาหลี เป็นต้น โดย การแต่งกายของการฟ้อนเล็บในอดีต เป็นการแต่งกายแบบง่าย ๆ ที่ใช้ผ้าถุง (ผ้าซิ่น) เย็บสำเร็จรูป เสื่อแขนสั้น หรือ ท่มสไบ ซึ่งจะมีการฝึกซ้อมที่วัดช่วงพลบค่ำเป็นประจำทุกวัน (จิราวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553)

ที่มา : จีราวรรณ กาวีละ โอคาโมะโตะ (2553)

ภาพประกอบ 56 การช่างฟ้อนเล็บของวัดหมื่นสารในอดีต

ต่อมามีช่างฟ้อนอีกหลายรุ่นที่ได้รับเชิญให้ไปฟ้อนที่กรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัด ในปี พ.ศ. 2550 เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตามกาลเวลา แม่ครูช่างฟ้อนผู้มีประสบการณ์ยังคงพยายามรื้อฟื้นการฟ้อน โดยทำการฝึกสอนลูกหลานรวมถึงเยาวชนหมื่นสาร บ้านวัวลายให้ดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ให้สามารถแสดงออกทางนาฏศิลป์ในงานพิธีการสำคัญต่าง ๆ ของวัดหมื่นสาร

ที่มา จีราวรรณ กาวีละ โอคาโมะโตะ (2553)

ภาพประกอบ 57 คณะช่างฟ้อนเล็บของวัดหมื่นสาร

1.2 คณะช่างซอวัดหมื่นสาร

ผลการศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารทางดนตรี พบว่า คือ “การซอ” จากคณะซอวัดหมื่นสาร ซึ่งการ “ซอ” คือการขับร้องเพลงพื้นบ้านของล้านนา มีลักษณะเป็นการโต้ตอบกันในลักษณะบทเกี่ยวพาราสิ ระหว่างชายหญิง หรือการซอเดี่ยวเพื่อเล่าเรื่อง พรรณนา บรรยาย เหตุการณ์ มีเครื่องดนตรีพื้นบ้านบรรเลงประกอบคำร้อง ในอดีตเมื่อชาวบ้านชุมชนหมื่นสาร บ้านวัวลาย มีเวลาว่างหลังจากการทำงานหัตถศิลป์เครื่องเงิน ประชาชนบางกลุ่มจะรวมตัวกันร่วมวงการขับร้องเพลงพื้นบ้าน และบรรเลงดนตรี โดย นายศรีทน จิโนรส หรือ ฉายา “ศรีทนจัวลาย” ถือเป็นช่างซอของชุมชนหมื่นสาร ที่มีชื่อเสียง รวมถึงมีนักดนตรีคนอื่น ๆ ในหมู่บ้านจำนวน 3-4 คน ร่วมกันบรรเลงดนตรีและนายศรีทน จิโนรส จะซอคู่กับช่างซอหญิง คือ นางขันแก้ว ศรีสุวรรณ ฉายา “ขันแก้วรถหยุด” ทั้งนี้ บทซอที่นิยมมากในเวลานั้นคือ “วังบัวบาน” หรือ “แอ้วสาวห้วยแก้ว” และเมื่อปี พ.ศ. 2482 ได้รับโอกาสไปอัดแผ่นเสียง ณ “ห้าง ต. เส็กชวน” ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งในสมัยนั้น เป็นผู้ผลิตแผ่นเสียงตรากระต่ายรายแรกของประเทศไทย

ที่มา : จีราวรรณ กาวีละ โอคาโมะโตะ (2553)

ภาพประกอบ 58 คณะช่างซอวัดหมื่นสารในอดีต

1.3 วงดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซอ ซึง และดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย

ผลการศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ด้านดนตรี พบว่า คือ วงดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซอ ซึง และดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย อันเกิดจากยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางดนตรีของชาวชุมชนยังไม่เลือนหาย เพราะลูกหลานในชุมชนได้นำทักษะและความสามารถที่ได้รับการถ่ายทอด มาจัดตั้งวงดนตรีป๊อปปูล่าและวงดนตรีสะล้อซอซึง ในชุมชนหมื่นสาร จากการริเริ่มของ นายอรุณพ ภูมิวิเศษ ที่รวบรวมเยาวชน และนักศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ

ทางด้านดนตรี จัดตั้งวง “เพชรล้านนา” ที่สร้างชื่อเสียงและรับรางวัลจากการประกวดวงดนตรีพื้นเมืองหลายรางวัล

นอกจากนี้ยังมี นายธิตพล กันติวังศ์ ลูกหลานชาวบ้านว้าลายที่มีชื่อเสียงในด้านดนตรีพื้นเมือง รวมกลุ่มเพื่อนนักศึกษาที่มีใจรักในดนตรีจากคณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และจากสถาบันต่าง ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่ ก่อตั้งวงดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย ชื่อวง “ซ่างสะตน” มีผลงานได้รับการยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ สามารถประยุกต์เครื่องดนตรีพื้นบ้านของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์เรียงเรียงเป็นบทเพลงที่ไพเราะ

ข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร แสดงถึงคุณค่าทางศิลปะและวัฒนธรรมที่สามารถสร้างสรรค์และนำเสนอศิลปะผ่านเครื่องดนตรีและการฟ้อน โดยสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปทั้งในอดีตและปัจจุบัน ทั้งนี้ลูกหลานในชุมชนหมื่นสารที่ได้รับการสืบทอดทักษะจากบรรพบุรุษ ยังคงการอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป

2. เอกลักษณะทางภูมิปัญญาเครื่องเงินว้าลาย

เครื่องเงินว้าลาย ถือเป็นงานหัตถศิลป์ที่ใช้แรงงานนำมาจากกระบวนการผลิตเพื่อขึ้นรูปแล้วนำมาทำการตกแต่ง ดุนลาย ตามเอกลักษณ์ของการทำเครื่องเงินว้าลายที่สามารถผลิตชิ้นงานที่มีความวิจิตรบรรจง ผ่านการสั่งสมความรู้ซึ่งได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน ทั้งนี้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาเครื่องเงินว้าลาย

2.1 ความเป็นมาของเครื่องเงินว้าลาย

ผลการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนหมื่นสาร (บ้านว้าลาย) พบว่า ในยุคที่เชียงใหม่เป็นประเทศราชของพม่า ต่อมาพระเจ้ากาวิละร่วมสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าตากสิน โดยมีกองทัพพระเจ้าตากสินและผู้นำชาวล้านนาช่วยกันขับไล่พม่าไปจากเชียงใหม่ได้สำเร็จ เมื่อ พ.ศ. 2317 จึงทำให้เมืองเชียงใหม่ในขณะนั้นเป็นเมืองร้าง พระเจ้ากาวิละจึงได้กวาดต้อนผู้คนจากบ้านว้าลาย หรือ จัวลาย ในแขวงเมืองป๋น ลุ่มแม่น้ำสาละวิน หรือแม่น้ำคงคา รัฐไทยใหญ่ประเทศพม่า เพื่อให้มาตั้งรกรากและสร้างบ้านเรือนที่กำแพงชั้นนอกของเมืองเชียงใหม่ และให้อาศัยอยู่บริเวณโดยรอบวัดหมื่นสาร ซึ่งชาวบ้านที่ถูกกวาดต้อนล้วนมีความรู้ทักษะวิชาช่างเรื่องของการทำเครื่องเงิน และเมื่อผู้คนจากบ้านว้าลายได้ตั้งรกรากโดยรอบวัดหมื่นสาร จึงดำรงอาชีพด้วยเกษตรกรรม เมื่อว่างเว้นจากการทำงานหรือเมื่อมีเวลาว่าง ช่างฝีมือเครื่องเงินและสมาชิกในครัวเรือนของบ้านว้าลายจะใช้ภูมิปัญญาและทักษะวิชาช่าง เพื่อผลิตเครื่องเงินสำหรับใช้ในครัวเรือนและผลิตเพื่อนำไปจำหน่ายในท้องถิ่นต่าง ๆ เพื่อเป็นรายได้เสริม ดังนั้น ในบริเวณดังกล่าวจะมีเสียงกระทบของโลหะแทบทุกหลังคาเรือน จึงแสดงถึงเอกลักษณ์ของชุมชนหมื่นสาร (บ้านว้าลาย) ที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับงานหัตถกรรมประเภทเครื่องเงิน ทั้งนี้ เครื่องเงินในอดีตนิยมผลิตเครื่องประดับ เช่น แหวน สร้อย กำไล เข็มขัด ปิ่นปักผม ต่างหู หวีเสียบผม ส่วนเครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น พาน ปิ่นโต สลุง (ภาชนะใส่ น้ำ) น้ำดัน (คนโท) น้ำบวย (กระบวยสำหรับตักน้ำ) ชุดเขียนหมาก ตลับเงิน รวมถึงผลิต มีด

ดาบ หรืออาวุธต่าง ๆ ทั้งนี้ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ทำจากเครื่องเงินเพื่อใช้ในพระราชพิธี หรือ ให้กับเจ้านาย ผู้ใหญ่และเจ้าเมืองของล้านนาในอดีต โดยผู้วิจัยได้พบประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

ภาพประกอบ 59 เครื่องใช้ที่ทำจากเงิน

ภาพประกอบ 60 กระเป๋าสานที่ทำจากแร่เงิน

2.1.1 วัตถุดิบแร่เงินเพื่อการผลิตเครื่องเงินในอดีต

ผลการศึกษาพบว่า ในประเทศไทยนั้น มีแร่เงินจำนวนเล็กน้อยซึ่งไม่เพียงพอต่อความต้องการ จึงทำให้ในอดีตประเทศไทยต้องนำเข้าแร่เงินมาจากต่างประเทศนับตั้งแต่มีการติดต่อซื้อขายในพุทธศตวรรษที่ 6 - 11 เพราะในสมัยโบราณใช้โลหะเงินทำเป็นเงินตรา ต่อมามีการใช้แร่เงินอย่างแพร่หลาย จวบจนในยุคของการสร้างบ้านแปงเมืองในยุคของพระเจ้ากาวิละ ทำให้เมืองเชียงใหม่เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน รวมถึงการค้าที่มีร้านค้าชาวจีนในเมืองเชียงใหม่เข้ามาทำการค้าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ในการผลิตเครื่องเงินของชุมชนหมีนสาร จึงซื้อแร่เงินจากร้านค้าชาวจีนในเมืองเชียงใหม่ หรือใช้เหรียญกษาปณ์ต่าง ๆ ที่ทำมาจากแร่เงินของไทยและต่างประเทศ ไปจนถึงการหลอมเครื่องเงินเก่าที่ชำรุดเสียหาย ซึ่งเนื้อและคุณภาพของแร่เงินจะแตกต่างกันไปตามยุคสมัยนั้น ๆ (จิราวรรณ กาวิละ โอภาโมะโตะ, 2553)

เมื่อสังคมมีการเติบโตและพัฒนามากขึ้น ส่งผลให้แร่เงินที่เป็นวัตถุดิบในการผลิตเครื่องเงินมีราคาสูงขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2515 แร่เงินหรือเม็ดเงินมีราคาบาทละ 10 - 15 บาท ต่อมาราคาแร่เงินสูงขึ้นตามลำดับ ซึ่งราคาขึ้นลงตามราคาทองคำและเงินดอลลาร์สหรัฐอเมริกา ในปัจจุบันแร่เงินมีราคาสูงขึ้นบาทละ 264 บาท คิดเป็นกิโลกรัมประมาณ 17,318 บาท

ภาพประกอบ 61 เม็ดเงิน

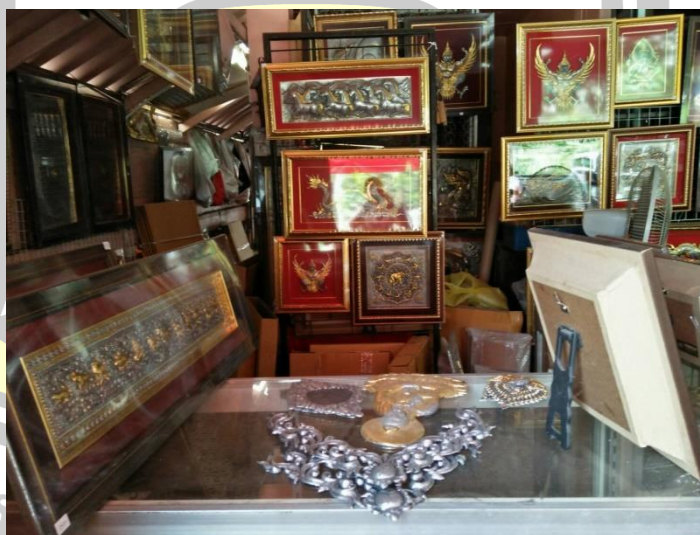
2.1.3 การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาเครื่องเงิน

ผลการศึกษาของการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาในด้านของสังคมและเศรษฐกิจ พบว่าช่างสล่าเครื่องเงินมีจำนวนลดลง เพราะผู้ที่มีความรู้สมัยใหม่ไปประกอบอาชีพอื่น รวมถึงลูกหลานของช่างสล่ามีทางเลือกในการประกอบอาชีพต่าง ๆ จึงทำให้บุคลากรที่เป็นช่างฝีมือในการผลิตเครื่องเงินมีจำนวนลดลง เพราะขาดผู้สืบทอดประกอบกับเม็ดเงินมีราคาสูงขึ้น ทำให้ร้านค้าใช้แผ่นอะลูมิเนียมทดแทนการใช้แร่เงินเพื่อลดต้นทุน และพัฒนาผลงานหัตถศิลป์ให้มีความหลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าในทุกระดับให้มากยิ่งขึ้น

งานหัตถศิลป์ที่จำหน่ายในชุมชนบ้านวัวลายปัจจุบัน มีทั้งชิ้นงานที่ทำมาจากเงินแท้และอะลูมิเนียม รวมถึงงานสั่งทำ ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ รวมถึงสินค้าต่าง ๆ ทั้งเครื่องประดับ เครื่องใช้ในครัวเรือน รวมถึงของใช้ และของประดับตกแต่ง

ภาพประกอบ 62 งานหัตถศิลป์ที่ทำมาจากแร่เงินและอะลูมิเนียม

ภาพประกอบ 63 งานหัตถศิลป์รูปแบบต่าง ๆ ของบ้านวัวลาย

2.2 เอกลักษณ์ของเครื่องเงินหรืองานหัตถศิลป์วัวลาย

ผลการศึกษาพบว่าเอกลักษณ์ของเครื่องเงินหรืองานหัตถศิลป์วัวลาย มีลวดลายของการดุนลายที่คมชัด มีมิติ โดยเป็นการสลักลายทั้ง 2 ด้าน ดุนลายจากด้านใน ให้นูนตามแบบที่ได้ร่างไว้

จากนั้นลงรายละเอียดโดยการตอกลายจากด้านนอกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีลวดลายเสมือนจริง จะต้องใช้ความประณีต เพื่อให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมที่สะท้อนอารมณ์ของตัวละครและภาพอย่างสมจริง ลายที่เป็นเอกลักษณ์และเป็นที่ยอมรับของชุมชน คือ

1) ลายที่ปรากฏบนภาชนะขนาดใหญ่หรือขนาดย่อม เช่น เทพเจ้าอินทูลุ ลายเทพพนม สัตว์หิมพานต์ รูปตัวละครในวรรณคดีเรื่องรามเกียรติ์หรือตอนใดตอนหนึ่ง ลายเวสสันดรชาดก ลายรูปสัตว์สิบสองราศี เป็นต้น

2) ลายทั่วไป เช่น ลายแจ้ ลายกนก ลายดอกบัว ลายดอกมะลิ ลายดอกจอก ลายดอกพุดตาน ลายใบเทศ ลายดอกชัยพฤกษ์ ลายพุ่ม ลายช่อ ลายก้านขด ลายเปลว ลายเถาเครือ ลายเปลว เป็นต้น

ภาพประกอบ 64 ลวดลายบนภาชนะ

ภาพประกอบ 65 การตอกลายบนภาชนะ

กล่าวสรุปการวิเคราะห์ข้อมูลความเป็นมาของเครื่องเงินวัลลายได้ว่า ผลงานเครื่องเงินวัลลายเกิดจากการสั่งสมบ่มเพาะประสบการณ์ผนวกกับองค์ความรู้ด้านงานหัตถศิลป์เครื่องเงินที่ชุมชนบ้านวัลลายได้รับมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ทำให้ชุมชนสามารถรังสรรค์ผลงานหัตถศิลป์ให้เป็นที่ยอมรับแก่นักท่องเที่ยวจนถูกขนานนามว่า “ถนนเครื่องเงินวัลลาย” ซึ่งพบประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

2.3 การค้าเครื่องเงินของบ้านวัลลายจากอดีตสู่ปัจจุบัน

การค้าเครื่องเงินของบ้านวัลลายจากอดีตสู่ปัจจุบัน พบว่า การค้าขายเครื่องเงินในอดีต ถือว่ามีความสำคัญต่อการดำรงชีพของผู้คนในหมู่บ้าน เพราะเป็นช่องทางในการสร้างรายได้ อีกช่องทางหนึ่งในครัวเรือน โดยการค้าในอดีตมีความแตกต่างจากในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ทั้งในเรื่องข้อกำหนดในการคมนาคมที่ไม่สะดวกสบายเหมือนปัจจุบัน ซึ่งการสื่อสารเป็นไปในลักษณะของการบอกกล่าว การเจรจาจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลหนึ่ง ซึ่งยังไม่มีเทคโนโลยีที่เอื้อประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตเหมือนในปัจจุบัน และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ดังนี้

2.3.1 การค้าเครื่องเงินในอดีต

ผลการศึกษาเกี่ยวกับการค้าเครื่องเงินในอดีตพบว่า ภายหลังจากตั้งถิ่นฐานของบ้านวัลลาย สมาชิกในครอบครัวจะประกอบอาชีพเกษตรกรรมและยามว่างจะช่วยกันทำเครื่องเงิน ส่วนผู้หญิงจะทำหน้าที่นำเครื่องเงินไปขาย หรือนำเครื่องเงินที่ไปส่งให้กับผู้สั่งทำ หรือนำไปให้พ่อค้าคนกลาง เพื่อนำไปขายต่ออีกทอดหนึ่ง โดยคู่ค้าและลูกค้าส่วนใหญ่เป็นทั้งคนเชียงใหม่ และต่างจังหวัด และใช้วิธีห่อเครื่องเงินด้วยผ้าดิบสีขาว ผูกเป็นหูหิ้วหรือใส่กระบุง ซึ่งจะมีการชำระเงินเป็น เงินแท่ง (เงินของจีนนำมาใช้ในล้านนา) เงินยาง (เงินของชาวลาวและเขมร) หรือเงินรูป (เงินของประเทศอินเดีย และประเทศอังกฤษนำมาใช้ในเชียงใหม่) แล้วนำเงินที่ได้ ซึ่งเป็นเงินที่มีแร่เงินเกือบทั้งหมดนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตต่อไป รวมถึงการค้าขายในอดีตยังเป็นการเดินทางด้วยเท้า เกวียน หรือ รถถีบ (รถจักรยาน)

2.3.2 การริเริ่มก่อตั้งกิจการเครื่องเงินในชุมชน

ผลการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการริเริ่มก่อตั้งกิจการเครื่องเงินในชุมชนพบว่า ในปี พ.ศ. 2462 - 2464 สมัยของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี รัฐบาลมีโครงการทำสนามบิน ในเมืองเชียงใหม่ แต่เดิมชื่อ “สนามบินสุเทพ” จึงทำให้พื้นที่การเกษตรของชาวบ้านวัลลาย และบริเวณใกล้เคียงต้องขายที่ดินให้แก่รัฐและกลุ่มนายทุนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้ชาวบ้านวัลลาย มีเวลาทุ่มเทให้กับการผลิตสินค้าและงานหัตถกรรมมากขึ้น จึงทำให้ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้มีการก่อตั้งร้านค้าจำหน่ายเครื่องเงินร้านแรกในหมู่บ้านวัลลาย คือ “ร้านกันทวงค์” ต่อมาเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ทางร้านจึงหยุดกิจการ และเมื่อสงครามสิ้นสุดจึงเปิดกิจการอีกครั้งในชื่อร้าน “แก้วสองสี” และร้าน “เชียงใหม่หัตถกรรม”

เมื่อเครื่องเงินได้รับความนิยมมากยิ่งขึ้น จึงมีการเปิดร้านค้าเครื่องเงินตลอดเส้นทางถนนวัวลาย เช่น ร้านบัวจันทร์ ร้านเงินดี ร้านขจีศิลป์ ร้านพิงคนา ร้านไชยวรรณ และร้านบรรจง ซึ่งเป็นร้านรุ่นแรก ๆ ของย่านวัวลายที่เปิดกิจการระหว่างปี พ.ศ. 2503 – 2515 ต่อมา มีร้านค้าเครื่องเงินเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเมืองเชียงใหม่มีการพัฒนาและเติบโตขึ้น จึงก่อให้เกิดการเปิดตลาดเครื่องเงินสู่สากล โดยร้านสยามซิลเวอร์แวร์ ริเริ่มการค้าเงินธุรกิจผ่านบริษัทท่องเที่ยวโดยนำนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมร้านค้า

2.3.3 กิจการเครื่องเงินของชุมชนในปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2561 จวบจนปัจจุบัน มีร้านค้าเครื่องเงินในย่านวัวลาย (พื้นที่ในย่านวัวลาย ประกอบด้วยชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนนันทาราม) รวมทั้งสิ้น 29 ร้าน ซึ่งตั้งอยู่บนสองฝั่งของถนนวัวลาย และกระจายบริเวณโดยรอบย่านวัวลาย รวมถึงมีการเปิดช่องทางในการจำหน่ายที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น ผ่านสื่อออนไลน์ช่องทางต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 66 ร้านค้าเครื่องเงินบ้านวัวลาย

ทั้งนี้ ชุมชนหมื่นสาร บางหลังคาเรือนยังคงมีการผลิตสินค้าที่ทำมาจากเครื่องเงินและโลหะภายในบ้าน เพื่อให้เป็นศูนย์ศึกษาการเรียนรู้และฝึกอบรมแก่เยาวชนรุ่นหลัง หรือประชาชนที่สนใจ

ข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การค้าเครื่องเงินของบ้านวัวลายจากอดีตสู่ปัจจุบัน คือ ชุมชนหมื่นสาร ได้การนำภูมิความรู้ดั้งเดิมมาสร้างสรรค์เป็นผลงานหัตถศิลป์ จนพัฒนาเป็นผลงานที่มีคุณค่าแก่การสะสมของผู้ที่นิยมและชื่นชอบเครื่องเงินหรือลวดลายของโลหะที่มีความประณีตบรรจงรวมถึงการพัฒนาภูมิความรู้โดยสามารถประยุกต์ใช้แผ่นโลหะให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับ

ผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลง จึงทำให้นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้ประจักษ์ถึงฝีมือของชาววัลลายที่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของการรักษาภูมิความรู้ที่ได้สั่งสมและ สืบทอดมาหลายชั่วอายุคน

3. ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร

ผลการศึกษาพบว่า ชาวชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาซึ่งมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยอาศัยการเรียนรู้ พัฒนา ภายใต้การนำทรัพยากรมาประยุกต์ใช้ให้เกิดคุณค่าและประโยชน์ต่อสุขภาวะซึ่งชุมชนหมื่นสาร สามารถสร้างองค์ความรู้จากรากฐานของภูมิปัญญา ในด้านอาหาร และยารักษาโรค ดังนี้

3.1 ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน

ผลการศึกษาในการดำรงชีพตามวิถีชุมชนหมื่นสารบ้านวัลลายพบว่า ได้นำทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นอาหารพื้นบ้านซึ่งมีขั้นตอนและกรรมวิธีที่ซับซ้อนทำไว้เพื่อรับประทานในครัวเรือนรวมถึงสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ โดยอาหารพื้นบ้านที่ขึ้นชื่อของชุมชน พบว่า มีอาหารพื้นบ้าน ดังต่อไปนี้

3.1.1 ยำหนัง

“ยำหนัง” เป็นอาหารพื้นบ้านที่ทำมาจากหนังควาย โดยใช้หนังควายแห้งนำมาแช่น้ำเย็นประมาณครึ่งวันเพื่อให้หนังนิ่ม จากนั้นนำมาหั่นเป็นเส้น และนำไปแช่เย็นอีก 1 คืน เพื่อให้หนังคืนตัว แล้วเอาไปล้างในน้ำสะอาด และบางสูตรนำไปแช่น้ำแล้วนำไปต้มจากนั้นหั่นเป็นเส้นหรือขูดเป็นชิ้นบาง ๆ ในการเตรียมเครื่องปรุงของยำหนังจะใช้เครื่องแกง ประกอบด้วย ข่าหั่น พริกขี้หนู กระเทียม หอมแดง ขมิ้น ตะไคร้ซอย กะปิ ปลาร้าต้มสุก เกลือ โขลกให้เข้ากันแล้วนำไปผัดในน้ำมันให้หอมแล้วใส่หนังควายผัดจนสุกและใส่เครื่องอื่น ๆ คือ พริกป่น กระเทียมเจียว ถั่วลิสงและ งามดใบมะกรูด ต้นหอม ผักชี คลุกให้เข้ากัน นิยมรับประทานกับข้าวเหนียว

ภาพประกอบ 67 ยำหนัง

3.1.2 น้ำเมียง

“น้ำเมียง” เป็นอาหารที่ทำมาจากข้าวสาร หรือข้าวเจ้า และน้ำเมียง (เมียง เป็นอาหารว่างของภาคเหนือ ซึ่งทำมาจากใบของต้นเมียง ผ่านกรรมวิธีการหมัก) โดย น้ำเมียงมีกรรมวิธี คือ นำข้าวมาคั่วให้สุกแล้วแช่น้ำเย็น 1 คืน นำมาบดให้ละเอียด จากนั้นใส่น้ำมันแล้วเจียวกระเทียมให้เหลือง แล้วใส่หมูบดปรุงรสด้วยกะปิ ปลาร้า ผัดจนหอมแล้วใส่ข้าว คนให้เข้ากันแล้วนำหัวน้ำเมียง คนให้ข้าวสุก ใส่ขิงซอย และกระเทียมเจียว ปิดไฟ ปรุงรสด้วยขิงโหลก เกลือ นิยมกินกับข้าวเหนียว

ภาพประกอบ 68 น้ำเมียง

3.1.3 น้ำตับ

“น้ำตับ” เป็นอาหารที่มีส่วนผสมสำคัญคือตับและข้าวเช่า มีกรรมวิธีในการปรุง คือ การนำข้าวเจ้าที่หุงสุกมาผึ่งให้เย็น คลุกด้วยเกลือ กระเทียมโหลก ตับหมู เลือดหมูคลุกให้เข้ากัน หมักให้มีรสเปรี้ยวใช้เวลา 2-3 วัน จากนั้นนำตับมาต้มเอาน้ำที่ได้จากตับ แล้วเจียวกระเทียมให้หอม นำน้ำตับลงผัดกับข้าวที่หมักมาผัดในน้ำมันให้สุก แล้วโรยกระเทียมเจียวและพริกทอด

พหุณ ปณุ ทิโต ชีเว

ภาพประกอบ 69 น้ำต๋ับ

ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน ยำหนัง น้ำเมี่ยงและน้ำต๋ับ นางพุลศรี ทิพย์กนก ชาวบ้านในชุมชนหมื่นสาร เป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดองค์ความรู้ในการทำอาหารพื้นบ้าน ทั้ง 4 ชนิด จากบรรพบุรุษ ซึ่งอาหารบางชนิดหารับประทานได้ยากในปัจจุบัน แต่ยังคงจำหน่ายอาหารพื้นบ้านในตลาดประตูเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้านให้แก่ลูกหลานจวบจนปัจจุบัน

3.1.4 น้ำหนัง

“น้ำหนัง” เป็นอาหารพื้นบ้านที่ทำมาจากวัวหรือเจลาตินที่ได้จากหนังควาย นำมาทำเป็นแผ่นบาง ๆ แล้วนำไปทอด คล้ายข้าวเกรียบมีกรรมวิธีคือ นำหนังควายมาเผา จากนั้นนำไปแช่น้ำครึ่งวัน แล้วขูดส่วนที่ไหม้ออก นำไปต้มอีกครั้งให้หนังละลาย ให้ได้น้ำข้น ๆ และกรองแยกกาก เมื่อได้น้ำของหนังแล้ว นำไปละลายบนใบตอง ทำให้เป็นรูปร่างกลมบาง ๆ ผึ่งให้แห้งแล้วเป็นแผ่นบาง ๆ ซึ่งก่อนรับประทานจะทาด้วยน้ำมันและเกลือ จึงนำไปย่างด้วยไฟอ่อนจะฟูกรอบคล้ายข้าวเกรียบ มีรสชาติเค็มและมัน ใช้ทานเป็นเครื่องเคียงกับน้ำพริก

ภาพประกอบ 70 น้ำหนัง

3.1.4 หนังปอง

“หนังปอง” คือ หนังควายทอด ซึ่งมีกรรมวิธีคือ ล้างหนังควายให้สะอาด จากนั้นนำไปลวกในน้ำร้อน แล้วขูดเอาขนที่ติดหนังออกให้สะอาด ต่อมาคือต้มหนังควายให้เปื่อย เมื่อหนังได้ที่หั่นหนังควายเป็นชิ้นเล็ก ๆ จึงนำคลุกเคล้ากับเกลือหมักไว้ 1 ชั่วโมง นำไปตากแดดให้แห้งใช้เวลา 15 วัน จนหนังหดและแห้ง จึงจะได้หนังที่แห้ง สำหรับนำไปทอดในน้ำมันให้เหลืองกรอบ ก็จะได้หนังปอง (ปอง หมายถึง พอง) นิยมทานคู่กับขนมจีนและน้ำพริก

ภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทำน้ำหนัง และ หนังปอง นางรสสุคนธ์ ชุ่มภิรมย์ เป็นผู้ที่ได้รับการสืบทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษ ซึ่งหนังปองนี้ เป็นอาหารที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ทั่วภาคเหนือ นับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน

ภาพประกอบ 71 หนังปอง

3.2 ภูมิปัญญาด้านยารักษาโรค

ผลการศึกษาพบว่า สมุนไพรมีเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการคิดค้นจากบรรพบุรุษเพื่อใช้บำรุง รักษาอาการเจ็บป่วยทางร่างกาย เพราะในอดีตวิวัฒนาการและเทคโนโลยีทางการแพทย์ไม่เจริญเช่นปัจจุบัน ทำให้ชาวบ้านประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติ ที่มีสรรพคุณต่าง ๆ ในพืชพรรณนานาชนิด นำมาปรุงเป็นตัวยาให้ออกฤทธิ์หรือยับยั้งอาการเจ็บป่วยให้ทุเลา หรือหายได้ โดยใช้สมุนไพรรักษาโรค

การใช้สมุนไพรรักษาโรคนำโดยชาวบ้าน 2 ครอบครัวในชุมชนหมื่นสารวัลย์ได้คิดค้นสมุนไพรรักษาโรค อันเป็นตำหรับเฉพาะของชุมชน โดยมียารักษาโรคที่เกิดจากภูมิปัญญา (จิรวรรณ กาวิลละ โอภาโมะโตะ, 2553) ดังนี้

3.2.1 ยาสมุนไพรบำรุงธาตุ แก้วโรคกษัยและริดสีดวงทวาร หรือ “ยามะโหก”

ยาสมุนไพรบำรุงธาตุหรือยาอายุวัฒนะที่นายปิ่น และนางคำแสน กาวิละช่างเงินบ้านวัวลายได้คิดค้นขึ้น เพื่อรักษาอาการปวดหลัง ปวดเอว และ โรคริดสีดวงอันเกิดจากการนั่งทำงาน ดีเครื่องเงินเป็นเวลานาน ทำให้มีอาการปวดเมื่อยและเป็นโรคริดสีดวง โดยมีส่วนผสมของสมุนไพรและพืช 8 ชนิด ประกอบด้วย 1) รากของต้นมะแตง 2) แกนของเนื้อไม้แดง 3) รากมะพร้าวไฟ หรือ มะพร้าวนาฬิกา 4) รากมะจาย หรือ ต้นกำจาย 5) ลำต้น (เครือ) หนามเก็ดเก้า หรือ พญารากเดียว 6) มะเขือแจ้ เป็นมะเขือพันธุ์พื้นเมือง 7) ใบหญ้าไซ และ 8) เปลือกข้าวजूว โดยนำสมุนไพรทั้ง 8 ชนิด ไปตากแห้งและนำมาต้มรวมกันแล้วจึงนำไปลงหม้อต้มเพื่อให้ได้น้ำยามาดื่มปัจจุบันมีการผลิตยามะโหกที่บ้านเลขที่ 1 ถนนวัวลาย ซอย 4 โดยทำการผลิตมานานหลายสิบปี

3.2.2 ยาสมุนไพรรักษาโรคฟัน (สมเขี้ยว)

การสมเขี้ยว คือ การรักษาโรคฟัน (เขี้ยว) โดยการอบหรือรม (สม) ด้วยควันที่ได้จากการเผาไหม้ของสมุนไพร ซึ่งสมุนไพรชนิดนี้คิดค้นโดย นายหน่อ และนางเทียมตา ศรีภูขาว โดยใช้วัสดุธรรมชาติ ประกอบด้วย กะลามะพร้าว กระจบอกไม้ไผ่ ผางปะตี๊บ (ถ้วยประทีปที่ทำมาจากดินเหนียว) ถาดกลม ยาเม็ดสมุนไพร มีลักษณะเป็นเม็ดสีฟ้าเล็ก ๆ สีดำคล้ายเมล็ดงา และน้ำมันสมุนไพร เป็นสูตรลับเฉพาะของผู้คิดค้น มีวิธีการรักษา ดังนี้

1) นำผางปะตี๊บมาเผาในเตาถ่านให้ร้อนจัด จากนั้นนำมาวางไว้บนแท่นไม้ที่วางอยู่บนถาดกลมซึ่งมีน้ำขังประมาณครึ่งถาด

2) นำยาเม็ดสมุนไพรประมาณ 1-2 ซ้อนชาใส่ลงในถ้วยประทีปแล้วเทน้ำมันสมุนไพรเพื่อให้เกิดควันสีขาว

3) นำกะลามะพร้าวที่เจาะรูเป็นวงกลมตรงกลางสำหรับเสียบกระจบอกไม้ไผ่เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1.5 - 2 ซม. ยาวประมาณ 6 - 7 นิ้ว ครอบบนถาดให้ถ้วยประทีปอยู่ตรงกลางกะลา น้ำที่ขังอยู่ในถาดจะช่วยให้ควันสมุนไพรอบวอลอยู่ในกะลาควันสมุนไพรจะพุ่งออกมาทางปากกระจบอกไม้ไผ่ จากนั้นให้คนไข้ม้วนในช่องปาก ในการอบแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 2-3 นาที

4) ทำขั้นตอนที่ 1 - 4 ซ้ำกันประมาณ 3 ครั้ง ทิ้งไว้สักครู่โดยไม่ต้องบ้วนปาก เมื่อเสร็จขั้นตอน “หม้อเมือง” จะยกกะลาให้คนไข้ดูด้านใน สิ่งที่ติดอยู่ด้านในกะลาจะมีลักษณะคล้ายตัวหนอนเล็ก ๆ สีขาว ซึ่งคนไข้เชื่อว่า คือ ตัวเชื้อโรคที่ทำให้เกิดอาการปวดฟัน เหงือกบวม และทำให้มีกลิ่นปาก ซึ่งข้อเท็จจริงอาจจะเป็นไปได้ว่า สิ่งที่ติดอยู่ในกะลาเป็นส่วนหนึ่งของเม็ดสมุนไพรที่เกิดจากการแตกตัวทำปฏิกิริยาความร้อนและน้ำมันสมุนไพร แต่โดยส่วนใหญ่ชาวบ้านที่มารักษาเชื่อว่าเป็นตัวหนอน

“การสมเขี้ยว” เป็นวิธีการรักษาโรคฟันโดยใช้สมุนไพร โดยนายทวีศักดิ์ ศรีภูขาว ที่มีมานานหลายสิบปี ณ บ้านเลขที่ 19 ถนนวัวลาย ซอย 3 โดยมีชาวบ้านวัวลาย ชาวไทยภูเขา เพื่อ

เข้ามารับการรักษา ทั้งนี้ สำหรับภูมิปัญญาการรักษาโรคได้ถ่ายทอดความรู้ “การสมเขี้ยว” ให้กับน้องสาว

3.3 ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์

3.3.1 การประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง

ผลการศึกษาพบว่า ความรู้ความสามารถด้านศิลปะการเย็บดอกไม้ใบตองกรวยดอกไม้ บายศรีสู่ขวัญ เป็นความรู้ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้ชาวบ้านวัลายบางคนมีฝีมือและมีความชำนาญจนได้รับเชิญจากสถาบันการศึกษาให้ไปเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียน รวมถึง นางจันทร์ดี ชติยะ ถือได้ว่าเป็นแม่ครูที่มีความสามารถด้านการประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง แต่เสียชีวิตไปแล้ว

3.3.2 การประดิษฐ์ตุ่ง และช่อ

ผลการศึกษาพบว่า “ตุ่ง” และ “ช่อ” ทำมาจากแผ่นวัสดุ เช่น กระดาษ โลหะ ผ้า ใบลาน เป็นต้น มีรูปแบบตามแบบล้านนาที่แสดงถึงเอกลักษณ์อันเป็นสิริมงคลและความเชื่อ ใช้ตกแต่งหรือประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ หรือถวายเป็นพุทธบูชา รวมไปถึงใช้ประกอบในพิธีอวมงคลเพื่ออุทิศให้ผู้ล่วงลับ โดยตุ่ง หรือช่อ มีลักษณะเป็นแผ่นยาว ปลายด้านหนึ่งติดกับเสา ส่วนปลายอีกข้างห้อยเป็นหางยาวลงมาและช่อ มีลักษณะคล้ายธงรูปแบบสามเหลี่ยมขนาดเล็ก ด้านฐานของช่อติดกับก้านไม้ไผ่ที่เหลาเล่มเล็ก ๆ พันด้วยกระดาษสีทอง สีเงิน โดยให้ปลายแหลมโบกสะบัดไปมา

ภาพประกอบ 72 ตุ่ง

ภาพประกอบ 73 ช่อ

โดยผู้ที่สืบทอดศิลปะการตัดตุง และ ช่อ คือ นางสาวสุนีย์ ไชยวงศ์ญาติ โดยเป็นตุง และ ช่อ ประเภท กระดาษ ที่ใช้เทคนิคการตัดกระดาษสีให้ได้ลวดลายต่าง ๆ ตามความต้องการ ให้มีความงดงามอ่อนช้อย โดยความรู้ดังกล่าว ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ จนสามารถสั่งสมประสบการณ์และปัจจุบันได้เผยแพร่ความรู้ให้แก่สาธารณชน นักเรียน และผู้ที่สนใจเป็นจำนวนมาก

ภาพประกอบ 74 การสาธิตการตัด ตุง และ ช่อ

ข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร แสดงถึงการดำเนินชีวิตบนวิถีของชาวบ้านที่มุ่งเน้นการดำรงชีวิตภายใต้การนำความรู้ ความเชื่อ ความสามารถและทักษะ อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้เพื่อใช้แก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตการดำรงอยู่ให้ดียิ่งขึ้น โดยประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นนำมาเลือกสรร ประยุกต์ทรัพยากรเหล่านั้นให้มีคุณค่าและเกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ผลงานการวิจัย ทำให้ทราบถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร โดยปัจจุบันพื้นที่ชุมชนได้รับการพัฒนา เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปตามยุคสมัย จึงถูกซึมซับวัฒนธรรมของชาวล้านนาไปตามกาลเวลา ถึงแม้ถิ่นกำเนิดเมื่อครั้งก่อนถูกกวาดต้อนมาจากประเทศพม่า เมื่อ 2 ศตวรรษที่ผ่านมา หลงเหลือเพียงบันทึกทางประวัติของชุมชน ทำให้ชาวชุมชนส่วนใหญ่ยึดถือขนบธรรมเนียมปฏิบัติของชาวล้านนารวมถึงขนบธรรมเนียมไทยในปัจจุบัน โดยทั่วกัน แต่กาลเวลาทำให้ชาวชุมชนหมื่นสารได้รวบรวมความรู้ ประสบการณ์ สามารถแสดงออกถึงด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่สามารถกล่าวสรุปได้ดังนี้

1. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ คือ เอกลักษณ์ศิลปะทางนาฏศิลป์และดนตรี ประกอบด้วย ฟ้อนเล็บ การขับซอ (การขับร้องเพลงพื้นบ้าน) บรรเลงดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง และดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย
2. ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ คือ งานหัตถศิลป์เครื่องเงินและแผ่นโลหะ อาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย ยาหนิง น้ำหนิง หนังกอง น้ำเมียง น้ำดับ รวมถึง ยารักษาโรค ประกอบด้วย ยาสมุนไพรบำรุงธาตุ แก้โรคพิษและริดสีดวงทวาร และยาสมุนไพรรักษาโรคฟัน และภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ ประกอบด้วย ดอกไม้ใบตอง และการตัด ซ่อ ตุง

ตอนที่ 2 สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหา และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจ สังเกตและการศึกษาในเชิงลึกด้วยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป โดยผู้วิจัยสามารถจำแนกข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทั่วไปด้านพื้นที่

การศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปด้านพื้นที่ ดังนี้

1.1 สภาพของชุมชนหมื่นสารด้านการคมนาคม

จากการศึกษาสภาพพื้นที่ของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนเมืองที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ ทำให้ทราบถึงสภาพทั่วไป ปัญหาและความต้องการด้านการคมนาคมเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ

1.1.1 สภาพทั่วไปด้านการคมนาคมโดยรอบและเส้นทางถนนสายวัฒนธรรมพบว่า

สภาพด้านการคมนาคมโดยรอบชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนที่มีเส้นทางคมนาคมหรือเส้นทางสัญจรล้อมรอบชุมชนทั้ง 4 ทิศ ที่สามารถเชื่อมต่อไปยังชุมชนใกล้เคียงได้โดยง่าย โดยมีถนนวัวลายที่อยู่ทางทิศตะวันออกขนานกับชุมชนวัดศรีสุพรรณ อันเป็นเส้นทางสำคัญที่ทอดผ่านหรือเชื่อมต่อไปยังอำเภอต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงทิศใต้และทิศตะวันตกติดกับถนนนันทาราม และมีซอยสุริยวงษ์ที่สามารถเชื่อมต่อไปยังเส้นทางต่าง ๆ โดยรอบ ประกอบกับชุมชนมีตรอกและซอยที่สามารถสัญจรไปยังเส้นทางอื่น ๆ ได้โดยง่าย

เส้นทางเชื่อมภายในชุมชนเป็นถนนระยะสั้น ทำให้การเดินทางของประชาชนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ใช้สัญจรด้วยการเดิน การใช้จักรยาน หรือ จักรยานยนต์ มากกว่าการใช้รถยนต์

ทั้งนี้ บนเส้นทางถนนวัวลาย ตั้งแต่วันอาทิตย์- วันจันทร์ จะมีการสัญจรของรถ เป็นปกติ และจะมีการปิดเส้นทางสัญจรในวันเสาร์ของทุก ๆ สัปดาห์ ตั้งแต่เวลา 12.00-24.00 น. เพื่อใช้พื้นที่ดังกล่าวจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย

เส้นทางถนนสายวัฒนธรรม เป็นเส้นทางเข้าสู่วัดหมื่นสาร โดยด้านหน้าจะปรากฏปูชนียรูปวัวลาย มีระยะทางเข้าสู่วัดหมื่นสารประมาณ 100 เมตร ตั้งแต่วันจันทร์- วันศุกร์ มีการสัญจรของรถเป็นปกติของผู้อยู่อาศัย และพนักงานบริษัทที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงของบริเวณวัด รวมถึงทางวัดหมื่นสาร ได้เปิดพื้นที่ภายในวัดให้บริการที่จอดรถแก่ประชาชน นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมภายในวัด และพนักงานบริษัทดังกล่าว ทำให้มีรถสัญจรเข้าออกรอบบริเวณอย่างคับคั่งในช่วงเช้าและเย็นของวันทำการ ในส่วนของวันเสาร์ของทุกสัปดาห์จะมีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย ซึ่งพบว่า เส้นทางเข้าวัดตั้งแต่ชุมชนประตูวัดถึงวัดหมื่นสาร ซึ่งเป็นถนนสายวัฒนธรรม ไม่ปรากฏร้านค้าหรือกิจกรรมใด ๆ ตลอดเส้นทาง

ภาพประกอบ 75 สภาพด้านหน้าเส้นทางเข้าสู่ถนนสายวัฒนธรรม

ภาพประกอบ 76 สภาพเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม

1.1.2 สภาพปัญหาและความต้องการด้านการคมนาคมในการจัดการท่องเที่ยว

1) สภาพปัญหาด้านการคมนาคมในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า

(1) การจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลายทุกวันเสาร์ ทางวัดหมื่นสาร ได้เปิดพื้นที่

ภายในวัดให้บริการเป็นที่จอดรถแก่พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าบนถนนคนเดินวัวลาย รวมถึงรถของนักท่องเที่ยว ดังนั้น หากทางวัดหรือชุมชนมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในช่วงเย็นถึงค่ำของวันดังกล่าว จะกระทบต่อการอำนวยความสะดวกที่จอดรถของพ่อค้าแม่ค้า ซึ่งต้องไปจอดรถในพื้นที่อื่นซึ่งลำบากต่อการขนย้ายของของร้านค้ามากยิ่งขึ้น

(2) ชาวบ้านส่วนหนึ่งในชุมชนหมื่นสารไม่ให้ความร่วมมือในการเปิดพื้นที่สัญจรทางเข้าวัดหมื่นสารวัลลาย เพื่อจัดให้เป็นถนนสายวัฒนธรรมสำหรับจัดการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนอย่างแท้จริง

(3) การคมนาคมในชุมชนหมื่นสาร ไม่ค่อยสะดวกในการสัญจรไปมา เพราะเป็นชุมชนดั้งเดิมที่ไม่สามารถขยายทางสัญจรได้ ดังนั้นในช่วงของวันที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัลลาย ทำให้การคมนาคมพื้นที่โดยรอบชุมชนหมื่นสารคับคั่ง เกิดการจราจรติดขัดรอบบริเวณ

2) ความต้องการด้านการคมนาคมในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า

(1) ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องการให้เปิดพื้นที่ทางเข้าวัดหมื่นสารจัดเป็นกิจกรรมถนนคนเดินมีร้านค้าเข้ามาจำหน่ายสินค้ามีการแสดงงานหัตถศิลป์เครื่องเงินเหมือนชุมชนวัดศรีสุพรรณทุกวันเสาร์

(2) คณะกรรมการชุมชน ต้องการให้บ้านเรือนที่ตั้งอยู่บนเส้นทางดังกล่าวให้ความร่วมมือในการเคลื่อนย้ายพาหนะชั่วคราวเช่นรถยนต์ที่จอดอยู่ในเส้นทางเข้าวัดหมื่นสารเพื่ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรม กรณีมีการจัดกิจกรรมถนนสายวัฒนธรรม

(3) คณะกรรมการชุมชน ต้องการให้มีตัวแทนชุมชนหรือผู้ที่มีหน้าที่อำนวยความสะดวกการสัญจรแก่นักท่องเที่ยวรอบบริเวณวัดที่มีการให้บริการจอดรถ หรือบริเวณใกล้เคียงทำหน้าที่ในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน

1.2 สภาพของชุมชนหมื่นสารด้านสังคม

จากการศึกษาสภาพสังคมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบถึงสภาพสังคมในปัจจุบัน และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

1.2.1 สภาพทั่วไปของชุมชนหมื่นสารด้านสังคมพบว่า

1) ปัจจุบันชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ขนาดเล็กและมีอาคารบ้านเรือนหนาแน่น โดยอาคารที่ตั้งอยู่บนถนนวัลลาย บริเวณใกล้เคียงและถนนโดยรอบของชุมชน ส่วนใหญ่เป็นอาคารเชิงพาณิชย์ ใช้สำหรับอยู่อาศัยและประกอบการค้า และภายในชุมชนมีสถานประกอบการที่เปิดเป็นโรงแรมขนาดเล็ก หอพัก อพาร์ทเมนต์ มีบ้านเรือนประกอบการค้าขนาดเล็กกระจายทั่วชุมชน และมีการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อผลิตผลงานหัตถศิลป์เครื่องเงินและโลหะที่ยังสืบสานเอกลักษณ์และภูมิปัญญาดั้งเดิมไม่กี่หลังคาเรือน โดยจัดตั้งกลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มงานหัตถศิลป์ขึ้นเพื่อรองรับงานที่มีมาแต่รุ่นบรรพบุรุษ

ภาพประกอบ 77 สภาพสังคมของชุมชนหมื่นสารที่ตั้งบนถนนวิเวลาย

2) จำนวนประชากรที่อาศัยในชุมชนหมื่นสารค่อนข้างหนาแน่น มีทั้งประชากรจริงและประชากรแฝง โดยประชากรจริงในปัจจุบันที่อาศัยอยู่ในชุมชน ส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคน หรือวัยทำงาน จะประกอบอาชีพรับราชการ วิสาหกิจ สำนักงานส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ เอกชน ประกอบธุรกิจส่วนตัว รองลงมา คือ วัยรุ่น หรือ อยู่ในช่วงของเยาวชน ส่วนใหญ่ศึกษาในจังหวัดเชียงใหม่ ตลอดจนไปศึกษาต่างจังหวัดและต่างประเทศ รองลงมา คือกลุ่มผู้สูงอายุ ส่วนประชากรแฝงมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่จะเป็นนักเรียนนักศึกษา หรือวัยทำงานที่เข้ามาเช่าหอพัก และนักท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 78 สภาพสังคมภายในของชุมชนหมื่นสาร

3) ชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนที่ยึดถือขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย และล้านนา และศรัทธาในพระพุทธศาสนา ซึ่งพิจารณาได้จาก การทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่นการทำบุญ ตักบาตรและกิจกรรมต่าง ๆ ในวันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา หรือ วันมาฆบูชาการทอดกฐิน ผ้าป่า รวมไปถึงการร่วมกับสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีล้านนา เช่น

ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีตานก๋วยสลาก หรือสลากภัต เป็นต้น รวมถึงการสืบสานองค์ความรู้และ ภูมิปัญญาแขนงต่าง ๆ จวบจนปัจจุบัน

1.2.2 สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนหมื่นสารด้านสังคมในการจัดการ ท่องเที่ยว

1) สภาพปัญหาด้านสังคมในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า

(1) ชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนเมืองที่มีอาคารบ้านเรือน และสิ่งปลูกสร้าง หนาแน่น ทำให้การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนต้องจัดบนพื้นที่ของวัดหมื่นสาร และเส้นทางเข้าวัด ทั้งด้านหน้าและด้านหลัง เพราะเป็นพื้นที่สาธารณะ ส่วนพื้นที่อื่น ๆ ที่เป็นพื้นที่ว่างเป็นที่ส่วนบุคคล และมีพื้นที่ไม่มากพอที่จะจัดกิจกรรม ทำให้กิจกรรมใด ๆ ของชุมชนจำกัดเพียงในวัดและบริเวณ โดยรอบวัดเท่านั้น

(2) การจัดกิจกรรมทุกครั้ง การให้ความร่วมมือจากชาวบ้านในชุมชน ร้านค้า และผู้ประกอบการเพื่อร่วมแสดงหรือจำหน่ายสินค้าในกิจกรรมนั้น ๆ มักจะมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวนน้อย หรือไม่ได้รับความสนใจ ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ ทำให้คณะกรรมการผู้จัดงานต้องขอ ความร่วมมือร้านค้า หรือผู้ประกอบการจากภายนอกชุมชนเข้ามาร่วมกิจกรรม

2) ความต้องการด้านสังคมในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า

(1) คณะกรรมการชุมชนต้องการให้ชาวบ้านในชุมชน ร้านค้า ผู้ประกอบการ ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายสินค้าต่าง ๆ รวมถึงร้านเครื่องเงิน ผู้เข้าชมมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

(2) คณะกรรมการชุมชนต้องการให้ผู้ที่มีองค์ความรู้ในแต่ละด้านทั้ง ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้าน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

1.3 สภาพทั่วไปของชุมชนหมื่นสารด้านเศรษฐกิจ

จากการศึกษาสภาพเศรษฐกิจของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์ ทำให้ทราบถึงสภาพ เศรษฐกิจในปัจจุบัน และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ชาวชุมชนหมื่นสารคือ เป็นชุมชนขนาดเล็กที่มีอาชีพช่างเงิน สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนหมื่นสาร และสามารถสร้าง ชื่อเสียงให้เป็นที่ประจักษ์ต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาของ ชาววัวลาย ก่อให้เกิดการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวและเกิดธุรกิจที่หลากหลายในพื้นที่ชุมชนหมื่นสาร เช่น ร้านค้าจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ร้านขายเสื้อผ้าแฟชั่น พื้นเมือง ร้านสะดวกซื้อ ร้าน ขายของชำที่กระจายอยู่ทั่วบริเวณชุมชน ทั้งนี้ยังมีธุรกิจประเภทโรงแรม ห้องเช่า ห้องพัก ที่ให้บริการ นักท่องเที่ยว ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าภายในชุมชน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม และซื้อสินค้า รวมถึงใช้บริการต่าง ๆ ทำให้เกิดเม็ดเงินไหลเวียนภายในชุมชนตั้งแต่ธุรกิจขนาดเล็กไปจนถึงธุรกิจขนาดกลาง

ซึ่งก่อให้เกิดกลไกทางการค้าและบริการ ที่ทำให้ชุมชนหมื่นสารมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นดังจะแยกประเด็นได้ดังนี้

1.3.1 สภาพของชุมชนหมื่นสารด้านเศรษฐกิจพบว่า

(1) ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย เป็นชุมชนที่มีการผลิตงานหัตถศิลป์เครื่องเงินและโลหะที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการเติบโตและการพัฒนาของเศรษฐกิจชุมชนของธุรกิจการค้าเครื่องเงิน คือ การต่อยอดองค์ความรู้เดิม จากการผลิตซ้ำของเครื่องใช้ เครื่องประดับที่ทำมาจากแร่เงิน พัฒนาและปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของมูลค่าแร่เงินที่มีราคาสูงขึ้น โดยพลิกวิกฤตจากราคาต้นทุนที่สูง เปลี่ยนมาใช้โลหะ ที่เป็นอะลูมิเนียมเพื่อสร้างโอกาสและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า แต่ยังคงเอกลักษณ์ของการตอก ดุน ลวดลายที่มีความวิจิตรบรรจง พร้อมกับพัฒนารูปแบบของสินค้าให้มีความหลากหลายภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประกอบกับ การจำหน่ายไม่ได้จำกัดเพียงหน้าร้านของชุมชน โดยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเพิ่มช่องทางในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสินค้า และเพิ่มช่องทางในการจัดจำหน่าย ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี

ภาพประกอบ 79 สภาพการค้าเครื่องเงินและโลหะในชุมชนหมื่นสาร

(2) แหล่งผลิตและธุรกิจการค้าเครื่องเงินในชุมชนหมื่นสารจะผลิตตามคำสั่งซื้อ โดยตรงหรือผลิตชิ้นงานตามสั่งของผู้บริโภค จะไม่มีการทำมารองรับลูกค้าไว้นาน ๆ เพราะต้นทุนสูง แต่การผลิตชิ้นงานส่วนใหญ่จะเป็นแผ่นอะลูมิเนียมที่มีราคาไม่สูงนักเพื่อจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

(3) ปัจจุบันชุมชนหมื่นสารมีร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องเงิน จำนวน 13 ร้าน ประกอบด้วย 1) ร้านพิงค์ธนา 2) ร้านทริธัญญากร 3) ร้านดำรงศิลป์ 4) ร้านเงินเชียงใหม่ 5) ร้านชมชื่น

6) ร้านบานเย็น 7) ร้านนวนอนงค์ 8) ร้านเงินวัลลาย 9) ร้านวัลลายซูวีเนียร์ 10) ร้านพรชิลเวอร์ (ขายส่ง) 11) ร้านวัลลายศิลป์ 12) ร้านทองยนต์ และ 13) ร้านเอสซาญู ทั้งนี้ ชุมชนมีช่างเงิน และช่างตอก ดุนลาย โลหะที่เป็นชาวชุมชนหมื่นสารแต่กำเนิดประมาณ 25-30 คน โดยในจำนวนช่างดังกล่าว จะมีสล่า หรือช่างที่มีภูมิปัญญาที่มีความชำนาญ รวมถึงประสบการณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความวิจิตรบรรจงมากที่สุด ในชุมชน ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของงานหัตถศิลป์ให้แก่ลูกหลาน จำนวน 5 คน ประกอบด้วย 1) นายสุภาพ เจริญภักดี 2) นายมานพ ชัยแก้ว 3) นายเสมา บุญเรือง 4) นายวิทยา ชัยเทพ และในชุมชน มี 4 ครัวเรือน ที่ทำเครื่องเงินแบบดั้งเดิม แบบดุนลาย ตอกลายขึ้นรูป แบบนูนสูงและนูนต่ำและมีรุ่นสุดท้ายที่เหลืออยู่ คือ บุตรชายนายเสมา บุญเรือง ชื่อ นายวันวลิต บุญเรือง ผู้สืบทอดจากการทำเครื่องเงิน ส่วนช่างเงินแบบนูนต่ำจะเรียนมาจากครูสล่า คือ 1) นางอนงค์ แสงมณี 2) นางประไพ ปุระเสาร์ แล้วนำมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค หรือ นักท่องเที่ยว เช่น การทำแผ่นโลหะที่มีลายใช้ติดตามผนังวัด ฝาบ้านและของที่ระลึก

นอกเหนือจากช่างเงินที่เป็นชาวชุมชนหมื่นสารแล้วนั้น ในชุมชนมีประชาชนที่มาจากต่างอำเภอที่เข้ามาประกอบอาชีพช่างโลหะ ที่ผลิตชิ้นงานที่ไม่ต้องใช้ความประณีตมากนัก โดยรับจ้างผลิตแล้วส่งมอบให้ร้านค้าบางร้านในชุมชน

(4) ชุมชนหมื่นสารมีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 กลุ่ม คือ บ้านนายสนิท มาแลน และกลุ่มชมรมจำนวน 1 กลุ่ม ทั้งนี้ในการผลิตเครื่องเงิน ร้านค้าจะมีการกระจายหรือว่าจ้างการผลิตไปยังกลุ่มสล่าช่างเงิน ที่หมู่บ้านแม่ย่อย อำเภอสันทราย โดยจะมีการขึ้นลาย และทำสำเร็จรูปตามสั่งของผู้บริโภค

(5) สมาชิกชุมชนหมื่นสารกำหนดจุดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ชิ้นงานที่ทำมาจากโลหะหรืออะลูมิเนียม เช่น เครื่องประดับชิ้นเล็ก ๆ พวงกุญแจ จัดจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชมในชุมชนหมื่นสาร เช่น บ้านสล่าชุมชน

1.3.2 สภาพปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจในการจัดการท่องเที่ยว

1) สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า

(1) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งในเมือง รอบนอก รวมถึงในต่างอำเภอ มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทำให้นักท่องเที่ยวมีตัวเลือกที่จะท่องเที่ยว ซึ่งในวันปกติจะมีคนเข้ามาเที่ยวในชุมชนหมื่นสาร เป็นนักท่องเที่ยวหลายประเภท เช่น นักท่องเที่ยวที่ตั้งใจมาเที่ยวซึ่งมีความนิยมเครื่องเงินหรืองานประเภหัตถศิลป์ของวัลลาย นักท่องเที่ยวที่บังเอิญแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมชม นักท่องเที่ยวที่มีมัคเทศก์นำเที่ยว หากเป็นวันธรรมดาจะมีนักท่องเที่ยวน้อยและส่วนใหญ่จะเยี่ยมชมร้านเครื่องเงินที่อยู่ใกล้บริเวณวัด แต่หากเป็นวันที่อยู่ไกลออกไป หรืออยู่ในชอย ก็จะเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติส่วนน้อยที่ปั่นจักรยานเที่ยวชม โดยรอบ จึงทำให้ร้านค้าที่อยู่นอกเหนือจากเส้นถนนวัลลายชบเซา

(2) นักท่องเที่ยวส่วนน้อยที่มุ่งมาเยี่ยมชมร้านค้าเครื่องเงินในชุมชนหมื่นสาร ซึ่งมีร้านเครื่องเงินหลายร้านที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนถนนวิวาลัย แต่อยู่ในซอยต่าง ๆ ของชุมชนหมื่นสาร ทำให้มีรายได้และมีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมไม่มากนักเมื่อเทียบเท่ากับร้านค้า 2 ฝั่งถนนวิวาลัย ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากนัก รวมถึงเศรษฐกิจในปัจจุบันไม่ค่อยดีนัก ทำให้สินค้าขายยากมากยิ่งขึ้น

2) ความต้องการด้านเศรษฐกิจในการจัดการท่องเที่ยว

(1) สมาชิกในชุมชนหมื่นสารต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่หรือผู้นำชุมชนมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนหมื่นสารวิวาลัยให้มากยิ่งขึ้น

(2) สมาชิกในชุมชนหมื่นสารที่เป็นเยาวชนต้องการให้ทำการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในหลาย ๆ ช่องทาง หรือจัดทำแผนที่หรือจุดที่ตั้งของร้านเครื่องเงินในชุมชนหมื่นสารเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว

1.4 สภาพของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

จากการศึกษาสภาพของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึงสภาพและความต้องการด้านสภาพของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ได้ดังนี้

1.4.1 สภาพทั่วไปของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนหมื่นสาร

1) ประชากรในชุมชนหมื่นสารนับถือศาสนาพุทธทำให้เกิดความหวงแหนศาสนสถานของชุมชน คือ วัดหมื่นสาร มีการสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม ที่มีมาแต่บรรพบุรุษ เช่น การทำบุญทุกวันพระ ประเพณีรดน้ำดำหัวพระพุทธรูป และพระสงฆ์ เนื่องในวันสงกรานต์ ประเพณีเข้าพรรษา เป็นต้น ทั้งนี้วัดหมื่นสาร ถือเป็นศาสนสถานของชุมชน ภายใต้อำนาจหน้าที่ในการกำกับควบคุมดูแลของพระครูสุทธิจิตตากริธา เจ้าอาวาสวัดหมื่นสาร รวมถึงพระภิกษุสงฆ์ และผู้นำชุมชน ตัวแทนประชาชนในชุมชน ที่ร่วมกันส่งเสริมสนับสนุนดูแลรักษาศาสนสถาน ให้เป็นสถานที่ที่หลอมรวมจิตใจของประชาชนในชุมชน และสร้างความเจริญในพระพุทธศาสนา โดยทางวัดได้เปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนประชาชนนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถเยี่ยมชมแหล่งเรียนรู้ภายในวัด หรือเข้ามากราบสักการบูชา ทุกวัน ระหว่างเวลา 06.00 - 18.00 น.

2) ชุมชนหมื่นสาร เป็นชุมชนขนาดเล็กและมีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ประกอบด้วยประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพที่หลากหลาย แต่ยังมีประชาชนที่ยังคงอนุรักษ์และสืบงานเอกลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมของไทยและล้านนา จวบจนปัจจุบัน ในส่วนของนักท่องเที่ยว ก็จะเข้ามากราบสักการบูชาพระพุทธรูปในวิหาร มีการเดินทำสมาธิรอบเจดีย์ รวมถึง กราบบนมัสการอนุสาวรีย์รูปปั้นครูบาศรีวิชัย

1.4.2 สภาพปัญหาและความต้องการ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีในการจัดการท่องเที่ยว

1) สภาพปัญหาด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีในการจัดการท่องเที่ยว

(1) คณะกรรมการชุมชนและเจ้าอาวาสวัดหมื่นสารได้เปิดพื้นที่ภายในวัดให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยี่ยมชม แต่นักท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย ถึงน้อยมาก เนื่องจากไม่ได้จัดกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว มีร้านจำหน่ายอาหารพื้นเมือง นำสมุนไพร หรือมีกิจกรรมอื่น ๆ แบบวัดศรีสุพรรณ ถึงแม้วัดหมื่นสารจะมีประวัติและสิ่งก่อสร้าง อันมีความเป็นมาอย่างยาวนาน แต่เนื่องด้วยขาดการประชาสัมพันธ์และไม่มีการประชาสัมพันธ์ ทำให้ความรู้ตามจุดต่าง ๆ ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้ข้อมูลและคุณค่าอย่างแท้จริง

(2) เนื่องจากทางเข้าวัดหมื่นสาร จากถนนวิบูลย์ของจุดที่ตั้ง หุ่นปูนปั้นจำลอง ถือว่าไกลพอสมควร สำหรับนักท่องเที่ยว ถึงแม้ว่าจะมีทางเข้าวัดได้ 2 ทาง แต่จุดหุ่นปูนปั้นเป็นเส้นทางที่สะดวกและเห็นได้ชัดกว่า และในวันเสาร์ที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน เริ่มตั้งแต่ช่วงชุ่มประตูวัดยาวตลอดเส้นทางเข้าวัด ไม่มีร้านค้าใด ๆ เข้ามาจำหน่ายสินค้า ประกอบกับหลังเวลา 18.00 น. วัดหมื่นสารจะปิดให้บริการเยี่ยมชม จึงทำให้นักท่องเที่ยวนิยมไปที่วัดศรีสุพรรณมากกว่า เพราะมีการจัดกิจกรรมและจำหน่ายสินค้าอาหารภายในวัดทุกวัน และวันเสาร์จะมีร้านค้าจำหน่าย 2 ข้างทาง เนื่องจากมีระยะทางจากถนนวิบูลย์เข้าสู่วัดไม่มากนัก ทำให้นักท่องเที่ยวเดินได้สะดวกตั้งแต่เวลา 18.00 น. ถึงเสร็จสิ้นกิจกรรมถนนคนเดิน ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมเข้าไปกราบสักการบูชา พระพุทธรูป และ พระคเณศ ณ วัดดังกล่าว

2) ความต้องการด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีในการจัดการท่องเที่ยว

(1) สมาชิกชุมชนหมื่นสารต้องการให้วัดหมื่นสารเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมภายในวัดทุกวันเสาร์ที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวิบูลย์ ตั้งแต่เวลา 18.00- 21.00 น. โดยประมาณ

(2) สมาชิกชุมชนหมื่นสารต้องการให้มีตัวแทนชุมชน สับเปลี่ยนหมุนเวียน มาให้ความรู้หรือคอยแนะนำข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว

1.5 สภาพแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนหมื่นสาร

จากการศึกษาสภาพของแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนหมื่นสาร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึงสภาพและ ความต้องการของกลุ่มตัวอย่างด้านแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้ดังนี้

1.5.1 สภาพทั่วไปแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน

1) วัดหมื่นสาร เป็นศาสนสถานสำคัญของชุมชน มีแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในย่านวัวลาย ที่มีความน่าสนใจในเรื่องของสถาปัตยกรรมที่หลากหลาย และมีประวัติความเป็นมายาวนาน ประกอบด้วย

- (1) พระวิหารวัดหมื่นสารมีอายุเก่าแก่กว่า 500 ปีและมีความงดงามตามแบบสถาปัตยกรรมล้านนา
- (2) อุโบสถวัดหมื่นสาร เป็นสถานที่ในการประกอบกิจสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ โดยเป็นสถาปัตยกรรมล้านนาแบบประยุกต์
- (3) พระเจดีย์หรือเจดีย์พระธาตุวัดหมื่นสาร ที่มีอายุเกือบ 100 ปีที่ผสมผสานงานศิลปะระหว่างล้านนากับศิลปะแบบไทยใหญ่
- (4) สถูปครูบาศรีวิชัย ที่บรรจุอัฐิธาตุของครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาตามคำบอกเล่า ของผู้อาวุโสในหมู่บ้านวัวลาย
- (5) อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย จัดสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยว เข้ากราบสักการบูชา เพื่อความเป็นสิริมงคล
- (6) หอศิลป์สุทธจิตโต ที่เล่าประวัติความเป็นมา เรื่องราวและความศรัทธาทางศาสนาผ่านผลงานหัตถศิลป์อย่างงดงาม

2) แหล่งเรียนรู้ด้านงานหัตถศิลป์

(1) ด้านงานหัตถศิลป์ จัดได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ และภายในวัดจะมี อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย รวมถึง หอศิลป์สุทธจิตโต เป็นสถาปัตยกรรมที่ช่างฝีมือในชุมชนร่วมกันรังสรรค์ด้วยการที่นำโลหะมาสร้างเป็นชิ้นงานศิลปะ ผ่านการต้องลาย ดุนลาย ที่มีลวดลายวิจิตรบรรจง ซึ่งตกแต่งโดยรอบและภายในอย่างสวยงาม ที่ถ่ายทอดความเป็นมาของเมืองเชียงใหม่ในห้วงเวลาที่สำคัญต่าง ๆ และเล่าเรื่องราว ประวัติความเป็นมาของชุมชนวัวลาย ค่านิยม เรื่องราวและความศรัทธาทางศาสนาผ่านงานหัตถศิลป์อย่างงดงาม และมีพิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่นวัดหมื่นสาร ซึ่งด้านในพิพิธภัณฑ์ได้รวบรวมข้อมูล รูปภาพ เครื่องใช้ ในอดีตที่ให้ข้อมูลของชาววัวลายและการสั่งสมประสบการณ์ จนสามารถสร้างชื่อเสียงในเรื่องเครื่องเงิน

(2) ปัจจุบันผู้นำชุมชนและกรรมการชุมชน จัดทำแหล่งเรียนรู้ในบ้านของตนเอง ที่สืบสานกันมาแต่บรรพบุรุษ ชิ้นงานที่ได้จากการทำเรียนรู้ หรือสินค้าของชุมชน เช่น เครื่องประดับ พวงกุญแจ นำมาวางจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้าเยี่ยมชม โดยสมาชิกในชุมชนจะกำหนดจุดจำหน่าย เช่น บ้านสลาชุมชน แหล่งเรียนรู้ด้านงานหัตถศิลป์ของชุมชน โดยเป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ร้านค้าต่าง ๆ ที่มีการจัดแสดงสินค้า ผลงาน และแสดงวิธีการตอก ดุลลายโลหะจากช่างฝีมือของชุมชน

3) แหล่งเรียนรู้ด้านงานประดิษฐ์ของชุมชนหมื่นสาร

ด้านงานประดิษฐ์การตัดกระดาษ ช่อ ตุง โดย นางสาวสุนีย์ ไชยวงศ์ญาติ ชาวชุมชนหมื่นสาร ได้เปิดบ้านให้เป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ และเป็นวิทยากรให้กับสถานศึกษา และชุมชนต่าง ๆ ทั้งนี้ แหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับงานประดิษฐ์ มีประชาชนในชุมชนหมื่นสารจัดทำแหล่งเรียนรู้ ภายในบ้าน เพื่อสอนการเย็บดอกไม้ใบตอง อันสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยสอนให้เยาวชน รวมถึงทำหน้าที่พานักท่องเที่ยวชมแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ในชุมชน โดยการสอนดังกล่าว ผู้สูงอายุในชุมชน ได้เข้ามามีบทบาท ในการถ่ายทอดความรู้และทักษะให้แก่เยาวชน นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ

4) แหล่งเรียนรู้ด้านงานดนตรี นาฏศิลป์

ด้านดนตรีนาฏศิลป์ในชุมชนหมื่นสารนั้น ไม่พบสถานที่หรือพื้นที่ที่จัดสรร สำหรับจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ เรื่องการกิจกรรมดนตรี นาฏศิลป์ แต่มีลักษณะของการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม ใดกิจกรรมหนึ่งแบบเฉพาะกิจเท่านั้น เช่น แห่ครัวทาน ในงานบุญ หรือ งานต่าง ๆ เป็นต้น

1.5.2 สภาพปัญหาและความต้องการด้านแหล่งเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยว

1) สภาพปัญหาแหล่งเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยว

(1) พิพิธภัณฑสถานภายในวัดหมื่นสาร เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีได้ เปิดตลอดเวลา เนื่องจากไม่มีเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรดูแลตลอดเวลา แต่มีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้ดูแล เนื่องจาก นักท่องเที่ยวมีจำนวนไม่มากนัก อีกทั้งเป็นการป้องกันสิ่งของสำคัญสูญหาย ซึ่งอาจเป็นทั้งข้อดีและ ข้อจำกัดของพิพิธภัณฑสถานดังกล่าว รวมถึงภายในวัดไม่มีบุคลากรหรือตัวแทนชุมชนที่ให้คำแนะนำหรือ สามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยวภายในวัด เนื่องด้วยนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ ที่มาเที่ยวกันเอง ทำให้เกิดข้อจำกัดในการสื่อสาร

(2) วัดหมื่นสารเป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญของชุมชน แต่ในช่วงกิจกรรมถนน คนเดินวิวาลัย ทุกวันเสาร์วัดหมื่นสารไม่ได้เปิดพื้นที่หลังเวลา 18.00 – 21.00 น. ให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเหมือนวัดศรีสุพรรณ

2) ความต้องการด้านแหล่งเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยว

(1) คณะกรรมการชุมชนต้องการให้ชุมชนสรรหาหรือจัดให้มีจิตอาสา มัคคุเทศก์ชุมชน เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว อาจทำหน้าที่มัคคุเทศก์ในช่วงที่มีกิจกรรมของชุมชน หรือของวัด

(2) คณะกรรมการชุมชนต้องการให้วัดหมื่นสาร เปิดแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในวัด ในวันเวลาที่มีการจัดกิจกรรมสำคัญของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยว ของชุมชน

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการของสภาพทั่วไป ด้านพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานด้านการคมนาคม

การศึกษาสภาพปัญหาของการคมนาคมของถนนสายวัฒนธรรมหมื่นสาร พบว่ามีเส้นทางสัญจรที่สะดวกทั้งเส้นทางหลักที่เป็นถนนวิวัลาย ซึ่งมีซอยต่าง ๆ เชื่อมต่อไปยังถนนและเส้นทางภายในชุมชน โดยเส้นทางของชุมชนหมื่นสาร อยู่ขนานกับชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนนันทาราม ซึ่งประชาชนสามารถสัญจรได้โดยง่าย ผวนกับเป็นชุมชนที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก ทำให้การเดินทางไปยังสถานที่สำคัญต่าง ๆ ของชุมชนใช้ระยะเวลาอันสั้น ทั้งนี้ประชาชนโดยส่วนใหญ่สัญจรด้วยการเดิน การใช้จักรยาน หรือ จักรยานยนต์ มากกว่าการใช้รถยนต์ ในส่วนของ ถนนวิวัลายจะปิดเส้นทางสัญจรในวันเสาร์ของทุก ๆ สัปดาห์ ในช่วงของการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินวิวัลาย” แต่เส้นทางสายวัฒนธรรมทางเข้าวัดหมื่นสารในวันดังกล่าว ไม่ปรากฏร้านค้า หรือการจัดกิจกรรมใด ๆ

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการคมนาคมในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า 1) ชุมชนขาดความร่วมมือในการเปิดพื้นที่สัญจรทางเข้าวัดหมื่นสาร เพื่อใช้สำหรับจัดการท่องเที่ยวหรือกิจกรรมต่าง ๆ และในช่วงของวันที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวิวัลาย โดยรอบ ๆ บริเวณการจราจรจะหนาแน่นมาก 2) ความต้องการ คือต้องการให้เปิดพื้นที่ทางเข้าวัดหมื่นสารจัดเป็นกิจกรรมถนนคนเดิน ต้องการให้บ้านเรือนที่อยู่บนเส้นทางให้ความร่วมมือเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนและมีตัวแทนชุมชนอำนวยความสะดวกการสัญจรแก่นักท่องเที่ยวรอบบริเวณวัดที่มีการจัดงาน

2. สภาพปัญหาด้านสังคม

การศึกษาสภาพปัญหาด้านสังคมชุมชนหมื่นสาร พบว่า เป็นชุมชนที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก มีอาคารบ้านเรือนที่เป็นที่พักอาศัยและเชิงพาณิชย์จำนวนมากและมีประชาชนทั้งที่เป็นประชากรจริงและประชากรแฝงอาศัยอย่างหนาแน่น มีการประกอบกิจการในการผลิต จัดแสดงและจำหน่ายงานหัตถศิลป์เครื่องเงินและโลหะภายในชุมชน ทั้งนี้ชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนที่ยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมไทย และล้านนา และศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่เป็นนิจ

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการทางสังคมของชุมชนหมื่นสารในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า 1) พื้นที่ที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนมีเพียงบริเวณโดยรอบและภายในวัดหมื่นสารเท่านั้น รวมถึงประชาชนและผู้ประกอบการในชุมชนขาดความร่วมมือต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ความต้องการคือ ต้องการให้วัดหมื่นสาร ประชาชน และผู้ประกอบการ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

3. สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

การศึกษาสภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชนหมื่นสาร พบว่า ชุมชนมีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เนื่องด้วยเป็นชุมชนเมืองทำให้มีธุรกิจประเภทบริษัท โรงแรม ห้องพักให้เช่า ร้านค้าที่ให้บริการในด้านต่าง ๆ และร้านอาหาร รวมถึงกิจการงานหัตถศิลป์เครื่องเงินและโลหะที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของชุมชนซึ่งในชุมชนมีทั้งแหล่งผลิตและแหล่งจำหน่ายกระจายทั่วบริเวณชุมชน โดยร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องเงิน จำนวน 13 ร้าน มีช่างที่เป็นประชาชนในชุมชนประมาณ 25-30 คน และการจัดตั้งกลุ่มอาชีพ จำนวน 2 กลุ่ม

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านเศรษฐกิจในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า 1) ไม่มีการจัดทำแผนที่แนะนำจุดสำคัญในการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร และร้านเครื่องเงินหลายร้านที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนถนนวิบูลย์ มีจำนวนนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมไม่มากนัก ทำให้การกระจายรายได้ไปไม่ถึงทั่วถึง 2) ความต้องการ คือ ต้องการให้สำนักงานของจังหวัดหรือชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสารให้มากยิ่งขึ้น หรือประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องหลาย ๆ ช่องทาง และควรจัดทำแผนที่ หรือข้อมูลแสดงที่ตั้งของร้านเครื่องเงินในชุมชนหมื่นสาร อาจแสดงเป็นป้ายหรือแผ่นพับ จัดให้แก่นักท่องเที่ยวในจุดสำคัญของชุมชน

4. สภาพปัญหาด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

การศึกษาสภาพปัญหาด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนหมื่นสาร พบว่า ในปัจจุบันประชาชนยังคง สืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ และร่วมกันทำนุบำรุงศาสนาอันเป็นศูนย์กลางของประชาชน ประกอบกับ วัดหมื่นสารเป็นวัดที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน มีทั้งสถาปัตยกรรมของงานหัตถศิลป์บ้านวิบูลย์ จึงมีพุทธศาสนิกชน และนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถเยี่ยมชมและเข้ามากราบสักการสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในวัด

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีในการจัด การท่องเที่ยว พบว่า 1) วัดหมื่นสารจะเปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมภายในวัดในช่วงเวลา 08.00- 18.00 น. และในวันเสาร์ที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวิบูลย์ทางวัดมิได้จัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้มีนักท่องเที่ยวบางตา และไม่ทราบว่ามิวัดที่อยู่ใกล้กับถนนวิบูลย์ ประกอบกับขาดการประชาสัมพันธ์รวมถึงภายในวัดไม่มีมีคฤหะที่ให้บริการนักท่องเที่ยว 2) ความต้องการ คือ ต้องการให้วัดหมื่นสาร เปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมภายในวัด ทุกวันเสาร์ที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวิบูลย์ ต้องการให้มีตัวแทนชุมชนสับเปลี่ยนหมุนเวียน มาให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว

5. สภาพปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนหมื่นสาร

การศึกษาสภาพแหล่งเรียนรู้ของชุมชนหมื่นสารในปัจจุบัน พบว่า ภายในวัดหมื่นสารมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ประกอบด้วย พระวิหารวัดหมื่นสาร อุโบสถวัดหมื่นสาร พระเจดีย์หรือเจดีย์พระธาตุวัดหมื่นสาร สฤปครุบาทศรีวิชัย อนุสาวรีย์ครุบาทศรีวิชัย หอศิลป์สุทนต์จิตโต พิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่น

ในส่วนแหล่งเรียนรู้ด้านงานหัตถศิลป์ มีทั้งภายในวัด และภายนอกวัดที่เป็นบ้านของประชาชนในชุมชนที่ยังคงผลิตหรือประกอบอาชีพการทำงานด้านหัตถศิลป์อันเป็นศิลปะบ้านวัลลาย รวมถึงมีแหล่งเรียนรู้ด้านงานประดิษฐ์ การตัดกระดาษ ช่อ ตุง ดอกไม้ใบตอง

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านแหล่งเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า 1) พิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่นวัดหมื่นสาร ไม่ได้เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมตลอดเวลาทำการ และทางวัดไม่ได้เปิดหรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในช่วงเวลากิจกรรมถนนคนเดินวัลลาย 2) ความต้องการ คือ ต้องการมีจิตอาสา หรือมีมีคหุเทศ์ชุมชน เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในส่วนของจัดการกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยว ในวันเสาร์ที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน หรือวันอื่น ๆ ผู้นำชุมชนอาจขอความร่วมมือจากการวัด เพื่อเปิดแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ภายในวัดตามโครงการและเวลาที่เหมาะสม

6. สภาพด้านบุคลากรของชุมชนหมื่นสาร

การศึกษาสภาพปัจจุบันด้านบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่ค้นพบได้ดังนี้

6.1 จำนวนและลักษณะของบุคลากรที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จากการศึกษาข้อมูลด้านบุคลากรในชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม เพื่อให้ทราบถึงจำนวนและลักษณะของบุคลากรสภาพและความต้องการด้านบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

6.1.1 จำนวนบุคลากรของชุมชนหมื่นสารที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยว ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้ที่มีบทบาทในการทำงานในแต่ละกระบวนการ คือ ผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และสลา (ช่างเงินและช่างฝีมือในชุมชน) ซึ่งจำนวนบุคลากร ขึ้นอยู่กับรูปแบบและลักษณะของกิจกรรม หรือโครงการนั้น ๆ ว่ามีขนาดใหญ่หรือขนาดเล็ก เป็นโครงการระยะสั้น หรือระยะยาวรวมถึงร่วมทำโครงการกับหน่วยงานหรือบุคคลใด โดยส่วนใหญ่ จะมีคนของชุมชนที่ทำงานจริง ๆ ประมาณ 10-15 คน

6.1.2 ลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนโดยส่วนใหญ่ จะมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ร่วมกันทำงานในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ คณะกรรมการ หรือ คณะทำงานทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะคณะกรรมการชุมชน เมื่อได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยว ทุกคนจะแบ่งหน้าที่ตามความถนัด และจะแบ่งงานตามความรับผิดชอบภายใต้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยความรักสามัคคี เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

6.2 สภาพปัญหาและความต้องการด้านบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยว

6.2.1 การศึกษาสภาพปัญหาด้านบุคลากรเพื่อการจัดการท่องเที่ยว

1) การมีส่วนร่วมทั้งหมดจะมีคณะกรรมการชุมชนที่มีบทบาท แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือ เนื่องจากว่าต้องไปทำงาน ต่างถิ่น ส่วนชาวบ้านที่คงอยู่จะเป็นผู้สูงอายุจะไม่ออกความเห็น ทำให้การทำกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวมีจำนวนคนไม่มากนัก และชุมชนไม่มีคณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยตรง ส่วนใหญ่คือ คณะกรรมการชุมชน

2) ผู้ที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่เป็นวัยเกษียณอายุ หรือผู้ที่ไม่ได้ทำงานประจำขององค์กร หน่วยงานรัฐ เอกชน เนื่องจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพของตนเองจึงไม่มีเวลาว่างในการเข้ามามีส่วนร่วมดังกล่าว และจะเป็นกลุ่มคนเดิม ๆ ในชุมชนที่เคยทำงานเพื่อชุมชนร่วมกัน ทำให้คนทำงานเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนจริง ๆ มีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดในชุมชน

6.2.2 ความต้องการด้านบุคลากรเพื่อการจัดการท่องเที่ยว

1) ต้องการให้มีการจัดตั้งกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยตรง

2) ต้องการให้ประชาชนทุกคนหันมาให้ความสนใจกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อชุมชนให้มากขึ้น ต้องการให้ทุกคนมีความเสียสละเพื่อส่วนร่วม เพื่อชุมชน ส่งเสริมสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะการระดมความคิด ร่วมแรงร่วมใจในการทำเพื่อชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการด้านบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารพบว่า ผู้ที่มีบทบาทในการทำงานด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน ช่างเงินและช่างฝีมือต่าง ๆ โดยลักษณะของการทำงานจะพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ ร่วมกันทำงานตามบทบาทหน้าที่ตามความรับผิดชอบของตนเอง ด้วยความรักสามัคคี เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

2. สภาพปัญหาและความต้องการ ด้านบุคลากรในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารพบว่า 1) ประชาชนโดยส่วนใหญ่ขาดความร่วมมือในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 2) ความต้องการ คือ ต้องการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยเฉพาะ และอยากให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมเพื่อชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

7. ด้านงบประมาณ

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

7.1 งบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จากการศึกษาข้อมูล ของแหล่งที่มาของงบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุนการจัด การท่องเที่ยวของชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึง ข้อมูลด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนี้

7.1.1 งบประมาณการจัดการท่องเที่ยวจากหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนเมือง และอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียง และมีแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก ทั้งในเมืองและในอำเภอต่าง ๆ ทั่วจังหวัด ทำให้ชุมชนหมื่นสารได้รับความสนใจในการส่งเสริม และสนับสนุนการท่องเที่ยวจากองค์กรหน่วยงานรัฐค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ที่อยู่รอบนอก ประกอบกับชุมชนหมื่นสาร ร่วมกับชุมชนนันทารามและชุมชนวัดศรีสุพรรณ มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินร่วมกันอยู่แล้ว ดังนั้น กิจกรรมถนนคนเดินวัวลายที่จัดขึ้นทุกวันเสาร์ จึงถือเป็นการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเช่นเดียวกัน

การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว จะมีโครงการจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามากำหนด การทำกิจกรรมให้แก่ชุมชนบ้าง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของโครงการนั้น ๆ โดยหน่วยงานจะบริหารจัดการงบประมาณดังกล่าวด้วยตนเองเพื่อจัดกิจกรรม และชุมชนจะไม่ได้รับงบประมาณ ในการจัดงานส่วนนั้นโดยตรง และจะรับนโยบาย เพื่อร่วมดำเนินกิจกรรมให้เสร็จสิ้นตามเป้าหมายของโครงการนั้น ๆ แต่มีโครงการยกระดับชุมชนวัวลายเพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ มีการจัดงาน ทั้ง 3 ชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2556 วัดหมื่นสาร ได้รับเงินสนับสนุนจากโครงการยกระดับชุมชนย่านวัวลายเพื่อ การท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์ จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา เป็นจำนวนเงิน 1,200,000 บาท เพื่อนำมาปรับปรุง พิพิธภัณฑ์ของวัด ก่อนที่จะมีพิธีเปิดพิพิธภัณฑ์ตามกำหนดการของโครงการ ดังกล่าว

ภาพประกอบ 80 งบประมาณจากทางหน่วยงานรัฐเพื่อปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ของชุมชนหมื่นสาร

ทั้งนี้ งบประมาณที่นำมาจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหมื่นสารได้จาก งบประมาณบางส่วน เช่น โครงการ SML ของรัฐบาล ก็จะประชุมแล้วจัดสรร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับ ชุมชน โดยเจ้าอาวาสวัดหมื่นสารไม่อนุญาตให้ชุมชน นำงบประมาณมาสร้างหรือนำมาทำกิจกรรมที่ไม่ใช่ กิจของสงฆ์ แต่จะอนุญาตให้ทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเป็นครั้ง ๆ ไป จึงนำ งบประมาณมาแบ่งให้ กับคณะกรรมการชุมชน เพื่อให้จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานดังกล่าว

7.1.2 งบประมาณการจัดการท่องเที่ยวกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย ของชุมชนปัจจุบันงบประมาณที่ได้จากการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย ที่มีการร่วมกันดำเนินการ ของ 3 ชุมชน คือ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ชุมชนนันทาราม ซึ่งจะบริหารจัดการผ่าน คณะกรรมการของกิจกรรม เพื่อนำรายได้มาหมุนเวียนเพื่อใช้ในการบริหารจัดการกิจกรรม

7.2 สภาพปัญหาและความต้องการด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชน

7.2.1 สภาพปัญหาด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เนื่องจากชุมชน เป็นชุมชนขนาดเล็ก ในการระดมทุนหรือใช้ งบประมาณที่มาจากประชาชน จึงเป็นไปได้ยาก ซึ่งเกิดจากความเห็นต่างของสมาชิกในชุมชนหมื่นสาร ในเรื่องของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการ ท่องเที่ยวในชุมชน จึงต้องได้รับความอนุเคราะห์จากทางองค์กร หน่วยงานจากทางภาครัฐและ ภาคเอกชนเท่านั้น

7.2.2 ความต้องการด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

- 1) ต้องการให้ชุมชนร่วมระดมทุนเพื่อสร้างกองทุนสำหรับการ ส่งเสริมสนับสนุนในการด้านงบประมาณ หรือส่งเสริมด้านทรัพยากรต่าง ๆ ภายในชุมชนในการจัดการ ท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อไม่ให้กระทบกับงบประมาณในด้านอื่น ๆ

- 2) ต้องการให้หน่วยงานรัฐ เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนด้าน งบประมาณในการจัด การท่องเที่ยวของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการด้าน งบประมาณใน การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาทางงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของ ชุมชนหมื่นสาร พบว่า ชุมชนมิได้มีกองทุนหรือมีงบประมาณที่มาจากชุมชนสำหรับใช้ในการจัดการ ท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา องค์กรหรือหน่วยงานจะเป็นผู้บริหารจัดการงบประมาณนั้น ๆ ด้วยตนเอง และในส่วนของงบประมาณหรือเงินสนับสนุนของโครงการ รัฐจะนำปรับปรุงพิพิธภัณฑ์ และนำมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญสำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2. สภาพปัญหาและความต้องการด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารพบว่า 1) ชุมชนไม่มีเงินกองทุน หรือ งบประมาณที่ใช้สำหรับการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชน 2) ความต้องการ คือ ต้องการให้ชุมชนระดมทุนด้านงบประมาณ เพื่อส่งเสริมด้านทรัพยากรต่าง ๆ และให้หน่วยงานรัฐส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

8. ด้านวัสดุอุปกรณ์

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

8.1 สภาพทั่วไปวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร

จากการศึกษาข้อมูล ของวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

8.1.1 การจัดซื้อจัดหาวัสดุอุปกรณ์นั้น พบว่า วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน บางส่วนใช้งบประมาณของโครงการ SML ของรัฐบาลรวมถึงโครงการอื่น ๆ ที่คณะกรรมการพิจารณาตามความเหมาะสมแล้วให้คณะกรรมการชุมชนจัดซื้อ ส่วนวัสดุอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่ หรือ เป็นสิ่งที่ชุมชนไม่มี เช่น เเวทีขนาดใหญ่ ระบบไฟแสงสี เครื่องเสียงขนาดใหญ่ หรือ วัสดุอุปกรณ์ที่ต้องใช้จำนวนมาก ทางชุมชนจะใช้วิธีการยืม หรือเช่า จาก วัดใกล้เคียง หรือทำเรื่องยืมจากเทศบาล หน่วยงาน ที่ชุมชนหมื่นสารสามารถประสานงานได้ หรือใช้บริการผู้เช่าเอกชน

8.1.2 การเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนหมื่นสาร รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนทั้งขนาดเล็ก หรือเครื่องมืออื่น ๆ จะกระจายกันจัดเก็บไว้ที่บ้านของคณะกรรมการชุมชน

8.2 สภาพปัญหาและความต้องการด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยว

8.2.1 สภาพปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยว

การจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งส่วนมากชุมชนจะจัดในช่วงเทศกาล ซึ่งวัสดุอุปกรณ์บางส่วนจำเป็นต้องจัดหาหรือยืมจากที่อื่น และต่างพื้นที่ก็จัดงานเหมือนกัน ทำให้ต้องไปยืมวัสดุอุปกรณ์จากต่างอำเภอ หรือ บางครั้งต้องเปลี่ยนแผนหรือรูปแบบของกิจกรรม รวมถึงชุมชนเป็นชุมชนขนาดเล็ก ทำให้ไม่มีผู้ชำนาญในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ ทั้งอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว ในเรื่องของแสง สี เสียง

8.2.2 ความต้องการด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยว

กรณีที่มีการจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนจากโครงการของหน่วยงานรัฐหรือเอกชน ต้องการให้คณะทำงานของโครงการเป็นผู้ประสาน กรณีการจัดหาหรือมีการยืม วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ของหน่วยงานอื่นรวมถึงควรมีบุคลากรที่มีความชำนาญประกอบหรือ

ติดตั้งเครื่องมือที่ถูกต้องและปลอดภัย หรือให้ตัวแทนชุมชนเข้ารับการฝึกอบรมตามความต้องการ หรือตามความเหมาะสมในการพัฒนาศักยภาพในด้านนั้น ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกและรวดเร็วในการทำงานด้านต่าง ๆ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการด้านวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อมูลได้ดังนี้

1. สภาพวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร พบว่า วัสดุอุปกรณ์ที่มีขนาดใหญ่จะยืม หรือ เช่า จากวัดหรือของเทศบาล หน่วยงานใกล้เคียง ทั้งนี้ชุมชนได้นำงบประมาณโครงการ SML และโครงการอื่น ๆ มาจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการจัดกิจกรรม และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และมีการเก็บรักษาไว้ที่บ้านของคณะกรรมการชุมชน

2. สภาพปัญหาและความต้องการวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสารพบว่า 1) ในการจัดงานบางครั้งวัสดุอุปกรณ์มีไม่เพียงพอ บางครั้งจำเป็นต้องจัดหาหรือยืมจากแหล่งอื่น หรือ ต้องเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มี และขาดผู้ชำนาญ ในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ ทั้งอิเล็กทรอนิกส์ 2) ความต้องการ คือ ต้องการให้หน่วยงานรัฐหรือเอกชน เป็นผู้ประสานการจัดหาหรือมีการยืมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ จากหน่วยงานอื่น และให้มีการอบรมตัวแทนชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความต้องการด้านนั้น ๆ

9. ด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ที่ค้นพบได้ดังนี้

9.1 สภาพทั่วไปในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร

การศึกษาสภาพและความต้องการได้จัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

9.1.1 การท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและอื่น ๆ

1) สภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาและอื่น ๆ

จากข้อมูลของการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนหมื่นสาร ซึ่งนอกเหนือการจัดการกิจกรรม “ถนนคนเดินว้าวลาย” และกิจกรรมที่จัดตามประเพณีนิยม จะพบการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนหมื่นสารที่มีการจัดพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรม จำนวน 3 โครงการ คือ

(1) โครงการที่ 1 “เปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย” จัดโดย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ชุมชนนันทาราม ภายใต้โครงการถนนสายวัฒนธรรม ประจำปี 2554

ภาพประกอบ 81 ป้ายประชาสัมพันธ์โครงการ “เปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย”

ภาพประกอบ 82 ธงตราสัญลักษณ์ โครงการ “เปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย”

การจัดงานดังกล่าว จัดขึ้นจำนวน 7 วัน หรือ “ 7 วัน มหัศจรรย์งานเปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย” ทุกวันเสาร์ที่ 19, 26 พฤศจิกายน และ 3, 10, 17, 24, 31 ธันวาคม พ.ศ. 2554 โดยมีพิธีเปิดเมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ. 2554 ซึ่งจัดพิธีเปิดที่วัดหมื่นสาร ในงานนักท่องเที่ยวได้

สัมพันธภาพอันงดงามของวัฒนธรรมล้านนา เทียบชมถนนวิถีชีวิตวัฒนธรรม บ้านวัวลาย กาดสล่า เครื่องเงิน เครื่องเงิน หัตถกรรมล้านนา การออกร้านสินค้าทางวัฒนธรรมและอาหารพื้นเมือง การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ล้านนา การสาธิตอาชีพ ภูมิปัญญาท้องถิ่น บรรยากาศการจัดงานเป็นแบบพื้นบ้าน ล้านนา ณ วัดศรีสุพรรณ และวัดหมื่นสาร

ภาพประกอบ 83 ภาพกิจกรรมโครงการ “เปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย”

(2) โครงการที่ 2 โครงการยกระดับชุมชนวัวลายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ “หัตถกรรมภูมิปัญญาบ้านวัวลายประจำปี 2556” สนับสนุนโดย สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ กระทรวงวัฒนธรรม โดย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ระหว่างวันที่ 8-10 พฤศจิกายน พ.ศ. 2556 “แอ่วพ่อผญา ภูมิปัญญา คั่วเงิน คั่วเงิน บ้านวัวลาย” ซึ่งในการจัดงานดังกล่าว พิธีเปิดงาน จัดที่วัดศรีสุพรรณ ณ วันที่ 8 พฤศจิกายน ส่วนวัดหมื่นสาร และวัดนันทาราม ในวันเดียวกัน จะเปิดพิพิธภัณฑ์ ทั้งนี้ในงานจะมีการสาธิตการทำหัตถกรรมเครื่องเงิน เครื่องเงิน และ กาดหมั่ว ทั้ง 3 ชุมชน โดยโครงการดังกล่าว เป็นการจัดงานขึ้น ณ ชุมชนทั้ง 3 แห่ง

พูน ปณ ทัโต ชเว

ภาพประกอบ 84 งานหัตถกรรมภูมิปัญญาบ้านวัวลายประจำปี 2556

(3) โครงการที่ 3 การจัดงาน “ปอยมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น” ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2557 ที่วัดหมื่นสาร ถนนวัวลาย อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ทั้งนี้ การจัดงานมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น จัดโดยชมรมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น สาขาจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับจังหวัดเชียงใหม่ และสถานกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่ องค์กรที่เกี่ยวข้อง และชุมชนหมื่นสาร จัดกิจกรรมนี้ขึ้นเพื่อสืบสานต่อเนื่องทุกปี เพื่อให้เป็นงานสำคัญประจำปีของจังหวัดเชียงใหม่ สร้างสรรค์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แห่งใหม่ของจังหวัดเชียงใหม่ กับเพื่อรำลึกถึงความสัมพันธ์ของบรรพชนไทย-ญี่ปุ่นครั้งประวัติศาสตร์ สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งวัดหมื่นสารเคยเป็นที่ตั้งทัพและเป็นโรงพยาบาลสนามของทหารญี่ปุ่น ต่อมาได้มีการจัดสร้างอนุสรณ์สถาน “เสา” สัญลักษณ์แห่งสันติภาพขึ้นภายในวัด โดยความร่วมมือระหว่างชาวไทยและญี่ปุ่น จนกระทั่งเชื่อมสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

การริเริ่มจัดงานขึ้นปีนี้ นอกจากเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยว คืบความสุขให้ประชาชนตามนโยบายของรัฐบาลแล้ว ในงานยังมีการตั้งองค์ผ้าป่าสามัคคี พร้อมทั้งจัดขบวนเคลื่อนที่จากศูนย์วัฒนธรรมเข้าสู่ถนนวัวลาย และพิธีเปิดงาน โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับนายอะคิฮิโกะ พูจิวี กงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่ เป็นประธาน ตามด้วยพิธีถวายผ้าป่าสามัคคี และมีการปล่อยโคมลอยเพื่อความสงบและสันติภาพของโลก โดยในงานมีซุ้มกิจกรรมต่าง ๆ การจำหน่ายอาหารพื้นเมือง และอาหารญี่ปุ่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมไทย-ญี่ปุ่น และการจำหน่ายสินค้า ที่ระลึกในวัดหมื่นสาร

ที่มา : ไทยนิวส์ (2557)

ภาพประกอบ 85 งานปอยมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น

ดังนั้นในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมีนสารที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ รวมถึงสถาบันต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับนโยบายในช่วงเวลานั้น ๆ

ในส่วนของการจัดการท่องเที่ยวอื่น ๆ ในย่านวัวลายนอกเหนือจาก กิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย ส่วนใหญ่ องค์กร หน่วยงานราชการ การศึกษา หรือส่วนงานอื่น ๆ จะเป็น ผู้เสนอจัดโครงการ รวมถึงจัดพิธีเปิดของโครงการนั้น ๆ ทั้งโครงการระยะสั้นและระยะยาว ณ วัดศรีสุพรรณ เนื่องด้วยความพร้อมในด้านสถานที่ บุคลากร และอื่น ๆ ถึงแม้หลาย ๆ โครงการจะเป็นการส่งเสริม หรือพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของย่านวัวลายซึ่งรวมทั้ง 3 ชุมชนเข้าด้วยกัน (ชุมชนหมีนสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ชุมชนนันทาราม) แต่พื้นที่ในการจัดกิจกรรมจะจัดที่วัดศรีสุพรรณและบริเวณโดยรอบ ดังนั้น ชุมชนหมีนสาร และชุมชนนันทาราม จึงเป็นเพียงพื้นที่ในนามของการจัดกิจกรรมหรือโครงการ ดังกล่าว ซึ่งมีส่วนน้อย ที่จะเข้าไปมีบทบาทในการจัดการหรือร่วมดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการที่จัด ขึ้นบนพื้นที่วัดศรีสุพรรณ

2) สภาพปัญหาและความต้องการในการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและอื่น ๆ

การศึกษาสภาพปัญหาการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจของชุมชนพบว่า

(1) กิจกรรม 7 วัน มหัทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งนักท่องเที่ยวนิยมเข้าไปเที่ยวในวัดศรีสุพรรณมากกว่าวัดหมีนสาร เพราะมีเส้นทางเชื่อมเข้าออกวัดศรีสุพรรณมีระยะสั้นกว่า วัดหมีนสาร ส่วนวัดหมีนสารจะมีเส้นทางเข้าออกจากถนนวัวลาย 2 ทางเช่นกัน แต่ระยะยาวกว่ามาก แต่ในการจัดงาน จะจัดเส้นทางด้านหน้า ตรงทางเข้าปูนปั้นวัวลาย แต่ก็ถือเป็นเส้นทางยาวพอสมควร คนส่วนใหญ่จึงเลือกไปวัดศรีสุพรรณมากกว่า

(2) การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของชุมชนวัวลาย ส่วนใหญ่ มีหน่วยงานหรือองค์กร จากทางภาครัฐ เอกชน สถานศึกษาต่าง ๆ เข้ามาเสนอโครงการ แต่ชุมชนวัดศรีสุพรรณ จะมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ มากกว่าชุมชนหมื่นสาร ถึงแม้ว่าวัดหมื่นสารจะมีพื้นที่กว้างกว่า แต่ด้วยปัญหาการขาดบุคลากรที่จะมาทำงานจริง ๆ มีน้อย และชุมชนไม่มีการจัดตั้งกลุ่มสำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยตรง มีเพียงคณะกรรมการของชุมชน หรือตัวแทนชุมชนที่เป็นคณะกรรมการ ในการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลายเท่านั้น รวมถึง ทางวัดหมื่นสารมุ่งเน้นการปฏิบัติกิจที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ ทำให้การขอโครงการในการจัดการท่องเที่ยวแต่ละครั้งที่ต้องใช้พื้นที่ของวัดเป็นไปค่อนข้างยาก

ชุมชนหมื่นสารเคยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว เปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย เมื่อปี พ.ศ. 2554 ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวจำนวนน้อย เนื่องจากเป็นการจัดกิจกรรมครั้งใหญ่ครั้งแรกของชุมชนที่มีการจำหน่ายและแสดงสินค้าของชุมชนบนเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร แต่จัดกิจกรรมบนถนนเพียงฝั่งเดียว นักท่องเที่ยวจึงไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก ประกอบกับมีร้านค้าจำนวนน้อยรวมถึงนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในวันเสาร์แรกที่มีพิธีเปิด ส่วนในวันเสาร์อื่น ๆ มีนักท่องเที่ยวบางตา

(3) ชุมชน ร้านค้าเครื่องเงินขาดความร่วมมือในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยว องค์กรและส่วนราชการในความรับผิดชอบที่จะจัดการบริหารการจัดการให้สภาพการท่องเที่ยวในชุมชนเป็นการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหมื่นสาร ซึ่งการจัดงานแต่ละครั้งชุมชนมีส่วนร่วมในการทำงานเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่ไม่มีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

ส่วนความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจของชุมชนพบว่า

(1) กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มีร้านค้าเข้ามาตั้งร้านบริเวณทางเข้าวัดหมื่นสาร เหมือนเส้นทางอื่น ๆ บนถนนคนเดิน หน้าที่อยู่อาศัยตลอดเส้นทางเข้าวัด โดยให้ความร่วมมือและทางวัดหมื่นสารอาจเปิดพื้นที่ภายในวัดหลังเวลา 18.00- 20.00 น. เพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเหมือนวัดศรีสุพรรณ

(2) กลุ่มตัวอย่างต้องการให้ชุมชนหมื่นสารได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างแท้จริง โดยใช้ทรัพยากร ที่มี โดยร่วมแรงร่วมใจกันจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน นอกเหนือจากกิจกรรมของถนนคนเดินวัวลาย

9.1.2 การท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของถนนคนเดิน

1) การจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของถนนคนเดิน

พบว่า

(1) ถนนคนเดิน (Walking street) เป็นแนวคิดเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยพื้นที่ดังกล่าวโดยอาศัยการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน ให้เป็นสถานที่ที่รวบรวมผลงาน ศิลปะ วรรณศิลป์ จิตรกรรม สินค้า อาหาร ผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การแสดงต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวสามารถแวะเวียน หรือเยี่ยมชม ตลอดเส้นทางที่มีการจัดกิจกรรม

(2) ชุมชนสองฝั่งถนนวัวลาย คือ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และมีชุมชนใกล้เคียง คือ ชุมชนวัดนันทารามเป็นชุมชนเก่าแก่อีกมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่โดดเด่น โดยชุมชนวัวลายเป็นแหล่งผลิตและค้าขายเครื่องเงิน มีร้านค้าเครื่องเงินจำนวนทั้งสิ้น 29 ร้านค้า ซึ่งเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างมาก ได้ร่วมจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย เป็นการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนแสดงผลงานทางภูมิปัญญา แสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไป รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการค้าปลีก สามารถเข้ามาจำหน่ายสินค้าเครื่องอุปโภคและบริโภค บนถนนคนเดินวัวลาย

นับตั้งแต่ ในปี พ.ศ. 2545 ที่ได้เริ่มเปิดพื้นที่ถนนวัวลาย ทุกวันเสาร์ ให้เป็นพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของถนนคนเดินวัวลาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์เครื่องเงินบ้านวัวลาย และเครื่องเงินของบ้านนันทารามให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงเป็นการสร้างรายได้พร้อมทั้งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ทำให้พื้นที่ดังกล่าว เป็นสถานที่ท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่งของเชียงใหม่ ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว จวบจนปัจจุบัน เมื่อมีการรวมตัวกันครั้งแรกของชุมชนทั้งสามที่ตั้งอยู่ในตำบลหายยา ได้แก่ ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนวัดนันทาราม ร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น หมุนเวียนกันจัดงานภายในวัดของแต่ละชุมชน หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2547 เทศบาลนครเชียงใหม่ได้ผลักดันให้มีการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินวัวลาย” ทุก ๆ วันเสาร์ และจัดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีส่วนช่วยให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาในการทำเครื่องเงิน

(3) ถนนคนเดินวัวลายในวันเสาร์ของทุกสัปดาห์ จะจัดกิจกรรมถนนคนเดิน เริ่มกิจกรรมตั้งแต่เวลา 17.00 น. - 22.00 น. จากจุดเริ่มต้นถนนวัวลายที่ติดกับประตูเชียงใหม่ ทอดยาวไปทางทิศใต้ ระยะทางประมาณ 1.1 กิโลเมตร และสิ้นสุดทางแยกชุมชนนันทาราม โดยตลอด 2 ข้างทางและบริเวณโดยรอบ จะมีการจำหน่ายสินค้า อาหารพื้นบ้าน และอื่น ๆ นานาชนิด เพื่อให้ นักท่องเที่ยวสามารถเที่ยวชมได้อย่างเพลิดเพลิน และในส่วนของด้านหน้าชุมชนหมื่นสาร ซึ่งมีจุดเด่นคือปูชนียรูปวัวลาย โดยส่วนใหญ่เป็นร้านค้าที่จำหน่ายอาหารอยู่รอบบริเวณปูชนียรูปวัวลาย

ภาพประกอบ 86 สภาพของถนนคนเดินวัลลาย

จากสภาพโดยรวมของการจัดการท่องเที่ยวของบ้านวัลลายเป็นกิจกรรมภายใต้ความร่วมมือของ 3 ชุมชน โดยมีอาณาเขตตั้งแต่บริเวณตลาดประตูเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันตก ติดถนนข้างหล่อและถนนทิพย์เนตร ทางทิศตะวันออกตั้งแต่สี่แยกตลาดประตูเชียงใหม่ติดถนนนันทารามไปทางทิศใต้จรดถนนทิพย์เนตร และบ้านเรือนเกาะกลุ่มกันตามเส้นทางสัญจรในหมู่บ้าน ซึ่งทั้ง 3 ชุมชน มีสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกัน มีความเกี่ยวโยงทางสายสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นมาช้านานทำให้กิจกรรม “ถนนคนเดินวัลลาย” ก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจของทั้ง 3 ชุมชน

ทั้งนี้การจัดการกิจกรรมถนนคนเดินวัลลายเป็นการจัดการท่องเที่ยวภายใต้ความร่วมมือของทั้ง 3 ชุมชน โดยมีบทบาทในการวางแผนการดำเนินงาน การจัดกิจกรรม การแสดงต่าง ๆ รวมถึงเป็นผู้กำหนดการแสดงและการขายสินค้าบนเส้นทางของการจัดกิจกรรม และชุมชนเป็นผู้บริหาร ในส่วนเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงานครั้งแรกของการจัดกิจกรรม ต่อมาเป็นการบริหารจัดการร่วมกันของคณะกรรมการของทั้ง 3 ชุมชน และรายได้จากการเข้าพื้นที่ถนนวัลลาย ชุมชนนำมาใช้ในการบริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของถนนคนเดินวัลลาย รวมถึงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ประกอบการและนักท่องเที่ยว

2) สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของถนนคนเดิน

สภาพปัญหาในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของถนนคนเดินพบว่าเส้นทางเข้าวัดหมื่นสารไม่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินเหมือนทางเข้าวัดศรีสุพรรณ แต่เส้นทางอื่นโดยรอบถนนวัลลาย ที่พ่อค้าแม่ค้าเข้ามาตั้งพื้นที่ขายสินค้าของจำนวนมาก

ความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของถนนคนเดิน พบว่า ต้องการให้คณะกรรมการกิจกรรมถนนคนเดินวัลลาย มีการขยายพื้นที่ให้มีการ

จัดพ่อค้าแม่ค้า เข้ามาแสดงและจำหน่ายสินค้า บริเวณทางเข้าวัดหมื่นสาร เพื่อกระตุ้นให้เกิดการจัด การท่องเที่ยวเหมือนชุมชนวัดศรีสุพรรณ หรือมีการร่วมกันวางแผนงาน ติดต่อประสานงานขอใช้พื้นที่ ดังกล่าวเพื่อจัดกิจกรรม เหมือนเส้นทางอื่นโดยรอบถนนวิบูลย์

9.2 การวางแผนการจัดการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูล การวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึงข้อมูล ต่าง ๆ ดังนี้

9.2.1 สภาพปัญหาการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวพบว่า

- 1) โดยส่วนใหญ่ชุมชนหมื่นสารจะมีการวางแผนการจัดกิจกรรม สำคัญประจำปีทางพระพุทธศาสนา หรือประเพณีต่าง ๆ เท่านั้น เพราะเป็นกิจกรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ ของทุกคนในชุมชน ดังนั้นชุมชนจึงไม่มีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ แต่ ก็มีถนนคนเดินวิบูลย์และการจัดงานมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น ที่เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 สืบเนื่องเรื่อยมา
- 2) การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา นอกเหนือจากถนนคนเดินวิบูลย์ ชุมชนไม่ได้วางแผนในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนใหญ่ชุมชนและผู้นำชุมชนจะตอบรับ ข้อเสนอจากองค์กรหรือหน่วยงานภาคต่าง ๆ ที่เข้ามาเสนอโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการส่งเสริมศิลปหัตถกรรม ของชาววิบูลย์ แต่ก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือการดำเนินโครงการนั้น ๆ มากนัก

9.2.2 สภาพปัญหาและความต้องการในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว

- 1) สภาพปัญหาในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวพบว่า
 - (1) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ไม่มีผู้นำที่มีความรู้ในการวางแผนการจัดการที่ถูกต้องตามระบบ แต่จะให้ผู้นำชุมชน และกลุ่มชาวบ้านที่ไม่มีความรู้ด้านการจัดการ มาช่วยกันทำงานตามแบบชาวบ้านจริง ๆ ทำให้ไม่มีศักยภาพในการบริหาร
 - (2) ปัญหาการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร คือ นอกเหนือจากงานมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น, กิจกรรมถนนคนเดินวิบูลย์ และการจัดงานตามประเพณีนิยม และทางพระพุทธศาสนา ชุมชนไม่มีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน เนื่องจากมีกิจกรรม ดังกล่าวในเบื้องต้นอยู่แล้ว ส่วนกิจกรรมหรือโครงการที่ผ่านมา ชุมชนเป็นเพียงผู้สนองนโยบายหรือตอบรับ โครงการของหน่วยงานรัฐเท่านั้น ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในด้านการวางแผน
- 2) ความต้องการในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวพบว่า
 - (1) ต้องการผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถ และกรรมการที่ได้รับการเรียนรู้ด้านการบริหารจัดการมาช่วยกันวางแผนการท่องเที่ยว ให้ทัดเทียมกับ ชุมชนอื่น อย่างน้อยต้องมีการจัดการอบรม และเชิญวิทยากรที่มีทักษะความรู้ ความชำนาญ ด้านการบริหาร จัดการมาให้ความรู้ก่อนการวางแผน

(2) ต้องการให้ชุมชนหมื่นสารมีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเป็นระบบระเบียบ ทั้งกิจกรรมเดิม หรือโครงการ โดยจัดตั้งกลุ่ม จากการศึกษาเลือกสมาชิกในชุมชนที่มีความรู้ความสามารถ ในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

9.3 การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยว

จากการศึกษาข้อมูล การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึง ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

9.3.1 สภาพทั่วไปในการกำหนดบทบาทหน้าที่การจัดการท่องเที่ยว

การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนหรือตัวแทนชุมชนหมื่นสาร จะเป็นในรูปแบบของเฉพาะกิจ โดยพิจารณาหรือคัดสรรผู้ที่มีความรู้ความสามารถ หรือมีความถนัดในงานด้านนั้น ๆ หากเป็นกิจกรรมหรือโครงการขององค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่ผู้จัดงานจะเป็นคนวางตำแหน่งการบริหารจัดการทั้งหมด โดยจะมีตัวแทนของชุมชนหรือหัวหน้าชุมชน จำนวนหนึ่งเท่านั้นที่เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการดังกล่าว

9.3.2 สภาพปัญหาและความต้องการการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยว

1) สภาพปัญหาในการกำหนดบทบาทหน้าที่การจัดการท่องเที่ยวพบว่า

(1) ขาดความร่วมมือจากชุมชน วัด องค์กรและส่วนราชการในการบริหารสภาพการท่องเที่ยวในชุมชนให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้านศาสนสถาน เป็นสมบัติภายในชุมชนหมื่นสาร

(2) บทบาทหน้าที่ที่มีความสำคัญต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ดังนั้นปัญหาต่อบทบาทหน้าที่ของผู้ที่มาเป็นผู้นำก็ดิคณะกรรมการก็ดี ต้องรู้ว่าบทบาทหน้าที่ของตนอยู่ในขอบเขตไหน และต้องปฏิบัติอย่างไรในการจัดการท่องเที่ยว ปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่มักเกิด คือ ไม่ทำหน้าที่ตามบริบทของตนเอง

2) ความต้องการในการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวพบว่า

(1) ต้องการให้ชุมชน วัด และส่วนราชการ เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนและบริหารการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

(2) ต้องการให้ชุมชน ร้านค้า เครื่องเงิน องค์กรและส่วนราชการ เข้ามามีส่วนร่วมโดยมีบทบาทในการขับเคลื่อนและ บริหารการจัดการอย่างมีระบบ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยว

เชิงเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน และต้องการผู้ที่เข้ามารับผิดชอบร่วมกันกับทางวัด เนื่องจากมีปัจจัยด้านทางการเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง จำเป็นต้องมีผู้นำชุมชน และกรรมการเพื่อดูแลทรัพย์สินที่เกิดขึ้นภายหลังจากจบพิธีการ หรือหลังจากจัดงานนั้น ๆ

(3) ต้องการให้ทุกฝ่ายมีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยว มีการอบรมผู้นำ คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ ที่เข้ามามีส่วนร่วมในทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติเดียวกัน สามารถสร้างระบบกลไก ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

9.4 การประชาสัมพันธ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูล ด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึง ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

9.4.1 สภาพทั่วไปด้านการประชาสัมพันธ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า การประชาสัมพันธ์ใช้วิธีบอกต่อโดยชาวบ้านและ อาศัยงานบุญ กิจกรรม ตามประเพณีต่าง ๆ เป็นตัวชี้วัดในการสอดแทรกการท่องเที่ยวของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม

9.4.2 สภาพปัญหาและความต้องการในการประชาสัมพันธ์ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

1) สภาพปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ชุมชนไม่มีการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ

2) ความต้องการในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ต้องการให้หน่วยงานราชการช่วยเรื่องประชาสัมพันธ์ และชุมชนอาจจัดทำแผ่นพับ หรือ มีเสียงตามสายของชุมชน ในเครือข่ายชุมชน ทั้งนี้ต้องมีฝ่ายการจัดการทำหน้าที่อย่างมีระบบและติดตามผล หรือมีการประชาสัมพันธ์หลาย ๆ ช่องทาง

9.5 ด้านสาธารณูปโภคเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการศึกษาข้อมูล สาธารณูปโภคเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ทำให้ทราบถึงข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้

9.5.1 สภาพทั่วไปด้านสาธารณูปโภคเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

การจัดการท่องเที่ยวในแต่ละครั้ง จะอาศัยน้ำไฟของชาวบ้านในชุมชน โดยทางชุมชนหรือผู้จัดงานจะเป็นผู้ตอบแทนค่าใช้จ่ายในการใช้ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา คิดจากค่าน้ำไฟที่เพิ่มขึ้นจากปกติตามความเหมาะสม ส่วนขยะของชุมชนเทศบาลจะจัดเก็บขยะ วันเว้นวัน

9.5.2 สภาพปัญหาและความต้องการสาธารณูปโภคในการจัดการ

ท่องเที่ยวของชุมชน

1) สภาพปัญหาด้านสาธารณูปโภคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ไม่มีระบบไฟฟ้า น้ำประปา ที่เป็นส่วนกลางของชุมชน

2) ความต้องการสาธารณูปโภคในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า ต้องการให้แยกมิเตอร์น้ำ ไฟ ใช้เฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร พบว่า

1.1 สภาพการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร โดยการจัดการท่องเที่ยวในเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และอื่น ๆ พบว่า ส่วนใหญ่การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนย่านวัวลาย เป็นการผนวก 3 ชุมชน คือ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ชุมชน นันทาราม เมื่อพิจารณาโครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนหมื่นสารเป็นฐาน มีจำนวน 2 โครงการ คือ 1) โครงการ “เปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย” จัดโดย สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับ ทั้ง 3 ชุมชน ภายใต้โครงการถนนสายวัฒนธรรม ประจำปี 2554 ซึ่งจัดพิธีเปิดที่วัดหมื่นสาร 2) โครงการ “ปอยมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น” จัดโดยชมรมมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่น สาขาจังหวัดเชียงใหม่ร่วมกับจังหวัดเชียงใหม่ และสถานกงสุลใหญ่ญี่ปุ่น ณ นครเชียงใหม่ องค์กรที่เกี่ยวข้องและชุมชนหมื่นสาร เพื่อสร้างสรรค์ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ รวมถึงสถาบันต่าง ๆ และโครงการอื่น ๆ จะใช้พื้นที่วัดศรีสุพรรณเป็นฐานในการจัดและดำเนินโครงการที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยววัวลาย

1.2 สภาพของการจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจในรูปแบบของกิจกรรมถนนคนเดิน ทุกวันเสาร์ ตั้งแต่เวลา 17.00 - 22.00 น. จากจุดเริ่มต้นถนนวัวลายที่ติดกับประตูเชียงใหม่ ทอดยาวไปทางทิศใต้ ระยะทางประมาณ 1.1 กิโลเมตร และสิ้นสุดทางแยกชุมชนนันทาราม โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์เครื่องเงินบ้านวัวลาย และเครื่องเงินบ้านนันทาราม ภายใต้การบริหารจัดการร่วมกันของชุมชน และองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น (เทศบาลนครเชียงใหม่) และกำกับควบคุมดูแลจากส่วนงานของจังหวัดเชียงใหม่

1.3 โครงการ เปิดวัฒนธรรมบ้านวัวลาย ประชาชนไม่ค่อยตอบรับเท่าที่ควร รวมถึงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมบางตามงกกับระยะทางเข้าวัดหมื่นสารไกลกว่าวัดศรีสุพรรณ และชุมชนวัวลายขาดความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยว ทั้งในด้านทรัพยากรบุคคลผู้สนับสนุน และขาด

ความร่วมมือทั้งในด้านการวางแผน การปฏิบัติงาน การประเมินผล การจัดการท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงเส้นทางเข้าวัดหมื่นสารไม่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน

1.4 ความต้องการที่พบ คือ ต้องการให้เปิดเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร เพื่อจัดกิจกรรมถนนคนเดิน โดยขอความร่วมมือจากประชาชน จากผู้ประกอบการ ร้านค้า และวัดหมื่นสาร เพื่อเปิดเส้นทาง และเปิดศาสนสถานในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน

2. การวางแผนการจัดการท่องเที่ยว พบว่า

2.1 สภาพการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร พบว่าชุมชนหมื่นสารไม่มีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเพราะส่วนใหญ่ทางผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชนจะตอบรับโครงการที่เป็นข้อเสนอจากองค์กรหรือหน่วยงานจากภาคต่าง ๆ เท่านั้น

2.2 ชุมชนไม่มีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้า ไม่มีผู้นำที่มีความรู้ในการบริหารการจัดการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง

2.3 ความต้องการที่พบ คือ ต้องการผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถในการวางแผนการท่องเที่ยว โดยการจัดการอบรม และเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความชำนาญมาให้ความรู้ และต้องการให้ชุมชนหมื่นสารมีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบระเบียบ และจัดตั้งคณะทำงานของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

3. การกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า

3.1 สภาพการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยว พบว่า การกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนเป็นแบบเฉพาะกิจ โดยพิจารณาตามรูปแบบของกิจกรรมนั้น ๆ ตามความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล

3.2 สมาชิกในชุมชนหมื่นสารขาดความร่วมมือในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยว และผู้ที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ขาดความรู้ความเข้าใจในหน้าที่ของตน

3.3 ความต้องการที่พบ คือ ต้องการให้ชุมชน วัด ร้านค้า ผู้ประกอบการ องค์กรและส่วนราชการ มีส่วนร่วมโดยเข้ามามีบทบาทในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจให้มีความยั่งยืน หรือจัดการประชุมผู้นำ คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

4. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน

4.1 สภาพการประชาสัมพันธ์ของชุมชนใช้วิธีการบอกต่อโดยชาวบ้าน และศรัทธาวัดเท่านั้น อาศัยงานบุญ กิจกรรม ประเพณี ต่าง ๆ

4.2 ชุมชนไม่มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย และไม่เป็นระบบ

4.3 ความต้องการที่พบ คือ ต้องการให้มีหน่วยงานราชการช่วยประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน และชุมชนต้องการให้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสำคัญและการท่องเที่ยวของชุมชน และต้องการให้มีการใช้เสียงตามสายประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยวของชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลอื่น ๆ ที่หลากหลาย รวมถึง ต้องการให้มีการติดตามผลการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน

5. สาธารณูปโภคเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

5.1 สภาพสาธารณูปโภคเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่าการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนใช้ไฟฟ้า น้ำ ของระบบของหมู่บ้าน โดยอาศัยขอใช้ น้ำ ไฟฟ้า จากชาวบ้านในบริเวณที่มีการจัดงาน แล้วจ่ายค่าตอบแทนตามความเหมาะสม ส่วนขยะทางเทศบาลจะทำการจัดเก็บวันเว้นวัน

5.2 ชุมชนไม่มีระบบไฟฟ้าและประปาที่เป็นส่วนกลางแต่จะใช้ไฟฟ้าหรือประปาของประชาชนในชุมชน หรือของวัด

5.3 ความต้องการที่พบ คือ ต้องการให้แยกมิเตอร์น้ำและไฟฟ้าเฉพาะกิจกรรมของชุมชนการศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร ทำให้ทราบถึงข้อมูลในด้านพื้นที่ชุมชนที่มีวัดหมื่นสาร เป็นศาสนสถานที่มีความหลากหลายของศิลปะ ที่ผนวกแหล่งเรียนรู้ทั้งเชิงศิลปะ วัฒนธรรม ศาสนา และประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ชุมชนหมื่นสารมีความเจริญทางเศรษฐกิจ ถึงแม้จะเป็นชุมชนขนาดเล็ก แต่ชุมชนหมื่นสาร เป็นย่านแหล่งท่องเที่ยว ที่มีรากฐานของวัฒนธรรมประเพณี และคุณค่าภูมิปัญญาของงานหัตถศิลป์ เครื่องเงิน วัวลาย และภูมิปัญญาในด้านดนตรี นาฏศิลป์ อาหารพื้นบ้าน ยารักษาโรค งานประดิษฐ์ ที่สามารถสร้างรายได้และเกิดเป็นคุณค่าทางภูมิปัญญา อันเป็นที่ประจักษ์ต่อนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะงานหัตถศิลป์เครื่องเงินและโลหะ ซึ่งเป็นสินค้าเครื่องชื้อของชุมชน ประกอบกับชุมชน มีแหล่งท่องเที่ยวถนนคนเดินวัวลาย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวภายใต้การหล่อหลอมการจัดการท่องเที่ยวของการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชนในย่านวัวลาย ทั้ง 3 ชุมชน คือ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนนันทาราม จนทำให้ถนนคนเดินวัวลาย เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยว เพราะตลอด 2 ข้างทางรวมถึงเส้นทางเข้าวัดศรีสุพรรณ จะมีการแสดงและจำหน่ายสินค้า เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ตลอดถนนภายในวัดศรีสุพรรณ ในช่วงวันเสาร์ตามเวลาของการจัดกิจกรรมถนนคนเดินได้เปิดพื้นที่ภายในวัดให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม แต่วัดหมื่นสารอยู่ไม่ไกลจากถนนวัวลาย และห่างจากวัดหมื่นสารไม่มากนัก โดยในช่วงกิจกรรมถนนคนเดินถนนทางเข้าวัดหมื่นสาร ไม่ปรากฏการจัดกิจกรรมหรือร้านค้า หรือการแสดงใด ๆ ทำให้ในช่วงดังกล่าวพื้นที่ที่เป็นถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารมีความสงบ จึงไม่มีนักท่องเที่ยวนิยมเข้าไปเยี่ยมชมศาสนสถานของชุมชนหมื่นสาร

ทั้งนี้ นอกเหนือจากกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย ชุมชนย่านวัวลาย (ทั้ง 3 ชุมชน) ได้มีการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนใหญ่จะดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่วัดศรีสุพรรณเนื่องด้วยมีความพร้อม แต่ชุมชนหมื่นสารยังคงประสบปัญหา และข้อจำกัดในด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทำให้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนไม่มีความต่อเนื่อง ในด้านของการจัดการท่องเที่ยวภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนเท่าที่ควร ดังนั้น จาก การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพ ปัญหาและความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง จึงนำไปสู่จุดมุ่งหมายในการวิจัย เพื่อการพัฒนาร่วมกันตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 การพัฒนาร่วมกันตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

เนื้อหาที่ผู้วิจัยจำแนกเป็น 3 ประเด็น 1) การดำเนินการพัฒนาร่วมกันตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 2) ผลการพัฒนาร่วมกันตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) การประเมินผลการพัฒนาร่วมกันตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การดำเนินการพัฒนาร่วมกันตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการวิจัยแบบ R & D (Research and development) โดยมีขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา ดังนี้

1.1 ขั้นตอน R 1 : Research การศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร สภาพปัจจุบันรวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ในขั้นตอน R 1 : Research เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ คือ 1) เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา โดยสรุปเป็นเชิงพรรณนา 2) การวิเคราะห์สภาพทั่วไปและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งนำเสนอข้อมูลโดยสรุปในรูปแบบของตาราง ดังนี้

1.1.1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา

เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาสามารถวิเคราะห์โดยสรุปได้ดังนี้

1) เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ คือ เอกลักษณ์ศิลปะทางนาฏศิลป์และดนตรี ประกอบด้วย ฟ้อนเล็บ ซอ (การขับร้องเพลงพื้นบ้าน) บรรเลงดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซอ ซึง และดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย

2) ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ คือ งานหัตถศิลป์ เครื่องเงิน และแผ่นโลหะ อาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย ยำหน้าง น้ำหน้าง หน้างปอง น้ำเมียง น้ำดับ รวมถึง ยารักษาโรค ประกอบด้วย ยาสมุนไพรบำรุงธาตุ แก้วโรคภัย แก้วโรคริดสีดวงทวาร และยาสมุนไพรรักษาโรคฟัน และ ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ ประกอบด้วย ดอกไม้ใบตอง และการตัด ซ่อ ตุง

1.1.2 วิเคราะห์สภาพทั่วไป ปัญหาการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

จากการวิเคราะห์สภาพทั่วไป ปัญหาการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลของผลการวิเคราะห์แสดงในรูปแบบของตาราง ดังนี้

ตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่		
ข้อมูล	สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว	ความต้องการ
1. ด้านการจัดการท่องเที่ยว		
1.1 ด้านเศรษฐกิจ	สภาพทั่วไปด้านเศรษฐกิจ - ชุมชนประกอบอาชีพและธุรกิจที่หลากหลาย มีร้านค้าเครื่องเงิน และสถานประกอบการอื่น ๆ และมีถนนคนเดินวัลลายที่กระตุ้นเศรษฐกิจ - ชุมชนมีร้านค้าที่จำหน่ายเครื่องเงินและโลหะกระจายทั่วบริเวณชุมชน	- ต้องการให้มีการกระตุ้นเศรษฐกิจ โดยนำภูมิปัญญามาสาธิตหรือจัดแสดงในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

ตาราง 2 (ต่อ)

สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่		
ข้อมูล	สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว	
1.2 ด้านสังคม และ สิ่งแวดล้อม	<p>ปัญหาด้านเศรษฐกิจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ผู้ประกอบการ ร้านค้าต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย - ร้านค้าที่ไม่ได้ตั้งอยู่บนถนนคนเดินวัวลาย มีนักท่องเที่ยวเข้าไปชมค่อนข้างน้อย <p>สภาพทั่วไปด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นชุมชนที่มีประชาชนอยู่อย่างหนาแน่น มีทั้งประชากรจริงและประชากรแฝง <p>ปัญหาด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม</p> <p>สังคมและวิถีชีวิตโดยส่วนใหญ่จะทำงานและประกอบธุรกิจส่วนตัว ทำให้เข้ามามีบทบาทต่อการจัดการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้มีการกระตุ้นเศรษฐกิจ ด้วยการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยว ที่ตั้งร้านค้าหรือสถานที่สำคัญของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว หรือจัดแสดงเป็นแผนที่ของชุมชน - ต้องการให้ทุกภาคส่วนในชุมชน เข้ามามีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น
1.3 ด้านศาสนา ศิลปะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม	<p>สภาพทั่วไปด้านศาสนา ศิลปะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลางของจิตใจและกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน - ในช่วงกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย วัดไม่เปิดให้บริการนักท่องเที่ยว - วัดมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย - ชุมชนมีศิลปะ งานประดิษฐ์ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมที่หลากหลาย <p>ปัญหาด้านศาสนา ศิลปะ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ขาดการประชาสัมพันธ์ และไม่มีมีคฤุเทศก์ชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้ทางวัดเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมในวัดที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินทุกวันเสาร์ - ต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลายและมีมีคฤุเทศก์ชุมชน - ต้องการให้ผู้ที่มีภูมิปัญญาเข้ามา มีบทบาทในการร่วมกันจัดแสดงผลงาน สาธิต และต้องการให้ผู้ที่มีองค์ความรู้ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

ตาราง 2 (ต่อ)

สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่		
ข้อมูล	สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว	ความต้องการ
1.4 ด้านพื้นที่ และการคมนาคม	<p>- ประชาชน หรือร้านค้าที่มีภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ เข้ามามีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนค่อนข้างน้อย</p> <p>มีนักท่องเที่ยวเข้าไปชมค่อนข้างน้อย</p> <p>สภาพทั่วไปด้านพื้นที่ และการคมนาคม</p> <p>- ถนนสายวัฒนธรรมช่วงกิจกรรมถนนคนเดินไม่ปรากฏร้านค้าและกิจกรรมใด ๆ</p> <p>- วัดใช้พื้นที่เพื่อให้บริการเป็นที่จอดรถแก่ร้านค้า</p> <p>ปัญหาด้านพื้นที่ และการคมนาคม</p> <p>- ในวันที่มีกิจกรรมถนนคนเดิน เส้นทางเข้าวัดหมีนสารไม่มีการเปิดพื้นที่สัญจร</p>	<p>- ต้องการให้เปิดพื้นที่ทางเข้าวัดหมีนสาร จัดเป็นกิจกรรมถนนคนเดิน</p> <p>- ต้องการให้วัดเปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในวันเวลาที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน</p>
2. ด้านทรัพยากรต่าง ๆ		
2.1 ด้านบุคคล	<p>สภาพทั่วไปด้านบุคคล</p> <p>- ผู้ที่มีบทบาทในการทำงาน คือ ผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และสภาชุมชน (ช่างฝีมือ)</p> <p>ปัญหาด้านบุคคล</p> <p>- ในการจัดการท่องเที่ยวมีประชาชนที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย</p> <p>- คนที่ทำงานเพื่อชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวมีจำนวนน้อย/ประชาชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือ</p> <p>- ชุมชนขาดบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยว ในเรื่องการวางแผนงานอย่างเป็นระบบ การจัดการควบคุมวัสดุ อุปกรณ์และ การประชาสัมพันธ์</p>	<p>- ต้องการให้มีการจัดตั้งกลุ่มที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และประชาชนมีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น</p> <p>- ต้องการให้มีการจัดอบรมเพื่อพัฒนาทักษะหรือเชิงวิทยากรมาให้ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวตามความต้องการและเหมาะสม</p>

ตาราง 2 (ต่อ)

สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่		
ข้อมูล	สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว	ความต้องการ
2.2 ด้านงบประมาณ	<p>สภาพทั่วไปด้านงบประมาณ</p> <ul style="list-style-type: none"> - กรณีเป็นโครงการของหน่วยงานอื่น เจ้าของหน่วยงานเป็นผู้บริหารจัดการ <p>ปัญหาด้านงบประมาณ</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนไม่มีงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน - ชุมชนไม่มีบทบาทและไม่ได้รับงบประมาณของโครงการนั้น ๆ - ชุมชนไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยตรงและไม่มีการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้หน่วยงานของรัฐเข้ามาส่งเสริมสนับสนุนด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง - ต้องการให้มีกองทุนเพื่อใช้สำหรับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
2.3 ด้านวัสดุอุปกรณ์	<p>สภาพทั่วไปด้านวัสดุอุปกรณ์</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดการกิจกรรมแต่ละครั้งส่วนใหญ่ ยืมหรือเช่าจาก วัดใกล้เคียง หรือของเทศบาล หน่วยงาน <p>-ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์</p> <p>ชุมชนไม่มีวัสดุอุปกรณ์เพียงพอ ซึ่งต้องใช้วิธีการยืมหรือเช่า</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการจัดการท่องเที่ยว และต้องการให้หน่วยงานผู้รับผิดชอบทำเรื่องเช่าหรือยืมวัสดุอุปกรณ์อย่างเป็นระบบ
2.4 ด้านสาธารณูปโภค	<p>สภาพด้านสาธารณูปโภค</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดการท่องเที่ยวจะใช้ไฟฟ้า น้ำประปาของชาวบ้านในชุมชน <p>ปัญหาด้านสาธารณูปโภค</p> <ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีระบบไฟฟ้าน้ำประปา ที่เป็นส่วนกลางของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้แยกมิเตอร์น้ำประปา และไฟฟ้าใช้เฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

ตาราง 2 (ต่อ)

สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่		
ข้อมูล	สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว	ความต้องการ
3. ด้านการมีส่วนร่วม		
3.1 การวางแผน	<p>สภาพทั่วไปด้านการวางแผน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการตอบรับโครงการ/หน่วยงานอื่น ๆ <p>ปัญหาด้านการวางแผน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนส่วนน้อยมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกัน - ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับหน่วยงานนั้น ๆ ค่อนข้างน้อย - ส่วนใหญ่คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้วางแผนการจัดการท่องเที่ยว แต่ไม่มีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของแต่ละโครงการในฐานะเจ้าของพื้นที่ - ต้องการให้ประชาชน หรือตัวแทนในชุมชนควรเข้ามามีบทบาทในการร่วมกันวางแผนงานต่าง ๆ ของชุมชน
3.2 การดำเนินงาน	<p>สภาพด้านการดำเนินงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานเจ้าของโครงการเป็นผู้ดำเนินงาน - การจัดการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่เป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ช่างฝีมือในชุมชน <p>ปัญหาด้านการดำเนินงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพียงเล็กน้อยเท่านั้น - ประชาชนในชุมชน ร้านค้าผู้ประกอบการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย - ชุมชนเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้นเท่านั้น และกิจกรรมที่ผ่านมานักท่องเที่ยวให้ความสนใจค่อนข้างน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอย่างเต็มศักยภาพ - ต้องการให้ประชาชน ร้านค้าผู้ประกอบการ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวร่วมกัน

ตาราง 2 (ต่อ)

สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่		
ข้อมูล	สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว	ความต้องการ
3.3 การรับ ผลประโยชน์	<p>สภาพด้านการรับผลประโยชน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดโครงการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นแบบระยะสั้นส่วนใหญ่ตอบสนองวัตถุประสงค์ของโครงการ <p>ปัญหาด้านการรับผลประโยชน์</p> <ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนเกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในระยะสั้นเท่านั้น และกิจกรรมที่ผ่านมานักท่องเที่ยวให้ความสนใจค่อนข้างน้อย 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้ชุมชนตระหนักถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมที่จะได้รับจากการร่วมกันจัดการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน
3.4 การประเมินผล	<p>สภาพทั่วไปด้านการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - หน่วยงานเป็นเจ้าของโครงการ อาจเป็นการประเมินซึ่งชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการประเมิน <p>ปัญหาด้านการประเมินผล</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นเอง ไม่มีการประเมินหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม - ชุมชนไม่มีบทบาทในการประเมินโครงการของหน่วยงานนั้น ๆ - ชุมชนไม่มีการจัดการประเมินกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ต้องการให้ชุมชนในฐานะเจ้าของพื้นที่มีส่วนร่วมในการประเมิน - ต้องการให้มีการประเมินการจัดโครงการดังกล่าว - ต้องการให้มีการประเมินการประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนทุกครั้ง

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใช้การวิเคราะห์แบบเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) โดยดำเนินการวิเคราะห์ตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) สามารถแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยสรุปในรูปแบบตาราง ได้ดังนี้

ตาราง 3 ผลการวิเคราะห์การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) ของการวิจัย เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่”

ขั้นตอน/ประเด็นการวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
ขั้นตอนที่ 1 (R1) ศึกษา และวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรม ของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่			
1. ศึกษาสภาพเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 1.1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร 1.2 ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร	สภาพเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 1. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร 1.1 ฟ้อนเล็บ 1.2 คณะช่างซอ 1.3 วงดนตรีพื้นเมืองและดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย 2. ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร 2.1 ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน	ใช้เครื่องมือการศึกษา 4 ชนิด คือ 1. แบบสำรวจด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาด้านวัตถุ และไม่ใช่วัตถุ ด้านการถ่ายทอดเอกลักษณ์และวัฒนธรรมชุมชน คุณค่าด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. แบบสัมภาษณ์ด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาใช้กับกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ 3. แบบสังเกตด้านการอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา	1. สภาพเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 1.1 ชุมชนหมื่นสารมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านศิลปะทางนาฏศิลป์และดนตรี คือ 1) ฟ้อนเล็บ การขับซอ 2) ดนตรีพื้นเมือง 3) ดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย 1.2 ชุมชนหมื่นสาร มีภูมิปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมความรู้และประสบการณ์ คือ 1) มีภูมิปัญญางานหัตถศิลป์เครื่องเงินวัลลาย

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็นการวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
	2.2 ภูมิปัญญาด้านยารักษาโรค 2.3 ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์	4. การสนทนากลุ่มด้านเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาใช้กับกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ	2) มีภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน 3) มีภูมิปัญญา ยารักษาโรค 4) มีภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ ดอกไม้ใบตองและการตัด ช่อ ตุ้ง
2. ศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว และความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 2.1 สภาพทั่วไปด้านพื้นที่และการคมนาคม 2.2 ด้านบุคลากร 2.3 ด้านงบประมาณ 2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ 2.5 ด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร	สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว และความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 2.1 สภาพทั่วไปด้านพื้นที่และด้านการคมนาคม 2.1.1 สภาพทั่วไปด้านการคมนาคม โดยรอบและเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม ปัญหาและความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยว 2.1.2 สภาพทั่วไปด้านสังคมของชุมชนหมื่นสาร ปัญหาและความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยว	ใช้เครื่องมือในการศึกษาจำนวน 4 ชนิด 1. แบบสำรวจ สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 2. แบบสัมภาษณ์ สภาพการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหา และความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 3. แบบสังเกต แบบสังเกต สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความ ต้องการในการจัด	2. สภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยว และความ ต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 2.1 สภาพทั่วไปด้านพื้นที่และด้านการคมนาคมพบว่า 1) สภาพด้านคมนาคม พบว่าชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนเมืองที่มีการคมนาคม ครอบคลุม กระจายรอบพื้นที่ ปัญหา คือ เส้นทางสัญจรภายในชุมชนมีขนาดเล็ก ความต้องการ คือ จัดระเบียบทางสัญจร เคลื่อนย้ายพาหนะที่กีดขวางการสัญจร 2) สภาพสังคม พบว่ามีอาคารที่พักอาศัยและเชิงพาณิชย์จำนวนมาก ปัญหาคือสภาพสังคมมีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น ความต้องการ

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็นการวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
		การท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม	คือ จากประชากรที่มีจำนวนมาก จึงต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากยิ่งขึ้น
	2.1.3 สภาพทั่วไปด้านเศรษฐกิจ ของชุมชนหมื่นสาร สภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว	4. การสนทนากลุ่ม เรื่อง สภาพการจัดการท่องเที่ยว และความ-ต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการจัดการสนทนากลุ่มร่วมกันระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่กับกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติ	3) สภาพเศรษฐกิจ พบว่ามีการประกอบธุรกิจที่ร้านค้า โรงแรม ห้องพัก และธุรกิจการให้บริการที่หลากหลาย ปัญหา คือ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวค่อนข้างน้อยและผู้ประกอบการขาดความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และความต้องการ คือ ต้องการให้ผู้ประกอบการความเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมจัดการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้นและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน
	2.1.4 สภาพทั่วไปของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว		4) สภาพของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี พบว่ามีวัดหมื่นสารเป็นศูนย์กลางของชุมชน และมีวัฒนธรรมประเพณีตามแบบไทยและแบบล้านนา ปัญหาคือการจัดกิจกรรมของส่วนรวมจะ

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
			จัดในพื้นที่วัด ความต้องการ คือต้องการให้วัดหมื่นสาร เปิดพื้นที่เพื่อจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวของชุมชน
	<p>2.1.5 สภาพแหล่ง เรียนรู้ภายในชุมชน หมื่นสาร ปัญหาและ ความต้องการในการ จัดการท่องเที่ยว</p> <p>2.2 สภาพทั่วไปด้าน บุคลากร จำนวนและ ลักษณะของบุคลากร ที่มีบทบาทในการจัด การท่องเที่ยวของชุมชน สภาพปัญหาและความ ต้องการด้านบุคลากร ในการจัดการท่องเที่ยว</p>		<p>5) สภาพแหล่งเรียนรู้ภายใน ชุมชนหมื่นสาร พบว่า มีแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ งานหัตถศิลป์ งานศิลปะ ปัญหาคือ แหล่ง เรียนรู้ภายในวัดเปิดเป็นบาง เวลา หรือต้องเข้ามาติดต่อจึง จะเปิดให้บริการและต้องการ เปิดแหล่งเรียนรู้ภายในวัด และจัดให้มีมีคคุเทศก์ชุมชน</p> <p>2.2 ด้านบุคลากร พบว่า ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน ช่างฝีมือและกลุ่มแม่บ้าน ปัญหา คือ ขาดความร่วมมือ ในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยว ของชุมชน และความต้องการ ที่พบ คือ ต้องการให้มี การจัดตั้งคณะกรรมการ หรือ คณะทำงานของชุมชนใน การจัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนโดยเฉพาะ และ ประชาชนต้องการให้มี ส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
	<p>2.3. สภาพทั่วไปด้านงบประมาณในการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน สภาพปัญหาและความต้องการด้านงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยว</p> <p>2.4 สภาพวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงสภาพปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว</p>		<p>2.3 ด้านงบประมาณ พบว่าหน่วยงานเป็นผู้บริหารจัดการด้านงบประมาณการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ส่วนปัญหา คือ ชุมชนไม่มีเงินกองทุนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการคือ ต้องให้ชุมชน ระดมทุนเพื่อส่งเสริมด้านทรัพยากรในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและให้หน่วยงานของรัฐส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่าชุมชนมีวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวค่อนข้างน้อย และจะใช้วิธีการยืม หรือ เช่าจากหน่วยงานราชการ และปัญหาคือ ขาดเงินสนับสนุนในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ รวมถึงขาดผู้ชำนาญในการใช้และการจัดการด้านอิเล็กทรอนิกส์ และ ความต้องการ คือ ให้หน่วยงานเจ้าของโครงการเป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
	<p>2.5 ด้านการจัดการ ท่องเที่ยวของชุมชน หมื่นสาร</p> <p>2.5.1 สภาพการจัดการ การท่องเที่ยวของ ชุมชนหมื่นสาร</p> <p>1) สภาพการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ ในรูปแบบของ เอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และอื่น ๆ รวมถึง ปัญหาและความ ต้องการในการจัดการ ท่องเที่ยว</p> <p>2) สภาพการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจ ในรูปแบบของถนน คนเดินรวมถึงปัญหา และความต้องการในการ จัดการท่องเที่ยว</p>		<p>2.5 ด้านการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมื่นสาร</p> <p>2.5.1 สภาพการจัดการ ท่องเที่ยว พบว่า การจัดการ ท่องเที่ยวของชุมชนมีการ ร่วมการจัดกิจกรรมถนน คนเดินของ 3 ชุมชน คือ ชุมชนหมื่นสาร ชุมชนวัดศรี สุพรรณ ชุมชนนันทาราม โดยการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมา จะได้รับการสนับสนุนจาก หน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐ โดยการจัดการท่องเที่ยว บ้านวัวลาย ปัญหาคือ เส้นทางเข้าสู่วัดหมื่นสารไม่ มีการจัดกิจกรรมถนนคน เดินหรือกิจกรรมใด ความ ต้องการ คือ ต้องการให้เปิด เส้นทางเข้าสู่วัดหมื่นสารเพื่อ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของ ชุมชน</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
	<p>2.5.2 สภาพการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยว</p> <p>2.5.3 สภาพการกำหนดบทบาทหน้าที่การจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการกำหนดบทบาทหน้าที่การจัดการท่องเที่ยว</p>		<p>2.5.2 สภาพการวางแผนการท่องเที่ยว พบว่าชุมชนหมื่นสารไม่มีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการตอบรับโครงการจากองค์กรหรือหน่วยงานจากภาคต่าง ๆ ปัญหาคือ ชุมชนไม่มีการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้า ไม่มีผู้นำที่มีความรู้ในการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่ถูกต้องความต้องการที่พบ คือ ต้องการผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความสามารถในการวางแผนการท่องเที่ยว ต้องการให้มีการจัดการอบรมและเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และจัดตั้งคณะทำงานของชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน</p> <p>2.5.3 สภาพทั่วไปด้านการกำหนดบทบาทหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยว พบว่าการกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
	<p>2.5.4 สภาพการ ประชาสัมพันธ์ในการ จัดการท่องเที่ยวของ ชุมชนรวมถึงปัญหา และความต้องการใน การประชาสัมพันธ์ใน การจัดการท่องเที่ยว</p>		<p>เป็นแบบเฉพาะกิจ ตาม ความรู้ความสามารถของแต่ละ บุคคล ปัญหา คือ ขาด ความร่วมมือในการร่วมกัน จัดการท่องเที่ยว และขาด ความรู้ความเข้าใจในการจัด การท่องเที่ยว ความต้องการ คือ ต้องการให้ชุมชน วัด ผู้ประกอบการ องค์กรและ ส่วนราชการ มีส่วนร่วมโดย เข้ามามีบทบาทในการ ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวเชิง เศรษฐกิจให้มีความยั่งยืน หรือจัดการประชุมผู้นำ คณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ เพื่อให้การทำงานเป็นไปใน ทิศทางเดียวกันอย่างเป็น ระบบและมีประสิทธิภาพ</p> <p>2.5.4 สภาพทั่วไปด้านการ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ของชุมชน พบว่า ใช้วิธีการ บอกต่อโดยชาวบ้าน อาศัย งานบุญ กิจกรรม ประเพณี ต่าง ๆ ปัญหาคือ ชุมชนไม่มี การประชาสัมพันธ์ที่ หลากหลาย และไม่เป็น ระบบ ความต้องการ คือ</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
	<p>2.5.5 สาธารณูปโภค เพื่อจัดการ ท่อเกี่ยวของชุมชน รวมถึงปัญหาและ ความต้องการ สาธารณูปโภคในการ จัดการท่อเกี่ยว</p>		<p>ต้องการให้มีหน่วยงาน ราชการช่วยประชาสัมพันธ์ การท่เกี่ยวของชุมชน และต้องการให้มีการจัดทำ แผ่นพับการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลสำคัญ และต้องการ ให้มีการใช้เสียงตามสาย อย่างสม่ำเสมอ รวมถึงช่อง ทางการเผยแพร่ข้อมูลอื่น ๆ ที่หลากหลาย</p> <p>2.5.5 สภาพสาธารณูปโภค เพื่อจัดการท่อเกี่ยวของ ชุมชน พบว่า การจัดการ ท่อเกี่ยวของชุมชนต้องขอ อาศัยใช้ น้ำ ไฟฟ้า จาก ชาวบ้านในบริเวณงาน แล้วจ่ายค่าตอบแทนตาม ความเหมาะสม ส่วนขยะ ทางเทศบาลจะทำการ จัดเก็บวันเว้นวัน ปัญหาคือ ชุมชนไม่มีระบบไฟฟ้าและ ประปาที่เป็นส่วนกลางแต่ จะใช้ไฟฟ้าหรือประปาของ ประชาชนในชุมชน หรือ ของวัด ความต้องการ คือ ต้องการให้แยกมิเตอร์น้ำ และไฟฟ้าเฉพาะกิจกรรม ของชุมชน</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
ขั้นตอนที่ 2 (D1)			<p>ศึกษาและจัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการ โดยกระบวนการ การสนทนากลุ่มร่วมกับ กลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติเพื่อร่วมกันออกแบบการจัดการท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ “การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยความภาคภูมิใจ”</p>
ขั้นตอนที่ 3 (R2)			<p>ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว พบดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว <p>จากมติที่ประชุม ได้จำแนกปัญหาและการแก้ปัญหา คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.1 ปัญหาและการแก้ปัญหาพื้นที่จอดรถ <ol style="list-style-type: none"> 1) พื้นที่ลานหน้าวัดให้บริการฝากรถแก่พ่อค้าแม่ค้า 2) ขอความร่วมมือผู้ค้าในการงดให้บริการจอดรถชั่วคราว 1.2 ปัญหาและการแก้ปัญหาร้านค้าที่จะเข้ามาจำหน่ายภายในวัด <ol style="list-style-type: none"> 1) ไม่มีร้านค้าเข้ามาจำหน่ายภายในวัดเนื่องจากทางร้านพื้นที่การค้าอยู่แล้ว 2) ขอความร่วมมือจากทางร้านค้าภายนอกและขอความร่วมมือ ประชาชนในชุมชนผลิตอาหารพื้นบ้าน เครื่องดื่มเข้ามาจำหน่ายเพื่อร่วมกิจกรรมในวัด 2. การปรับภูมิทัศน์ การจัดการและการตกแต่งสถานที่ <ol style="list-style-type: none"> 2.1 การปรับภูมิทัศน์ด้านสภาพพื้นที่ของการจัดงาน <p>การปรับภูมิทัศน์จะดำเนินการ 2 จุด สำคัญคือ จุดที่ตั้งเวทีขนาดเล็กใกล้กับซุ้มประตู และตลอดเส้นทางเข้าวัด จัดการเคลื่อนย้ายพาหนะไม่ให้เกิดขวางการจราจรและดูแลรักษาความสะอาด</p> 2.2 การจัดสถานที่ในการจัดงาน <p>ในการจัดสถานที่ในการจัดงานนั้นจะตั้งจุดแสดงไว้ 2 จุด ตามข้อเสนอเมื่อครั้งสนทนากลุ่ม คือ จุดที่ 1 เป็นทางเข้าใกล้ประตูซุ้มพื้นที่ร้านค้า และจุดที่ 2 ภายในวัดหมื่นสาร ลานวัดช่วงด้านหน้าใกล้กับหอศิลป์ จัดพื้นที่สำหรับการแสดงและจำหน่ายอาหาร ส่วนด้านหน้าหอศิลป์จะสาธิตผลงานหัตถศิลป์</p>

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
<p>2.3 ตกแต่งพื้นที่ของการจัดงาน ใช้ตุง 12 นักษัตร ตกแต่งบนเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม และตกแต่งเวทีทั้ง 2 จุด โดยใช้ ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด</p> <p>2.4 การจัดการเรื่องแสง สี เสียง การติดตั้งระบบไฟทั้งหมดภายในงาน แสง สี เสียงต่าง ๆ จะต้องใช้ช่างที่มีความชำนาญและมี ความพร้อมด้านอุปกรณ์</p> <p>3. กิจกรรมและการแสดง จากมติที่ประชุม ได้จำแนกกิจกรรมและการแสดงออกเป็น 5 ลักษณะ คือ</p> <p>3.1 การสาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ การสาธิตโดยสลาของชุมชน (ช่างเงิน) และงานฝีมือจะสาธิต การตัดช่อ และตุง</p> <p>3.2 จำหน่ายสินค้า อาหารของชุมชนหมื่นสาร สมาชิกในชุมชนร่วมกันผลิตและจำหน่ายสินค้าและอาหาร เครื่องดื่มพื้นบ้านที่ผลิตขึ้นเอง และเน้นของให้ชุมชนร่วมกันแต่งกายพื้นเมือง ทั้งนี้ ร้านค้าที่เป็นของชุมชนจะมีธงสัญลักษณ์ ตั้งอยู่ที่ หน้าร้าน</p> <p>3.3 การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ จัดให้มีการแสดงจากช่างซอ เพื่อเชิญชวนแขกนักท่องเที่ยว ณ เวทีด้านหน้า และภายใน วัด และมีการแสดงการฟ้อนรำพร้อมกับการบรรเลงเพลงพื้นเมืองภายในเวทีด้านในวัด</p> <p>3.4 กิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จัดรูปเทียนไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ณ จุด อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย และด้านหน้ารูปปั้น พระแม่ธรณี จะมีพระภิกษุสงฆ์พรหมน้ำมนต์</p> <p>3.5 กิจกรรมประเพณีเป็ง จัดให้มีกิจกรรมการลอยกระทง ที่สระน้ำรอบพระแม่ธรณีบีบมวยผม โดยจะเตรียมกบ กล้วย หรืออาจมีกระทงขนาดเล็กเตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยว</p> <p>4. วัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค ทางคณะกรรมการไม่ได้มีการประชุมในประเด็น แต่ได้นำเรื่องไฟฟ้า ไปอยู่ในหมวดของการจัดการเรื่องแสง สี เสียง ในการจัดสถานที่ และพิพิธภัณฑ โดยส่วนอื่น ๆ ปิดให้บริการนักท่องเที่ยว ประกอบกับ ห้องสุขาของประชาชนอยู่หลังวัด หรือข้างวิหาร ห่างจากพื้นที่จัดกิจกรรม ซึ่งมีแสงสว่างน้อย</p>			

ตาราง 3 (ต่อ)

ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
<p>5. การประชาสัมพันธ์</p> <p>จากมติที่ประชุม ได้กำหนดการประชาสัมพันธ์ ไว้ดังนี้</p> <p>5.1 การติดป้าย</p> <p>การติดป้าย “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” โดยมีคำขวัญว่า “ตำนานเล่าขาน หมื่นสารวิาลัย หลากหลายอาหารพื้นเมือง สืบสานประเพณีเป็ง” โดยจะติดไว้ 2 จุด คือ เวทีขนาดเล็ก และ ช่วงระหว่างทางเข้าวัด</p> <p>5.2 เสียงตามสาย</p> <p>ชุมชนประกาศให้ชาวบ้านทราบภายหลังสรุปการประชุม เพื่อเชิญชวนทุกครัวเรือน หรือ ประชาชนที่มีความสนใจ ให้เข้ามาเข้าร่วม หรือเข้ามาท่องเที่ยวในงานกิจกรรมของชุมชน</p> <p>5.3 การจับรางวัล (คูปอง) ในการประชาสัมพันธ์อีกแบบหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ คือ การร่วมจับรางวัลคูปองอาหาร มีมูลค่าตั้งแต่ 5 บาท 10 บาท และ 20 บาท และคูปองเปล่าที่ไม่มีมูลค่า หรือ 0 บาท เพื่อให้แลกซื้อเครื่องต้มอาหารภายในงาน</p> <p>5.4 มัคคุเทศก์</p> <p>ให้ความรู้และตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยว ณ หอศิลป์ หรือสถานที่สำคัญภายในวัด</p> <p>6. การมีส่วนร่วม</p> <p>ในส่วนของการมีส่วนร่วมที่กำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ในประเด็นนี้ถือเป็น หัวใจสำคัญของการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสาย วัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวผนวกในทุกกิจกรรมของการ ดำเนินงานในครั้งนี้</p>			
<p>ขั้นตอนที่ 4 (D2)</p> <p>จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อปรับปรุงและแก้ไขรูปแบบการจัดการ ท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไข ดังนี้</p> <p>การจากขั้นตอนที่ 3 (R2) ในการประชุมปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ใน การร่วมกันพิจารณาและตรวจสอบ รูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยพบหัวข้อของการวิเคราะห์ที่ สามารถนำมารวมอยู่ในหัวข้อที่มีเนื้อหาเดียวกัน และมีหลายหัวข้อจากการประชุมที่ไม่ได้กล่าวถึง รวมถึงบางหัวข้อที่ตัดออก ดังนี้</p>			

ตาราง 3 (ต่อ)

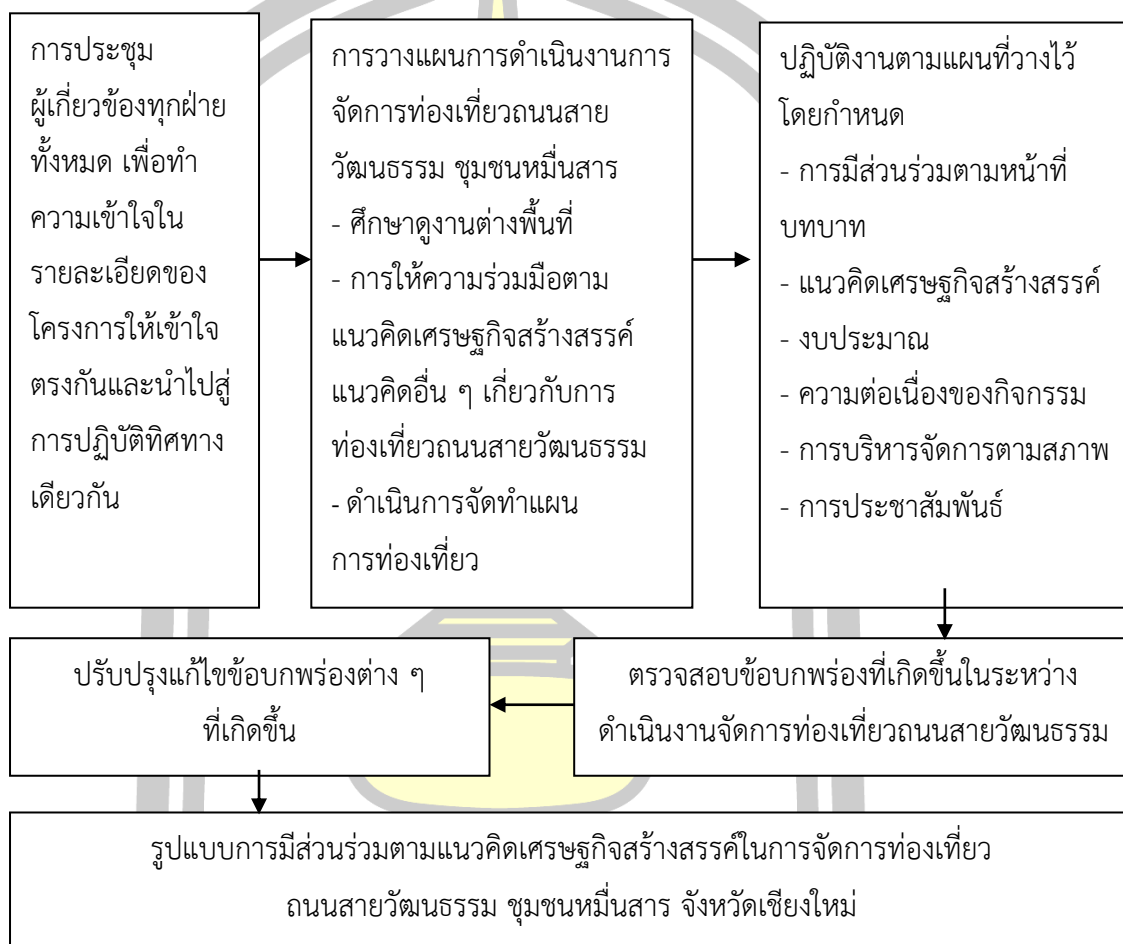
ขั้นตอน/ประเด็น การวิเคราะห์	ปัจจัยนำเข้า	กระบวนการ	ผลผลิต
<p>1. เรื่องการแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว พบว่า หัวข้อดังกล่าว มีประเด็นและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับปัญหากับการแก้ปัญหาพื้นที่จอตรดและร้านค้าที่เข้ามาจำหน่ายภายในวัด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น หากมีการใช้พื้นที่ในวัดหมื่นสารเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวทางวัดให้บริการที่จอตรดแก่ผู้ค้าในช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ดังนั้น จึงเสนอแนวทางโดยขอความร่วมมือและแจ้งให้ผู้ค้าทราบล่วงหน้า อีกประเด็น คือ ปัญหาของร้านค้าที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าในวัดหมื่นสาร โดยประเด็นดังกล่าว อยู่ในหมวดของกิจกรรมและการแสดง ซึ่งข้อมูลอาจซ้ำซ้อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึง ตัดหัวข้อดังกล่าวออกไปแล้วนำไปผนวกกับหัวข้ออื่นที่มีเนื้อหาเดียวกัน</p> <p>2. วัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค พบว่า ในส่วนนี้ ในที่ประชุมไม่ได้มีการพูดถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องมากนัก ผู้วิจัยจึงตัดหัวข้อออกแต่นำประเด็นเรื่องไฟฟ้าไปอยู่ในหัวข้อของการจัดการเรื่องแสง สี เสียง ในการจัดสถานที่</p> <p>3. การประชาสัมพันธ์ โดยใช้มีคเคเทศก์ พบว่า ในการประชุม พระภิกษุสงฆ์ ได้เสนอเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งมีมติภายหลังโดยแก้ไข เป็นประธานชุมชนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว</p> <p>4. การมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งผนวกในทุกกิจกรรมของการจัดการท่องเที่ยว</p>			

จากการวิเคราะห์สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นข้อมูลสำคัญในการดำเนินการพัฒนาขั้นตอน D1 ในลำดับต่อไปนี้

1.2 ขั้นตอน D1: Development ศึกษาและจัดทำร่างรูปแบบการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหาและสนองความต้องการ

การกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรค และความต้องการ เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของ

ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการร่วมกันกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 87 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

1.2.1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

จากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำมาประกอบเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนา การมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1) การแก้ไขปัญหาก่อนการพัฒนา พบว่า ชุมชนช่วยกันพัฒนาในด้านพื้นที่และศาสนสถานเพื่อใช้ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ภายใต้การร่วมกันเสนอความคิดเห็นพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสียในแต่ละด้าน

2) การพัฒนาการมีส่วนร่วม พบว่า ชุมชนและประชาชนในชุมชนควรช่วยกันอย่างเต็มกำลัง หรือ ช่วยกันระดมสรรพกำลังในทุก ๆ ด้าน ทั้งการระดมความคิด ระดมทรัพยากร บุคคล วัสดุอุปกรณ์ เพื่อร่วมกันเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนให้มากที่สุด

3) การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยชุมชนเพื่อชุมชน คือ ทุกคนต้องร่วมแรงร่วมใจกันอย่างเข้มแข็ง โดยกำหนดให้มีกิจกรรมการแสดงและมีการจำหน่ายอาหาร สินค้าพื้นบ้าน การสาธิตการตอก และดูแลโลหะ รวมถึงการสาธิตภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชุมชน

ภาพประกอบ 88 การสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน

ภาพประกอบ 89 การสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดหมื่นสาร พระครูสุทธิจิตตารัตน์

ภาพประกอบ 90 การสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชน

1.2.2 ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่ม โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้ปฏิบัติ จำนวน 12 คน นอกจากนี้มีประชาชนจำนวนหนึ่งให้ความสนใจในการรับฟังและเข้ามาสังเกตการณ์ ทั้งนี้การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มได้ใช้วิหารวัดหมื่นสาร เป็นพื้นที่ในการร่วมกันเสนอความคิดเห็น ร่วมกัน พุดคุย ภายใต้หัวข้อ “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ จากการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยสามารถจำแนกประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการสนทนาดังต่อไปนี้

1) ความสำคัญของการร่วมกันพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน พบว่า ปัจจุบันการท่องเที่ยวมีบทบาทต่อเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก ทำให้มีเงินทุนหมุนเวียน และเกิดสภาพการเงินคล่องตัวในระดับหนึ่ง ส่งผลมาถึงระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ตลอดจนหมู่บ้านที่สามารถยกระดับความเป็นเอกลักษณ์ และความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับความเป็นเอกลักษณ์ของวิถีชีวิตชุมชนบ้านหมื่นสาร ที่สามารถถ่ายทอดงานศิลปะผ่านสายต่านักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้อย่างภาคภูมิใจ

2) การแก้ปัญหาต่างเพื่อการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว พบว่าก่อนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ควรมีการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวที่กำลังเกิดขึ้น เช่น ทรัพยากรต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดงาน รวมถึงสภาพพื้นที่ถนนทางเข้าวัดหมื่นสาร การสัญจร และที่สำคัญ ควรพัฒนาวัดหมื่นสารให้มีความสะอาดเรียบร้อยเสียก่อน

3) การปรับภูมิทัศน์ การจัดและการตกแต่งสถานที่ พบว่า จากการเสนอความคิดเห็นในการตกแต่ง การจัดสถานที่ การปรับภูมิทัศน์ เน้นความสะอาดเรียบร้อย โดยการปิดกวาด ใบไม้ กำจัดขยะ หรือสิ่งต่าง ๆ โดยรอบ ตั้งแต่จุดที่ 1 ตลอดเส้นทางเข้าวัด จนถึงภายในบริเวณวัด

ทั้งนี้การจัดสถานที่ในการจัดงานนั้น จะกำหนดไว้ 2 จุด คือจุดแรก คือทางเข้าวัดใกล้กับซุ้มประตูของวัดหมื่นสารโดยจะจัดเป็นเวทีขนาดเล็ก และ จุดที่ 2 ภายในวัด เพื่อใช้ในการจัด การแสดงต่าง ๆ รวมถึงพื้นที่โดยรอบบริเวณลานที่อยู่ใกล้กับหอศิลป์สุทนต์จิโต และ บริเวณใกล้เคียง อาจตั้งเวทีและจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพราะอยู่ใกล้ประตูทางเข้าออกวัด เหมาะแก่การจัด กิจกรรม

การตกแต่งพื้นที่ทางเข้าวัดจะใช้ซ้อ และตุ่ง 12 ราศี หรือแต่งโคมไฟ ให้แสงสว่างมากขึ้น เพราะเส้นทางดังกล่าวมีแสงสว่างน้อย และเพื่อเพิ่มจุดสนใจแก่นักท่องเที่ยว และมีจุดพักช่วงระหว่างทางเข้าวัด เพราะเส้นทางเข้าวัดนักท่องเที่ยวต้องใช้เวลาเดินพอสมควร อาจมีแคร่ (ม้านั่งที่ทำด้วยไม้ไผ่) ให้นักท่องเที่ยวได้นั่งพัก

4) กิจกรรมและการแสดง พบว่า กิจกรรมที่ควรจัด ควรสาธิตการทำ เครื่องเงิน เพราะอาชีพของชุมชน คือการทำเครื่องเงิน ถึงแม้ว่าปัจจุบันเงินจะมีน้อยก็ใช้อะลูมิเนียมแทน ก็จะเป็นการดึงดูดการท่องเที่ยวได้ และให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชม สัมผัส ความเป็นวิถีของชาวหมื่นสาร และเปิดหอศิลป์สุทนต์จิโต ให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาสักการบูชารูปปั้นครุฑา เพื่อเป็นสิริมงคล ด้วย

ในงานควรมีการจำหน่ายขายสินค้าที่เน้นความเป็นวิถีชีวิตของบ้าน หมื่นสารให้แม่ค้าที่ทางชุมชนจัดสรรมาขายสินค้า แต่ก่อนที่จะนำสินค้าอาหารมาจำหน่ายต้องมีการตกลงหรือเสนอรายการขายต่าง ๆ เพื่อไม่ให้ซ้ำกัน พร้อมทั้งเน้นความเป็นวิถีพื้นบ้าน ไม่มีสิ่งแปลกปลอม เช่น การจำหน่ายสินค้า อาหาร ของที่ระลึกและสินค้าพื้นเมือง โดยเฉพาะอาหารพื้นเมือง ยารักษาโรค ที่เป็นภูมิปัญญา และของที่ระลึกหัตถกรรมเครื่องเงิน หรือสินค้าที่เป็นของชุมชนบ้านวัวลาย

ควรมีการแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี จำนวน 2 จุด คือ ทางเข้าวัด จุดที่ 1 ตรงจุดที่มีการตั้งเวทีขนาดเล็กด้านหน้า เพื่อเป็นการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในวัด และ จุด ที่ 2 ภายในวัด โดยการแสดงนั้นอาจจะแสดงสลับกันไป ทั้ง 2 จุด ไม่ว่าจะป็นฟ้อน ซับซอ หรือ บรรเลงดนตรีพื้นเมือง

5) วัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค พบว่า วัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค ในการจัดการท่องเที่ยว เป็นสิ่งสำคัญ คือ อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจกรรมทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นแคร่ (ม้านั่งไม้ไผ่) โคมไฟ แผ่นป้าย ตลอดจน ซ้อและตุ่ง ให้มีการจัดเก็บด้วยความเรียบร้อย โดยเก็บที่บ้านของ กรรมการชุมชน เพื่อลดปัญหาการเบิกใช้งานในครั้งต่อไป รวมถึงระบบไฟฟ้า ใช้น้ำประปาและการจัดการขยะ ตลอดจนความสะดวกสบายของห้องน้ำ และไฟฟ้าควรให้ความสำคัญเช่นกัน

6) การประชาสัมพันธ์ พบว่า เป็นสิ่งสำคัญที่จะสามารถดึงดูด นักท่องเที่ยวให้ความสนใจในกิจกรรมของชุมชน จะต้องมีการประชาสัมพันธ์มาก ๆ ทั้งติดป้ายและ ประกาศเสียงตามสายของชุมชน

7) การมีส่วนร่วม พบว่า เยาวชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในด้านของการเป็นจิตอาสาชุมชนเป็นมักคุเทศก์น้อยในการพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมศาสนสถานและพิพิธภัณฑ์ และวิถีชีวิตชุมชนในงาน ทั้งนี้ทุกครัวเรือนควรมีส่วนร่วมทั้งหมด เพื่อความเจริญ และเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ให้ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ไม่ว่าจะเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ คนหนุ่มสาวหรือคนแก่คนเฒ่า เพราะการจัดงานในครั้งนี้ เป็นการจัดการของชุมชนหมื่นสาร ทุกคนต้องมีหน้าที่และให้ความร่วมมือ ทั้งนี้แบ่งหน้าที่รับผิดชอบแล้วเขียนโครงการ เพื่อเสนอในการประชุมปฏิบัติการ และลงมติในการดำเนินการตามโครงการ

ภาพประกอบ 91 บรรยากาศการสนทนากลุ่ม ณ วัดหมื่นสาร

1.3 ขั้นตอน R 2 : Research ดำเนินการทดลองนำรูปแบบการจัดการจัดการท่องเที่ยวไปปฏิบัติในพื้นที่จริง และจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนา แบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่นี้ เป็นการประชุมร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มผู้ปฏิบัติซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ (Key informants) ผู้ปฏิบัติ (Casual informants) ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General informants) รวมทั้งสิ้น 21 คน เพื่อตรวจสอบและพิจารณาเพื่อวิเคราะห์ถึงข้อดีและข้อเสียของรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามมติของที่ประชุม ทั้งนี้ ก่อนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยเสนอโครงการให้แก่ผู้นำชุมชน เพื่อพิจารณาโครงการก่อนอนุมัติให้มีการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อผ่านการตรวจสอบและแก้ไขเป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงสามารถจัดการประชุมได้ ทั้งนี้ในการจัดการประชุม

เชิงปฏิบัติการ จะมีเอกสารประกอบด้วย 1) โครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ และ 2) รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร

การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติ ภายใต้หัวข้อ “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” จัดขึ้นภายในวิหาร ณ วัดหมื่นสาร วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ. 2560 โดยมีกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการทั้งสิ้น 21 คน จากการร่วมกันเสนอความคิดเห็น ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

การจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ คำสำคัญของการจัดการท่องเที่ยว iva “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” โดยมีคำขวัญว่า “ตำนานเล่าขานหมื่นสารวิวาลัยหลากหลายอาหารพื้นเมือง สืบสานประเพณีเป็ง” โดยจะจัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ซึ่งตรงกับช่วงเวลาที่ชาวล้านนามีประเพณีเป็ง หรือ ประเพณีวันลอยกระทง เวลา 18.00 น. ถึง 21.00 น.

1.3.1 การแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว

ผู้เข้าร่วมประชุมได้พิจารณาประเด็นปัญหาใหม่ ที่เกี่ยวเนื่องกับการจัดการท่องเที่ยวโดยตรง ที่คำนึงถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้ค้าของกิจกรรมถนนคนเดินวิวาลัย และปัญหาของร้านค้าที่จะเข้ามาจำหน่ายสินค้าและอาหาร ซึ่งจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้ข้อสรุปดังนี้

1) ปัญหาและการแก้ปัญหาพื้นที่จอตรถ

(1) ปัญหาในการท่องเที่ยวครั้งนี้ อยู่ในเรื่องของที่จอตรถ เพราะปกติในวันเสาร์ วัดหมื่นสารจะใช้พื้นที่ลานหน้าวัดให้บริการฝากรถแก่พ่อค้าแม่ค้าที่เข้ามาจำหน่ายสินค้าและอาหาร ซึ่งหากทางวัดใช้พื้นที่ลานหน้าวัดจัดกิจกรรมในวันดังกล่าว

(2) วิธีแก้ไขปัญหา คือ ทางวัดหมื่นสาร หรือผู้ที่ดูแลการจอตรถภายในวัดควรแจ้งผู้ค้าล่วงหน้า ว่าทางวัดมีการจัดกิจกรรมโดยขอความร่วมมือให้จอตรถพื้นที่อื่นชั่วคราว

2) ปัญหาและการแก้ปัญหาร้านค้าที่จะเข้ามาจำหน่ายภายในวัด

(1) ปัญหาในการนำร้านค้าเข้ามาจำหน่ายหรือขอความร่วมมือทางร้านพ่อค้าแม่ค้าให้เข้ามาขายสินค้าในวันงาน เป็นเรื่องยาก จะทำอย่างไรให้เข้ามาขาย

(2) วิธีแก้ปัญหา คือ โครงการขอความร่วมมือจากร้านค้าภายนอก ให้เข้ามาจำหน่ายภายในวัด แต่หากเป็นการจำหน่ายที่เป็นร้านค้าของชุมชน จะต้องขอความร่วมมือ โดยประชาชนสามารถรวมกลุ่มกัน เพื่อผลิตอาหารพื้นบ้าน เครื่องดื่มเข้ามาจำหน่าย และร่วมกิจกรรมในวัด

1.3.2 การปรับภูมิทัศน์ การจัดและการตกแต่งสถานที่

การปรับภูมิทัศน์ การจัดและการตกแต่งสถานที่ ทางผู้เข้าร่วมประชุมได้พิจารณาถึงการดำเนินการในด้านของข้อเท็จจริงของสภาพพื้นที่ และลงรายละเอียดของการกำหนดการจัดงานดังกล่าวให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึงนำการพิจารณาเรื่องการจัดการเรื่องแสง สี เสียง เข้ามาอยู่ในหมวดการปรับภูมิทัศน์ การจัดและการตกแต่งสถานที่ เพราะเป็นเนื้อหาเดียวกัน และ จากผลการประชุมตามมติในที่ประชุม ใน 4 ประเด็น และกำหนดผู้รับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การปรับภูมิทัศน์ด้านสภาพพื้นที่ของการจัดงาน

การปรับภูมิทัศน์จะดำเนินการ 2 จุด สำคัญคือ จุดที่ตั้งเวลาขนาดเล็ก ใกล้กับซุ้มประตูวัด และตลอดเส้นทางเข้าวัด โดยทำความสะอาดหน้าร้านค้าที่อยู่ใกล้กับซุ้มประตู เพื่อตั้งเวทีขนาดเล็ก รวมถึงขอความร่วมมือจากประชาชนที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ทั้ง 2 ฝั่งของถนนบนเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร ในการเคลื่อนย้ายพาหนะไม่ให้เกิดขวางการจราจรและดูแลรักษาความสะอาดหน้าบ้านให้สะอาดเรียบร้อย โดยผู้รับผิดชอบ คือ ตัวแทนชุมชนและคณะทำงานของผู้วิจัย

2) การจัดสถานที่ในการจัดงาน

ในการจัดสถานที่ในการจัดงานนั้นจะตั้งจุดแสดงไว้ 2 จุดตามข้อเสนอเมื่อครั้งสนทนากลุ่ม คือ จุดที่ 1 เป็นทางเข้า ใกล้ประตูซุ้ม ซึ่งจุดนี้อาจจะขอตั้งพื้นที่ตรงหน้าร้านค้า เพราะมีพื้นที่ว่างเหมาะสำหรับการตั้งเวทีขนาดเล็ก เพื่อให้ช่างขอแสดงเชิญชวน ณ จุด นั้น และเป็นจุดร่วมกิจกรรมจับฉลากคูปอง และจุดที่ 2 ภายในวัดหมื่นสาร ในการจัดพื้นที่ภายในวัด บริเวณลานวัด ช่วงด้านหน้าใกล้กับหอศิลป์ จัดพื้นที่สำหรับการแสดงและจำหน่ายอาหาร ส่วนด้านหน้าหอศิลป์จะสาธิตผลงานหัตถศิลป์ และงานฝีมือของหมื่นสาร โดยผู้รับผิดชอบ คือ ตัวแทนชุมชน และคณะทำงานของผู้วิจัย

พื้นที่ที่จะเปิดให้นักท่องเที่ยว สามารถเที่ยวชมได้คือ หอศิลป์สุทรจิตต์ ไดอานูสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย พิพิธภัณฑสถานหุ่นปั้นวัดหมื่นสาร ส่วนพื้นที่อื่น ไม่เปิดให้บริการเนื่องจากจุดอื่นอยู่ไกลจากจุดที่มีการจัดกิจกรรม เพราะต้องใช้แสงสว่างจำนวนมาก เนื่องจากอุปกรณ์ไฟฟ้าของชุมชนหมื่นสาร มีไม่เพียงพอและยากต่อการดูแล แต่พื้นที่ดังกล่าวจะเปิดให้บริการตามปกติในช่วงเวลาทำการ

3) ตกแต่งพื้นที่ของการจัดงาน

การตกแต่งพื้นที่ตลอดเส้นทางด้วยข้อ ตุง โคมไฟ และแคร่ ซึ่งพบข้อจำกัดในเรื่องของการใช้โคมไฟ และจำนวนแคร่ จึงคงเหลือเพียงการตกแต่งพื้นที่โดยใช้ตุง 12 นักษัตร บนเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม รวมถึงการตกแต่งเวทีทั้ง 2 จุด โดยใช้ทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุดโดยผู้รับผิดชอบเรื่องการตกแต่งและเวที คือ ตัวแทนชุมชน และคณะทำงานของผู้วิจัย

4) การจัดการเรื่องแสง สี เสียง

การติดตั้งระบบไฟทั้งหมดภายในงาน แสง สี เสียงต่าง ๆ จะต้องใช้ช่างที่มีความชำนาญและมีอุปกรณ์ เพราะในชุมชนไม่มีผู้รับเหมาหรือมีผู้ที่ทำงานทางด้านนี้โดยตรง ทั้งนี้จะมีการเพิ่มแสงสว่าง ตั้งแต่ จุดที่ตั้งเวทีขนาดเล็ก หน้าซุ้มประตูวัดหมื่นสาร ตลอดเส้นทางเข้าวัด และจุดต่าง ๆ ที่สำคัญโดยรอบพื้นที่จัดงาน และเพิ่มแสงสว่างโดยรอบ หอศิลป์ โดยผู้รับผิดชอบในการติดต่อหาช่างมาดำเนินการ เรื่องแสง สี เสียง คือ สนิท มาแลน

1.3.3 กิจกรรมและการแสดง

จากการกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ในเรื่องของกิจกรรมและการแสดง โดยผู้ประชุมได้มีการพิจารณาถึงรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ โดยได้จัดหมวดหมู่ของกิจกรรมให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น และเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีลอยกระทง เนื่องด้วยในช่วงเวลาดังกล่าว ตรงกับประเพณีลอยกระทง ดังนั้น จากมติที่ประชุม ได้จำแนกกิจกรรมและการแสดงออกเป็น 5 ลักษณะ พร้อมทั้งกำหนดผู้รับผิดชอบกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1) การสาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ

ในวันงานจะมีการสาธิตโดยสลาของชุมชน (ช่างเงิน) และงานฝีมือจะสาธิต การตัดช่อ ตุง ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยจัดมีการแสดงจุดสาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ ด้านหน้าหอศิลป์สุทนต์จิตโต โดยผู้รับผิดชอบในเรื่องของกิจกรรมสาธิต โดยจัดหาช่าง คือ สนิท มาแลน ในส่วนของการสาธิตงานฝีมือการตัดช่อ ตุง ผู้รับผิดชอบและสาธิต คือ สุณีย์ ไชยวงศ์ญาติ

2) การจำหน่ายสินค้า อาหารของชุมชนหมื่นสาร

กิจกรรมที่จะสามารถสร้างความสนใจแก่นักท่องเที่ยว ควรจำหน่ายสินค้าและอาหารพื้นบ้าน ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยชุมชนขอความร่วมมือ จากร้านขนมจีนจากปกติจำหน่ายใกล้ซุ้มประตูวัดหมื่นสาร ขอให้ย้ายเข้ามาจำหน่ายในวัดเพื่อดึงนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวและเพื่อเปิดพื้นที่ตรงซุ้มประตู ในส่วนการจำหน่ายอาหารพื้นบ้านอื่น ๆ ให้ลงรายชื่อกับผู้นำชุมชน ว่ามีประชาชนในชุมชนท่านใดสนใจที่จะจำหน่ายอะไร จะได้ไม่ซ้ำกัน และเน้นขอให้ชุมชนร่วมกันแต่งกายพื้นเมืองและอยากให้มีร้านค้าเสื้อผ้าพื้นเมืองเข้ามาจำหน่ายด้วย ชุมชนอาจติดต่อร้านค้าอื่น ๆ เพื่อขอความร่วมมือให้เข้ามาจำหน่ายภายในวัด

ทั้งนี้ ร้านค้าที่เป็นของชุมชนจะมีธงสัญลักษณ์ ตั้งอยู่ที่หน้าร้าน ซึ่งเป็นร้านที่ร่วมกิจกรรมคูปองอาหาร ในส่วนของสินค้าทั่วไปจะขอทางกิจกรรมถนนคนเดินจัดร้านค้าให้เข้ามาขายภายในวัด ทั้งนี้ ในการจำหน่ายอาหารเครื่องดื่มจะเป็นของชุมชนทั้งหมด โดยผู้รับผิดชอบในการชี้แจงกับร้านค้า ด้านหน้าบริเวณช่วงซุ้มประตู เพื่อขอความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม คือ อรรถณพ ภูมิวิเศษ และดูแลเรื่องอาหารเครื่องดื่ม ทั้งนี้ ให้ชาวบ้านมาลงรายชื่อกับ สุมาลี นุ่มประทุม ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบ

ผู้รับผิดชอบในเรื่องของการประสานงานกับคณะกรรมการถนนคนเดินวัวลาย เพื่อขอความร่วมมือในการจัดหาร้านค้าเพื่อช่วยเข้ามาจำหน่ายในวัด คือ สนิท มาแลน

3) การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์

การแสดงจะมีช่างขอ โดยจะขอบริเวณด้านหน้าตรงซุ้มประตู เป็นการขับขอ (การขับร้อง) เพื่อเชิญชวนนักท่องเที่ยว เริ่มแสดง 18.00 น. จากนั้นก็จะเข้ามาขับขอภายในวัดหมื่นสาร ทั้งนี้การแสดงพ่อนพื้นเมืองพร้อมกับการบรรเลงเพลงพื้นเมืองจะเริ่มเวลาประมาณ 19.30 น. กำหนดการแสดงประมาณ 5-6 ชุดการแสดง โดยผู้รับผิดชอบการแสดง คือ คณะทำงานของผู้วิจัย โดยขอความร่วมมือนักเรียนนักศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ และ นักเรียนจากชมรมนาฏศิลป์ของโรงเรียนวัดศรีสุพรรณ

4) กิจกรรมเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา

จัดรูปเทียนไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว ณ จุด อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ด้านหน้าหอศิลป์สุทธจิตโต เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้ากราบสักการบูชาครูบาศรีวิชัย และด้านหน้ารูปปั้นพระแม่ธรณี จะมีพระภิกษุสงฆ์พรมน้ำมนต์ โดยผู้รับผิดชอบ คือ พระวิทยา วชิรเมธี

5) กิจกรรมประเพณียี่เป็ง

เนื่องจากวันงานของชุมชนหมื่นสารตรงกับประเพณียี่เป็ง จึงจัดให้มีกิจกรรมลอยกระทง โดยจะจัดที่สระน้ำรอบรูปปั้นพระแม่ธรณีบีบมวยผมให้นักท่องเที่ยวลอยกระทงที่ทำจากกาบกล้วย โดยชุมชนจะเตรียมกาบกล้วย หรืออาจมีกระทงขนาดเล็กเตรียมไว้ให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรม โดยผู้รับผิดชอบ คือ ตัวแทนชุมชน และ คณะทำงานของผู้วิจัย

1.3.4 วัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค

ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค ทางคณะไม่ได้มีการประชุมในประเด็นดังกล่าวมากนัก แต่ได้นำเรื่องไฟฟ้า ไปอยู่ในหมวดของการจัดการเรื่องแสง สี เสียง ในการจัดสถานที่ ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ จำกัดเฉพาะด้านหน้า และพิพิธภัณฑสถาน โดยส่วนอื่น ๆ จะปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ประกอบกับ ห้องสุขาของวัดอยู่ด้านหลังวัด หรือด้านข้างวิหาร ซึ่งมีแสงสว่างไม่เพียงพอประกอบกับการใช้น้ำเพื่อการจัดการท่องเที่ยว ใช้น้ำภายในวัด ซึ่งมีการใช้เพื่อการจัดกิจกรรมน้อยมาก ทางที่ประชุมจึงไม่ได้พูดถึงในประเด็นนี้

1.3.5 การประชาสัมพันธ์

การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งในการจัดการท่องเที่ยวในครั้งนี้ จากมติในที่ประชุมได้เพิ่มวิธีการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความสนใจแก่นักท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ของการจัดการท่องเที่ยว มีดังนี้

1) การติดป้าย

การติดป้าย “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” โดยมีคำขวัญว่า “ตำนานเล่าขานหมิ่นสารวัลลาย หลากหลายอาหารพื้นเมือง สืบสานประเพณีเป็ง” โดยจะติดไว้ 2 จุด คือ เวทีขนาดเล็ก และ ช่วงระหว่างทางเข้าวัด โดยผู้รับผิดชอบ คือ ตัวแทนชุมชน และ คณะทำงานของผู้วิจัย

2) เสียงตามสาย

ทางชุมชนประกาศให้ชาวบ้านทราบภายหลังสรุปการประชุม เพื่อเชิญชวนทุกครัวเรือน หรือประชาชนที่มีความสนใจ ให้เข้ามาเข้าร่วม หรือเข้ามาท่องเที่ยวในงานกิจกรรมของชุมชน (ผู้รับผิดชอบในเรื่องของการประกาศเสียงตามสาย คือ สนิท มาแลน)

3) การจับรางวัล (คูปอง) ในการประชาสัมพันธ์อีกแบบหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ คือ การร่วมจับรางวัลคูปองอาหาร มีมูลค่าตั้งแต่ 5 บาท 10 บาท และ 20 บาท และคูปองที่ไม่มีมูลค่า หรือ 0 บาท เพื่อให้แลกซื้อเครื่องตั้งอาหารภายในงาน โดยผู้รับผิดชอบและจัดทำคูปอง คือ ดารา ถวิลวิศาล และภาวิณี บุญแลน

4) มัคคุเทศก์

จัดผู้ให้ความรู้และตอบคำถามแก่นักท่องเที่ยวในวันงาน ณ หอศิลป์ หรือสถานที่สำคัญในวัด โดยผู้รับผิดชอบ คือ พระวิทยา วชิรเมธี

1.3.6 การมีส่วนร่วม

ในส่วนของการมีส่วนร่วม ที่กำหนดในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวในประเด็นนี้ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมิ่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ แต่การมีส่วนร่วมดังกล่าวผนวกในทุกกิจกรรมของการดำเนินงานในครั้งนี้

การจัดการประชุมปฏิบัติการเพื่อตรวจสอบและพิจารณารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวร่วมกับผู้ปฏิบัติที่เป็นประชาชนในชุมชนหมิ่นสาร ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมิ่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้ในครั้งนี้ไปดำเนินการวิจัยแบบ R & D ในขั้นตอนสุดท้าย คือ การปรับปรุงและแก้ไขรูปแบบ การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมิ่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ในลำดับต่อไป

ภาพประกอบ 92 การประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ วัดหมื่นสาร

1.4 ขั้นตอน D 2 : Development คือขั้นตอนปรับปรุงและแก้ไขรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

การปรับปรุงและแก้ไขการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นขั้นตอนการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากขั้นตอน R 2 Research การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการพบหัวข้อของการวิเคราะห์ที่สามารถนำมารวมอยู่ในหัวข้อที่มีเนื้อหาเดียวกัน มีหลายหัวข้อจากการประชุมเชิงปฏิบัติการที่ไม่ได้กล่าวถึงและบางหัวข้อได้ทำการตัดออก ดังนี้

1.4.1 เรื่องการแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว พบว่า หัวข้อดังกล่าว มีประเด็นและรายละเอียดที่เกี่ยวข้องเนื่องการแก้ปัญหาพื้นที่จอดรถและร้านค้าที่จะเข้ามาจำหน่ายภายในวัด โดยกลุ่มตัวอย่างยังคงมุ่งเน้นในประเด็นนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญที่กลุ่มตัวอย่างพิจารณาถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้น หากมีการใช้พื้นที่ในวัดหมื่นสารเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพราะในช่วงเวลาดังกล่าวทางวัดให้บริการที่จอดรถแก่ผู้ค้าในช่วงเวลาของการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ดังนั้น จึงเสนอแนวทางโดยขอความร่วมมือและแจ้งให้ผู้ค้าทราบล่วงหน้า อีกประเด็นคือ ปัญหาของร้านค้าที่จะเข้ามาจำหน่ายสินค้าในวัดหมื่นสาร โดยประเด็นดังกล่าวอยู่ในหมวดของกิจกรรมและการแสดง ซึ่งข้อมูลอาจซ้ำซ้อนดังนั้นผู้วิจัยจึง ตัดหัวข้อดังกล่าวออกไปแล้วนำไปผนวกกับหัวข้ออื่นที่มีเนื้อหาเดียวกัน

1.4.2 วัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค พบว่า ในส่วนนี้ในที่ประชุมปฏิบัติไม่ได้มีการพูดถึงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องมากนัก ผู้วิจัยจึงตัดหัวข้อออกแต่นำประเด็นเรื่องไฟฟ้าไปอยู่ในหัวข้อของการจัดการเรื่องแสง สี เสียง ในการจัดสถานที่

1.4.3 การประชาสัมพันธ์โดยใช้มีดคทุเทศก์ พบว่า ในการประชุม พระภิกษุสงฆ์ ได้เสนอเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งมีติภายหลังโดยแก้ไข เป็นประธานชุมชนจะเป็นผู้ทำหน้าที่ดังกล่าว

1.4.4 การมีส่วนร่วม พบว่า การมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งผนวกในทุกกิจกรรมของการจัดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยจึงตัดหัวข้อนี้ออกจากรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

สรุปได้ว่ารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ต้องมีรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว ดังภาพประกอบ 87 พร้อมทั้งต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหาดังต่อไปนี้ 1) ปัญหาพื้นที่จอดรถ 2) ปัญหาเกี่ยวกับร้านค้าที่จะมาจำหน่ายสินค้าในงานรวมถึงการปรับภูมิทัศน์ใหม่ด้วย 3) การจัดและการตกแต่งสถานที่ของการจัดงาน 4) การจัดการเรื่อง แสง สี เสียง ให้ดีกว่าเดิม 5) การจัดกิจกรรมการแสดงใหม่ทั้งหมด 6) การมีส่วนร่วมต้องมีส่วนร่วมมากกว่านี้ ปรับปรุงใหม่ทั้งการวางแผน การร่วมมือกันปฏิบัติงาน การได้รับผลประโยชน์ร่วมกันรวมทั้งร่วมกันประเมินผลสำเร็จของโครงการ และ 7) นำแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ได้ไปดำเนินงานมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ และให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

2. ผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

จากการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ตามกระบวนการแบบ R & D ทำให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจสัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ และได้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบและกระบวนการดำเนินงานที่ได้กำหนดไว้ ดังนี้

2.1 ด้านการวางแผน

ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา และวิเคราะห์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร สภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ (R1) จากนั้นดำเนินการจัดสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว โดยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรคและสนองความต้องการ (D1) จากนั้นดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มผู้ปฏิบัติเพื่อร่วมกันพิจารณาและตรวจสอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว

(R2) และร่วมกันวางแผนงาน การร่วมกันเสนอและแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ และร่วมกันเสนอวิธีการดำเนิน พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติ และดำเนินการปรับปรุง แก้ไขรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้จากการประชุม (D2) พร้อมทั้งแก้ไขโครงการ ฯ ให้สอดคล้องกับรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว เพื่อดำเนินการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน

2.2 ด้านการดำเนินงาน

การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอภาพ ประกอบการบรรยาย และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ วันเสาร์ที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 โดยเสนอข้อมูลการดำเนินงาน ได้ดังต่อไปนี้

2.2.1 การปรับภูมิทัศน์และการจัดตกแต่งสถานที่

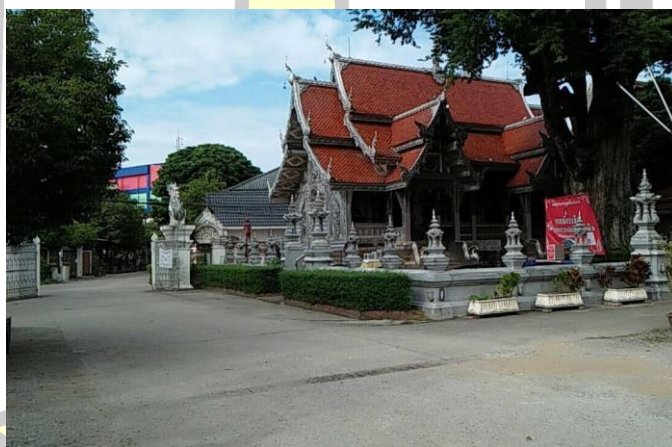
ในการปรับภูมิทัศน์และการจัดตกแต่งสถานที่ เป็นความร่วมมือของตัวแทนชุมชนและคณะทำงานของผู้วิจัย ซึ่งมีการดำเนินการตั้งแต่วันที่ 4-5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 โดยดำเนินการตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1) การปรับภูมิทัศน์

การปรับภูมิทัศน์ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารจังหวัดเชียงใหม่ จะดำเนินการบนพื้นที่สำคัญ คือ จากซุ้มประตูวัดหมื่นสารตลอดเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร ทั้ง 2 ข้างทาง โดยขอความร่วมมือประชาชนที่มีบ้านเรือนตั้งอยู่ในบริเวณดังกล่าวรักษาความสะอาด และโดยเฉพาะ วันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ตั้งแต่เวลา 16.00 น จะร่วมกันเคลื่อนย้ายรถเพื่อไม่ให้กีดขวางเส้นทางบนถนน และในส่วนของภายในวัดหมื่นสารตรงจุดที่มีการจัดกิจกรรมทางวัดและตัวแทนชุมชนจะร่วมกันทำความสะอาด และเคลื่อนย้ายรถออกจากบริเวณที่จะมีการจัดงาน

ภาพประกอบ 93 การปรับปรุงทัศนถนนสายวัฒนธรรมหมีนสาร

ภาพประกอบ 94 การปรับปรุงทัศนวัดหมีนสาร

2) การจัดสถานที่

การจัดสถานที่ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมีนสารจังหวัดเชียงใหม่ มีตัวแทนชุมชนที่รับผิดชอบในส่วนงานต่าง ๆ ได้ดำเนินการจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมและการแสดงต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(1) การจัดสถานที่สำหรับสาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ

ในการสาธิตงานหัตถกรรมได้กำหนดจัดด้านหน้าหอศิลป์โดยจัดแสดงผลงานหัตถกรรมหรืองานหัตถศิลป์วิวาลัย โดยหันหน้าไปทางตะวันตก ซึ่งเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวสามารถเห็นการสาธิตได้อย่างชัดเจน ในส่วนของการสาธิตงานฝีมือ ได้ตั้งจุดสาธิตด้านหน้าปีกขวาของหอศิลป์ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก

ภาพประกอบ 95 การจัดสถานที่สำหรับสาธิตงานหัตถกรรมวิวาลัย

ภาพประกอบ 96 การจัดสถานที่สำหรับสาธิตงานฝีมือการตัดช่อ ตุง

(2) การจัดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าและอาหาร

การจัดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าและอาหารนั้น ได้มีการจัดวางพื้นที่แนวถนนภายในวัด ตั้งแต่ประตูวัดหินนสาร ตรงไปยังลานหน้าเวที ระยะทางประมาณ 30 เมตร และแนวถนนด้านขวามือ ประมาณ 10 เมตร โดยเว้นระยะห่างของการตั้งร้านพอประมาณ

ภาพประกอบ 97 สภาพการจัดสถานที่สำหรับจำหน่ายสินค้าและอาหาร

(3) การจัดสถานที่สำหรับดนตรีและนาฏศิลป์ เวทีด้านหน้า
และภายในวัด

การจัดสถานที่สำหรับแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ กำหนด 2 จุด
คือ 1) จุดที่ 1 หน้าร้านค้า ด้านซ้ายมือ ใกล้กับป้ายชุ้มประตูวัดหมื่นสาร โดยจัดเป็นเวทีขนาดเล็ก สูง 40 ซม.
กว้าง 1 เมตร และยาว 3 เมตร 2) จุดที่ 2 ภายในวัดหมื่นสาร บริเวณลานวัดช่วงด้านหน้าใกล้กับหอศิลป์
เยื้องกับอุโบสถ มีขนาด สูง 15 ซม. กว้าง 3 เมตร และยาว 6 เมตร

ภาพประกอบ 98 การจัดสถานที่เวทีด้านหน้าชุ้มวัดหมื่นสาร

ภาพประกอบ 99 การจัดสถานที่สำหรับแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ภายในวัดหมื่นสาร

(4) การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ในการจัดสถานที่สำหรับให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ทางคณะสงฆ์ของวัดหมื่นสาร และคณะทำการในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวครั้งนี้ กำหนดให้เปิดพื้นที่อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย โดยจัดรูปเทียนไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว สามารถเข้าไปกราบรูปปั้นหุ่นขี้ผึ้ง 3 ครูบา ได้แก่ ครูบาศรีวิชัย, ครูบาอินตา อินทปัญโญ (ครูบาอินตะ) และ พระครูโอภาสคณาภิบาล (ครูบาบุญปั้น ปุณฺณาคโม) ภายในหอศิลป์สุทฺธจิตโต โดยงดการพรหมน้ำมนต์จากพระภิกษุสงฆ์ด้านหน้าพระแม่ธรณี

ภาพประกอบ 100 การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ณ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย

ภาพประกอบ 101 การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

(5) การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมประเพณียี่เป็ง

การจัดกิจกรรมประเพณียี่เป็ง ทางชุมชนกำหนดให้จัดโดยรอบรูปปูนปั้นพระแม่ธรณี ซึ่งฐานของที่ตั้งพระแม่ธรณีเป็นสระขนาดเล็กที่สามารถให้นักท่องเที่ยวนำกระทงไปลอย ในจุดดังกล่าวได้

ภาพประกอบ 102 การจัดสถานที่สำหรับกิจกรรมประเพณียี่เป็ง

3) ตกแต่งพื้นที่

ในการตกแต่งพื้นที่ในจุดต่าง ๆ บริเวณโดยรอบวัดหมื่นสาร หรือในจุดที่มีการจัดกิจกรรม จะดำเนินการในพื้นที่และจุดต่าง ๆ ดังนี้

(1) การตกแต่งเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร

เส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร จะมีการตกแต่งด้วยตุ๊ก 12 ราศีตลอดเส้นทาง ไปจนถึงหน้าหอศิลปสุทธจิตโต

ภาพประกอบ 103 การตกแต่งเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร

(2) การตกแต่งพื้นที่สำหรับกิจกรรมและการแสดงต่าง ๆ

การตกแต่งพื้นที่ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและการแสดงต่าง ๆ ทั้งนี้ในการตกแต่งพื้นที่ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารจังหวัดเชียงใหม่ ทางชุมชนนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนหมื่นสารมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อให้เข้ากับบรรยากาศและวิถีชีวิต ที่เรียบง่ายของชุมชนให้มากที่สุด ซึ่งมีการตกแต่งในจุดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

(2.1) การตกแต่งพื้นที่การสาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ

ในส่วนของพื้นที่ที่ทำการสาธิตเกี่ยวกับงานหัตถกรรมหรืองานหัตถศิลป์เครื่องเงินของชุมชนหมื่นสาร โดยมีการตกแต่งแบบเรียบง่าย ด้วยการนำผลงานหลากหลายมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม ประกอบด้วย ภาพโลหะในกรอบที่สวยงามขนาดต่าง ๆ ซึ่งภาพโลหะที่นำมาจัดแสดง มีทั้งภาพที่บรรยายเรื่องราวต่าง ๆ สถานที่ ตัวละคร และมีภาพโลหะ พระบรมสาทิสลักษณ์พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เป็นต้น รวมถึงมี สลุง ที่เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือนของพื้นบ้านล้านนา และในส่วนของตกแต่งพื้นที่งานฝีมือ มีการแสดงชิ้นงานที่เป็น ช่อ ตุ๊กลวดลาย ขนาด และสีต่าง ๆ ซึ่งมีการจัดเรียงอย่างสวยงาม และมีโต๊ะขนาดเล็กเพื่อใช้ในการสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชม

ภาพประกอบ 104 การตกแต่งพื้นที่การสาธิตงานหัตถกรรม

ภาพประกอบ 105 การตกแต่งพื้นที่การสาธิตงานฝีมือ

(2.2) การตกแต่งพื้นที่ที่มีการจำหน่ายสินค้าและอาหาร
 การตกแต่งพื้นที่สำหรับการจำหน่ายสินค้าและอาหาร
 ได้ใช้แคร่ (ลักษณะม้านั่งที่ทำจากไม้ไผ่) มาใช้แทนโต๊ะสำหรับวางสินค้าและอาหารที่ชุมชนนำมา
 จำหน่ายในงาน

ภาพประกอบ 106 การตกแต่งพื้นที่ในการจำหน่ายสินค้าและอาหาร

(2.3) การตกแต่งเวทีสำหรับแสดงดนตรีและนาฏศิลป์
ในการตกแต่งเวทีจุดที่ 1 ได้นำกระถางมาจัดวางประกอบ
และในส่วนของการตกแต่งเวทีจุดที่ 2 ซึ่งเป็นเวทีแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ภายในวัด เป็นการจัดให้
เข้ากับบรรยากาศของเทศกาลลอยกระทง ตกแต่งด้วยโคม และวัสดุอื่น ๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ภาพประกอบ 107 การตกแต่งเวทีด้านหน้าซุ้มประตูวัดหมื่นสาร

ภาพประกอบ 108 การตกแต่งเวทีสำหรับแสดงดนตรีและนาฏศิลป์

(2.4) การตกแต่งจุดที่มีการจัดกิจกรรมประเพณียี่เป็ง

พื้นที่ที่ตั้งของพระแม่ธรณีบีบมวยผม ด้านหน้า

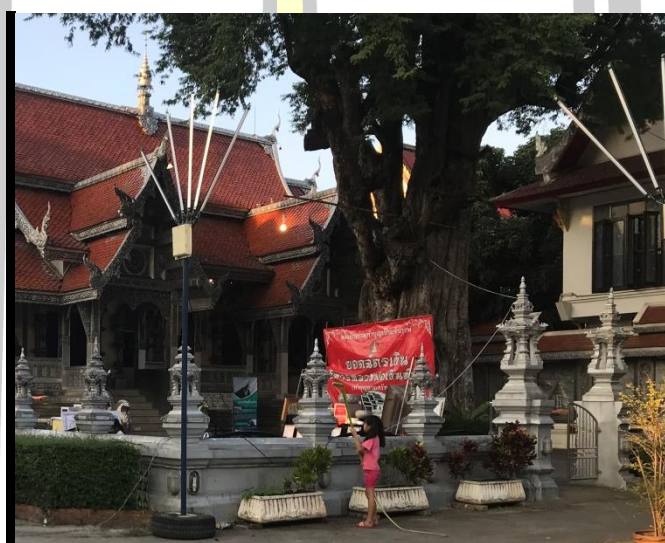
พิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่นของวัดหมื่นสาร มีการจัดตกแต่งพื้นที่ดังกล่าวด้วยวัสดุที่หาได้ในชุมชน และมีการใช้คบไฟไม้ไผ่ตกแต่งทางเดินและมีตุ๊กตาขนาดเล็กราวเรียงรายเพื่อความสวยงาม

ภาพประกอบ 109 การตกแต่งจุดที่มีการจัดกิจกรรมประเพณียี่เป็ง

4) แสง สี เสียง

การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัด เชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่เริ่มตั้งแต่ 16.00-21.00 ดังนั้น เพื่อสร้างจุดสนใจให้แก่นักท่องเที่ยว จึงต้องเพิ่มแสงสว่างในจุดต่าง ๆ ตั้งแต่ จุดที่ 1 เวทีด้านหน้า และตลอดเส้นทางเดินไปยังวัดหมื่นสารและติดตั้งแสงไปจุดสำคัญต่าง ๆ ที่มีการสาธิต การจำหน่ายอาหารและสินค้า รวมถึงการจัดแสงสีด้านหน้าเวที ทั้งนี้ ในส่วนของการใช้เสียง จะมีการติดตั้ง เครื่องเสียงขนาดเล็ก จุดที่ 1 เวทีด้านหน้าซุ้มประตูวัด และ จุดที่ 2 คือ เวทีการแสดงดนตรีนาฏศิลป์

ภาพประกอบ 110 การติดตั้งแสงสว่างภายในวัดหมื่นสาร

ภาพประกอบ 111 การติดตั้งเครื่องเสียงเพื่อใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในวัดหมื่นสาร

2.2.2 การประชาสัมพันธ์

การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” “ตำนานเล่าขานหมื่นสารวิวาลัยหลากหลายอาหารพื้นเมืองสืบสานประเพณีี่เป็ง” ภายใต้การพัฒนามีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวน นักท่องเที่ยวให้เข้ามาร่วมงานและเชิญชวนประชาชนในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมผ่านเครื่องมือประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1) การติดป้าย

การติดป้ายประกาศ “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” “ตำนานเล่าขานหมื่นสารวิวาลัยหลากหลายอาหารพื้นเมืองสืบสานประเพณีี่เป็ง” มีทั้งหมด 2 จุด คือ ตรงเวทีขนาดเล็กใกล้กับซุ้มประตูวัดหมื่นสารและช่วงระหว่างทางเข้าสู่วัดหมื่นสาร ห่างจากซุ้มประตู 30 เมตร

ภาพประกอบ 112 การติดป้ายประกาศ

2) เสียงตามสาย

การประชาสัมพันธ์ด้วยวิธีเสียงตามสาย ดำเนินการตั้งแต่วันที่ 3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 โดยประธานชุมชน จะประกาศเสียงตามสายในหมู่บ้าน เพื่อแจ้งข้อมูลของการทำกิจกรรมต่าง ๆ และเชิญชวนให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกันและเชิญชวนให้เข้ามาเที่ยวชม รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ในวันงาน คือ วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 ในช่วงเวลา 18.00 น. ตรงกับเวลา ที่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวิวาลัย โดยมีการประกาศเสียงตามสาย ด้านหน้าเวที จุดที่ 1 หน้าซุ้มประตูเป็นระยะ และมีการประกาศด้านหน้าเวทีจุดที่ 2 ภายในวัดเพื่อเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเช่นกัน

ภาพประกอบ 113 การประกาศเสียงตามสาย

3) การจับรางวัล

การประชาสัมพันธ์ผ่านการร่วมกิจกรรมการจับรางวัล หรือการจับคูบอง เพื่อนำไปแลกซื้ออาหารภายในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” เป็นการกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจให้แก่นักท่องเที่ยว และประชาชนให้เข้ามาร่วมงาน โดยคูบอง มีมูลค่าตั้งแต่ 0 บาท ไปจนถึงรางวัลสูงสุด จำนวน 20 บาท โดยจัดกิจกรรมการจับรางวัล ณ จุดที่ 1 เวทีขนาดเล็ก

ภาพประกอบ 114 การร่วมกิจกรรมการจับรางวัล

4) มัคคุเทศก์

การประชาสัมพันธ์ร่วมกับการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน และวัดหมื่นสาร แก่นักท่องเที่ยว ซึ่งผู้นำชุมชนอาสาเข้ามามีบทบาทในการทำหน้าที่ของการเป็นมัคคุเทศก์ชุมชนในครั้งนี้

ภาพประกอบ 115 มัคคุเทศก์ชุมชนหมื่นสารให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว

2.2.3 กิจกรรมและการแสดง

การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้นตอน และสามารถจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ตามรูปแบบที่ได้กำหนดไว้เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2560 โดยเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ เวลา 18.00 น. – 21.00 น. ภายใต้ความร่วมมือของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ตัวแทนประชาชนในชุมชนหมื่นสาร ที่เข้ามามีบทบาทในการร่วมดำเนินงานหรือร่วมกิจกรรม รวมถึง นักท่องเที่ยวที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเข้ามาท่องเที่ยวในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ทั้งนี้ ผู้วิจัยสามารถนำเสนอภาพกิจกรรมต่าง ๆ และการแสดงดนตรี นาฏศิลป์ รวมถึงบรรยากาศภายในการจัดการท่องเที่ยวประกอบคำบรรยาย ได้ดังนี้

1) การสาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ

ในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ได้มีการสาธิตและจัดแสดงภูมิปัญญาของชาววัวลาย จากช่างฝีมือในชุมชนหมื่นสาร โดยสาธิตการตอกลายโลหะและสะลุ่ ซึ่งมึนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการชมการสาธิต

ภาพประกอบ 116 การสาธิตการตอกลายโลหะและสลุง

ภาพประกอบ 117 การจัดแสดงผลงานและสินค้างานหัตถศิลป์วิวัลาย

ในการจัดแสดงและสาธิตงานฝีมือของชุมชนหมื่นสาร ได้นำภูมิปัญญาของชาวล้านนา คือการสาธิตการทำตุ้ง และช่อ ที่ทำมาจากกระดาด แสดงถึงเอกลักษณ์อันเป็นสิริมงคล ใช้ประกอบในพิธีกรรมต่าง ๆ หรือถวายเป็นพุทธบูชา รวมถึงใช้ประกอบในพิธีอวมงคล ซึ่ง นางสาวสุนีย์ ไชยวงศ์ญาติ ชาวชุมชนหมื่นสารเป็นผู้สาธิต และได้นำตัวอย่าง ช่อ และตุ้งมาแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม ทั้งนี้ ในงานมีผู้ที่ให้ความสนใจได้เข้ามาสอบถาม และมีการฝึกเขียนลายบนกระดาด โดยผู้สาธิตเป็นผู้สอน จึงถือได้ว่าได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

ภาพประกอบ 118 การจัดแสดงช่อ และตุ้งภายในงาน

ภาพประกอบ 119 การสาธิตและสอนตัดช่อและตุ้งแก่นักท่องเที่ยว

จากการจัดแสดงผลงาน สินค้า พร้อมทั้งสาธิตการต่อกลายโลหะ และสาธิตงานฝีมือการตัดตุ้งและช่อ เป็นการนำทุนทางปัญญา ที่สะท้อนถึงการหลอมรวม ความเชื่อ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ที่สร้างรายได้โดยใช้ทรัพย์สินทางปัญญา ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ส่งเสริมและพัฒนาการตลาดศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน เพื่อเสนอผลงานให้นักท่องเที่ยวได้ประจักษ์

2) การจำหน่ายสินค้าและอาหาร

ในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ที่จัดขึ้น ณ วัดหมื่นสาร มีร้านค้าที่เข้ามาจำหน่ายอาหารและสินค้าจำนวนทั้งสิ้น 22 ร้านค้า จำแนกร้านที่จำหน่ายอาหารจำนวน 21 ร้านค้า และ เป็นสินค้าพื้นเมือง จำนวน 1 ร้านค้า ทั้งนี้ มีร้านค้าที่เป็นของคนในชุมชนกว่า 21 ร้านค้า อีก 1 ร้านค้าได้รับความร่วมมือจากบุคคลภายนอก

ทั้งนี้ อาหารที่จำหน่ายในงานส่วนใหญ่เป็นของว่างและขนมพื้นบ้าน เช่น ข้าวซอยตัด ก๋วยเตี๋ยว ข้าวเกรียบ ข้าวแต่น ขนมไข่หงส์ ข้าวต้มมัด และของว่างต่าง ๆ เป็นต้น ในส่วนของอาหาร คือ ขนมจีน ผัดไทย ผัดขนมจีน ยำหนัง น้ำหนัง หนังกุ้งและเครื่องต้มที่เป็นน้ำสมุนไพรต่าง ๆ รวมถึงมีชาวบ้านได้นำกล้วย และผักพื้นบ้านมาจำหน่ายในงานด้วยเช่นกัน

ในการตั้งร้านสินค้าและอาหาร มีประชาชนทยอยเข้ามาตั้งร้านค้า ตั้งแต่เวลา 16.00 น. จนถึง 18.00 น. และกว่า 21 ร้านค้า มีธงสีชมพูปักบนกบายกล้วย ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่า เป็นร้านค้าที่จำหน่ายโดยในชุมชน ทั้งนี้ ในช่วงเวลา 21.00 น. อาหาร เครื่องดื่มเริ่มหมดไปหลายรายการ แต่ทุกร้านค้ายังคงจำหน่ายอาหารจนหมด จบงานเสร็จสิ้นกิจกรรม

ภาพประกอบ 120 การจำหน่ายสินค้าและอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

ชาวบ้านชุมชนหมื่นสาร ที่จำหน่ายอาหารในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ได้ร่วมกันแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับประเพณี ยี่เป็ง และให้เป็นไปตามข้อกำหนดในรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ภาพประกอบ 121 ร้านค้าของชุมชนร่วมกันแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง

ภาพประกอบ 122 การจำหน่ายสินค้าเพื่อใช้ร่วมกิจกรรมการปล่อยโคม

การจำหน่ายสินค้าและอาหารในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นกิจกรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ที่นอกเหนือจากจะแสดงให้เห็นถึงความสามัคคีปรองดองของคนในชุมชนหมื่นสารที่ร่วมกันผลิตอาหารและเครื่องดื่มเพื่อนำมาจำหน่ายในงานแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ (Knowledge) ของแต่ละบุคคลในชุมชน ในการถ่ายทอดเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมผ่านอาหารในลักษณะต่าง ๆ ทั้ง เครื่องดื่มสมุนไพร ขนมจีนน้ำเงี้ยว ผัดขนมจีน ยำหนึ่ง น้ำหนึ่ง หนึ่งปองที่เป็นอาหารพื้นบ้านภาคเหนือและอาหารท้องถิ่น ตามแนวคิดเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ภายใต้การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

3) การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์

ในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ได้มีการแสดง 2 จุด คือ จุดแรก คือ ด้านหน้าซุ้มประตูวัด จะมีการ “ขับซอ” การลำนำที่ขับร้องเป็นถ้อยคำที่สัมผัสคล้องจองกัน โดยมี “ปี่จุม” ที่เป็นเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการ “ขับซอ” ซึ่งคำร้อง จะมีเนื้อเกี่ยวกับงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” เป็นการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม และบรรยายสภาพหรือบรรยากาศของงาน

ภาพประกอบ 123 การแสดง “การขับซอ”

ในส่วนของการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์นั้น จะแสดงจุดที่ 2 ของเวทีภายในวัดหมื่นสาร ซึ่งเริ่มการบรรเลงจาก วงดนตรีพื้นเมือง เวลา 19.00 น. จากนั้น จึงเป็นการแสดงนาฏศิลป์โดยเป็นการฟ้อนพื้นบ้านล้านนา จำนวน 3 ชุดการแสดง ประกอบด้วย ฟ้อนไต ฟ้อนเล็บ และฟ้อนผาง

ภาพประกอบ 124 การขับร้องและการแสดงดนตรีพื้นเมือง

ภาพประกอบ 125 การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านล้านนา

ในการจัดแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ ณ วัดหมื่นสาร ในช่วงของการแสดงชุดที่ 4 การแสดง ได้รับความร่วมมือจากชุมชนวัดศรีสุพรรณ ได้นำการฟ้อนแบบล้านนาจากนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโรงเรียนวัดศรีสุพรรณ ชื่อชุดการแสดง “โคมงามล้านนา ภูมิปัญญา คนเมือง” เข้ามาร่วมในกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร ซึ่งการฟ้อนดังกล่าวใช้ “โคม” ประกอบการฟ้อน และเป็นการฟ้อนประกอบทำนองที่ใช้ดนตรีวงพื้นเมืองที่มีความไพเราะแบบดนตรีพื้นเมืองล้านนา

ภาพประกอบ 126 การฟ้อน “โคมงามล้านนา ภูมิปัญญาคนเมือง”

บรรยากาศในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ระหว่างที่มีการบรรเลงเพลงพื้นเมือง มีประชาชนในชุมชนทั้งเด็ก เยาวชนและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการรับชมตลอดการแสดง รวมถึง มีแม่ค้า ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวต่างฟ้อนรำประกอบเพลง ในช่วงท้ายก่อนเสร็จสิ้นการแสดง นักแสดงที่เป็นช่างฟ้อน ได้เชิญผู้ที่อยู่ในงานให้เข้ามารำวงร่วมกัน ด้วยการบรรเลงเพลงรพวงมาตรฐาน โดยบรรยากาศเป็นไปอย่างครึกครื้น สนุกสนาน ร่วมกันร้องร่วมรำอย่างเป็นกันเอง

ภาพประกอบ 127 บรรยากาศโดยรอบระหว่างการบรรเลงดนตรีพื้นเมือง

ภาพประกอบ 128 บรรยากาศของการฟ้อนรำร่วมกันของชุมชน นักแสดงและนักท่องเที่ยว

การจัดให้มีการแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ถือเป็น การนำเสนออมรดกและวัฒนธรรมในด้านของ ศิลปะ การแสดงประเภททัศนศิลป์ ภายใต้การนำเสนอตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อสร้าง บรรยากาศในการจัดกิจกรรมให้มีความน่าสนใจ โดยนำดนตรีพื้นเมืองมาบรรเลง ประกอบการรำรำ แบบพื้นเมืองเหนือ ของนักเรียนในชุมชนย่านวัวลายและนักศึกษา ทำให้งาน “ถนนสายวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” มีความครึกครื้นสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

4) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ได้มีนักท่องเที่ยวเข้ามากราบสักการบูชา ณ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ด้านหน้า หอศิลป์สุพุทธจิตโต เป็น ระยะ โดยทางวัดได้จัดรูปเทียนไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว ณ จุดดังกล่าว

ภาพประกอบ 129 กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

5) กิจกรรมประเพณีเป็ง

ในงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ทางชุมชนได้จัดพื้นที่รอบสระของรูปปั้นพระแม่ธรณีบีบมวยผม ให้สามารถนำกระทงมาลอยในจุดดังกล่าว ซึ่งมีเด็กในชุมชน และนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าร่วมกิจกรรมการลอยกระทงในวัดหมื่นสาร

ภาพประกอบ 130 กิจกรรมลอยกระทง

ในช่วงท้ายหลังการปิดงาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” ภายใต้ การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ นักท่องเที่ยว และประชาชนที่เข้ามาสัมผัสบาทในการร่วมกันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน ได้ร่วมกันปล่อยโคมตามประเพณีเป็ง ตามความเชื่อของชาวล้านนา หมายถึง การปลดปล่อยความทุกข์โศก เรื่องราวร้าย ๆ ให้ผ่านพ้นไป และเป็นการต้อนรับความโชคดีที่จะเข้ามาในชีวิต

พหุ ประ โท ชีวะ

ภาพประกอบ 131 กิจกรรมปล่อยโคมภายในวัดหมื่นสาร

ภาพประกอบ 132 นักท่องเที่ยวเข้าร่วมกิจกรรมปล่อยโคม

2.3 ด้านกำกับติดตาม

การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนา การมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้วิจัยดำเนินการกำกับติดตามการดำเนินงานโดยสามารถนำเสนอผลของการกำกับติดตาม ได้ดังนี้

2.3.1 การกำกับติดตามการปรับปรุงทัศนและการจัดตกแต่งสถานที่

ในการกำกับติดตามการดำเนินงานในส่วนของการปรับปรุงทัศนและการจัดตกแต่งสถานที่ พบว่า ผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงาน ซึ่งรวมถึง วัด ชุมชน และคณะทำงานของผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงทัศนทั้งก่อนวันจัดการท่องเที่ยว และตรวจสอบเรื่องความสะอาด และจัดระเบียบ

พื้นที่ต่าง ๆ ให้อยู่ในความสะอาดเรียบร้อย พร้อมทั้งจัดและตกแต่งสถานที่ตามข้อกำหนดของกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละกิจกรรม อย่างเหมาะสมโดยนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด รวมถึงการดำเนินการติดตั้ง แสงสีเสียงที่ใช้ในงาน โดยในส่วนนี้ เป็นการดำเนินงานจากบุคคล ภายนอก เนื่องจากมีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อมและบุคลากรมีทักษะในเรื่องดังกล่าว ซึ่งการดำเนินงานทั้งหมดเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด

2.3.2 การกำกับติดตามการประชาสัมพันธ์

การกำกับติดตามการประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้งาน “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” “ตำนานเล่าขานหมื่นสารวิถียลหลากหลายอาหารพื้นเมืองสืบสานประเพณีเป็ง” พบว่า ได้มีการดำเนินงานทั้ง 4 ประการ คือ 1) การติดป้ายประชาสัมพันธ์ จำนวน 2 จุด คือ เวทีหน้าซุ้มประตูวัดหมื่นสาร และระหว่างเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม 2) เสียงตามสาย มีการดำเนินการก่อนวันจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวผ่านเสียงตามสายของหมู่บ้าน (ชุมชน) การประกาศ ณ จุดที่ 1 เวทีขนาดเล็ก และ จุดที่ 2 ภายในวัด 3) การจับรางวัล ดำเนินการในช่วง 18.30 น. ถึง 20.00 น. โดยในช่วงเป็นระยะในการร่วมกิจกรรมจับฉลากทุก ๆ 30 นาที และ 4) ผู้ที่เข้ามาเป็นมัคคุเทศก์ชุมชน คือ ผู้นำชุมชน โดยทำหน้าที่ตอบคำถามและให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวในจุดสำคัญต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินงานเป็นไปตามการออกแบบการจัดการท่องเที่ยว

2.3.3 การกำกับติดตามกิจกรรมและการแสดง

การกำกับติดตามกิจกรรมและการแสดงมีการดำเนินการ ดังนี้

1) สาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ พบว่า การสาธิตงานหัตถศิลป์ของชุมชนหมื่นสาร มีการจัดเตรียมตกแต่ง ตั้งแต่เวลาประมาณ 16.00 น. มีผู้สาธิตจำนวน 3 คน ส่วนการสาธิตการตัดช่อดู่ง มีการจัดเตรียมพื้นที่ตกแต่ง เวลาประมาณ 18.00 น. แต่ดำเนินการที่มีความรวดเร็วเนื่องจากใช้วัสดุอุปกรณ์ตกแต่งไม่มาก จึงทำให้การสาธิตสามารถดำเนินการได้ด้วยความสะดวก และสามารถนำเสนอผลงานหัตถกรรมและงานฝีมือภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2) การจำหน่ายสินค้าและอาหาร พบว่า มีการจัดเตรียมพื้นที่ก่อน 1 วัน และมีการจัดวางอุปกรณ์ในช่วงเช้าของวันงาน ในส่วนของร้านค้าจะเป็นผู้นำอาหารและอุปกรณ์เข้ามาจัดในพื้นที่ที่กำหนดให้ โดยมีร้านค้าเข้ามาจำหน่ายตั้งแต่เวลา 17.00 น. จนถึง 18.30 น. อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาดังกล่าวมีนักท่องเที่ยวบางตา จึงสามารถดำเนินการเสร็จในเวลา 19.00 น. โดยประมาณ และสามารถนำเสนอสินค้าและอาหารภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

3) การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์ พบว่า การแสดง ชับซอ จากกำหนดการคือ 18.00 น. แต่มีความล่าช้าและเริ่มชับซอในเวลาประมาณ 18.40 นาที โดยผู้นำชุมชนแก้ปัญหาโดยใช้ช่วงเวลาดังกล่าวในการใช้ประชาสัมพันธ์ และเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวร่วมกิจกรรมการจับรางวัล

ส่วนการแสดงจุดที่ 2 ได้เริ่มบรรเลงตั้งแต่วันที่ 19.30 น. ส่วนการแสดงชุดแรกเริ่มเวลา 20.00 น. โดยแสดงต่อเนื่อง จนถึงเวลา 21.40 น. โดยประมาณ เนื่องจากในช่วงเวลา 21.00 น. ยังคงมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในงาน จึงให้มีการร้องและบรรเลงเพลงพื้นเมืองเสร็จสิ้นเวลา 22.00 น. โดยประมาณ และการดำเนินงานเป็นไปตามการออกแบบการจัดการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้

4) กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา พบว่า มีนักท่องเที่ยวจำนวนหนึ่ง โดยส่วนใหญ่เดินทางมาเป็นกลุ่ม จำนวน 3-4 กลุ่ม ซึ่งเข้ากราบสักการศรูกาศรีวิชัย โดยมีรูปเทียนที่ทางวัดจัดไว้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยไม่มีค่าใช้จ่ายใด ๆ

5) กิจกรรมประเพณียี่เป็ง พบว่า ในส่วนของจุดหน้าพิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นที่ตั้งของรูปปูนปั้นพระแม่ธรณีบีบมวยผมที่จัดเป็นพื้นที่ล่อกระหนงแก่นักท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้าไปร่วมกิจกรรมจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นเด็กในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากจุดดังกล่าว มีแสงสว่างไม่เพียงพอ และพิธีกรในงานมิได้ประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง แต่ในช่วงท้ายของการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการร่วมกันปล่อยโคมลอยเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ “ถนนสายวัฒนธรรมศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน” “ตำนานเล่าขานหมื่นสารวัลลายหลากหลาย อาหารพื้นเมืองสืบสานประเพณียี่เป็ง” สามารถดำเนินงานเป็นไปตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ และการดำเนินงานตามระยะเวลาที่เหมาะสม

จากการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตาม และการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร วิเคราะห์ได้ว่า สามารถดำเนินการเป็นไปตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนา การมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่ได้กำหนดไว้ และสามารถร่วมกันดำเนินการได้เสร็จสมบูรณ์ ภายใต้ความร่วมมือ ร่วมแรง ของประชาชนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. ประเมินผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

การประเมินผลการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป โดยสามารถนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และผลวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

ผู้ที่เข้ามามีบทบาทต่าง ๆ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ มีความสามัคคี และมีส่วนร่วมในการร่วมการคิด ตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน เข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของการดำเนินงาน สามารถร่วมกันวิเคราะห์สภาพของชุมชนและความต้องการ รวมถึงสามารถวิเคราะห์ ศักยภาพ และทรัพยากรที่ชุมชนมี นำมาบริหารจัดการและร่วมกันตัดสินใจภายใต้การปรึกษาหารือ หาแนวทาง และเลือกแนวทางที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมเพื่อจัดการท่องเที่ยวของชุมชนให้บรรลุจุดมุ่งหมายให้มากที่สุด และถึงแม้ชุมชนจะมีศักยภาพไม่ทัดเทียมกับชุมชนใกล้เคียง แต่สามารถระดมสรรพกำลังที่มี มาช่วยกันจัดการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนในครั้งนี้ถือว่าค่อนข้างดี เพราะชุมชนเข้าไปมีบทบาทในทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่ม จนถึง การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารเสร็จสิ้น จึงถือเป็นการริเริ่มที่ดีเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนในครั้งต่อไป

3.2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในทุก ๆ กิจกรรม ร่วมแรงร่วมใจในการดำเนินงานต่าง ๆ เพราะการจัดการท่องเที่ยวในครั้งนี้เกิดจากการทำงานร่วมกันดำเนินงานตั้งแต่ขั้นตอนแรก จนถึงเสร็จสิ้นการดำเนินงาน ซึ่งแต่ละคนที่ได้รับมอบหมายในการจัดการกิจกรรมต่าง ๆ สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เป็นอย่างดี

3.3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า

การจัดงานครั้งนี้เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่สนใจได้รู้จักชุมชนหมื่นสารมากยิ่งขึ้น เป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชุมชน และเป็นช่องทางในการสื่อสารประเพณีวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ รวมถึงทำให้นักท่องเที่ยวได้ทราบวัฒนธรรมและประวัติความเป็นมาของชุมชน ทั้งนี้ สิ่งที่ชุมชนได้รับ คือ ความสามัคคีเกื้อกูลกัน ร่วมมือร่วมใจในการร่วมกันจัดงานของชุมชนเป็นอย่างดี เป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ประโยชน์ที่ชุมชนหมื่นสารได้รับอย่างแท้จริงในเชิงของนามธรรม คือ ความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ความสามัคคี ถึงแม้ว่าการทำงานในครั้งนี้ อาจเป็นเพียงตัวแทนชุมชนที่เข้ามามีบทบาทในการทำงาน การเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมในด้านต่าง ๆ แต่ก็รับรู้ได้ว่าทุกคนต่างประสานความร่วมมือกันเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ส่วนรูปธรรมคือ โครงการการ

จัดการท่องเที่ยวในครั้งนี้ คือ ทำให้เกิดการกระตุ้นการรับรู้ของนักท่องเที่ยว และเกิดเม็ดเงินไหลเข้ามาในชุมชน แม้ว่าจะเป็นเพียงโครงการระยะสั้น และมีนักท่องเที่ยวจำนวนน้อย แต่ก็ทำให้ชุมชนได้จัดการท่องเที่ยวภายใต้การมี ส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

3.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การสัมภาษณ์ หรือการสอบถามหลังการจัดการท่องเที่ยว เป็นการประเมินผลการจัดงานอย่างหนึ่ง เพื่อร่วมกันพิจารณาการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคต

หลังจากเสร็จสิ้นการจัดการ ตัวแทนชุมชนที่มีหน้าที่ในการจัดการได้มีการร่วมกันสรุปโครงการนี้ว่า แนวทางและความเป็นไปได้ในการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะนี้จะสามารถดำเนินการต่อเนื่องได้หรือไม่ หรือควรมีการแก้ไข ปรับปรุง มีข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร ซึ่งเหล่านี้ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการท่องเที่ยว ซึ่งทุกคนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

3.5 ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ พบประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.5.1 ควรจัดกิจกรรมถนนคนเดินที่ให้ชาวบ้านมีการขายของบนเส้นทางเข้าวัดและภายในวัด โดยนำสินค้าของชุมชนนำมาจำหน่าย

3.5.2 ควรมีการจัดถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลายอย่างต่อเนื่องให้ประชาชนในชุมชนหมื่นสาร เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยวให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสารในหลาย ๆ ช่องทาง หรือประชาสัมพันธ์หลาย ๆ จุด เพื่อเป็นการกระตุ้นการรับรู้ของประชาชนและนักท่องเที่ยว

3.5.3 ควรมีการประชาสัมพันธ์การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสารให้มากกว่านี้ เพราะส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติไม่ค่อยรู้ จุดที่ประชาสัมพันธ์ก็อยู่ด้านในนักท่องเที่ยวอาจไม่เห็น แต่คนในชุมชนจะรู้ทำให้มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวน้อย

3.5.4 การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ให้มีการขายของบนเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร เพราะในการจัดงานครั้งนี้ไม่มีพ่อค้าแม่ค้ามาขายจึงไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ดังนั้น ชุมชนควรมีกิจกรรมเพื่อเกิดการจัดการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้มีการตั้งร้านขายของในช่วงกิจกรรมถนนคนเดินวัวลาย

3.5.5 ทางเข้าวัดไม่มีร้านค้า ไม่มีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินเหมือนถนนวัวลาย และทางเข้าวัดต้องเดินเข้ามาพอสมควรทำให้นักท่องเที่ยวไม่รู้ว่าทางวัดมีการจัดงานภายในวัด รวมถึงจุดประชาสัมพันธ์อยู่ด้านลับตา ซึ่งความเป็นไปได้ในการจัดงานครั้งต่อไป ชุมชนไม่สามารถจัดงานได้ทุกอาทิตย์เพราะการทำงานทุกอย่างล้วนต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรบุคคล วัสดุอุปกรณ์ ค่าใช้จ่ายที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทางชุมชนไม่มีความพร้อมและไม่มีความเพียงพอในการ

บริหารจัดการในการท่องเที่ยวที่ต้องจัดทุกอาทิตย์ แต่ความเป็นไปได้ในการจัดงานควรจัดในวันสำคัญ ๆ ของเทศกาล เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง หรือประเพณีต่าง ๆ

3.5.6 ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่ อยากให้ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จัดกิจกรรมที่เชื่อมต่อกับถนนคนเดินวัวลาย แต่เราไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะสามารถจัดกิจกรรมทุกวันเสาร์ ประเด็นสำคัญคือ ทางวัดไม่เปิดให้บริการแก่นักท่องเที่ยวหลังเวลา 18.00 น. และวันเสาร์ให้บริการ ที่จอดรถ แก่พ่อค้าแม่ค้าเท่านั้น อีกประการคือ บ้านเรือนของประชาชนที่ตั้งอยู่บนเส้นทางเข้าวัด ยังไม่มีมิติ ร่วมกันในการเปิดพื้นที่ดังกล่าว ถึงแม้จะเป็นถนนสาธารณะ แต่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคอื่น ๆ ในการ จัดพื้นที่ให้เป็นถนนคนเดิน และไม่มีพ่อค้าแม่ค้าเข้ามาขายบนเส้นทางนี้

3.5.7 การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้น ชุมชน อาจจัดงานที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนปีละ 1-3 ครั้ง ในวันสำคัญ ๆ ของเทศกาล หรือ ประเพณีต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

จากข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลทั่วไป พบข้อเสนอแนะในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ควรมีการโฆษณาเกี่ยวกับงานภายในถนนสายวัฒนธรรมให้มากกว่านี้ เช่น ในอินเทอร์เน็ต การติดป้ายประกาศให้มากยิ่งขึ้น
- 2) คนในชุมชนจะต้องร่วมมือกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันพัฒนา
- 3) ปัญหา คือ วัดหมื่นสาร อยู่ด้านในทำให้สังเกตได้ยาก ควรจะเน้นการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ สื่อสารให้คนสนใจ หรือเป็นภาษาอังกฤษเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติ
- 4) ชุมชนควรส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวบริเวณหน้าวัด ให้นักท่องเที่ยว เกิดความสนใจ เนื่องจากบริเวณหน้าวัดยังไม่ดึงดูดนักท่องเที่ยวเท่าที่ควร

ในการประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร สามารถวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวในครั้งนี้ ชุมชนหมื่นสารถือได้ว่ามีส่วนร่วม ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล และเป็นที่พอใจของกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้จัดการท่องเที่ยวได้สำเร็จเป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของโครงการ และเป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย

จากการพัฒนาการมีส่วนร่วม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถวิเคราะห์ข้อมูลโดยรวมได้ดังนี้

1. การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้ดำเนินการตาม กระบวนการของการวิจัยและพัฒนา ภายใต้การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของชุมชนเพื่อ พัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้มากที่สุด

2. การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ได้มีการจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ ภายใต้การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตามและประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ได้ทำการประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนหมื่นสารมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ได้เป็นอย่างดี และสามารถจัดการท่องเที่ยวได้สำเร็จลุล่วงตามจุดมุ่งหมาย

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” มีความมุ่งหมายคือ 1) เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ และ 3) เพื่อพัฒนา การมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยการออกแบบการวิจัยแบบ R & D ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมปฏิบัติการ โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และ ผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary collection) และทำการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field study) ในพื้นที่ชุมชนหมื่นสารและวัลลาย แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สรุปผล

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพตามความมุ่งหมายของการวิจัย ได้ดังนี้

1. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัย ในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1.1 เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร พบว่า เอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร ประกอบด้วย ศิลปะทางด้านนาฏศิลป์ คือ การฟ้อนเล็บวัดหมื่นสาร ด้านดนตรี คือ การขับซอ ด้วยคณะช่างซอวัดหมื่นสาร และวงดนตรีพื้นเมือง สะล้อ ซึง และดนตรีพื้นเมืองร่วมสมัย ดังนั้นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมดังกล่าว แสดงถึงคุณค่าทางศิลปะ ที่สร้างสรรค์และนำเสนอศิลปะผ่านเครื่องดนตรีและการฟ้อน โดยสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปทั้งในอดีตและปัจจุบัน และได้รับการสืบทอดทักษะจากบรรพบุรุษ ยังคงการอนุรักษ์ และสืบสานคุณค่าทางวัฒนธรรมจวบจนปัจจุบัน

1.2 เอกลักษณะทางภูมิปัญญาเครื่องเงินววลาย พบว่า ภูมิปัญญาของชุมชน คือ การทำเครื่องเงิน และมีแหล่งการค้าเครื่องเงินที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหมื่นสารอันมีลวดลายที่มีการดุนลายที่คมชัด มีมิติ โดยเป็นการสลักลายทั้ง 2 ด้าน โดยการดุนลายจากด้านใน ให้นูนตามแบบที่ได้ร่างไว้ จากนั้นลงรายละเอียดโดยตอกลายจากด้านนอกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งมีลวดลายเสมือนจริง ต้องใช้ความประณีต สะท้อนอารมณ์ที่สมจริง และเมื่อสร้างรากฐานที่มั่นคงในพื้นที่ดังกล่าว ชาวบ้านววลายสร้างสรรค์วัสดุข้าวของเครื่องใช้ เครื่องประดับที่ทำมาจากเครื่องเงิน เริ่มจากการแลกเปลี่ยนสินค้า พัฒนาเป็นการนำสินค้าเครื่องเงินไปขายในต่างถิ่น จวบจนปัจจุบัน สินค้าหัตถศิลป์บ้านววลายสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ทำให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ ได้ประจักษ์ในถึงฝีมือของชาวบ้านววลายที่ยังคงเอกลักษณ์ และภูมิความรู้ ที่สั่งสมสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน

1.3 ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร พบว่า การดำรงชีพตามวิถีชุมชนหมื่นสาร ได้นำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ คือ 1) ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นบ้าน ประกอบด้วย ยาหนัง น้ำหนัง หนังปอง น้ำเมียง และน้ำตบ 2) ภูมิปัญญาด้านยารักษาโรค ประกอบด้วย ยาสมุนไพรบำรุงธาตุ แก้วโรคคชชัย แก้วโรคครีตสีดวงทวาร และยาสมุนไพรรักษาโรคฟัน และ 3) ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์ ประกอบด้วย การเย็บดอกไม้ใบตอง และการตัด ซ่อ ตุง

2. สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัย ในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

2.1 สภาพทั่วไปและปัญหาด้านพื้นที่ พบว่า ชุมชนหมื่นสารที่พื้นที่ขนาดเล็ก มีอาคารบ้านเรือนที่เป็นที่พักอาศัยและเชิงพาณิชย์จำนวนมาก มีการประกอบธุรกิจที่หลากหลาย มีงานหัตถศิลป์เครื่องเงินและโลหะที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน รวมถึงมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ งานหัตถศิลป์ งานศิลปะ และยังคงสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่บรรพบุรุษ ในการทำนุบำรุงศาสนาและสืบสานงานหัตถศิลป์ งานประดิษฐ์ อาหาร และยาพื้นบ้าน มีถนนววลายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของชาวววลายที่มีภูมิปัญญาด้านเครื่องเงิน และมีกิจกรรมถนนคนเดินววลาย ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งนี้ ในช่วงการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินววลาย” บนถนนสายวัฒนธรรมววลาย ตั้งแต่ซุ้มประตูถึงประตูวัดหมื่นสารไม่ปรากฏร้านค้า การแสดงสินค้าหรือการจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ซึ่งจากการขาดความร่วมมือของประชาชนในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ไม่มีการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวแนะนำจุดสำคัญในชุมชน ไม่มีมัคคุเทศก์ชุมชนที่ให้บริการนักท่องเที่ยว และพิพิธภัณฑ์ทหารญี่ปุ่นวัดหมื่นสาร มิได้เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมตลอดเวลาทำการ และความต้องการที่พบคือ ควรเปิดพื้นที่ทางเข้าและภายในวัดหมื่นสารโดยจัดเป็นกิจกรรมถนนคนเดิน และกิจกรรม

การท่องเที่ยวต่าง ๆ ภายใต้ความร่วมมือของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชน ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในหลาย ๆ ช่องทาง ควรมีการจัดทำแผนที่การท่องเที่ยวของชุมชน และควรจัดให้มีมัคคุเทศก์ชุมชน

2.2 สภาพทั่วไปและปัญหาด้านบุคลากร พบว่า ผู้ที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน คือ ผู้นำชุมชน กลุ่มแม่บ้าน และ ช่างเงินและช่างฝีมือต่าง ๆ โดยพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ ประชาชนโดยส่วนใหญ่ขาดความร่วมมือในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยวของชุมชน และความต้องการที่พบ คือ ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการ หรือคณะทำงานของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยเฉพาะ และประชาชนควรมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น

2.3 สภาพทั่วไปและปัญหาด้านงบประมาณ พบว่า งบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชุมชนไม่ได้รับงบประมาณโดยตรง แต่เป็นการตอบรับโครงการในการจัดการท่องเที่ยวจากองค์กรหรือหน่วยงานนั้น ๆ ทั้งนี้ ชุมชนไม่มีเงินกองทุนสำหรับการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการที่พบ คือ ต้องการให้ชุมชน ระดมทุนด้านงบประมาณ เพื่อส่งเสริมด้านทรัพยากรเพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนและต้องการให้หน่วยงานรัฐส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

2.4 สภาพทั่วไปและปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า เงินสนับสนุนที่ได้จากรัฐจะนำมาจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่สำคัญสำหรับจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน แต่วัสดุอุปกรณ์โดยส่วนใหญ่มีไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน และจะใช้วิธีการยืม หรือ เช่าจากหน่วยงานราชการ รวมถึงขาดผู้ชำนาญในเรื่องของการใช้และการจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และ ความต้องการที่พบ คือ ต้องการให้หน่วยงานเจ้าของโครงการเป็นผู้จัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ต้องการให้มีการจัดอบรมตัวแทนชุมชนเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยว

2.5 สภาพทั่วไปและปัญหาด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร พบว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมา จะได้รับการสนับสนุนหรือชุมชนตอบรับโครงการจากหน่วยงานหรือองค์กร ทำให้ส่วนใหญ่ชุมชนไม่ได้วางแผนการจัดการท่องเที่ยวไว้ล่วงหน้า และในการกำหนดบทบาทหน้าที่จึงเป็นแบบเฉพาะกิจ ทั้งนี้การประชาสัมพันธ์ของชุมชนใช้วิธีการบอกต่อโดยชาวบ้าน และศรัทธาวัดเท่านั้น ในส่วนของสาธารณูปโภคเพื่อการจัดการท่องเที่ยว ต้องขอใช้น้ำประปาและไฟฟ้าของชาวบ้านในบริเวณที่มีการจัดงาน แล้วสนับสนุนค่าตอบแทนตามความเหมาะสม ทั้งนี้ โครงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมามีประชาชนให้ความสนใจค่อนข้างน้อย เพราะขาดความพร้อมในด้านทรัพยากรบุคคล งบประมาณ การวางแผน ไม่มีผู้นำหรือบุคลากรที่มีความรู้ในการบริหารที่ถูกต้อง การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวไม่หลากหลาย ไม่เป็นระบบ และไม่มีสาธารณูปโภคส่วนกลางของชุมชนและความต้องการ ที่พบ คือ ต้องการให้เปิดเส้นทางเข้าสู่วัดหมื่นสารให้เป็นถนนสายวัฒนธรรมหมื่นสารเพื่อจัดกิจกรรมถนนคนเดิน โดยขอความร่วมมือจากประชาชน จากร้านค้า ผู้ประกอบการ และวัดหมื่นสาร

เพื่อเปิด ศาสนสถานในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน รวมถึงควรจัดอบรมและเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ตัวแทนชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว และควรจัดตั้งคณะทำงานการจัดการท่องเที่ยวและหน่วยงานราชการ ควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชน อาจจัดทำแผ่นพับ ส่งเสียงตามสาย ควรมีการติดตามผลการประชาสัมพันธ์ ควรมีการแยกมิเตอร์น้ำประปาและไฟฟ้าใช้เฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

จากการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การดำเนินการตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) ทำให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยการร่วมกันวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเพื่อร่วมกันกำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ จนนำไปสู่การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วยการปรับภูมิทัศน์และการจัดตกแต่งสถานที่ กิจกรรมการแสดงที่มีความหลากหลาย มีการประชาสัมพันธ์ โดยการนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว

3.2 การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชุมชนได้มีการจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ ประกอบด้วยการปรับภูมิทัศน์และการจัดตกแต่งสถานที่ การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมการแสดง ภายใต้การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตาม และประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3.3 การประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวในด้านการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล เป็นอย่างดี โดยชุมชนให้ความร่วมมือในทุก ๆ ด้าน และสามารถจัดการท่องเที่ยวได้สำเร็จเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. เกร็ดลักษณะทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

1.1 เกร็ดลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร พบว่าชุมชนหมื่นสารมีเอกลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสาร ทั้ง นาฏศิลป์ ดนตรี ที่สืบสานคุณค่าทางวัฒนธรรมจากบรรพบุรุษ สามารถอภิปรายผลได้ว่า สิ่งที่ทำให้ชุมชนดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้าน นาฏศิลป์และดนตรี จวบจนปัจจุบัน อันเกิดจากความภาคภูมิใจในอดีต เมื่อครั้งที่มีโอกาสได้ประกวดการฟ้อน จนได้รับรางวัลชนะเลิศทุกครั้ง อีกทั้งได้ฟ้อนในงานสำคัญต่าง ๆ ของจังหวัด และในกรุงเทพฯ เพื่อต้อนรับอาคันตุกะ รวมถึงได้มีโอกาสไปแสดงในต่างประเทศ ส่วนด้านดนตรี ในอดีตก็มีชื่อเสียงของความไพเราะ ที่มีความสามารถไปจนถึงการอัดแผ่นเสียงเพื่อจำหน่าย จึงทำให้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ทั้ง 2 ดังกล่าว ได้รับการสืบทอดและสืบสานผ่านรุ่นลูกหลาน เกิดการพัฒนาจนเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหมื่นสาร จวบจนปัจจุบัน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2551ก) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมคือคุณค่าที่เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่สมดุลและยั่งยืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม มนุษย์กับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติ ที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านจิตใจ สังคมและวัตถุ มีการสั่งสมและสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จนกลายเป็นแบบแผนที่สามารถเรียนรู้และก่อให้เกิดผลิตภัณฑ์และผลผลิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันควรแก่การวิจัย การอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริมและพัฒนา รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ บำรุง บุญปัญญา (2555) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า วัฒนธรรมของชุมชนจะสามารถพัฒนาและดำรงอยู่ได้ จะต้องอาศัยจิตสำนึกที่ดี ร่วมกันอนุรักษ์ในสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาช้านาน ภายใต้การรับรู้เอกลักษณ์ และเห็นคุณค่าของการรวมตัวเป็นชุมชน คนกลายเป็นวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง และผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shahriari, Andrew C. (2001) ได้ศึกษาดนตรีและการฟ้อนรำของชาวล้านนา ภาพลักษณ์อันโดดเด่นทางเหนือของไทย พบว่า ดนตรีและการฟ้อนรำเพลงพื้นบ้าน เอกลักษณ์ของภาคเหนือมีจุดสำคัญในเรื่องของวัฒนธรรมทางดนตรี ที่ได้รับการถ่ายทอดภูมิความรู้ในช่วงศตวรรษที่ 20 ในสมัยเจ้าดารารัศมีแห่งนครเชียงใหม่ ที่นิยมแสดงดนตรีและการฟ้อนรำในประเพณีขันโตกจึงแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม ที่สืบสานดนตรีและการฟ้อนรำมาถึงยุคปัจจุบัน ทั้งนี้ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ สุกชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา (2551) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางกรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ค่านิยม และวัฒนธรรมของชุมชนในอำเภอเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยประชาชนควรมี

การสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิม เพื่อสร้างเอกลักษณ์อันเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวในการเที่ยวชมโบราณสถาน สีนค้ำ หัตถกรรม วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถาน ดนตรีพื้นบ้าน และวรรณกรรม โดยเอกลักษณ์ที่สร้างรายได้ให้กับจังหวัด และนำไปสู่การจ้างงาน เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในสังคม รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร พุททวงศ์ และ ทราบทอง อุ่นนันทกา (2556) ได้ศึกษาความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง พบว่า ศักยภาพความพร้อมของพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ที่มีประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน ผนวกกับกลิ่นอายของวัฒนธรรมเก่าแก่ของ และบรรยากาศที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น มีกิจกรรมด้านศิลปะการฟ้อนรำและดนตรีพื้นเมือง ที่อนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา

1.1 เอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาเครื่องเงินววัลาย พบว่าชุมชนหมื่นสารมีภูมิความรู้ดั้งเดิมที่สร้างสรรค์ผลงานหัตถศิลป์จากแร่เงิน จวบจนพัฒนาความรู้โดยประยุกต์ใช้แผ่นโลหะที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ ให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจและการเปลี่ยนแปลง จนสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนและพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งผลิต แสดงและจำหน่ายเครื่องเงินและผลงานหัตถศิลป์ที่ทำจากโลหะ อันเป็นที่ยอมรับนับตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน จากผลการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า ชุมชนหมื่นสารมีวัฒนธรรมและงานหัตถศิลป์ อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ที่ก่อร่างสร้างชุมชนจนทำให้เกิดรากฐานความมั่นคงในการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับยุคสมัย จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ อันแสดงถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ที่เกิดจากองค์ความรู้ และภูมิปัญญาจากการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ภายใต้ความภาคภูมิใจของชุมชนหมื่นสาร (บ้านววัลาย) ที่ถ่ายทอดความวิจิตรบรรจง ของลวดลายผ่านการตอและดุนลายบนชิ้นงาน จนสามารถสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่ยอมรับแก่นานาประเทศ ประกอบกับการรักษาองค์ความรู้ที่สืบทอดมาหลายศตวรรษ ทำให้ชุมชนหมื่นสารสามารถดำรงอยู่ในสภาพแวดล้อมและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้อย่างมั่นคง จนเกิดการพัฒนาชุมชน พัฒนาฝีมือ และสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ นายนาต เซวานาภรณ์ (2552) ได้กล่าวว่าวิถีชีวิตของคนในสังคมมีการยึดถือปฏิบัติร่วมกัน มีการสืบทอด มีการเรียนรู้ และมีการพัฒนา เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงอยู่ของชีวิต ซึ่งตอบสนองความต้องการของสังคม ซึ่งสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ในฐานะที่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดของ จุณณเจิม ยุวรี และคณะ (2551) ได้กล่าวไว้ว่าการอนุรักษ์ การพิทักษ์ การรักษาและธำรงไว้ ซึ่งศาสนาและวัฒนธรรมทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สามารถก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจ จนก่อให้เกิดการดำรงไว้ซึ่งคุณค่าที่คนรุ่นหลังสามารถคิดริเริ่มสร้างสรรค์และปรับปรุงภูมิปัญญาให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเกิดประโยชน์ต่อการ

ดำเนินชีวิตประจำวัน ภายใต้ความเข้าใจ รับรู้คุณค่าและความเป็นมาของวัฒนธรรมของตนภายใต้การยอมรับ และการเปลี่ยนแปลงโดยไม่กระทบต่อความมั่นคงทางสังคม ศาสนา และวัฒนธรรม และจาก ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ นุจรินทร์ ทับทิม (2553) ได้ศึกษา การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน พบว่าชุมชนบ้านวัวลายมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อรากฐานทาง ประวัติศาสตร์ของชุมชน ที่แสดงถึงคุณค่าและประสบการณ์ทางสังคมให้เป็นที่ประจักษ์ต่อนักท่องเที่ยว มีสถาปัตยกรรม รวมถึงมีอัตลักษณ์ที่เป็นหลักปฏิบัติเชิงนามธรรม ในด้านของความศรัทธา ศาสนา พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยมที่เชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคม และสอดคล้องกับ สุชาดา วงษ์ชัยภูมิ (2551) ได้ศึกษาการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชน บ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา พบว่า การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านปราสาท มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการพัฒนาเป็นหมู่บ้าน ไปจนถึงการค้นพบซากโบราณวัตถุและนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างเป็น รูปธรรมพร้อมทั้งบริหารจัดการพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และสามารถในการจัดการท่องเที่ยวเหมาะสม กับศักยภาพ เข้าถึงรูปแบบวิถีชีวิตของคนในชุมชน และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาสู่รุ่นหลัง

1.3 ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร พบว่าชุมชนหมื่นสาร มีภูมิปัญญาด้านอาหาร พื้นบ้าน ด้านยารักษาโรค และด้านงานประดิษฐ์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ว่า สิ่งที่ชุมชนหมื่นสาร มีภูมิปัญญาที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิต เช่น ภูมิปัญญาด้านอาหาร ที่ชุมชนนิยมนำ ทรัพยากรที่มี เช่น หนังกวายนำมาตากแห้ง และสามารถแปรรูปวัตถุดิบนั้นให้เกิดเป็นเมนูที่หลากหลาย หรือ ด้านยารักษาโรค ที่มีความเชื่อในการรักษาโดยใช้พืชสมุนไพรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาผสมจนเป็นตัวยา เพื่อรักษาและบำบัดทุกข์ รวมถึง ด้านงานประดิษฐ์ ที่เกี่ยวเนื่องกับความเชื่อและศรัทธาอันแสดงออก ถึงการบูชา การเคารพ และเป็นเครื่องสักการะทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น ภูมิปัญญาของชุมชน หมื่นสารที่ยังคงสืบทอดจวบจนปัจจุบัน จึงแสดงให้เห็นถึง การอนุรักษ์และการรักษารากเหง้าของ ภูมิความรู้ ในอดีต ให้คงอยู่สืบทอดสู่ลูกหลาน เพราะวิถีการปฏิบัติดังกล่าว สามารถสร้างทั้งรายได้ สร้างความ ภาคภูมิใจ และสามารถบรรเทาอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีพื้นบ้าน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ กนกกาญจน์ ศิลารัตน์ (2551) ซึ่งกล่าวว่า ภูมิปัญญาที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นเครื่องมือที่แสดงออกถึงความเข้มแข็งของชุมชน เป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติร่วมกันในสังคมมีการถ่ายทอด ไปสู่สมาชิกจากรุ่นสู่รุ่นโดยการเลือกสรรสืบทอดต่อกันมา และสอดคล้องกับ ศักดิ์ชัย เกียรตินาคินทร์ (2553) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ความสามารถของชุมชนที่สั่งสม สืบทอดกันมานาน เป็นศักยภาพของชุมชนที่แก้ปัญหามาใช้ในการพัฒนาจัดการปรับตนเรียนรู้และถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ เพื่อให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลง รวมถึง สอดคล้องกับแนวคิดของ ชวน เพชรแก้ว (2547) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Folk wisdom) หรือ ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ ทุกสิ่งทุกอย่างที่ ชาวบ้านได้คิดขึ้นเองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธี เป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน โดย

อาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมภพ สายมา (2555) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชน บ้านศรีน่าน ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่าราษฎรมีอาชีพทำเกษตรกรรม ทำนา ปลูกข้าว ทำไร่ ข้าวโพด ถั่วเหลือง สวนเมี่ยง ซึ่งผลผลิตต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะนำมาบริโภคในครัวเรือน และถ้าเหลือจึงจำหน่ายภายในชุมชน โดยการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชน คือ กิจกรรมศึกษา สมุนไพรป่าท้องถิ่นกิจกรรมประกอบอาหารป่าพื้นเมืองท้องถิ่น

2. สภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสาย

วัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

2.1 สภาพทั่วไปด้านพื้นที่การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างมุ่งหมายในการพัฒนาพื้นที่ให้จัดกิจกรรมถนนคนเดินสายวัฒนธรรมหมื่นสารเพื่อกระตุ้น เศรษฐกิจของชุมชน เพราะในช่วงการจัดกิจกรรมถนนคนเดินวัวลายไม่ปรากฏร้านค้าหรือจัดกิจกรรมใด ๆ บนถนนวัฒนธรรมเส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร ซึ่งเกิดจากการขาดความร่วมมือร่วมของชุมชนอย่างจริงจัง ในการร่วมกันจัดการท่องเที่ยว สามารถอภิปรายผลได้ว่า ถนนสายวัฒนธรรมหมื่นสาร เป็นถนนที่ เชื่อมต่อจากถนนวัวลาย จากจุดที่ตั้งปูนปั้นวัวลาย โดยถนนด้านขวามือคือถนนที่มุ่งสู่วัดหมื่นสาร เหมาะสมกับ การจัดกิจกรรมถนนคนเดิน เนื่องจาก วัดหมื่นสารถือเป็นศาสนสถานที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทั้งทางศาสนา ประวัติศาสตร์ และแสดงถึงอัตลักษณ์ของชาววัวลายได้อย่างวิจิตรงดงาม ดังนั้น เมื่อชุมชนมี ศาสนสถานที่สวยงาม มีประวัติความเป็นมา มาอย่างยาวนาน มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาของชุมชน หรือมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่าง มุ่งหวังและต้องการที่จะ ใช้ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวที่มีในชุมชนมาพัฒนาภายใต้การจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ด้วยชุมชน และเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ฉัตรทิพย์ นาถสุภา (2553) กล่าวว่า สิ่งที่บ่งบอก ถึงเอกลักษณ์ความเป็นชุมชน ทำให้ชุมชนเข้มแข็งโดยที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมและสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง ดังนั้น การพัฒนาโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความภาคภูมิใจและสามารถนำเอกลักษณ์นั้น ๆ ออกสู่สายตาคนภายนอกให้ได้รับรู้ ภายใต้การบริหารจัดการและร่วมกันกำหนดด้วยการนำเสนอและการสร้างการเรียนรู้ผ่านการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการกระตุ้นที่ทำให้ชุมชนได้เกิดความภาคภูมิใจ ในการมีส่วนร่วมให้นักท่องเที่ยวเห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง และสอดคล้องกับแนวคิดของ จุณณเจิม ยุวรี และคณะ (2551) ได้กล่าวว่า ความรัก ความหวงแหน ความเข้าใจและความภาคภูมิใจในภูมิปัญญา สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต โดยใช้ภูมิปัญญาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาชุมชน โดย จัด การท่องเที่ยวที่สามารถสร้างอาชีพ โดยแสดงถึงการอนุรักษ์ เข้าใจและรู้คุณค่าและความเป็นมาของ ตนเองที่จะดำรงรักษา ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมควบคู่กับการพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้อง กับงานวิจัยของ เจนจิรา อักษรพิมพ์ (2560) ซึ่งศึกษากลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนใน

จังหวัดนครราชสีมา พบว่า กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนขนาดการสร้างความร่วมมือในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวชุมชน มีการจัดการท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่อง และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ภูวเดช สิ้นทับศาสตรูป (2560) ได้ศึกษาแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่า หลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต้องมีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ต้องมีเจ้าหน้าที่หรือมัคคุเทศก์ให้ข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว ควรให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประชาชนและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน โดยการร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยว โดยสร้างกิจกรรมที่น่าสนใจเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยว และทุกฝ่ายต้องมีการรับฟังความคิดเห็นของสังคม และประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ร่วมกันเสนอวิธีการในการแก้ปัญหาเพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความยั่งยืน

2.2 ด้านบุคลากร พบว่าบุคลากรในชุมชนส่วนใหญ่ที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนคือ คณะกรรมการ ช่างฝีมือ และกลุ่มแม่บ้านจำนวนหนึ่ง แต่ประชากรส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือมากนัก จึงทำให้กลุ่มตัวอย่าง ต้องการที่จัดตั้งคณะกรรมการที่ทำงานเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร และอยากให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น สามารถอภิปรายผลได้ว่า เนื่องด้วยสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ทำงานที่หลากหลาย และอยู่ในวัยทำงาน อีกทั้ง วิทยาลัยศึกษา ทำให้มีข้อจำกัดในเรื่องของเวลา ที่ไม่สามารถทุ่มเทให้กับชุมชนได้อย่างเต็มที่กับกำลัง ซึ่งอาจทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ที่เข้ามาจัดการในเรื่องของการท่องเที่ยวที่ผ่านมา คือ ประชาชนในวัยเกษียณ อายุ หรือผู้ที่ทำงานรับจ้าง เป็นต้น อย่างไรก็ตามการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน จำต้องอาศัยความร่วมมือของทุกคนในชุมชน ให้ช่วยกันขับเคลื่อน ส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจของชุมชนให้เติบโตมากยิ่งขึ้น ภายใต้ความเสียสละเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ จุณณเจิม ยური และคณะ (2551) กล่าวว่า การสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ต้องเกิดจากการที่ชุมชนคิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็น ชุมชนควรตระหนักว่าจะพัฒนาตนเองหรือจัดการกับปัญหาในชุมชนของตนเองอย่างไร มีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวที่จะร่วมมือกันกระทำการต่าง ๆ ให้บรรลุเป้าหมายโดยใช้ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองควบคู่กับการพัฒนาตนเองและสอดคล้องกับแนวคิดของ วีระพล ทองมา (2558) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน สิ่งที่สำคัญ คือ เข้าใจศักยภาพของคน ต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดี เพื่อความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคีสามารถทำงานร่วมกันได้โดยใช้ศักยภาพของพื้นที่ วัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา นำคุณค่าของทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนของตนนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน เพราะวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมาก่อให้เกิดความรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในพื้นที่ และสามารถนำไปสู่การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเกิดความยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยผู้นำชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากประชาชนในชุมชนในการร่วมกันระดมความคิดและบำรุงรักษาไปจนถึง

พัฒนาพื้นที่ให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและมั่นคง รวมถึงได้รับการสนับสนุนในด้านการพัฒนาบุคลากร ความรู้ทักษะและการสนับสนุนด้านงบประมาณจากทางภาครัฐ อันนำไปสู่กลไกในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด และสอดคล้องกับ กนกวรณพร ภัคมาน (2551) ซึ่งได้ทำการศึกษาเพื่อเสนอแนะการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชย์กรรมเก่าชุมชนเมืองฉะเชิงเทรา บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน พบว่า ชุมชนขาดความเข้มแข็งไม่มีผู้นำประชาชนในพื้นที่ไม่เคยเข้าร่วมทำกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์และต้องการให้นักวิชาการเข้ามาให้ความรู้อย่างสม่ำเสมอ และจากข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ควรมีการจัดกระบวนการกลุ่ม (Group dynamic) พร้อมทั้งนำหลักการการมีส่วนร่วมมาใช้เพื่อทำให้ชุมชนมีศักยภาพ ในการจัดการท่องเที่ยวต่อไปและ ใกล้เคียงกับงานวิจัยของ นางลักษณ จันทาภากุล และ นรินทร์ สังข์รักษา (2556) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินจังหวัดราชบุรี พบว่า แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การสนับสนุนการให้ความรู้แก่บุคลากรในชุมชน ด้วยการจัดอบรมและการศึกษาดูงาน รวมถึงศึกษาด้านการปฏิบัติที่ดีเพื่อการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จ

2.3 ด้านงบประมาณ พบว่า โดยส่วนใหญ่ชุมชนจะไม่ได้รับงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวโดยตรงเพราะการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการตอบสนองตามนโยบายหรือโครงการขององค์กร หรือหน่วยงานจากทางภาครัฐ ประกอบกับชุมชนไม่มีงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวของตนเองสามารถอภิปรายผลได้ว่า จากสาเหตุที่ชุมชนไม่มีงบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวด้วยตนเอง นั้นเกิดจากชุมชนไม่เคยมีการระดมทุน และไม่เคยของบประมาณจากทางภาครัฐ ประกอบกับชุมชนหมิ่นสารมีการประสานความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวกับ 2 ชุมชน คือ ชุมชนวัดศรีสุพรรณ ชุมชนวัดนันทาราม ภายใต้กิจกรรม “ถนนคนเดินวัวลาย” ประกอบกับ ความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านวัวลายของทั้ง 3 ชุมชน ทำให้การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา จึงเป็นความร่วมมือของหน่วยงานรัฐที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวของทั้ง 3 ชุมชนเข้าด้วยกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในปัจจุบัน ล้วนแล้วแต่เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจ และเกี่ยวเนื่องกับภาระค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น เพราะชุมชนหมิ่นสารไม่มีทรัพยากร เพียงพอที่จะดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองจึงต้องอาศัยหน่วยงานอื่น ๆ ให้เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนชุมชน

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วีระพล ทองมา (2558) ได้กล่าวว่า การพัฒนาพื้นที่ให้คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างยั่งยืนและมั่นคง ควรได้รับการสนับสนุนในด้านการงบประมาณจากทางภาครัฐ เพื่อให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาและนำไปสู่กลไกในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ให้เกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Amat Ramsa Yaman and Abdullah Mohd (2004) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติโดยชุมชน พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวบนพื้นที่ของตนเอง ภายใต้การ

สนับสนุนของรัฐบาลและชุมชนได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและส่งผลต่อความเข้มแข็งของ ชุมชน และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ สูดชีวัน นันทวัน ณ อุรุทยา (2551) ซึ่งศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากการศึกษา พบว่า ชุมชนขาดการสนับสนุนด้านงบประมาณ ดังนั้นควรมีการกำหนดนโยบายการจัด การท่องเที่ยวโดยใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรม จัดงบประมาณสนับสนุนเพื่อแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยว ภายใต้หลักการของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สังคมและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน รวมถึงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พัชรี ลิธิษฐา (2555) ซึ่งได้ศึกษาวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่สากล จากการศึกษาพบว่า สภาพการจัดการท่องเที่ยวของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามเกิดปัญหา คือ การประสานงาน การบริหารทรัพยากร และการเงินที่ขาดประสิทธิภาพซึ่งส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวของทางวัด

2.4 ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า ชุมชนมีวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการท่องเที่ยวในบางส่วน แต่ส่วนใหญ่ใช้วิธีการยืมจากพื้นที่ใกล้เคียง และต้องการพัฒนาทักษะในการใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยว ผ่านกระบวนการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ หรือได้รับการสนับสนุนจากทางภาครัฐ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เนื่องจากชุมชนหมื่นสารเป็นชุมชนเมือง และเป็นชุมชนในย่านเศรษฐกิจ ประกอบกับความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านวัวลายที่ผนวก 3 ชุมชนเข้าด้วยกัน ทำให้งบประมาณในการจัดการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ มีได้จำกัดพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นสำคัญ เช่นเดียวกันกับการจัดการในเรื่องวัสดุอุปกรณ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยว จึงสามารถประสานความร่วมมือกันทั้ง 3 ชุมชน หรือหน่วยงานเจ้าของโครงการเป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการจัด การตกแต่ง แสงสี เสียง สถานที่ และอื่น ๆ ดังกล่าว รวมไปถึง สามารถขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานท้องถิ่น ทำให้ภาครัฐมิได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญในเรื่องนี้เท่าที่ควร เพราะชุมชนสามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม จากความต้องการของชุมชน ในการพัฒนาทักษะในด้านการใช้วัสดุอุปกรณ์ การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่าง ๆ เพื่อการจัดการท่องเที่ยว จึงถือเป็นแนวทางสำคัญที่จะสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะเฉพาะของประชาชนในชุมชนให้มากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ บำรุง บุญปัญญา (2555) ได้กล่าวว่า การพัฒนาต้องมีวิธีที่สามารถทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกในวัฒนธรรมของตน ซึ่งควรร่วมกันศึกษา วิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน ช่วยให้รู้หรือพินัยค้นหาเอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเองเพื่อส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนภายใต้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ธเนศ ขำเกิด (2540) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารหรือการทำงานใด ๆ ที่มุ่งแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เกิดคุณภavnั้น จะต้องค้นพบและตระหนักในปัญหาเพื่อนำไปสู่การคิดค้นรูปแบบของการพัฒนา จึงเป็นกระบวนการที่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างสัมฤทธิ์ผล และผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ นางลักขณ์ จันทาภากุล และนรินทร์ สังข์รักษา (2556) ได้ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงิน

จังหวัดราชบุรี พบว่า แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการสนับสนุนงบประมาณและการให้ความรู้ด้านการจัดอบรมการศึกษาดูงานในการจัดการท่องเที่ยว และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ ภูวเดช สิ้นทับศาลรูป (2560) ได้ศึกษาแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย พบว่า หลักการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีการส่งเสริมบุคลากรพัฒนาคนเพิ่มศักยภาพ แรงงาน และ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว ให้มีความเป็นมืออาชีพ

2.5 ด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร พบว่า การจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเป็นการตอบสนองโครงการตามนโยบายขององค์กรหรือหน่วยงานรัฐ ทำให้ชุมชนไม่มีการวางแผนงานเพื่อการจัดการท่องเที่ยว ไม่มีการจัดการด้านประชาสัมพันธ์และสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ของชุมชน และไม่มีการจัดการด้านการท่องเที่ยวด้วยชุมชนเอง สามารถอภิปรายผลได้ว่า เนื่องจากชุมชนหมื่นสารมีการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนไม่บ่อยนัก ทางชุมชนจึงไม่ได้คำนึงถึงการจัดการในเรื่องดังกล่าวอย่างจริงจัง ผวนอกกับ ชุมชนหมื่นสารมีการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินวัวลาย” ร่วมกันชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนนันทาราม ประกอบกับการจัดการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมา เกิดขึ้นจากการส่งเสริมสนับสนุนขององค์กรหน่วยงานทั้งสิ้น ซึ่งเป็นผู้บริหารจัดการทุกกระบวนการจนเสร็จสิ้นตามเป้าประสงค์ จึงเสมือนการตอบรับโครงการ ที่ไม่ได้นำไปปรับใช้และพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเองในการจัดการท่องเที่ยว จากการขยายเส้นทางถนนคนเดิน บนถนนสายวัฒนธรรมวัวลาย แต่ประสบปัญหาในด้านของการมีส่วนร่วมและปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ จึงทำให้ชุมชนหมื่นสารมีข้อจำกัดในหลาย ๆ ประการ ทั้งนี้ชุมชน มีทรัพยากรและมีเอกลักษณ์ที่สามารถสร้างมูลค่าในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนขึ้นอยู่กับ การประสานความร่วมมือของทุกคนในชุมชน ภายใต้ความเข้าใจในเชิงบริบทต่าง ๆ โดยต้องการพัฒนาการประชาสัมพันธ์ และการจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพในด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เพื่อสามารถนำทรัพยากรและศักยภาพที่มีมาร่วมกันดำเนินการจัดการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ จุณณเจิม ยูวรี และคณะ (2551) กล่าวว่า หากชุมชนมีศักยภาพในการพึ่งตนเองสูง สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง มีความเป็นปึกแผ่นสามารถควบคุมและบริหารจัดการกับปัญหาต่าง ๆ ก็ส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งจึงเป็นหนทางที่จะช่วยลดปัญหาที่มีให้น้อยลงหรือหมดไป ที่สามารถก่อให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ผู้คนในชุมชน สังคมน่าอยู่ มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ดังนั้น ชุมชนควรพึ่งพาตนเอง และสามารถทำสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง อันจะนำมาซึ่งความมั่นคงในการดำเนินชีวิตบนฐานของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนรวมถึงสามารถในการปรับตัว ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ และสอดคล้องกับแนวคิดของ วีระพล ทองมา (2558) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยว ที่คำนึงถึงความยั่งยืนของ สังคม และวัฒนธรรมและกำหนดทิศทางโดยชุมชน ดังนั้น ในการจัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชนทำให้ชุมชนมี

บทบาทของความเป็นเจ้าของ เพื่อร่วมกันดูแลและพัฒนาสิ่งที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมให้มากที่สุด และผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นางลักษณ จันทาทากุล และนรินทร์ สังข์รักษา (2556) ได้ศึกษา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินจังหวัดราชบุรี พบว่า ปัญหาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหัวเขาเงินโดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งพบปัญหา ด้านองค์กร ด้านกิจกรรม ด้านพื้นที่ และด้านการจัดการท่องเที่ยว แนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ คือ การประชาสัมพันธ์ผ่านทางเว็บไซต์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ผ่านหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับจังหวัด และสื่อต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมทางการตลาดในเชิงรุกของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ สุดชีวิต นันทวัน ณ อุทยา (2551) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางกรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประชาชนควรมีการสืบสานและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี เพื่อสร้างเอกลักษณ์อันเป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยว ในการมาเที่ยวชมโบราณสถาน สินค้า หัตถกรรม วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น ดนตรีพื้นบ้าน โดยการศึกษาครั้งนี้พบปัญหาในประเด็นต่าง ๆ คือ ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ขาดการส่งเสริมสนับสนุนและขาดการกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงประชาชนขาดองค์ความรู้ในการร่วมกันจัดการการท่องเที่ยว ดังนั้น ชุมชนควรใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนอย่างเป็นรูปธรรมอย่างมีกระบวนการ

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

3.1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การพัฒนาประกอบด้วย การปรับภูมิทัศน์การจัดตกแต่งสถานที่ กิจกรรมการแสดงที่มีความหลากหลาย และการประชาสัมพันธ์ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วม สามารถอภิปรายผลได้ว่า ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) ในทุกกระบวนการ ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทำให้เกิดการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยว ที่สามารถนำเสนอเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาผ่านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ดังนั้น การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในครั้งนี้ จึงเกิดจากการประสานความร่วมมือภายใต้การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างเต็มศักยภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด

ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด พรหมจ้อย และ สุพักตร์ พิบูลย์ (2552) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาทำให้ทราบข้อมูลสำคัญที่สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบของการทำงานให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการอย่างถูกต้องและเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ กรมการพัฒนาชุมชน (2541) ได้กล่าวไว้ว่า วิธีการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้นั้น ชุมชนจะต้องมีทรัพยากรด้านพื้นที่ ทรัพยากรทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะผลักดันให้เกิดเป็น

กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ภายใต้การพัฒนาตามกระบวนการมีส่วนร่วมและการจัดการทุนที่มีให้เกิดศักยภาพอย่างสูงสุดภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมภพ สายมา (2555) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านศรีน่าน ตำบลเรือง อำเภอเมือง จังหวัดน่าน พบว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่สืบทอดมาแต่โบราณ มีการจัดท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนที่เหมาะสมกับชุมชน ดังนั้น การร่วมกันวิเคราะห์พื้นที่และนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาเป็นจุดเด่นและพัฒนา ทำให้เกิดความสำเร็จทางด้านสังคมเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ซึ่งเกิดจากร่วมมือ ความสามัคคีในชุมชน ที่ทำให้มีรายได้ของชุมชนสูงขึ้น และเกิดจิตสำนึกที่ดี และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ภิศักดิ์ กัลยาณมิตร (2559) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาทุนทางสังคมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ทุนทางสังคมที่สำคัญสามารถช่วยให้ชุมชนรวมกลุ่มกันเพื่อการจัดการปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งกำหนดแนวทางการพัฒนาตนเองอันเป็นเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การสร้างบรรทัดฐานแบบพึ่งพาอาศัยกัน 2) การพัฒนาการมีส่วนร่วมและความร่วมมือผลึกกำลังกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 3) นำคุณค่าและบรรทัดฐานในศักยภาพของชุมชนนำมาพัฒนาภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงที่สนองต่อความต้องการของสังคม

3.2 การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าชุมชนจัดการท่องเที่ยวตามรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย การปรับภูมิทัศน์ และการจัดตกแต่งสถานที่ การประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมและการแสดง ภายใต้การวางแผน การดำเนินงาน การกำกับติดตามและการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถอธิบายผลได้ว่า ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร ผู้วิจัยได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการดำเนินงาน (PDCA) ในกรอบของการจัดการท่องเที่ยว ผ่านการศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการสนทนากลุ่มและการประชุมปฏิบัติเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวที่เหมาะสม สอดคล้องกับชุมชนมากที่สุด ผนวกกับการนำทุนทางภูมิปัญญาของชุมชนมาร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งด้านการสาธิต การจำหน่ายอาหารที่ผลิตและจำหน่ายโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการวิจัยนี้จึงสอดคล้องกับ สิริพัฒน์ ชนะกุล (2555) กล่าวว่า เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative economy) เป็นการสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ โดยนำทรัพยากรทางสังคม วัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีมาพัฒนาและสร้างสรรค์ เป็นสินค้าสินค้าและบริการที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าที่มีความแตกต่างกัน และสอดคล้องกับแนวคิด พวงแก้ว พรพิพัฒน์ (2553) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นแนวคิดที่สามารถสร้างรายได้ ภายใต้การใช้ทรัพยากรสินทางปัญญาบนพื้นฐานขององค์ความรู้ และเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างมี

ประสิทธิภาพ และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นุจรินทร์ ทับทิม (2553) ได้ศึกษาการสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน พบว่า อัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย คือ จิตสำนึกรับผิตชอบต่อรากฐานทางประวัติศาสตร์ของชุมชนที่แสดงถึงคุณค่าและประสบการณ์ทางสังคม ให้ประจักษ์ต่อนักท่องเที่ยว ในด้านอัตลักษณ์ด้านสถาปัตยกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาหาร ดนตรี ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และอัตลักษณ์เชิงนามธรรม คือ ความศรัทธา ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยมที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชน โดยสามารถนำเสนอผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ พันทิพา มาลา และ ล่ายอง ปลั่งกลาง (2553) ได้ศึกษาแนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชน อำเภอบ้านแพรง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าชุมชนที่มีเอกลักษณ์ สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ทางวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน ภายใต้การวางแผนปฏิบัติการร่วมกันของทุกฝ่ายที่เหมาะสมชัดเจน ซึ่งความร่วมมือจากชุมชนจะเป็นแนวทางสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงพร พุทธวงศ์ และ ทราบทอง อุ่นนันทกาศ (2556) ซึ่งศึกษาความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชนถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาเอกลักษณ์และเสน่ห์ของสถาปัตยกรรมของแหล่งชุมชน โดยเพิ่มคุณค่าด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวและสร้างพื้นที่เพื่อจัดเป็นลานกิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม มีป้ายประชาสัมพันธ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยว การจัดสินค้าให้มีความหลากหลาย มีการสาธิตการผลิตอาหาร สินค้าหรืองานหัตถกรรม รวมถึงแก้ไขระบบไฟฟ้า เสียง สาธารณูปโภคให้เพียงพอต่อความต้องการให้มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณิชฎพัชร มณีโรจน์ (2560) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า จากการท่องเที่ยวโดยชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วมบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อประโยชน์ต่อชุมชน ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การกำกับ การประสานงาน และการควบคุม โดยทุก ๆ กระบวนการเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

3.3 ประเมินผลการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ในการจัดการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี เป็นที่น่าพอใจของกลุ่มตัวอย่าง สามารถอภิปรายผลได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวในครั้งนี้ ได้ดำเนินการภายใต้การวิจัยและพัฒนา พร้อมทั้งให้ตัวแทนชุมชน และประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีบทบาทในทุกกระบวนการของการจัด การท่องเที่ยวตั้งแต่การร่วมกัน ศึกษา วิเคราะห์ สภาพ ปัญหาในด้านต่าง ๆ ชุมชน โดยเฉพาะเรื่องการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงร่วมกันเสนอแนวทางและการแก้ไข เพื่อให้การจัดการท่องเที่ยวครั้งนี้ เหมาะสมกับชุมชนหมื่นสารให้มากที่สุด จึงทำให้การจัดการท่องเที่ยวในครั้งนี้ ชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ริเริ่มจนถึงการเสร็จสิ้นการดำเนินการ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ วีระพล ทองมา (2558) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องมาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนได้มีการพินิจวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบการท่องเที่ยวอย่างรอบด้านแล้ว ชุมชนร่วมตัดสินใจลงมติที่จะดำเนินการตามแนวทางที่ชุมชนเห็นสมควรและจะต้องมีส่วนร่วมทั้งการคิดร่วมกัน การวางแผนร่วมกัน และการทำกิจกรรมร่วมกัน การติดตามประเมินผลร่วมกัน รวมถึงการเรียนรู้ร่วมกันและรับประโยชน์ร่วมกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของ ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์ (2550) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบและการประเมินผลร่วมกัน และนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นเดียวกับ สัญญา เคนาภูมิ (2551) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผล ทุกคนและชุมชนจะได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน และผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร พุทธิวงศ์ และ ทราบทอง อุ่นนันทาศ (2556) ได้ศึกษาความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษาชุมชน ถนนคนเดิน กาดก่องดำ จังหวัดลำปาง พบว่า ผลการประเมินความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนถนนคนเดินกาดก่องดำ สะท้อนให้เห็นถึงปัจจัยความสำเร็จ คือความพร้อมของพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอันมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน และมีความหลากหลายของรูปแบบการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งสินค้าและบริการ รวมถึงกิจกรรมด้านศิลปะการฟ้อนรำ ดนตรีพื้นเมืองที่อนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการโดยร่วมคิด ร่วมวางแผนการกำหนดนโยบายการใช้ทรัพยากร การท่องเที่ยวให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุดและยั่งยืน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ณีกรูฬพัชร มณีโรจน์ (2560) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า จากการท่องเที่ยวโดยชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน โดยการร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมพัฒนา ร่วมปฏิบัติ และร่วมแบ่งปันผลประโยชน์ รวมถึงมีส่วนร่วมประเมินผลการจัดการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง“การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการนำผลวิจัยไปใช้ ให้เกิดประสิทธิผลได้นั้น จำต้องอาศัยการวิเคราะห์และการศึกษาสภาพสังคม เศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของเมืองเชียงใหม่ประกอบด้วย เพราะการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่ ขึ้นอยู่กับฤดูกาลและเทศกาลสำคัญ จึงจะสามารถจัดการท่องเที่ยวได้เหมาะสมกับสภาพการณ์

เช่น การพิจารณาถึงฤดูกาล หรือเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด คือ ฤดูร้อน ในเทศกาลสงกรานต์ หรือ ฤดูหนาว ในช่วงเทศกาลลอยกระทง ไปจนถึงวันขึ้นปีใหม่ จะมีนักท่องเที่ยว หลังไหลเข้ามาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่เป็นจำนวนมาก ดังนั้น การจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสภาพการ ของสังคมและเศรษฐกิจ จะเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถจัดการท่องเที่ยวภายใต้กระแสความนิยมของ นักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และควรจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับช่วงเวลาและสถานการณ์นั้น ๆ

1.2 การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอื่น ๆ ควรมี การศึกษาศักยภาพของชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ศักยภาพในการพัฒนาชุมชน ศักยภาพด้านพื้นที่ ศักยภาพด้าน การบริหาร การจัดการ ศักยภาพในการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวก และศักยภาพ ด้านทรัพยากรท้องถิ่นและบุคลากร เป็นต้น เพื่อเป็นแนวทางและข้อมูลประกอบในการจัดการ ท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพและความพร้อมของชุมชน

1.3 การนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในด้านของการพัฒนาหรือการส่งเสริมสนับสนุน การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง ผู้วิจัยหรือผู้ปฏิบัติ ควรเข้าใจพื้นที่และชุมชน รวมถึงแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ หรือ ควรศึกษาปัจจัยภายใน และภายนอก รวมถึงปัจจัยแวดล้อมของชุมชน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสำคัญในการศึกษาและพัฒนาคุณ ค่าที่มีอยู่ในชุมชน ให้สามารถนำเสนอการท่องเที่ยวภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ให้ตรงตามทรัพยากร และคุณค่าที่มีอยู่ในชุมชน และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด

1.4 การนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อจัดหรือพัฒนาชุมชนให้เป็นการท่องเที่ยวในรูปแบบ ถนนสายวัฒนธรรม ผู้วิจัยหรือผู้ปฏิบัติควรมีการสำรวจสภาพพื้นที่ และความพร้อมรวมถึงปัญหาและ ความต้องการของผู้อยู่อาศัยที่ตั้งอยู่บนเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม หรือเส้นทางที่จะจัดกิจกรรม เพื่อ ลดปัญหาและผลกระทบต่อจัดการท่องเที่ยว เพื่อสำรวจความคิดเห็นและความต้องการของผู้ที่ เกี่ยวข้องอย่างแท้จริง

1.5 การพัฒนาและกระตุ้นเศรษฐกิจของชุมชนโดยการนำแนวคิดเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ มากำหนดเป็นกรอบในการวิจัยและพัฒนาสำหรับการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน หรือ นำมาเป็นกรอบปฏิบัติเพื่อใช้ในการกำหนดทรัพยากรและรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวนั้น ควรมี การศึกษาองค์ความรู้ (Knowledge) การศึกษาการสร้างสรรค์งาน (Creativity) การใช้ทรัพย์สินทาง ปัญญา (Intellectual property) ที่เชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมของชุมชน ที่ผลิตเป็นสินค้าและ บริการอันแสดงถึงจุดเด่นของชุมชนโดยละเอียด เพื่อนำเสนอคุณค่าที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างสรรค์และ นำเสนอคุณค่าของทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้น มาสร้างเป็นรายได้และสร้าง “มูลค่าทางเศรษฐกิจ” และ “คุณค่าทางสังคม” ให้สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด

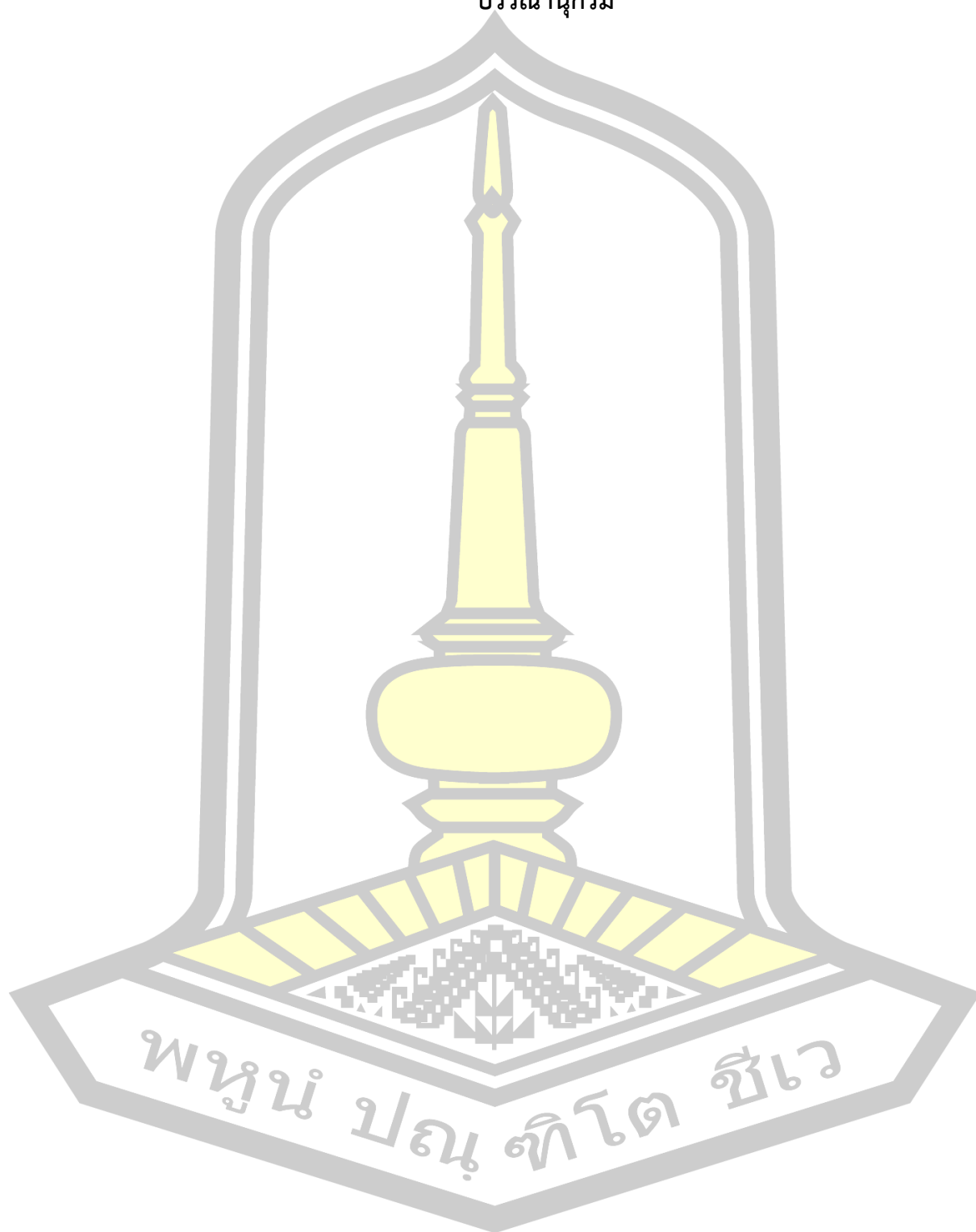
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากข้อค้นพบผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปที่จะบังเกิดผลดีทางวิชาการ โดยควรทำการวิจัยในเรื่องสำคัญ ดังนี้

- 2.1 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 2.2 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม
- 2.3 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยแวดล้อมที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- 2.4 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
- 2.5 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรท้องถิ่นภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกกาญจน์ ศิลารัตน์. (2551). แนวทางการประยุกต์พานบายศรีในพิธีกรรมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กนกวรรณ ดุงศรีแก้ว. (2549). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชน อย่างยั่งยืนศึกษาเฉพาะกรณี บ้านวังน้ำมอก อำเภอศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศาสตรศาสตร์ คณะศิลปศาสตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- กนกวรรณพร ภัคมาน. (2551). การศึกษาเพื่อเสนอแนะการอนุรักษ์และฟื้นฟูย่านพาณิชยกรรมเก่าชุมชนเมืองฉะเชิงเทราบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน. การค้นคว้าอิสระปริญญาการวางแผน ชุมชนเมืองและสิ่งแวดล้อมมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางแผนชุมชนเมืองและสิ่งแวดล้อม ภาควิชาการออกแบบและวางผังชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กมล ใจคำปัน. (2559). (10 พฤษภาคม 2559). สัมภาษณ์. ราชฎร. ที่บ้านเลขที่ 16/6 ถนนนันทาราม ตำบล หายยา อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่.
- กรมการท่องเที่ยว. (2553). แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว อาเซียน พ.ศ. 2554-2558 (ASEAN Tourism Strategic Plan 2011-2015). Retrieved from http://www.tourismkm-asean.org/wp-content/pdf/Plan-ASEANTourism/FinalASEANTourismStrategic_PlanThaiversion.pdf
- กรมการปกครอง. (2541). เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวความคิดและยุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง ส่วนท้องถิ่น.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2541). ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2557). คสช.หารือร่วมกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬากำหนดมาตรการ สร้างความเชื่อมั่นนักท่องเที่ยว. Retrieved from www.mots.go.th/ewtnews.php?nid=5564%0A
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2555). อนุสัญญามรดกโลก. Retrieved from <http://www.thaiwhic.go.th/convention.aspx%0A>
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรมตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี. Retrieved from https://www.m-culture.go.th/mcultureth60/download/article/article_20161115150015.pdf.

- กระทรวงศึกษา กรมวิชาการ. (2544). ความรู้พื้นฐานการพัฒนาหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ. (2542). วิถีไทย. กรุงเทพฯ: คอมฟอร์ม.
- กฤษดา ชุ่ยอาภัย. (2552). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาบ้านลวงเหนือ ตำบล ลวงเหนือ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กาญจนา แสงลี้มสุวรรณ และศรีนยา แสงลี้มสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, 32(4), 139-146.
- เกนหลง นาครธ. (2544). ชุมชนวัวลายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไกรฤกษ์ ปิ่นแก้ว. (2556). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. Retrieved from <http://tourismdan1.blogspot.com>.
- เคน จันทรวงษ์. (2549). วิเคราะห์เจาะลึก สังคมศึกษา ม.4-5-6. กรุงเทพฯ: ภูมิบัณฑิตการพิมพ์.
- โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชน. (2550). สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน ฉบับเสริมการเรียนรู้ เล่ม 8. กรุงเทพฯ: โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชน.
- จาวรธรรม ธรรมวัตร. (2543). ภูมิปัญญาอีสาน. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- จินตนา สุขจามันท์. (2549). การศึกษาและการพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราภรณ์ ศรีคำ. (2547). การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการพัฒนาการจัดการศึกษาของ โรงเรียนวชิรวิทย์ ระดับประถม ศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราวรรณ กาวิละ โอคาโมะโตะ. (2544). ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมกรณีศึกษา หมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จิราวรรณ กาวิละ โอคาโมะโตะ. (2553). วัดหมื่นสารบ้านวัวลาย สายธาร วัฒนธรรมชุมชนที่ระลึกเนื่อง ในงานฉลองสมโภชหอศิลป์สุทศ จิตโต วัดหมื่นสาร. เชียงใหม่: ทริโอแอดเวอร์ไทซิ่ง แอนด์มีเดีย.
- จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. (2541). การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุนณเจิม ยური และคณะ. (2551). มนุษย์กับสังคม. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- จตุรประกายปริทัศน์. (2545). อีกด้านของ “ถนนคนเดิน”. กรุงเทพธุรกิจ, 15(4996), 10.

จุไรรัตน์ จันท์ธำรง. (ม.ป.ป.). ประวัติทฤษฎีทางมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมโดยสังเขป.

กรุงเทพฯ: แผนกอิสระสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จุฬารกรณ์ โสตะ. (2543). การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่. ขอนแก่น: ภาควิชาสุขศึกษา

คณะสาธารณสุขศาสตร์.

เจนจิรา อักษรพิมพ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดย ชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัด

นครราชสีมา. วารสารวิจัยและพัฒนาโดย อลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12(3), 138–149.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2553). การเป็นสมัยใหม่กับแนวคิดชุมชน. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.

เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน ชุดการ เรียนรู้ด้วยตนเองหลักสูตร

ประกาศนียบัตรบัณฑิตการจัดการ การและประเมินโครงการ. นนทบุรี: เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง

แมสโปรดักส์.

ชวน เพชรแก้ว. (2547). การยกระดับและการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในสถานการณ์ปัจจุบัน.

วารสารภาษาไทย, 3(3), 14–22.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2547). การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง

แอนด์พับลิชซิง.

ชาติรี อัฐวงศ์. (2549). แนวทางพัฒนาการผลิตและการจำหน่ายมะม่วงของกลุ่มเกษตรกร

ผู้ปลูกมะม่วงส่งออก อำเภอพร้าวก้าง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริม การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ชูเกียรติ นพเกต. (2542). อุตสาหกรรมท่องเที่ยว. เชียงราย: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏ

เชียงใหม่.

เชียงใหม่ล้านนาโปรดักส์. (2555). ความเป็นมาของ ถนนคนเดิน จังหวัดเชียงใหม่. Retrieved from

<http://www.chiangmai walkingstreet.com>.

ญาณภัทร สีหะมงคล. (2552). การวิจัยและพัฒนา. Retrieved from จาก

<http://www.learners.in.th/ask/yannapat%0A>

ฐานเศรษฐกิจออนไลน์. (2558). แผนยุทธศาสตร์ท่องเที่ยวอาเซียน พ.ศ. 2554-2558.

Retrieved from

http://www.thanonline.com/index.php?option=com_content&view =

[article&id=247293:2014-09-20-12-04-22&catid=232:smes-news&Itemid=622](http://www.thanonline.com/index.php?option=com_content&view = article&id=247293:2014-09-20-12-04-22&catid=232:smes-news&Itemid=622).

ฐิติเทพ สิทธิยศ. (2549). ที่มา ที่ไปและทำไมต้องเศรษฐกิจเชิง สร้างสรรค์. Retrieved from

http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_10/pdf/9-

[12.pdf%0A](http://www.bu.ac.th/knowledgecenter/executive_journal/jan_mar_10/pdf/9-12.pdf%0A).

- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2542). ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ณรงค์ โรจนโสทร. (2555). *ศักยภาพของชุมชนชาวมอญในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านหนองตู๋-บ่อควา อำเภอลำปาง จังหวัดลำปาง*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวโดย ชุมชน. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทย นานาชาติ, 13(2), 25-46.
- ณัฐวรรณ สิมรัมย์. (2561). การจัดการการท่องเที่ยวทาง พระพุทธศาสนาของวัดพระพุทธบาท วัดศาลาแดงและวัดพระพุทธฉาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดวงพร พุทธวงศ์ และ ทราบทอง อุ่นนันทกาศ. (2556). ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 5(1), 1-16.
- ดำรงดี ฐานดี. (2541). มานุษยวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ติรณ พงษ์มณฑพัฒน์. (2555). เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ (Creative Economy). Retrieved from <http://businessconnectionknowledge.blogspot.com/2009/10/sufficiency-economy-and-creative.html>.
- ทรงคุณ จันทจร. (2549). เอกสารประกอบการสอนวิชาการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมขั้นสูง. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทรงจิต พูลลาภ และคณะ. (2548). การวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในกระบวนการเส้นทาง สายฝ้าย. กรุงเทพฯ.
- ทรงวุฒิ เรื่องวาทศิลป์. (2550). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาในพื้นที่บริการของโรงเรียนล่อมแรดวิทยา อำเภอลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทองทิพภา วิริยะพันธุ์. (2550). มนุษย์สัมพันธ์กับการบริหาร. กรุงเทพฯ: อินฟอร์มีเดีย บั๊คส์.
- ท่องเที่ยววิถีไทย 2558. (2558). ท่องเที่ยววิถีไทย 2558. Retrieved from <http://www.etatjournal.com/mobile/index.php/menu-read-tat/menu-2015/menu-12015/219-12015-discover-thainess>.
- ทิตนา แคมมณี. (2548). การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้: หลักการแนวทาง และวิธีการ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- ธเนศ ขำเกิด. (2540). การวิจัยและพัฒนา (R&D) กระบวนการศึกษาค้นคว้าสู่คุณภาพ. วารสารส่งเสริมเทคโนโลยี, 24(134), 156–158.
- ธัญ กาญจนวิพัฒนานนท์. (2547). การประเมินผลโครงการถนนคนเดิน จังหวัดเชียงใหม่ = *Evaluation of the walking street project, Chiang Mai Province*. เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีระพงษ์ แก้วหาญ. (2543). กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง: ประชาคม ประชาสังคม. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- นงลักษณ์ จันทาภากุล และนรินทร์ สังข์รักษา. (2556). การศึกษาศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมฯ. วารสารวิทยบริการ, 24(2), 143–156.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2547). การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่: สิริลักษณ์การพิมพ์.
- นวนาดา เขาวนาภรณ์. (2552). แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน บ้านปราสาท จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นิคม จารุมณี. (2544). การท่องเที่ยวและการจัดการ อุทยานธรรมชาติท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.
- นิคม ผัดแสน. (2540). การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการโรงเรียนประถมศึกษาต่อการพัฒนา การศึกษา ของกลุ่มโรงเรียนอุดรศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษา อำเภอเชียงดาว จังหวัด เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นุจรินทร์ ทับทิม. (2553a). การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชน บ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมถนนคนเดิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสาร ศึกษา คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นุจรินทร์ ทับทิม. (2553b). การสื่อสารอัตลักษณ์ของชุมชนบ้านวัวลาย จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรม ถนนคนเดิน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารศึกษา คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บั้งอร ทาประเสริฐ. (2552). ตลาดน้ำวัดลำพญา การจัดการเพื่อ พัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา วัฒนธรรม ศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บำรุง บุญปัญญา. (2555). แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนกับการพัฒนาสังคมไทย. Retrieved from <http://www.esanvoice.net/esanvoice/know/show.php?Category=learn&No=11704%0A>.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). เอกสารประกอบการเรียนหลักสูตรปริญญาโท : การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุปผาชาติ อุปถัมภ์รกร. (2552). โนรา : การอนุรักษ์การพัฒนา และการสืบสานศิลปการแสดงภาคใต้. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปทุมพร วรดิพิงศ์. (2552). ท่องเที่ยวในชุมชนเพื่อความยั่งยืน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรม ดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2526). มหาชาติลานนา : การศึกษา ในฐานะที่เป็นวรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประชาชาติธุรกิจออนไลน์. (2556). กู้วิกฤต “เครื่องเงิน-เครื่องเงิน วัวลาย” ฟัน 3 ชุมชนแหล่งท่องเที่ยวสร้างสรรค์. Retrieved from https://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1384924632.
- ประภาศรี ศรีประดิษฐ์ และคณะ. (2555). การศึกษาศักยภาพและมูลค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวต่อการสร้างรายได้ ของจังหวัด อุดรดิตต์ แพร่ และน่าน ในเขตภาคเหนือ (รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ปรีชา ชันทนันต์. (2543). *มรดกล้านนา ภูมิปัญญาท้องถิ่น 500 ปี วัดศรีสุพรรณ*. เชียงใหม่: เวียงพิงค์การพิมพ์.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ. (2543). กระบวนการพัฒนาและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ผู้จัดการรายสัปดาห์. (2555). ผ่านแนวคิด Creative Economy ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ-คิดอย่างสร้างสรรค์. Retrieved from <http://www.boymbdream.com/manager-news-content.php?newid=61769%0A>
- พงศธร เกษสำลี. (2531). *วัฒนธรรมการท่องเที่ยว (เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการครั้งที่ 3 โครงการ สืบสานวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญา นิยมไทย)*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- พจนา ชัชวาล. (2551). การจัดการการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม อำเภอคำม่วน จังหวัดกาฬสินธุ์. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

พระครูบวรสิริทัต (สมพงษ์ สิริวณโณ). (2560). การท่องเที่ยวชุมชน : การวิเคราะห์กระบวนการสร้าง
เครือข่าย และผลสัมฤทธิ์ ในจังหวัดจันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารจัดการคณะสงฆ์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

พระครูพิทักษ์สุทธิคุณ. (2559). (11 มิถุนายน 2559). สัมภาษณ์. เจ้าอาวาส วัดศรีสุพรรณ.
วัดศรีสุพรรณ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

พระมงคล มหานิล. (2552). การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการผลิตข้าวกล้องหอมมะลิเพื่อ
เศรษฐกิจชุมชนจังหวัด อานาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พระวิทยา วชิรเมธี. (2559). (15 พฤษภาคม 2559). สัมภาษณ์. พระสงฆ์วัด ศรีสุพรรณ.
วัดศรีสุพรรณ ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

พวงแก้ว พรพิพัฒน์. (2553). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ : พลังซ์ขับเคลื่อนใหม่ของเศรษฐกิจไทย. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

พัชรี ลิธิษฐา. (2555). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่สากล. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
มหาสารคาม.

พัชรี สีโรรส. (2546). การมีส่วนร่วมของประชาชน. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พันทิพา มาลา และ ล้ายอง ปลั่งกลาง. (2553). แนวทางการฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนเพื่อส่งเสริม
การท่องเที่ยว กรณี ศึกษาชุมชนอำเภอบ้านแพรก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.
รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันอยุธยาศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พีระ พรนวม. (2544). ศรีธธาต่อหลักการการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของผู้บริหารโรงเรียน
สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษา อำเภอ แม่ทา จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาการบริหาร
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เพียงเพ็ญ อ่อนแก้ว. (2546). การถ่ายทอดความรู้การท่องเที่ยวพื้นเมืองในจังหวัดนครศรีธรรมราช.
วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาคุณธรรมศาสตร์ศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์.

ไพรัตน์ เดชะรินทร์. (2530). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ศูนย์การศึกษา
นโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล.

- ภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร. (2559). การพัฒนาทุนทางสังคมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วารสารวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 11(3), 350–317.
- ภูวเดช สันทับศาลรูป. (2560). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (n.d.). หมู่บ้านท่ามาค้าขายชุมชนวัวลาย. Retrieved from <http://cmtradingvillage.com/Wat-Muensan>.
- มูลนิธิพัฒนาไท. (2555). โครงการพัฒนาข้อมูลข่าวสารและระบบเครือข่ายทุนสังคม พลังแผ่นดิน. Retrieved from <http://pattanathai.nesdb.go.th>,
- เมตต์ เมตต์การุณจิต. (2553). การบริหารจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วม: ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และราชการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ชูชีพอภัย.
- ยุวดี หัสดี. (2555). แนวทางการพัฒนาการจัดกิจกรรมศิลปวัฒนธรรม บนถนนคนเดิน วัวลายอำเภอเมืองจังหวัด เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ระวีวรรณ โอบสารรัตน์มณี และรุจิยา มุสิกะลักษณ์. (2547). ถนนคนเดินในเขตเมืองเชียงใหม่: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Pedestrian Routes in Chiang Mai). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554. Retrieved from <http://www.royin.go.th/dictionary>.
- ราณี อธิชัยกุล. (2546). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการท่องเที่ยว. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2551). การบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.
- วราภรณ์ สามโกเศศ. (2555). Creative Economy (CE) : เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์. Retrieved from <http://www.konthairakkan.com>.
- วราลักษณ์ ไชยทัฬ. (2544). การจัดการกระบวนการเรียนรู้แลมีส่วนร่วม. เชียงใหม่: สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน.
- วฤต วิศรุตเวศม์. (2552). แนวทางการพัฒนาเครื่องประดับเงินจากภูมิปัญญาพื้นบ้านเพื่อเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดสุรินทร์. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- วัชรวิวรรณ ศศิผลิน. (2549). การจัดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยว: กรณีศึกษากิจกรรมถนนคนเดิน
ในจังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2553). คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน : คู่มือการจัด การสร้างความปรองดองในระบบ
บริการสาธารณสุข. ขอนแก่น: ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- วาริษฐ์ มัชฌมบุรุษ. (2556). การตลาดการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวชาวญี่ปุ่นที่พำนักระยะยาว
ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย, 8(2), 48–61.
- วาโร เฟิงส์สวัสดิ์. (2552). การวิจัยและพัฒนา (Research and Development). วารสาร
มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร, 1(2), 2–12.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2554). ถนนคนเดิน.
- วีระพล ทองมา. (2558). การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism :CBT) สำหรับ
การพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชนในเขตที่ดินป่าไม้. Retrieved from
www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc, %0A.
- วีระพล ทองมา และประเจต อำนวย. (2547). ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยว
ต่อประชาชนในพื้นที่ตำบลแม่แรม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. เชียงใหม่:
รายงานผลการวิจัย มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2543). พิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น : บ้านหนองขาว. ม.ป.ท.: เอกสารประกอบการสัมมนา
เรื่องพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่นบ้านหนองขาว.
- ศักดิ์ชัย เกียรติดิโนคินทร์. (2553). ทุนความคิด เศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: ไร่ไผ่.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2559). การวิจัยและพัฒนาการศึกษาไทย. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย,
8(2), 2–12.
- ศิริเพ็ญ เนื่องจำนงค์. (2542). การมีส่วนร่วมของพนักงาน ในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร ศึกษา
เฉพาะกรณีโรงไฟฟ้า บางปะดง จังหวัดฉะเชิงเทรา. ภาคนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาบริหารธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ศุภกิจ วรอุไร. (2548). ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนหมื่นสาร บ้านวัวลาย
อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา การเมืองและการปกครอง คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2541). 6 เดือนยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ
ชุมชนพึ่งตนเอง. กรุงเทพฯ: ศูนย์พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.

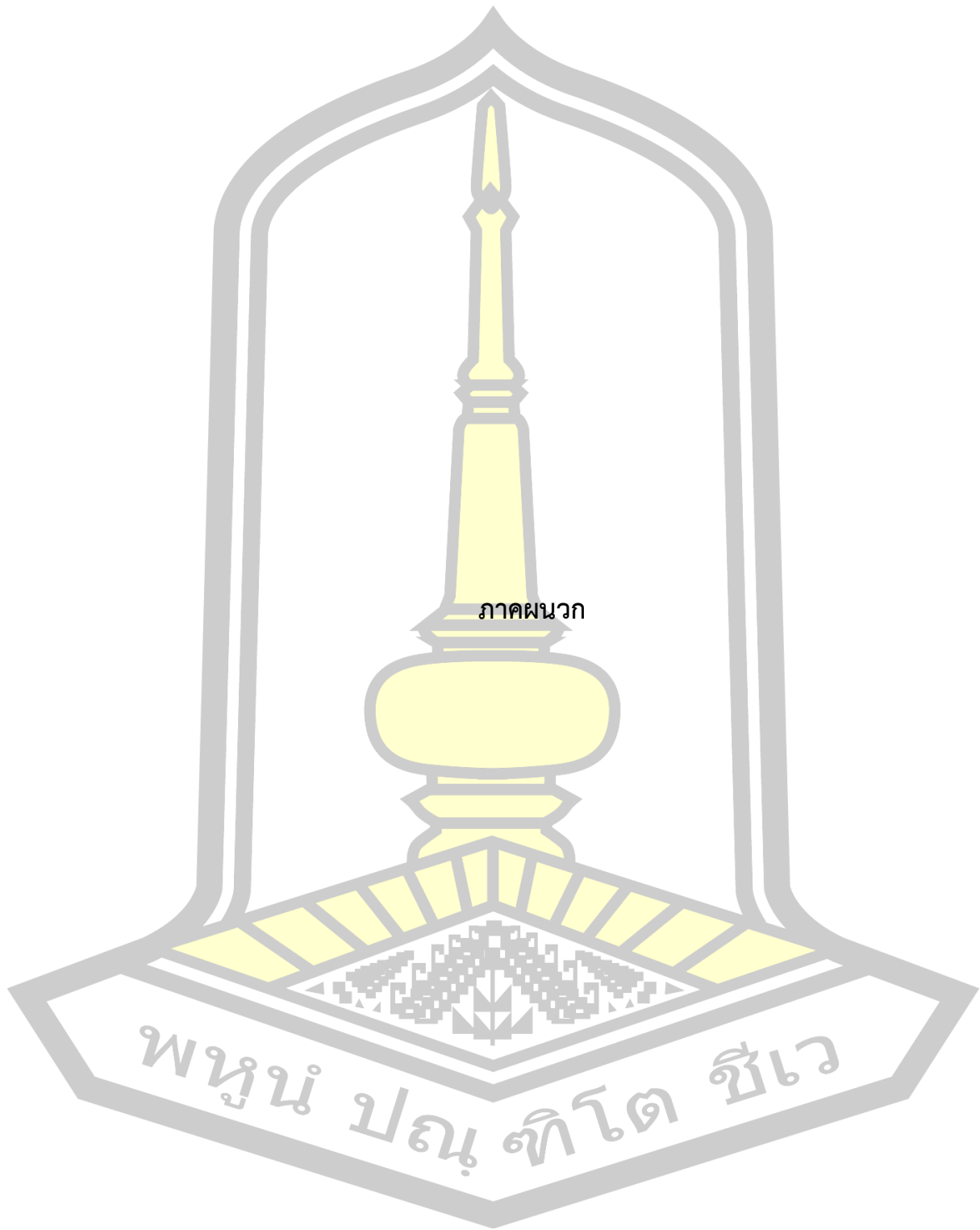
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2558). บทวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจ. Retrieved from https://www.Kasikorn_research.com/th/KEconAnalysis/Pages/ViewSummary.aspx?docid=32274.
- สนิท บุญแลน. (2559). (23 พฤษภาคม 2559). สัมภาษณ์. ราชภัฏ. ที่บ้านเลขที่ 41/8 ถนนวิบูลย์ซอย 4 ตำบลห้วยยา อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่.
- สมคิด พรหมจ้อย และ สุพิภักตร์ พิบูลย์. (2552). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่อง การวิจัยและพัฒนาางาน วิชาการ. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- สมทรง รักษ์เฒ่า และ สรวงศ์กัญณ์ ดวงคำสวัสดิ์. (2540). กระบวนการดำเนินการสุศึกษา เพื่อพัฒนาภาพพฤติกรรม สุขภาพ กรณี : พฤติกรรม ผู้บริโภคในชุมชน. นนทบุรี: โครงการสวัสดิการวิชาการสถาบันวิทยาลัยบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข.
- สมภพ สายมา. (2555). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านศรีนาป่า ตำบลเรือง อำเภอมือง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนากุมิสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สมยศ นาวิการ. (2545). การบริหาร. กรุงเทพฯ: ชาญวิทย์เซ็นเตอร์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2544). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษา วิเคราะห์และวางแผน. ขอนแก่น: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สรฤทธ จันสุข. (2552). การศึกษาตัวชี้วัดการพัฒนาชุมชนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สัญญา เคนภูมิ. (2551). *ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนใน 4 จังหวัดชายแดนลุ่มน้ำโขง*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สำนักงานเขตวังทองหลาง. (n.d.). เล่าเรื่องวังทองหลาง. Retrieved from <http://www.bangkok.go.th/wangthonglang/%0A>.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2553). พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2553. ราชกิจจานุเบกษา, 127(69), 29.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (2555-2559). Retrieved from <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx? tabid395>.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2557). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549). Retrieved from <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid920%0A>.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2551ก). *คู่มือการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2551ข). *คู่มือแนวทางการดำเนินงาน ถนนสายวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). รายงานการวิจัย เรื่องรูปแบบการ ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และวิถีชีวิต ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- สิริพัฒน์ ชนะกุล. (2555). เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์. Retrieved from <http://forums.thaisecondlife.net/index.php?topic=13330%0A>.
- สิริพร สมบูรณ์บุรณะ. (2545). กระบวนการฟื้นฟูและประยุกต์มรดกทางวัฒนธรรม ในการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น : กรณีศึกษาชุมชนมอญ ตำบล สามโคก อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สีลาภรณ์ บัวสาย. (2547). พลังท้องถิ่นบทสังเคราะห์งานวิจัยด้านชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สุชาติดา วงษ์ชัยภูมิ. (2551). การบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนบ้านปราสาท อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุดชีวัน นันทวัน ณ ออยุธยา. (2551). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง กรณีศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุพักตร์ พิบูลย์. (2549). การวิจัยและพัฒนาสำหรับครูและบุคลากรทางการศึกษา. นนทบุรี: จตุพรดี.
- สุรางค์ จันทวานิช. (2553). ทฤษฎีสังคมวิทยา (3rd ed.). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาพ เจริญศักดิ์. (2559). (2 มิถุนายน 2559). *สัมภาษณ์. ราชทูร. ที่บ้านเลขที่ 111 ถนน วัวลายซอย 1 ตำบล หายยา อำเภอเมือง จังหวัด เชียงใหม่*.
- สุมาลี ปิ่นทอง. (2552). การอนุรักษ์ฟื้นฟูและสืบสานภูมิปัญญาด้านโหราศาสตร์ของลาวครั้ง. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- เสรี พงศพิศ. (2548). ฐานคิดจากแผนแม่บทสู่วิสัยทัศน์กิจกรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: พลังปัญญา.
- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่. (2558). *ยุทธศาสตร์การพัฒนางค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2558 –2560)*. เชียงใหม่: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่.
- อนุชิต กุลมาลา. (2552). การพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้านงานจักสานไม้ไผ่เพื่อเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อภิโชค เลขะกุล และกรรณา รักษาวิณ. (2547). โครงการเส้นทางการท่องเที่ยวแบบจับจ่ายสินค้า ศิลปหัตถกรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค. วย้อจ. (2543). ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่. เชียงใหม่: ตรีสวี.
- อัจฉรา ภาณรัตน์. (2549). เอกสารคำสอนรายวิชาท้องถิ่นศึกษา. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏ สุรินทร์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2541). สถานภาพไทศึกษา กรณีการผสมผสานทางชาติพันธุ์และการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อิสราภรณ์ พัฒนวรรณ. (2552). กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทเขิน ในชุมชนนันทาราม ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อุทัย บุญประเสริฐ. (2549). รายงานการวิจัยการศึกษาแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. กรุงเทพฯ: โครงการวิจัยภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2540). ภูมิปัญญาชาวบ้านสู่ภูมิภาควิถีชีวิตและกระบวนการเรียนรู้ชาวบ้านไทย. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Abdulla M. Alhemoud. (2003). A tourism marketing plan for Kuwait and other GCC countries. Retrieved June 7, 2015, from <http://www.inderscienceonline.com/doi/abs/10.1504/JIBED.2003.007807%0A>.
- Amat Ramsa Yaman and Abdullah Mohd. (2004). Community-based Ecotourism: A New Proposition for Sustainable Development and Environmental Conservation in Malaysia. Retrieved June 7, 2015, from <http://scialert.net/qredirect.php?doi=jas.2004.583.589&linkid=pdf>.

- Arnstien, S. R. (1969). A Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216–224.
- Berkley, G. E. (1975). *The craft of public administration*. Boston: Allyn and Bacon.
- Britton, S. (1989). Tourism, Dependency and Development: A Mode of Analysis. In H. L. T. and F. Singh., T. V. M.Go (Ed.), *Towards Appropriate Tourism: The Case of Developing Countries*. Frankfurt: Peter Long.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). *Rural Development Participation: Concept and Measure For Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee Center for international Studies*. New York: Cornell University Press.
- Darren Proulx et. al. (2015). The Case For A Complete Street On Commercial Drive An Observational Study. Retrieved October 10, 2016, from <https://slowstreets.files.wordpress.com/2015/01/the-case-for-a-complete-street-on-commercial-drive-slow-streets-jan-2015-2.pdf%0A>.
- Douglas, Gavin Duncan. (2001). State patronage of Burmese traditional music. Retrieved August 7, 2015, from <https://digital.lib.washington.edu/researchworks/handle/1773/10621>.
- encyclopedia.com. (2001). Work by Robert M. MacIver. Retrieved January 27, 2012, from <http://www.encyclopedia.com/people/social-sciences-and-law/sociology-biographies/robert-morrison-maciver%0A>.
- Hall, S. (1993). cultural identity and diaspora. Retrieved May 7, 2015, from <http://www.rlwclarke.net/Theory/SourcesPrimary/HallCulturalIdentityandDiaspora.pdf>.
- Harry L. Garnham. (n.d.). *GarnhamMaintaining the Spirit of Place. English*. n.p.: PDA Publishers Corporation.
- Haug, Margrethe. (2007). Indigenous people, tourism and development? The San people's involvement in community-based tourism. Retrieved June 7, 2015, from <http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1171/thesis.pdf?sequence=3&isAllowed=y>.

- Joel Richard Thomas. (2014). Shades of green: a critical assessment of green washing in social and environmental business performance reports. Masters in 'Advanced Management Practice.
- Kirsty Blackstock. (2005). A critical look at community based tourism. Retrieved June 7, 2015, from <https://academic.oup.com/cdj/article-abstract/40/1/39/285295/A-critical-look-at-community-based-tourism>.
- Koufman, F. H.F. (1949). Participation Organized Activities in Selected Kentucky Localities. *Agricultural Experiment Station Bulletins*, 4(2), 5–50.
- Putti. (1987). Work values and organizational commitment: A study in the Asian context. *Human Relations*, 4(2), 275–288.
- Robinson, Jr., Donald N. (2003). Learning Experiences of Senior Travellers. *Studies in Continuing Education*, 25(1), 125–144.
- Shahriari, Andrew C. (2001). *Lanna Music and Dance: Image and Identity in Northern Thailand*. n.p.: diss. Kent State U.
- Steward, Julien H. et al. (1968). Cultural Ecology. In *International Encyclopedia of the Social Sciences*. New York: Macmillan.
- United Nations. (1975). *Popular Participation in Decision Making for Development*. New York: United Nations publication.
- United Nations. (1981). *Yearbook of International Trade Statistics*. United Nations: UN Press.
- United Nations Educational Scientific and Cultural Organization. (2011). Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage. Retrieved July 15, 2011, from <http://whc.unesco.org/en/conventiontext>
- William, E. (1976). Electoral Participation in a Low Stimulus Election. *Rural Development*, 4(1), 111–124.
- www.pantown.com. (n.d.). Creative Economy : “เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์.” Retrieved from <http://www.pantown.com/group.php?display=content&id=36749&name=Content 53&area=3%0A>.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

1. แบบสำรวจ : เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นในการสำรวจเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาด้านวัตถุ (Material culture)

1. ผลงานหัตถกรรมเครื่องเงินในบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่ชุมชน ทั้ง วัด ชุมประตู่ของวัดหรือป้าชุมชนและร้านค้า
2. ผลงานหัตถกรรมเครื่องเงินที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตน
3. สัญลักษณ์รูปปั้นปั้นวัวลายด้านหน้าทางเข้าวัดหมื่นสาร
4. วัดหมื่นสารบ้านวัวลาย เป็นศาสนสถานเก่าแก่หลายร้อยปีของเมืองเชียงใหม่
5. หอศิลป์ “สุทนต์จิตโต” สถานที่เก็บข้อมูลทางภูมิปัญญาการทำเครื่องเงินบ้านวัวลาย
6. สถูปบรรจุน้ำจืดครูบาศรีวิชัย วัดหมื่นสาร

ประเด็นในการสำรวจเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาที่ไม่ใช่วัตถุ (Non-material culture)

1. เอกลักษณ์ที่แสดงออกถึงรากฐานความรู้ความสามารถทางวิชาช่าง ของศิลปหัตถกรรมเครื่องเงิน
2. การอนุรักษ์และสืบสานวิถีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. การแสดงออกถึงความเชื่อและค่านิยมของคุณค่าทางภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การสร้างสรรค์และผลิตผลงานประเภทต่าง ๆ เช่น งานประดิษฐ์ ภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน ยารักษาโรคจากสมุนไพรพื้นบ้าน

ประเด็นในการสำรวจการถ่ายทอดเอกลักษณ์วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาของชุมชน

1. ศูนย์ศึกษาและแสดงผลงานศิลปะไทยผลงานโบราณ หัตถกรรมเครื่องเงิน
2. สถานที่ฝึกอบรมศิลปหัตถกรรมเครื่องเงิน โลหะและเครื่องประดับให้แก่ประชาชนที่สนใจ
3. การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เยาวชนรุ่นหลัง

ประเด็นในการสำรวจคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น

1. ภูมิปัญญาวิชาช่างศิลปหัตถกรรมเครื่องเงินที่มีความประณีตและมีลวดลายเป็นเอกลักษณ์
2. ภูมิปัญญาด้านงานประดิษฐ์
3. ภูมิปัญญาการแสดงศิลปะพื้นบ้าน
4. ภูมิปัญญาทางดนตรีพื้น
5. ภูมิปัญญาด้านอื่น ๆ เช่น อาหาร และยารักษาโรค
6. มีอัตลักษณ์ของความเป็นวิถีชีวิตทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

ช่วงเวลาที่สำคัญ.....สถานที่.....

พูนุ่ ปณุ่ ทีโตะ ชีเว

2. แบบสัมภาษณ์ : เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Interview) โดยให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นตามประเด็นของคำถามได้อย่างอิสระ โดยใช้กับกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติ

ประเด็นในการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารมีอะไรบ้าง
2. ภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสารคืออะไร
3. มีการถ่ายทอดหรือนำเสนอความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างไร

3. แบบสังเกต : การอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นในการสังเกต

1. ชุมชนมีการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับการอนุรักษ์ ประเพณี และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน หรือไม่ อย่างไร
2. ชุมชนมีการอนุรักษ์ เผยแพร่ และสาธิตภูมิปัญญาหัตถกรรมเครื่องเงิน งานประดิษฐ์ต่าง ๆ หรือไม่ อย่างไร
3. ชุมชนมีการอนุรักษ์ เผยแพร่ สาธิตภูมิปัญญาอาหารพื้นบ้าน ยารักษาโรคจากสมุนไพรพื้นบ้านหรือไม่ อย่างไร
4. ชุมชนมีการเผยแพร่และส่งเสริมสนับสนุน ศิลปะพื้นบ้านดนตรีและนาฏศิลป์ เช่น ดนตรีพื้นบ้านช่างซอ การฟ้อนเล็บ หรือไม่ อย่างไร
5. ชุมชนมีการรักษาและดูแลหอศิลป์ “สุทนต์โต”, สถูปบรรจุอัฐิครูบาศรีวิชัย และ ศาสนสถานของชุมชนหมื่นสาร หรือไม่ อย่างไร
6. ชุมชนมีการจำหน่าย อาหารพื้นบ้าน ยารักษาโรคจากสมุนไพรพื้นบ้าน ของชุมชน หรือไม่ อย่างไร
7. ชุมชนมีพื้นที่ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมอันดีงามให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชน หรือไม่ อย่างไร

พื้นที่ชุมชนที่ได้รับการสังเกต.....ช่วงเวลาระหว่าง.....
ผู้สังเกต.....

4. การสนทนากลุ่ม : ด้าน เอกลักษณะทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมีนสาร
จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นในการสนทนา มีดังนี้

1. เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนหมีนสารมีอะไรบ้าง
2. ภูมิปัญญาของชุมชนหมีนสารคืออะไร
3. มีการถ่ายทอดหรือนำเสนอความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างไร
4. ชุมชนมีการอนุรักษ์เอกลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ อย่างไร
5. ชุมชนมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนหมีนสารอย่างไร
6. ชุมชนมีการสืบสานและถ่ายทอดภูมิปัญญาของชุมชนหมีนสารแก่คนภายในและภายนอกชุมชนด้วยวิธีการใด

วันเวลาในการสนทนากลุ่มสถานที่.....

การศึกษาสภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว
ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

1. แบบสำรวจ : สภาพการจัดการท่องเที่ยว และความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว
ถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นในการสำรวจสภาพการจัดการท่องเที่ยวรวมถึงปัญหา มีดังนี้

1. สภาพพื้นที่และสภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร
2. ลักษณะและรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร
ในปัจจุบัน
3. กิจกรรมที่ปรากฏในการจัดการท่องเที่ยวบนถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร
จังหวัดเชียงใหม่อย่างไร
4. สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ของชุมชน
หมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

พูนุ์ ปณฺ ทิโต ชีเว

ช่วงเวลาที่สำรวจ.....สถานที่.....

2. แบบสัมภาษณ์ : สภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการในการจัดการท่องเที่ยว

ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Interview) โดยให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นตามประเด็นของคำถามได้อย่างอิสระ โดยใช้กับกลุ่มผู้รู้ ผู้ปฏิบัติ และผู้ให้ข้อมูลทั่วไป

ประเด็นในการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. สภาพพื้นที่และสภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสารในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร มีข้อจำกัดหรือพบปัญหาในเรื่องใดบ้าง ควรให้มีการจัดการในเรื่องใด
2. มีข้อเสนอแนะต่อการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการดำเนินงานอย่างไร
3. มีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวบนถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่อย่างไร และควรจัดกิจกรรมใดบ้าง
4. ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ให้เป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ด้วยวิธีการใดบ้าง

ประเด็นในการสัมภาษณ์สภาพการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผน

1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างไร และมากน้อยเพียงใด
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนอย่างไร

ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชุมชนอย่างไร
2. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์ เผยแพร่ หรือสืบสานศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชนอย่างไร

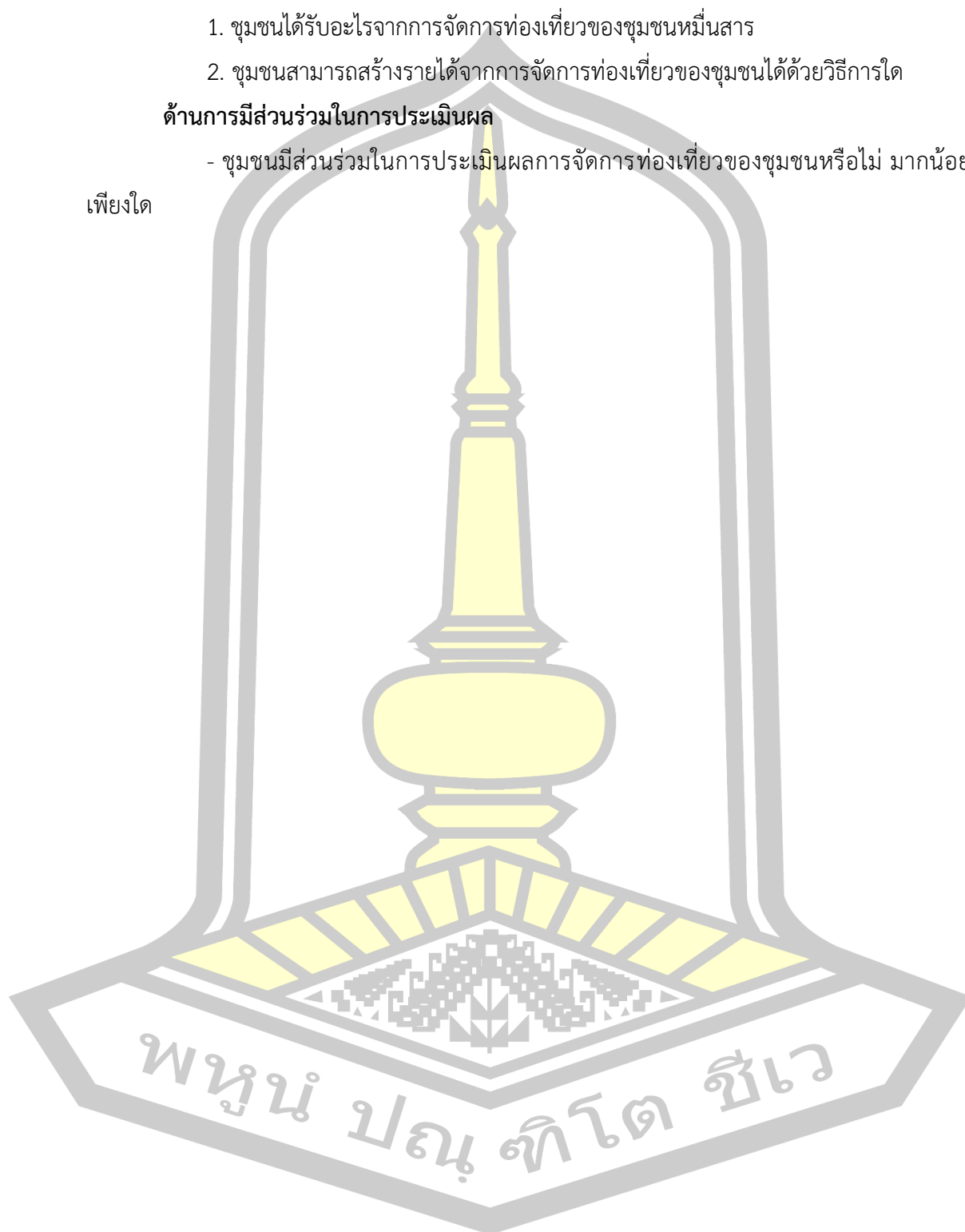
ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

1. ชุมชนได้รับอะไรจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสาร
2. ชุมชนสามารถสร้างรายได้จากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนได้ด้วยวิธีการใด

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

- ชุมชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหรือไม่ มากน้อย

เพียงใด

ผู้ให้สัมภาษณ์สถานที่.....

3. แบบสังเกต : การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นในการสังเกตด้านสภาพพื้นที่และการจัดการท่องเที่ยว

1. ลักษณะพื้นที่ของชุมชนและสภาพในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมื่นสารเป็นอย่างไร
2. การจัดกิจกรรมถนนคนเดินบนเส้นทางเข้าสู่ชุมชนหมื่นสาร หรือ วัดหมื่นสาร ทุกวันเสาร์ของสัปดาห์
3. จัดให้ศาสนสถานให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ในช่วงกลางวันของทุกวัน
4. การเปิดศาสนสถาน ในยามค่ำคืนให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมหรือเข้ากราบสักการะบูชาสิ่งศักดิ์ในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน
5. มีแหล่งการผลิตสาธิตและแสดงสินค้าหัตถกรรมเครื่องเงิน งานประดิษฐ์ต่าง ๆ ในชุมชน
6. การจัดพื้นที่เพื่อการสาธิตและจำหน่ายสินค้าของชุมชนและสินค้าพื้นบ้านอื่น ๆ ของชุมชนในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน
7. การจัดกิจกรรมแสดงผลงานเพื่ออนุรักษ์ประเพณี ภูมิปัญญาต่าง ๆ และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว
8. การจัดพื้นที่สำหรับแสดงผลงานทางศิลปวัฒนธรรม ดนตรีและนาฏศิลป์พื้นบ้านล้านนาในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน
9. การจัดแหล่งเรียนรู้หรือประวัติความเป็นมาของชุมชนหมื่นสารให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้
10. การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนหมื่นสารให้ประชาชนได้รับทราบผ่านช่องทางต่าง ๆ
11. การจัดการท่องเที่ยวร่วมกันทั้ง 3 ชุมชนวัวลาย ในการบริหารจัดการกิจกรรมถนนคนเดิน วัวลาย ทุกวันเสาร์ ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่น
12. ชุมชนมีการจัดให้ศาสนสถาน ซึ่งมีหอศิลป์ “สุทธจิตโต”, สถูปบรรจุอัฐิครูบาศรีวิชัยเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในช่วงกิจกรรมถนนคนเดิน

พื้นที่ชุมชนที่ได้รับการสังเกต.....ช่วงเวลาระหว่าง.....
ผู้สังเกต.....

4. การสนทนากลุ่ม : ด้านสภาพการจัดการท่องเที่ยวและความต้องการ ในการจัดการท่องเที่ยว
ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่

ประเด็นในการสนทนา มีดังนี้

1. สภาพของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนหมีนสารในอดีตและปัจจุบันเป็นอย่างไร มีข้อจำกัดหรือพบปัญหาในเรื่องใดบ้าง ควรให้มีการจัดการในเรื่องใด
2. มีข้อเสนอแนะต่อการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการดำเนินงานอย่างไร
3. มีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวบนถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่อย่างไร และควรจัดกิจกรรมใดบ้าง
4. ชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ของชุมชนหมีนสาร จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้ด้วยวิธีการใดบ้าง

วันเวลาในการสนทนากลุ่มสถานที่.....

การศึกษาการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยว
ถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

1. แบบสัมภาษณ์ : ปัญหา อุปสรรค และความต้องการในการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Interview) โดยให้ผู้ตอบสามารถแสดงความคิดเห็นตามประเด็นของคำถามได้อย่างอิสระ โดยใช้กับกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติ

ประเด็นในการสัมภาษณ์

- 1.1 มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน อย่างไร
- 1.2 การจัดการท่องเที่ยวในชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ควรเป็นอย่างไร
- 1.4 การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ควรมีการดำเนินงานอย่างไร
- 1.5 ชุมชนควรมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างไร

พูนัน ปณฺ ทิโต ชีเว

ผู้ให้สัมภาษณ์สถานที่.....

2. การสนทนากลุ่ม : เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่”

คำชี้แจง : เพื่อร่วมกันออกแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ โดยการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เพื่อแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการ

ประเด็นในการสนทนา มีดังนี้

1. การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นแบบใด
2. การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ของชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ให้เป็นไปตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ภายใต้การมีส่วนร่วมอย่างไร
3. สถานที่/กิจกรรม/ วัสดุอุปกรณ์ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ควรเป็นอย่างไร

วันเวลาในการสนทนากลุ่มสถานที่.....

3. การประชุมเชิงปฏิบัติการ : เรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่”

คำชี้แจง : เพื่อพิจารณาและตรวจสอบรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร เพื่อให้ได้ข้อสรุปตามมติของการประชุม ประเด็นในการประชุม มีดังนี้

- 1) การแก้ปัญหาเพื่อการพัฒนาและจัดการท่องเที่ยว
 - ทรัพยากรต่าง ๆ
 - สภาพพื้นที่ทางเข้าวัดหมื่นสาร
 - วัดหมื่นสาร
- 2) ปรับภูมิทัศน์ การจัดและการตกแต่งสถานที่
 - การปรับภูมิทัศน์
 - การจัดสถานที่ในการจัดงาน 2 จุด คือ ทางเข้าวัดและในวัด
 - ตกแต่งพื้นที่ด้วยซอ ตุง โคมไฟ และแคร่
- 3) กิจกรรมและการแสดง
 - สาธิตการทำเครื่องเงิน หรืองานหัตถกรรม
 - เปิดหอศิลป์สู่ทุกจิตใต้ และรูปปั้นครุบา เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าชม
 - จำหน่ายขายสินค้า อาหาร ยา พืชบ้าน ของชุมชนหมื่นสาร
 - การแสดงนาฏศิลป์ ดนตรี
- 4) วัสดุอุปกรณ์และสาธารณูปโภค
 - การจัดการ เรื่อง ไฟ น้ำ ขยะ ห้องน้ำ
 - การจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ที่ที่บ้านกรรมการชุมชน
- 5) การประชาสัมพันธ์
 - การติดป้าย
 - เสียตามสาย
- 6) การมีส่วนร่วม
 - ทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน
 - เยาวชนที่เป็นจิตอาสาชุมชนเป็นภาคีคู่ทุกข์น้อย
 - การแบ่งหน้าที่เรื่องการเขียนโครงการ

4. แบบสังเกต : การประเมินการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมีนสาร
จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ด้านการวางแผน

1. จัดสนทนากลุ่มเพื่อร่วมกันรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว
2. การประชุมเพื่อร่วมกันพิจารณาและตรวจสอบการออกแบบการจัดการท่องเที่ยว/
วางแผนงาน/การร่วมกันเสนอและแต่งตั้งผู้รับผิดชอบในการจัดการท่องเที่ยว และกิจกรรมต่าง ๆ
3. การร่วมกันเสนอวิธีการดำเนิน การแก้ไขปัญหาเพื่อการจัดการท่องเที่ยวภายใต้
การมีส่วนร่วม

ด้านการดำเนินงาน

1. ปรับภูมิทัศน์และการจัดตกแต่งสถานที่
 - 1.1 ปรับภูมิทัศน์
 - 1.2 การจัดสถานที่
 - 1.3 ตกแต่งพื้นที่
 - 1.4 แสง สี เสียง
2. กิจกรรมและการแสดง
 - 2.1 สาธิตงานหัตถกรรมและงานฝีมือ
 - 2.2 จำหน่ายสินค้า อาหาร
 - 2.3 การแสดงดนตรีและนาฏศิลป์
 - 2.4 กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา
 - 2.5 กิจกรรมประเพณียี่เป็ง
3. การประชาสัมพันธ์
 - 3.1 การติดป้าย
 - 3.2 เสียงตามสาย
 - 3.3 การจับรางวัล
 - 3.4 มัคคุเทศก์

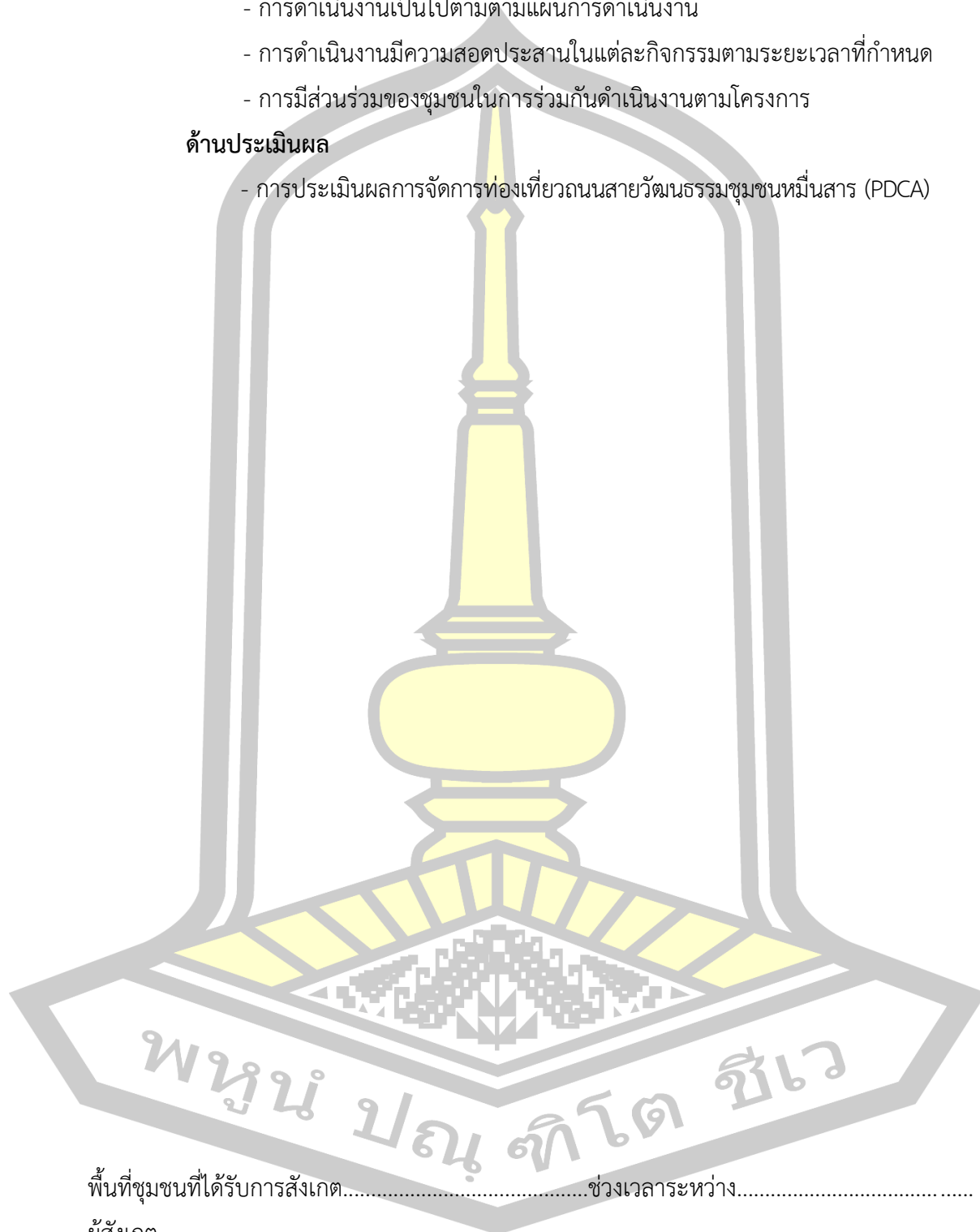
พญูญ ปญู ทิโต ชีเว

ด้านกำกับติดตาม

- การดำเนินงานเป็นไปตามตามแผนการดำเนินงาน
- การดำเนินงานมีความสอดคล้องในแต่ละกิจกรรมตามระยะเวลาที่กำหนด
- การมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมกันดำเนินงานตามโครงการ

ด้านประเมินผล

- การประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร (PDCA)

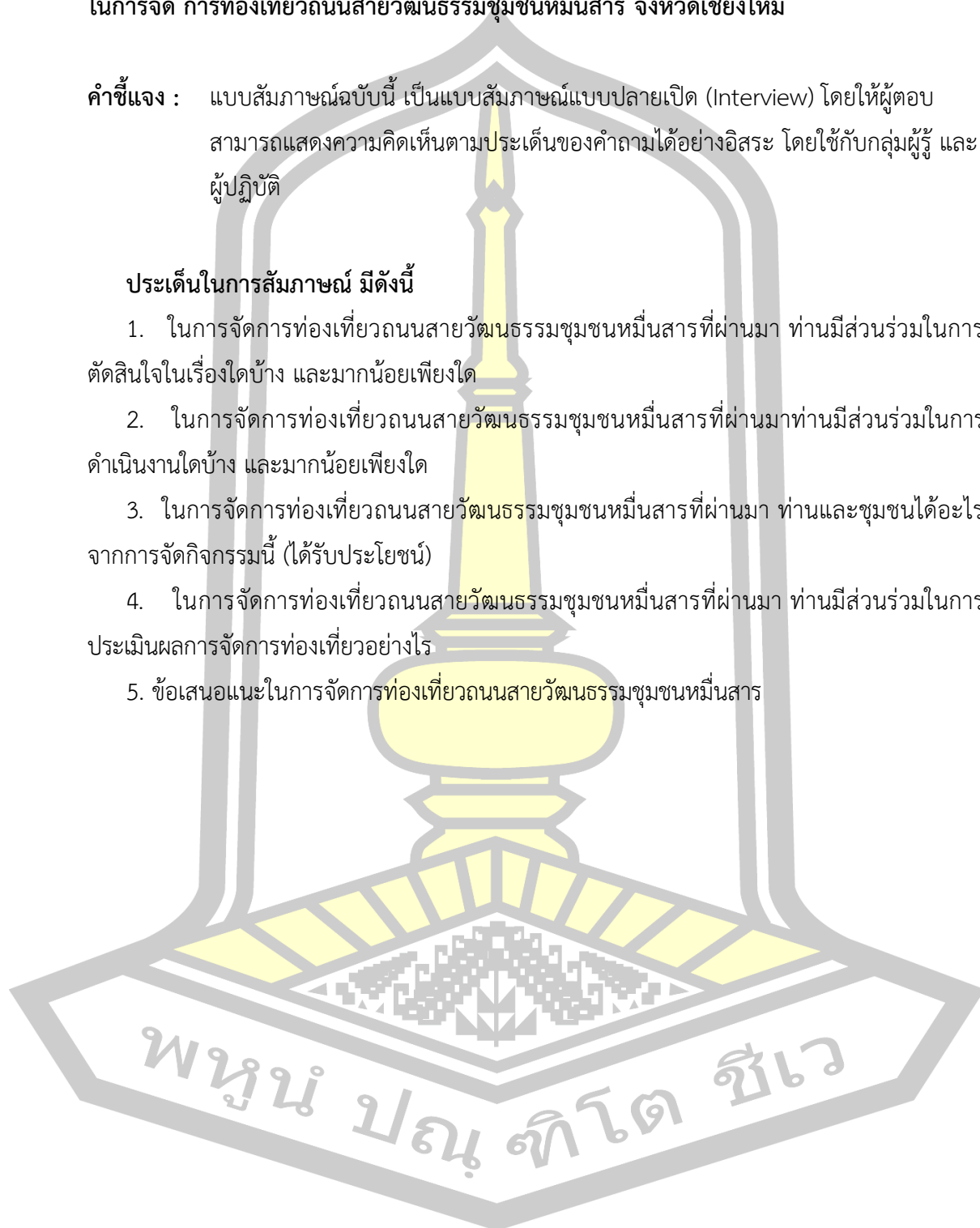

5. แบบสัมภาษณ์ : การประเมินการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
ในการจัด การท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิด (Interview) โดยให้ผู้ตอบ
สามารถแสดงความคิดเห็นตามประเด็นของคำถามได้อย่างอิสระ โดยใช้กับกลุ่มผู้รู้ และ
ผู้ปฏิบัติ

ประเด็นในการสัมภาษณ์ มีดังนี้

1. ในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมา ท่านมีส่วนร่วมในการ
ตัดสินใจในเรื่องใดบ้าง และมากน้อยเพียงใด
2. ในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมาท่านมีส่วนร่วมในการ
ดำเนินงานใดบ้าง และมากน้อยเพียงใด
3. ในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมา ท่านและชุมชนได้อะไ
จากการจัดกิจกรรมนี้ (ได้รับประโยชน์)
4. ในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสารที่ผ่านมา ท่านมีส่วนร่วมในการ
ประเมินผลการจัดการท่องเที่ยวอย่างไร
5. ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวถนนวนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร

ผู้ให้สัมภาษณ์สถานที่.....

รายนาม ผู้เข้าร่วมการประชุม

ผู้เข้าร่วมการประชุม

“การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ถนนสายวัฒนธรรม
ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ณ ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่”

ณ วัดหมื่นสาร ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วันที่ 27 ตุลาคม พ.ศ.2560

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ลายมือชื่อ	ตำแหน่ง/หมายเหตุ
1	ชวลิตวิทย์ ขวัญเกษ		ประธานวิสาหกิจชุมชน
2	พิชิตกร สันติภาพ		
3	จิตตภา คีรีธัช		
4	นายณัฐพงษ์ ดุจฉาย		
5	ศจณนีส กัญชานพร		
6	นางเยาว์ นิ่มทองดี		
7	ดร.ณัฐพงษ์ นพรัตน		กรรมการวิสาหกิจ
8	นางสาวจิรายุ นพรัตน		
9	นาย สุวัฒน์ ลิ้มสิน		ประธานชุมชน
10	จิรายุ นพรัตน		กรรมการวิสาหกิจ
11	อภิสิทธิ์ นพรัตน		
12	ทองตรา นพรัตน		
13	น.ส. นิตยา นพรัตน		
14	นางนพิน ทองกลาง		กรรมการ
15	นายจิรายุ นพรัตน		กรรมการ
16	นายเสกสรรค์ นพรัตน		กรรมการ
17	นายสุวิทย์ นพรัตน		ประธานวิสาหกิจ
18	นายวิวัฒน์ นพรัตน		ประธานวิสาหกิจ
19	นางจิรายุ นพรัตน		ประธานวิสาหกิจ
20	นางสุนันท์ นพรัตน		
21	ดร.วิวัฒน์ นพรัตน		ประธานวิสาหกิจ
22			
23			
24			
25			

ชื่อโครงการ	การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่
ลักษณะโครงการ	โครงการระยะสั้น
ระยะเวลา	21 ตุลาคม – 5 พฤศจิกายน 2560

.....

....

หลักการและเหตุผล

วัฒนธรรม เป็นวิถีการดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม พิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชนและสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์ สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอดเรียนรู้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นผลผลิตที่เกิดจากการสั่งสม ประสบการณ์ของคนในสังคม นำไปสู่วิถีการปฏิบัติ พัฒนาเป็นคุณค่าของชนบทรรมนิยมจารีตประเพณีเพื่อเป็นบรรทัดฐานของสังคม โดยประเทศไทยเป็นชาติที่มีวิถีในการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์ ผ่าน การรังสรรค์จากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตที่มีระเบียบปฏิบัติ ผ่านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ ในรูปแบบของวิถีไทยให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสายตาอารยประเทศ

ในปัจจุบันการท่องเที่ยวมีวิวัฒนาการเข้าสู่ยุคแห่งโลกาภิวัตน์และสารสนเทศขั้นสูง และกลายเป็นอุตสาหกรรมด้านการบริการที่สร้างรายได้และเกิดการจ้างงานให้กับประเทศไทยเป็นอย่างมาก ซึ่งก่อให้เกิดการแข่งขันของตลาดท่องเที่ยวที่สูงขึ้น กระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงได้รับความสนใจเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และได้มีการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาเป็นเวลานาน รวมถึงนำไปสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ผ่านโครงสร้างพื้นฐานของชุมชน การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชุมชนเพื่อเป็นความภูมิใจของคนในท้องถิ่น

การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ต้องพัฒนาในประเทศไทยเพราะนอกจากการท่องเที่ยวจะเป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้และนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยแล้วการท่องเที่ยวยังก่อให้เกิดการสร้างอาชีพสืบเนื่องจากการท่องเที่ยว เช่น การผลิตหัตถกรรมพื้นบ้านหรือการให้บริการด้านต่างๆ นับได้ว่าการท่องเที่ยวมีบทบาทในการกระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

จังหวัดเชียงใหม่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอยู่หลายแห่งที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสโดยเฉพาะชุมชนย่านวัวลายเป็นชุมชนหนึ่งที่มีวัฒนธรรมเก่าแก่ของเมืองเชียงใหม่ ที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีรากฐานความรู้ความสามารถวิชาช่างศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เครื่องเงิน โดยมีชุมชนที่อาศัยอยู่มานานนับร้อยปีคือ ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ซึ่งในอดีตมีความ

เจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก มีการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะในแขนงต่าง ๆ เช่น หัตถกรรมเครื่องเงิน งานประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง นาฏศิลป์ และดนตรี เป็นต้น สาเหตุที่ชุมชนทั้งสามแห่งมีผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมหลากหลายแขนง เนื่องด้วยชุมชนทั้งสามแห่งหรือชุมชนวัวลายมีอัตลักษณ์ของความเป็นวิถีชีวิตทางวัฒนธรรม และการสั่งสมภูมิปัญญาด้านศิลปะ รั้งสรรค์ผลงานที่ดำรงไว้ซึ่งคุณค่า สืบสานมรดกทางภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ จึงก่อให้เกิดความหวงแหนวัฒนธรรมของตน รวมถึงการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างสงบสุข เคารพในกฎเกณฑ์สังคม ตลอดจนเสริมสร้างความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจสืบสานขนบธรรมเนียมจารีตประเพณีต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้จึงกลายเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวในการมาเยี่ยมชม และศึกษาหัตถกรรมเครื่องเงินของย่านชุมชนบ้านวัวลายกลายเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ก่อให้เกิดอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งชุมชนดังกล่าว

สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - พ.ศ. 2559) ตามแผนยุทธศาสตร์กระทรวงวัฒนธรรม ที่กำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงาน ไว้อยู่ 3 ประการ คือ ประการที่ 1 รักษาสืบต่อด้านวัฒนธรรมของชาติและความหลากหลายของวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่อย่างมั่นคง ประการที่ 2 สร้างค่านิยมจิตสำนึกและภูมิปัญญาคนไทย และประการที่ 3 นำทุนวัฒนธรรมของประเทศมาสร้างคุณค่าทางสังคม และเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งถนนคนเดินในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นครั้งแรกที่ถนนสีลมเป็นต้นแบบของ “โครงการถนนคนเดินในประเทศไทย” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ. 2555)

ใน พ.ศ. 2545 มีการรวมตัวกันครั้งแรกของชุมชนทั้งสามที่ตั้งอยู่ในตำบลหายยาได้แก่ ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนวัดนันทารามร่วมกันจัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น แล้วหมุนเวียนกันจัดงานในวัดของแต่ละชุมชน หลังจากนั้นในปลาย พ.ศ. 2547 เทศบาลนครเชียงใหม่ก็ได้ผลักดันให้มีการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินวัวลาย” ขึ้นทุก ๆ วันเสาร์ และจัดเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน กิจกรรมดังกล่าวมีส่วนช่วยให้ชุมชนมีความตื่นตัวในการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาการทำเครื่องเงิน และได้หันมาพัฒนาออกแบบผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับของตลาดในยุคปัจจุบันและประสบความสำเร็จด้วยดี สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน (จิรวรรณ กาวีละ โอภาโมะโตะ. 2553 : 52) ชุมชนทั้งสองฝั่งถนนวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ ชุมชนหมื่นสารบ้านวัวลาย ชุมชนวัดศรีสุพรรณ และชุมชนวัดนันทาราม เป็นแหล่งผลิตและค้าขายเครื่องเงิน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างมาก ประกอบกับการจัดกิจกรรมตลาดนัดคนเดินที่ถนนวัวลาย เป็นการเปิดพื้นที่ให้ชาวชุมชนแสดงผลงานทางภูมิปัญญา แสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยวและบุคคลทั่วไปเหมาะสมที่จะจัดกิจกรรมถนนคนเดิน ซึ่งเป็นโครงการที่ตีมากของจังหวัดเชียงใหม่ที่ทุกฝ่ายสมควรจะสนับสนุนส่งเสริมให้คงอยู่ตลอดไป ทั้งนี้เพื่ออำนวยความสะดวกมหาศาลแก่คนท้องถิ่น ที่สามารถใช้เป็นแหล่งจัดจำหน่าย

หัตถกรรมพื้นเมือง และนักท่องเที่ยวก็มีโอกาสซื้อสินค้าจากผู้ผลิตท้องถิ่น เป็นสิ่งที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งของการท่องเที่ยวที่จะนำจังหวัดเชียงใหม่ให้มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วทุกสารทิศ และมีเสน่ห์ในการมาเยี่ยมชมเยือนอยู่ตลอดไปทำให้การเงินสะพัด

ตามที่ศูนย์วิจัยกสิกรไทยประเมินว่า ตั้งแต่ต้น พ.ศ. 2557 นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทย และชาวต่างชาติได้เดินทางเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยนักท่องเที่ยวกลุ่มหลักของภาคเหนือ คือ นักท่องเที่ยวคนไทย ซึ่งมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 80 ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั้งหมด โดยปลายทางการท่องเที่ยวที่คนไทยส่วนใหญ่เลือกเดินทางไปในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย เพชรบูรณ์ และแม่ฮ่องสอน ทั้งนี้สำหรับปัจจัยหนุนการท่องเที่ยวภาคเหนือในช่วง 3 เดือนที่เหลือของ พ.ศ. 2557 ส่วนหนึ่งมาจากความงามของธรรมชาติตามฤดูกาล โดยนอกจากอากาศหนาวเย็นที่หนุนบรรยากาศ การเดินทางท่องเที่ยวภาคเหนือแล้ว ในช่วงปลายปียังเป็นฤดูกาลที่ดอกไม้เมืองหนาวต่างบานสะพรั่งสวยงาม เช่น ดอกบัวตอง ดอกนางพญาเสือโคร่ง ซึ่งถูกขนานนามว่าเป็นซากุระเมืองไทย เป็นต้น ขณะเดียวกันอุทยานแห่งชาติก็เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสความสมบูรณ์ของธรรมชาติท่ามกลางอากาศที่หนาวเย็น เช่น อุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง อุทยานแห่งชาติน้ำหนาว และอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า เป็นต้นรวมถึงมีงานประเพณีสำคัญ ๆ ที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวภาคเหนือในช่วงไตรมาสสุดท้ายของปี เช่น ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นเป็นส่วนกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมที่เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนหมื่นสาร ซึ่งมีรากเหง้าความเป็นตัวตนของชุมชนหมื่นสารเป็นเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรมที่โดดเด่น และการให้ออกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการกำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเอง ให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามความจำเป็นอย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถพัฒนาศักยภาพของ ชุมชนในด้านภูมิปัญญา ทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการจัดการ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ และประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอย่างมีอิสระ การทำงานต้องเน้นในรูปกลุ่มหรือองค์กรชุมชนที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมอย่างชัดเจน เนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาต่าง ๆ บรรลุสำเร็จตามความมุ่งหมายได้

อย่างไรก็ตาม พื้นที่ถนนสายวัฒนธรรมดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมพื้นที่เส้นทางเข้าวัดหมื่นสาร ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่มีศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ควรค่าแก่การรักษาไว้ให้เป็นสมบัติของชาติ และเป็นสิ่งที่ควรอนุรักษ์เสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนไว้อย่างยั่งยืน ทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงนำไปสู่แนวคิดในการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร โดยการสร้างไทรภาคีให้มีส่วนร่วมระหว่างชุมชนหมื่นสารที่เป็นต้นกำเนิดการผลิตหัตถกรรมเครื่องเงิน วัดหมื่นสารเป็นวัดที่มีศาสนสถานมากมาย ตลอดจนโรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ๆ ชุมชนมีการจัดการเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมตามหลักการ บ-ว-ร คือ บ้าน วัด โรงเรียน เข้ามามีบทบาทในการมีส่วนร่วมที่จะฟื้นฟูพัฒนาเอกลักษณ์ของชุมชนหมื่นสารบนเส้นทางถนนสายวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นการแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของถนนแห่งภูมิปัญญาที่เด่นชัด และยังคงคุณค่าของความเป็นชาวล้านนา ด้านศาสนา ภาษา การแต่งกาย ข้าวของเครื่องใช้ อนุภาคบริโภค การแสดงศิลปวัฒนธรรมแขนงต่าง ๆ ให้บังชี้ถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนถนนวิเวลายที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

จากความสำเร็จดังกล่าว จึงเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรม ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนองตอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบันและสอดคล้องกับแผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติที่มีนโยบายในการนำภูมิปัญญาพื้นบ้านมาพัฒนาเพื่อสร้างคุณค่าทางสังคม มูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในชุมชนและเศรษฐกิจชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การพัฒนาการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์
2. เพื่อประเมินผลการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ อันเป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขการจัดการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

เป้าหมายของโครงการ

1. เชิงปริมาณ

กระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวในชุมชน

2. เชิงคุณภาพ

- plugged สำนึกของการมีส่วนร่วมของชุมชน อย่างเป็นรูปธรรม
- ชุมชนสามารถแสดงภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมให้เป็นที่ประจักษ์แก่นักท่องเที่ยว

ขอบเขตเนื้อหาสาระของโครงการ

โครงการการมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ เป็นโครงการที่มุ่งพัฒนาชุมชน ดังนี้

1. การจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมชุมชนหมื่นสาร
2. การมีส่วนร่วมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ยุวดี หัสดี นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่

ระยะเวลาในการดำเนินการ

21 ตุลาคม – 5 พฤศจิกายน 2560

ขั้นตอนและวิธีดำเนินงานโครงการ

กิจกรรม	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
1. การวางแผน (Plan)			
1.1 เสนอโครงการ/สนทนากลุ่มการออกแบบการจัดการท่องเที่ยว - กำหนดการประชุม	21 ต.ค. พ.ศ. 2560		อ. ยุวดี หัสดี กลุ่มผู้ปฏิบัติ
1.2 จัดประชุมเพื่อวางแผนงาน - ชี้แจง/ทำความเข้าใจโครงการ /ตรวจสอบการออกแบบ - ร่วมเสนอความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน - แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ	27 ต.ค. พ.ศ. 2560		อ. ยุวดี หัสดี กลุ่มผู้ปฏิบัติ
1.3 กำหนดวิธีการดำเนินงาน (ภายใต้การมีส่วนร่วม)	27 ต.ค. พ.ศ. 2560		อ. ยุวดี หัสดี กลุ่มผู้ปฏิบัติ

กิจกรรม	ระยะเวลา	งบประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
2. การดำเนินงาน (Do) 2.1 ดำเนินกิจกรรมของ โครงการ - ปรับภูมิทัศน์ และการจัด ตกแต่งสถานที่ - กิจกรรมและการแสดง - การประชาสัมพันธ์	3-4 พ.ย. พ.ศ. 2560	50,000 บาท	อ. ยุวดี หัสดี กลุ่มผู้ปฏิบัติ
3. การกำกับ ติดตาม (Check) - การกำกับ ติดตามการ ดำเนินงาน	3-5 พ.ย. พ.ศ. 2560		อ. ยุวดี หัสดี กลุ่มผู้ปฏิบัติ
4. การประเมินผล (Action) - ประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการ (PDCA)	5 พ.ย. พ.ศ. 2560		อ. ยุวดี หัสดี กลุ่มผู้ปฏิบัติ

งบประมาณ

จำนวน 50,000 บาท

การประเมินผลการดำเนินโครงการ

ที่	วิธีการประเมินผล	เครื่องมือวัดและประเมินผล
1	การสังเกต (PDCA)	- แบบสังเกตการดำเนินงาน
2	การสัมภาษณ์	- แบบสัมภาษณ์การมีส่วนร่วม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- การนำหลักการมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สำหรับจัดการ
ท่องเที่ยวถนอมสายวัฒนธรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้
ชุมชนเกิดการประสานความเข้าใจและผนึกความสามัคคีอย่างเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมากยิ่งขึ้น
- ชุมชนโดยส่วนรวมได้รับแนวทางและวิธีการในการจัดการท่องเที่ยวถนอมสาย
วัฒนธรรม ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แก่ชุมชนหมื่นสาร จังหวัดเชียงใหม่ อันนำไปสู่การพัฒนา

พื้นที่ที่เป็นแหล่งสะสมคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน อันก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนโดยรวม

3. ข้อมูลและประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินโครงการ ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนเพื่อพัฒนาแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับองค์กรอื่น ๆ ตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในการจัดการท่องเที่ยวถนนสายวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยใช้หลักการมีส่วนร่วม ให้ประสบความสำเร็จทั้งด้านการส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น

หมายเหตุ – โครงการฉบับแก้ไข (หลังจากการประชุมเพื่อแก้ไขรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวฯ)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางยุวดี หัสดี
วันเกิด	วันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2502
สถานที่เกิด	อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 282 หมู่ที่ 5 ตำบลหางดง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ รหัสไปรษณีย์ 50230
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	ครูชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ เลขที่ 1 ถนนสุริวงค์ ซอย 5 ตำบลหายยา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50100
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2521 ประกาศนียบัตรวิชาชีพประถมศึกษา (ปป.ช.) วิทยาลัยนาฏศิลป์เชียงใหม่ พ.ศ. 2525 ประกาศนียบัตรพิเศษมัธยมศึกษา (พ.ม.) ครูสภา พ.ศ. 2538 ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิชาอุตสาหกรรมศิลป์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พ.ศ. 2562 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูน ปณ ทิโต ชีเว